C/2025/5024

16.9.2025

KOMISSION TIEDONANTO

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan soveltamisesta teknologiansiirtosopimusten ryhmiin annettavan komission asetuksen luonnoksen ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan soveltamisesta teknologiansiirtosopimuksiin annettavien komission suuntaviivojen luonnoksen sisällön hyväksyminen

(C/2025/5024)

Komissio on 11. syyskuuta 2025 hyväksynyt Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan soveltamisesta teknologiansiirtosopimusten ryhmiin annettavan komission asetuksen luonnoksen ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan soveltamisesta teknologiansiirtosopimuksiin annettavien komission suuntaviivojen luonnoksen sisällön.

Luonnoksella komission asetukseksi saatetaan ajan tasalle nykyinen teknologiansiirtoa koskeva ryhmäpoikkeusasetus, jolla tietyille teknologiansiirtosopimusten ryhmille myönnetään Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan 1 kohdassa määrättyä kieltoa koskeva poikkeus.

Komission suuntaviivojen luonnoksella saatetaan ajan tasalle nykyiset komission suuntaviivat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan soveltamiselle teknologiansiirtosopimuksiin.

Komissio on hyväksynyt luonnokset julkaistakseen ne kuulemista varten.

Komission asetusluonnos ja komission suuntaviivojen luonnos ovat tämän tiedonannon liitteinä.

Luonnoksia koskeva julkinen kuuleminen on avoinna osoitteessa

https://competition-policy.ec.europa.eu/public-consultations_en.

Julkisen kuulemisen jälkeen luonnokset viimeistellään saadun palautteen perusteella, jotta komissio voi hyväksyä tarkistetun komission asetuksen ja tarkistetut komission suuntaviivat.

LIITE I

KOMISSION ASETUS (EU) …/…,

annettu XXX,

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan soveltamisesta teknologiansiirtosopimusten ryhmiin

(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)

LUONNOS

EUROOPAN KOMISSIO, joka

ottaa huomioon Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen,

ottaa huomioon perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmiin 2 päivänä maaliskuuta 1965 annetun neuvoston asetuksen N:o 19/65/ETY ([1]) ja erityisesti sen 1 artiklan,

on julkaissut tämän asetuksen luonnoksen,

on kuullut kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevää neuvoa-antavaa komiteaa,

sekä katsoo seuraavaa:

(1) Komissiolla on asetuksen N:o 19/65/ETY nojalla toimivalta asetuksia antamalla soveltaa Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT-sopimus) 101 artiklan 3 kohtaa tiettyihin 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan kuuluviin, ainoastaan kahden yrityksen välisten teknologiansiirtosopimusten ja vastaavien yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmiin.

(2) Komissio on asetuksen N:o 19/65/ETY nojalla antanut asetuksen (EY) N:o 316/2014 ([2]). Asetuksessa (EY) N:o 316/2014 määritellään teknologiansiirtosopimusten ryhmät, joiden komissio katsoo tavallisesti täyttävän SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdassa määrätyt edellytykset. Kun otetaan huomioon asetuksen soveltamisesta saatu kaiken kaikkiaan myönteinen kokemus ja asetuksen arvioinnin tulokset, on aiheellista antaa uusi ryhmäpoikkeusasetus.

(3) Tällä asetuksella olisi varmistettava kilpailun tuloksellinen suojelu ja tarjottava yrityksille riittävä oikeusvarmuus. Näihin tavoitteisiin pyrittäessä olisi otettava huomioon tarve yksinkertaistaa hallinnollista valvontaa ja lainsäädäntökehystä niin paljon kuin mahdollista.

(4) Teknologiansiirtosopimukset koskevat teknologiaoikeuksia koskevien käyttölupien antamista. Tällaiset sopimukset parantavat yleensä taloudellista tehokkuutta ja edistävät kilpailua, sillä ne voivat vähentää päällekkäistä tutkimus- ja kehitystyötä, luoda kannustimia alustavaan tutkimus- ja kehitystyöhön, kannustaa innovoinnin vaiheittaiseen lisäämiseen, helpottaa tutkimus- ja kehitystyön tulosten levittämistä ja luoda kilpailua tuotemarkkinoilla.

(5) Todennäköisyys, että tällaiset tehokkuutta lisäävät ja kilpailua edistävät vaikutukset ovat merkittävämpiä kuin kilpailunvastaiset vaikutukset, joita teknologiansiirtosopimusten sisältämistä rajoituksista aiheutuu, riippuu järjestelyyn osallistuvien yritysten markkinavoimasta ja sen vuoksi myös siitä, missä määrin nämä yritykset joutuvat kilpailemaan sellaisten yritysten kanssa, jotka omistavat korvaavia teknologioita tai valmistavat korvaavia tuotteita.

(6) Tätä asetusta olisi sovellettava ainoastaan käyttöluvan antajan ja käyttöluvan saajan välisiin teknologiansiirtosopimuksiin. Sen olisi katettava tällaiset sopimukset myös silloin, kun sopimuksiin sisältyy ehtoja, jotka koskevat useampaa kuin yhtä kaupan tasoa, esimerkiksi kun niissä vaaditaan käyttöluvan saajaa perustamaan erityinen jakelujärjestelmä ja määritellään velvoitteet, jotka käyttöluvan saajan on asetettava tai jotka se voi asettaa käyttöluvan nojalla valmistettujen tuotteiden jälleenmyyjille. Tällaisten ehtojen ja velvoitteiden olisi kuitenkin noudatettava toimitus- ja jakelusopimuksiin sovellettavia kilpailusääntöjä, joista säädetään komission asetuksessa (EU) 2022/720 ([3]) ja joita selvennetään vertikaalisia rajoituksia koskevissa komission suuntaviivoissa ([4]). Tämän asetuksen nojalla ei pitäisi myöntää poikkeusta käyttöluvan saajan ja sen sopimustuotteiden ostajien välisille toimitus- ja jakelusopimuksille.

([1]) EYVL 36, 6.3.1965, s. 533/65.

([2]) Komission asetus (EY) N:o 316/2014, annettu 21 päivänä maaliskuuta 2014, Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan soveltamisesta teknologiansiirtosopimusten ryhmiin (EUVL L 93, 28.3.2014, s. 17).

([3]) Komission asetus (EU) 2022/720, annettu 10 päivänä toukokuuta 2022, Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tiettyihin vertikaalisten sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmiin (EUVL L 134, 11.5.2022, s. 4).

([4]) Komission tiedonanto – komission tiedonanto: Vertikaalisia rajoituksia koskevat suuntaviivat (EUVL C 248, 30.6.2022, s. 1).

(7) Tätä asetusta olisi sovellettava ainoastaan sellaisiin sopimuksiin, joissa käyttöluvan antaja antaa käyttöluvan saajalle ja/tai sen yhdelle tai useammalle alihankkijalle luvan käyttää käyttöluvan kohteena olevia teknologiaoikeuksia, mahdollisesti käyttöluvan saajan ja/tai sen alihankkijoiden toteuttaman täydentävän tutkimus- ja kehitystyön jälkeen, tavaroiden tai palvelujen tuotantoa varten. Sitä ei tulisi soveltaa käyttöluvan antamiseen, joka liittyy komission asetuksen (EU) 2023/1066 ([5]) kattamiin tutkimus- ja kehityssopimuksiin, eikä käyttöluvan antamiseen, joka liittyy komission asetuksen (EU) 2023/1067 ([6]) soveltamisalaan kuuluviin erikoistumissopimuksiin. Sitä ei myöskään tulisi soveltaa sopimuksiin, joiden ensisijaisena tarkoituksena on pelkästään ohjelmistojen jälleenmyynti tai jakelu joko fyysisten tai digitaalisten kanavien kautta, koska tällaiset sopimukset eivät koske teknologian käyttöluvan antamista tuotantoa varten vaan muistuttavat enemmän jakelusopimuksia.

(8) Tätä asetusta ei tulisi soveltaa sopimuksiin teknologiapoolien perustamiseksi eli sopimuksiin, jotka koskevat teknologioiden yhdistämistä tarkoituksena antaa käyttöluvat teknologioihin poolin osallistujille tai kolmansille osapuolille, eikä sopimuksiin, joilla käyttöoikeudet yhdistettyihin teknologioihin annetaan kolmansille osapuolille. Sitä ei myöskään tulisi soveltaa järjestelyihin, joissa mahdolliset teknologian käyttölupien saajat sopivat neuvottelevansa teknologiansiirtosopimusten ehdoista yhdessä (lisenssineuvotteluryhmät).

(9) SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan soveltamiseksi asetuksella ei ole tarpeen määritellä niitä teknologiansiirto-sopimuksia, jotka voivat kuulua SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Arvioitaessa sopimuksia yksittäin 101 artiklan 1 kohdan perusteella on otettava huomioon useita tekijöitä ja erityisesti merkityksellisten teknologia- ja tuotemarkkinoiden rakenne ja dynamiikka.

(10) Tällä asetuksella säädetystä ryhmäpoikkeuksesta saatava etu olisi rajoitettava niihin sopimuksiin, joiden voidaan riittävällä varmuudella olettaa täyttävän SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan edellytykset. Jotta voitaisiin saavuttaa teknologian siirron edut ja tavoitteet, tämän asetuksen olisi katettava varsinaisten teknologian siirtoa koskevien määräysten lisäksi myös muut teknologiansiirtosopimusten sisältämät määräykset, jos ja siinä määrin kuin nämä määräykset liittyvät suoraan sopimustuotteiden tuotantoon tai myyntiin.

(11) Kilpailijoiden välisten teknologiansiirtosopimusten voidaan olettaa johtavan yleensä parannuksiin tuotannossa tai jakelussa ja antavan kuluttajille kohtuullisen osuuden saavutetusta hyödystä, jos sopimuspuolten yhdistetty osuus merkityksellisistä markkinoista ei ylitä 20:tä prosenttia ja sopimukset eivät sisällä tiettyjä vakavia kilpailunrajoituksia.

(12) Muiden kuin kilpailijoiden välisten teknologiansiirtosopimusten voidaan olettaa johtavan yleensä parannuksiin tuotannossa tai jakelussa ja antavan kuluttajille kohtuullisen osuuden saavutetusta hyödystä, jos kunkin sopimuspuolen yksittäinen osuus merkityksellisistä markkinoista ei ylitä 30:tä prosenttia ja sopimukset eivät sisällä tiettyjä vakavia kilpailunrajoituksia.

(13) Markkinaosuudet merkityksellisillä teknologiamarkkinoilla olisi laskettava sen perusteella, missä määrin lisensoituja teknologiaoikeuksia käytetään merkityksellisillä tuote- ja maantieteellisillä markkinoilla, joilla sopimustuotteita myydään, eli käyttöluvan antajan ja sen antamien käyttölupien saajien tuottamien sopimustuotteiden yhteenlasketun myynnin perusteella. Sen vuoksi tätä asetusta sovellettaessa katsotaan, että teknologioiden, joihin perustuvaa sopimustuotteiden myyntiä ei vielä ole, markkinaosuus on nolla.

(14) Jos sovellettava markkinaosuusraja ylittyy yksillä tai useammilla tuote- tai teknologiamarkkinoilla, ryhmäpoikkeusta ei pitäisi soveltaa kyseisiä merkityksellisiä markkinoita koskevaan sopimukseen.

([5]) Komission asetus (EU) 2023/1066, annettu 1 päivänä kesäkuuta 2023, Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tutkimus- ja kehityssopimusten tiettyihin ryhmiin (EUVL L 143, 2.6.2023, s. 9).

([6]) Komission asetus (EU) 2023/1067, annettu 1 päivänä kesäkuuta 2023, Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan soveltamisesta erikoistumissopimusten tiettyihin ryhmiin (EUVL L 143, 2.6.2023, s. 20).

(15) Jos edellä mainitut markkinaosuusrajat ylitetään, teknologiansiirtosopimusten ei voida olettaa kuuluvan SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Esimerkiksi keskenään kilpailemattomien yritysten väliset yksinomaista käyttölupaa koskevat sopimukset jäävät usein 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalan ulkopuolelle. Jos edellä mainitut markkinaosuusrajat ylitetään, ei voida myöskään olettaa, että 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan kuuluvat teknologiansiirtosopimukset eivät täytä poikkeuksen edellytyksiä. Ei kuitenkaan voida myöskään olettaa, että ne johtavat tavallisesti objektiivisesti arvioiden sen laatuisiin ja niin suuriin etuihin, että ne tasoittavat sopimuksista kilpailulle aiheutuvat haitat.

(16) Tällä asetuksella ei tulisi myöntää poikkeusta teknologiansiirtosopimuksille, joihin sisältyy rajoituksia, jotka eivät ole välttämättömiä tuotannon tai jakelun parantamiseksi. Erityisesti teknologiansiirtosopimukset, jotka sisältävät tietynlaisia vakavimpia kilpailunrajoituksia, kuten kolmansilta osapuolilta perittävien hintojen vahvistaminen, olisi jätettävä tällä asetuksella vahvistettavasta ryhmäpoikkeuksesta saatavan hyödyn ulkopuolelle riippumatta järjestelyyn osallistuvien yritysten markkinaosuudesta. Jos sopimukseen sisältyy tällaisia vakavimpia kilpailunrajoituksia, koko sopimus olisi jätettävä ryhmäpoikkeuksesta saatavan edun ulkopuolelle.

(17) Jotta suojeltaisiin innovoinnin kannustimia ja immateriaalioikeuksien asianmukaista soveltamista, tietyt rajoitukset olisi jätettävä ryhmäpoikkeuksesta saatavan edun ulkopuolelle. Erityisesti tietyt takaisinluovutusvelvoitteet ja riitauttamatta jättämistä koskevat sopimusehdot olisi jätettävä sen ulkopuolelle. Jos teknologiansiirtosopimukseen sisältyy tällaisia rajoituksia, ainoastaan kyseinen rajoitus olisi jätettävä ryhmäpoikkeuksesta saatavan edun ulkopuolelle.

(18) Markkinaosuusrajat, vakavia kilpailunrajoituksia sisältävien teknologiansiirtosopimusten rajaaminen poikkeuksen ulkopuolelle ja tässä asetuksessa säädetyt poikkeuksen ulkopuolelle jäävät rajoitukset riittävät yleensä varmistamaan, että järjestelyyn osallistuvat yritykset eivät voi poistaa kilpailua kyseisten hyödykkeiden merkittävältä osalta sellaisten sopimusten avulla, joihin ryhmäpoikkeusta sovelletaan.

(19) Tässä asetuksessa olisi kuvattava tyypillisiä tilanteita, joissa voidaan katsoa aiheelliseksi peruuttaa tässä asetuksessa vahvistetusta poikkeuksesta johtuva etu neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 ([7]) 29 artiklan nojalla.

(20) Tehostaakseen sellaisten teknologiansiirtosopimusten rinnakkaisten verkostojen valvontaa, joilla on samankaltaisia rajoittavia vaikutuksia ja jotka kattavat yli 50 prosenttia tietyistä markkinoista, komissio voi säätää asetuksella, ettei tätä asetusta sovelleta teknologiansiirtosopimuksiin, jotka sisältävät kyseisiin markkinoihin liittyviä erityisiä rajoituksia, ja näin palauttaa tällaiset sopimukset kaikilta osin SEUT-sopimuksen 101 artiklan soveltamisalaan,

ON HYVÄKSYNYT TÄMÄN ASETUKSEN:

1 artikla

Määritelmät

1. Tässä asetuksessa tarkoitetaan:

a) ”sopimuksella” sopimusta, yritysten yhteenliittymän päätöstä tai yhdenmukaistettua menettelytapaa;

b) ”teknologiaoikeuksilla” taitotietoa ja seuraavia oikeuksia tai niiden yhdistelmää, mukaan lukien näitä oikeuksia koskevat hakemukset tai rekisteröintihakemukset:

i) patentit;

ii) hyödyllisyysmallit;

iii) mallioikeudet;

iv) puolijohdetuotteiden piirimallit;

([7]) Neuvoston asetus (EY) N:o 1/2003, annettu 16 päivänä joulukuuta 2002, perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta (EYVL L 1, 4.1.2003, s. 1).

v) lisäsuojatodistukset lääkkeille tai muille tuotteille, joille on mahdollista saada lisäsuojatodistus;

vi) kasvinjalostajanoikeudet; ja

vii) ohjelmistojen tekijänoikeudet;

c) ”teknologiansiirtosopimuksella”:

i) kahden yrityksen välistä teknologiaoikeuksien käyttölupaa koskevaa sopimusta, jonka tarkoituksena on, että käyttöluvan saaja ja/tai sen alihankkija(t) tuottavat sopimustuotteita;

ii) teknologiaoikeuksien luovutusta kahden yrityksen välillä tarkoituksena tuottaa sopimustuotteita, niin että osa teknologian hyödyntämiseen liittyvästä riskistä säilyy luovuttajalla;

d) ”vastavuoroisella sopimuksella” teknologiansiirtosopimusta, jossa kaksi yritystä myöntää toisilleen samassa sopimuksessa tai erillisissä sopimuksissa käyttöluvan teknologiaoikeuksiin, ja kyseiset käyttöluvat koskevat kilpailevia teknologioita tai niitä voidaan käyttää kilpailevien tuotteiden tuotantoon;

e) ”muulla kuin vastavuoroisella sopimuksella” teknologiansiirtosopimusta, jossa yksi yritys myöntää toiselle yritykselle teknologiaoikeuksien käyttöluvan tai kaksi yritystä myöntää toisilleen tällaisen käyttöluvan, mutta kyseiset käyttöluvat eivät koske kilpailevia teknologioita eikä niitä voida käyttää kilpailevien tuotteiden tuotantoon;

f) ”tuotteella” tavaraa tai palvelua, välituotteet ja -palvelut sekä lopputuotteet ja -palvelut mukaan luettuina;

g) ”sopimustuotteella” tuotetta, joka on tuotettu suoraan tai välillisesti käyttöluvan kohteena olevien teknologiaoikeuksien perusteella;

h) ”immateriaalioikeuksilla” teollisoikeuksia, erityisesti patentteja ja tavaramerkkejä, tekijänoikeuksia ja lähioikeuksia;

i) ”taitotiedolla” sellaisten käytännön tietojen kokonaisuutta, joka on kokemusten ja testien tulosta ja

i) salaista, toisin sanoen ei yleisesti tunnettua eikä helposti saatavilla;

ii) olennaista, toisin sanoen tärkeää ja hyödyllistä sopimustuotteiden tuottamisen kannalta; ja

iii) yksilöityä, toisin sanoen kuvailtu niin tarkkaan, että voidaan todentaa salaisuuden ja olennaisuuden vaatimusten täyttyminen;

j) ”merkityksellisillä tuotemarkkinoilla” sopimustuotteiden ja niitä korvaavien tuotteiden markkinoita eli kaikkien niiden tuotteiden markkinoita, joita ostaja pitää vastaavina tai korvaavina tuotteina tuotteiden ominaisuuksien, hinnan ja käyttötarkoituksen perusteella;

k) ”merkityksellisillä teknologiamarkkinoilla” käyttöluvan kohteena olevien teknologiaoikeuksien ja niitä korvaavien teknologiaoikeuksien markkinoita eli kaikkien niiden teknologiaoikeuksien markkinoita, joita käyttöluvan saaja pitää vastaavina tai korvaavina teknologiaoikeuksina niiden ominaisuuksien, niistä maksettavien rojaltien ja niiden käyttötarkoituksen perusteella;

l) ”merkityksellisillä maantieteellisillä markkinoilla” aluetta, jolla kyseiset yritykset osallistuvat tuotteiden tarjoamiseen tai hankkimiseen tai teknologiaoikeuksia koskevien käyttölupien antamiseen, jolla kilpailuedellytykset ovat riittävän yhtäläiset ja joka voidaan erottaa maantieteellisistä lähialueista erityisesti kilpailuedellytysten huomattavan erilaisuuden perusteella;

m) ”merkityksellisillä markkinoilla” merkityksellisten tuote- tai teknologiamarkkinoiden ja merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden yhdistelmää;

n) ”kilpailevilla yrityksillä” yrityksiä, jotka kilpailevat merkityksellisillä markkinoilla, toisin sanoen:

i) kilpailevia yrityksiä merkityksellisillä markkinoilla, joilla teknologiaoikeuksiin annetaan käyttölupia, eli yrityksiä, jotka antavat käyttölupia kilpaileviin teknologiaoikeuksiin (todelliset kilpailijat merkityksellisillä markkinoilla);

ii) kilpailevia yrityksiä merkityksellisillä markkinoilla, joilla sopimustuotteita myydään, eli yrityksiä, jotka ilman teknologiansiirtosopimusta molemmat toimisivat merkityksellisillä markkinoilla, joilla sopimustuotteita myydään (todelliset kilpailijat merkityksellisillä markkinoilla), tai joilla olisi ilman teknologiansiirtosopimusta realistiset edellytykset eikä ainoastaan teoreettinen mahdollisuus toteuttaa tarvittavat lisäinvestoinnit tai vastata muista välttämättömistä kustannuksista voidakseen tulla merkityksellisille markkinoille riittävän lyhyen ajan kuluessa, jotta se voisi aiheuttaa kilpailupainetta merkityksellisillä markkinoilla jo toimiville yrityksille (mahdolliset kilpailijat merkityksellisillä markkinoilla);

o) ”valikoivalla jakelujärjestelmällä” jakelujärjestelmää, jossa käyttöluvan antaja sitoutuu antamaan käyttöluvan sopimustuotteiden tuotantoon joko suoraan tai välillisesti ainoastaan tiettyjen perusteiden mukaisesti valituille käyttöluvan saajille, jotka sitoutuvat olemaan myymättä sopimustuotteita valtuuttamattomille jakelijoille alueella, jonka käyttöluvan antaja on varannut kyseiselle järjestelmälle;

p) ”yksinomaisella käyttöluvalla” käyttölupaa, jonka mukaan käyttöluvan antajalla itsellään ei ole oikeutta käyttää tuotannossaan käyttöluvan kohteena olevia teknologiaoikeuksia eikä sillä ole oikeutta antaa käyttölupaa käyttöluvan kohteena oleviin teknologiaoikeuksiin kolmansille yleisesti tai tiettyyn käyttötarkoitukseen tai tietyllä alueella;

q) ”yksinoikeudellisella alueella” aluetta, jolla ainoastaan yhdellä yrityksellä on lupa tuottaa sopimustuotteita, mutta jolla on kuitenkin mahdollista sallia toisen käyttöluvan saajan tuottaa kyseisellä alueella ainoastaan tietylle asiakkaalle, jos toinen käyttölupa on myönnetty vaihtoehtoisen hankintalähteen luomiseksi kyseiselle asiakkaalle;

r) ”yksinoikeuteen perustuvalla asiakasryhmällä” asiakasryhmää, jolle ainoastaan yksi teknologiansiirtosopimuksen sopimuspuoli saa aktiivisesti myydä käyttöluvan kohteena olevalla teknologialla tuotettuja sopimustuotteita;

s) ”aktiivisella myynnillä” aktiivisia yhteydenottoja asiakkaisiin käynnein, kirjein, sähköpostiviestein, puheluin tai muilla suoran viestinnän keinoilla tai kohdennetulla mainonnalla ja myynninedistämisellä, fyysisessä ympäristössä tai verkossa, esimerkiksi painetun tai digitaalisen median, mukaan lukien verkkomedian, hintavertailupalvelujen tai hakukonemainonnan avulla, niin että kohteena ovat asiakkaat tietyillä alueilla tai tietyt asiakasryhmät, sekä verkkosivuston ylläpitoa tiettyä aluetta vastaavalla ylätason verkkoaluetunnuksella tai verkkosivuston tarjontaa kyseisellä alueella yleisesti käytetyillä kielillä, kun kyseiset kielet ovat muita kuin ostajan sijoittautumisalueella yleisesti käytetyt kielet;

t) ”passiivisella myynnillä” myyntiä, tuotteiden tai palvelujen asiakkaalle jakelu mukaan luettuna, joka perustuu yksittäisten asiakkaiden oma-aloitteisiin pyyntöihin ilman, että myynti on käynnistetty olemalla aktiivisesti yhteydessä kyseiseen asiakkaaseen, asiakasryhmään tai alueeseen, ja mukaan lukien myynti, joka on tulosta osallistumisesta julkisiin tarjouskilpailuihin tai vastaamisesta yksityisiin tarjouspyyntöihin.

2. Tätä asetusta sovellettaessa käsitteet ”yritys”, ”käyttöluvan antaja” ja ”käyttöluvan saaja” kattavat niihin sidossuhteessa olevat yritykset.

”Sidossuhteessa olevilla yrityksillä” tarkoitetaan:

a) yrityksiä, joissa teknologiansiirtosopimuksen sopimuspuolella on suoraan tai välillisesti

i) valtuudet käyttää yli puolta äänimäärästä; tai

ii) valtuudet nimittää enemmän kuin puolet hallintoneuvoston, hallituksen tai yritystä lain mukaan edustavien elinten jäsenistä; tai

iii) oikeus johtaa yrityksen liiketoimintaa;

b) yrityksiä, joilla suoraan tai välillisesti on a alakohdassa luetellut oikeudet tai valtuudet suhteessa teknologiansiirtosopimuksen sopimuspuoleen;

c) yrityksiä, joissa b alakohdassa tarkoitetulla yrityksellä on, suoraan tai välillisesti, a alakohdassa luetellut oikeudet tai valtuudet;

d) yrityksiä, joissa teknologiansiirtosopimuksen sopimuspuolella on yhdessä yhden tai useamman a, b tai c alakohdassa tarkoitetun yrityksen kanssa tai joissa kahdella tai useammalla viimeksi mainitulla yrityksellä yhdessä on a alakohdassa luetellut oikeudet tai valtuudet;

e) yrityksiä, joissa a alakohdassa luetellut oikeudet tai valtuudet ovat yhteisesti

i) teknologiansiirtosopimuksen sopimuspuolilla tai niihin sidossuhteessa olevilla, a–d alakohdassa tarkoitetuilla yrityksillä; tai

ii) yhdellä tai useammalla teknologiansiirtosopimuksen sopimuspuolella taikka yhdellä tai useammalla niihin sidossuhteessa olevalla, a–d alakohdassa tarkoitetulla yrityksellä ja yhdellä tai useammalla kolmannella osapuolella.

2 artikla

Poikkeus

1. SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan ja tämän asetuksen säännösten nojalla SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta teknologiansiirtosopimuksiin.

2. Edellä 1 kohdassa säädettyä poikkeusta sovelletaan siltä osin kuin teknologiansiirtosopimuksiin sisältyy SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan kuuluvia kilpailunrajoituksia. Poikkeusta sovelletaan niin kauan kuin käyttöluvan kohteena olevat teknologiaoikeudet ovat voimassa, ne eivät ole rauenneet tai niitä ei ole mitätöity tai taitotiedon tapauksessa niin kauan kuin taitotieto pysyy salaisena. Jos taitotieto kuitenkin tulee yleisesti tunnetuksi käyttöluvan saajan toiminnan seurauksena, poikkeusta sovelletaan sopimuksen voimassaoloajan.

3. Edellä 1 kohdassa säädettyä poikkeusta sovelletaan myös teknologiansiirtosopimusten määräyksiin, jotka liittyvät käyttöluvan saajan harjoittamaan tuotteiden ostoon tai jotka liittyvät käyttöluvan antamiseen muihin immateriaalioikeuksiin tai taitotietoon tai näiden luovuttamiseen käyttöluvan saajalle, jos ja siinä määrin kuin kyseiset määräykset liittyvät suoraan sopimustuotteiden tuotantoon tai myyntiin.

3 artikla

Markkinaosuusrajat

1. Jos sopimuspuolina olevat yritykset ovat kilpailevia yrityksiä, 2 artiklassa säädettyä poikkeusta sovelletaan sillä edellytyksellä, että sopimuspuolten yhdistetty markkinaosuus ei ylitä 20:tä prosenttia merkityksellisillä markkinoilla.

2. Jos sopimuspuolina olevat yritykset eivät ole kilpailevia yrityksiä, 2 artiklassa säädettyä poikkeusta sovelletaan sillä edellytyksellä, että kummankaan sopimuspuolen markkinaosuus ei ylitä 30:tä prosenttia merkityksellisillä markkinoilla.

4 artikla

Vakavimmat rajoitukset

1. Jos sopimuspuolina olevat yritykset ovat kilpailevia yrityksiä, 2 artiklassa säädettyä poikkeusta ei sovelleta sopimuksiin, joiden tavoitteena on suoraan tai välillisesti, yksin tai yhdessä sopimuspuolten määräysvallassa olevien muiden tekijöiden kanssa jokin seuraavista:

a) rajoittaa sopimuspuolen mahdollisuuksia määrittää hintansa myytäessä tuotteita kolmansille;

b) rajoittaa tuotantoa lukuun ottamatta sopimustuotteiden tuotantoa koskevia rajoituksia, jotka on asetettu käyttöluvan saajalle muussa kuin vastavuoroisessa sopimuksessa tai vain yhdelle käyttöluvan saajalle vastavuoroisessa sopimuksessa;

c) jakaa markkinat tai asiakkaat lukuun ottamatta

i) käyttöluvan antajalle ja/tai käyttöluvan saajalle muussa kuin vastavuoroisessa sopimuksessa asetettua velvoitetta olla harjoittamatta tuotantoa käyttöluvan kohteena olevilla teknologiaoikeuksilla toiselle sopimuspuolelle varatulla yksinoikeudellisella alueella ja/tai olla myymättä sopimustuotteita aktiivisesti ja/tai passiivisesti toiselle sopimuspuolelle varatulle yksinoikeudelliselle alueelle tai yksinoikeuteen perustuvalle asiakasryhmälle;

ii) käyttöluvan saajalle muussa kuin vastavuoroisessa sopimuksessa asetettua rajoitusta, joka koskee sopimustuotteiden aktiivista myyntiä käyttöluvan antajan toiselle käyttöluvan saajalle myöntämälle yksinoikeudelliselle alueelle tai yksinoikeuteen perustuvalle asiakasryhmälle, edellyttäen että toinen käyttöluvan saaja ei oman käyttölupansa myöntämisajankohtana ollut käyttöluvan antajan kanssa kilpaileva yritys;

iii) käyttöluvan saajalle asetettua velvoitetta tuottaa sopimustuotteita ainoastaan omaan käyttöönsä, edellyttäen että käyttöluvan saajaa ei rajoiteta myymästä sopimustuotteita aktiivisesti ja passiivisesti käyttöluvan saajan omien tuotteiden varaosina;

iv) käyttöluvan saajalle muussa kuin vastavuoroisessa sopimuksessa asetettua velvoitetta tuottaa sopimustuotteita ainoastaan tietylle asiakkaalle, jos käyttölupa on myönnetty vaihtoehtoisen hankintalähteen luomiseksi kyseiselle asiakkaalle;

d) rajoittaa käyttöluvan saajan mahdollisuuksia käyttää omia teknologiaoikeuksiaan tai rajoittaa jonkin sopimuspuolen mahdollisuuksia tehdä tutkimus- ja kehitystyötä, jollei jälkimmäinen rajoitus ole välttämätön, jotta estettäisiin lisensoidun taitotiedon paljastaminen kolmansille.

2. Jos sopimuspuolina olevat yritykset eivät ole kilpailevia yrityksiä, 2 artiklassa säädettyä poikkeusta ei sovelleta sopimuksiin, joiden tavoitteena on suoraan tai välillisesti, yksin tai yhdessä sopimuspuolten määräysvallassa olevien muiden tekijöiden kanssa jokin seuraavista:

a) rajoittaa sopimuspuolen mahdollisuuksia määrittää hintansa myytäessä tuotteita kolmansille, rajoittamatta kuitenkaan mahdollisuutta asettaa enimmäismyyntihinta tai suositella myyntihintaa, edellyttäen, että se ei johda kiinteään tai vähimmäismyyntihintaan jonkin sopimuspuolen käyttämän painostuksen tai tarjoamien kannustimien vuoksi;

b) rajoittaa alueita tai asiakkaita, joille käyttöluvan saaja voi myydä sopimustuotteita passiivisesti, lukuun ottamatta

i) passiivisen myynnin rajoittamista käyttöluvan antajalle varatulle yksinoikeudelliselle alueelle tai yksinoikeuteen perustuvalle asiakasryhmälle;

ii) velvoitetta tuottaa sopimustuotteita ainoastaan omaan käyttöönsä, edellyttäen että käyttöluvan saajaa ei rajoiteta myymästä sopimustuotteita aktiivisesti ja passiivisesti käyttöluvan saajan omien tuotteiden varaosina;

iii) velvoitetta tuottaa sopimustuotteita ainoastaan tietylle asiakkaalle, jos käyttölupa on myönnetty vaihtoehtoisen hankintalähteen luomiseksi kyseiselle asiakkaalle;

iv) kaupan tukkuportaassa toimivan käyttöluvan saajan loppukäyttäjille suuntautuvan myynnin rajoittamista;

v) myynnin rajoittamista valtuuttamattomille jakelijoille, jotka sijaitsevat alueella, jolla käyttöluvan antaja soveltaa sopimustuotteiden valikoivaa jakelujärjestelmää;

c) rajoittaa vähittäisportaassa toimivan valikoivaan jakelujärjestelmään kuuluvan käyttöluvan saajan aktiivista tai passiivista myyntiä loppukäyttäjille; tämä ei kuitenkaan rajoita mahdollisuutta kieltää järjestelmän jäsentä toimimasta valtuuttamattomassa liikkeessä.

3. Jos sopimuspuolina olevat yritykset eivät sopimuksen tekoajankohtana ole kilpailevia yrityksiä, mutta aloittavat kilpailun myöhemmin, sovelletaan koko sopimuksen voimassaoloajan 2 kohtaa eikä 1 kohtaa, jollei sopimukseen myöhemmin tehdä olennaisia muutoksia. Tällaiseksi muutokseksi katsotaan muun muassa sopimuspuolten välisen, kilpailevia teknologiaoikeuksia koskevan uuden teknologiansiirtosopimuksen tekeminen.

5 artikla

Poikkeuksen ulkopuolelle jätetyt rajoitukset

1. Edellä 2 artiklassa säädettyä poikkeusta ei sovelleta seuraaviin teknologiansiirtosopimuksiin sisältyviin velvoitteisiin:

a) käyttöluvan saajalle asetettu suora tai välillinen velvoite antaa käyttöluvan antajalle tai tämän nimeämälle kolmannelle osapuolelle yksinomainen käyttölupa tai luovuttaa käyttöluvan antajalle tai tämän nimeämälle kolmannelle osapuolelle kokonaisuudessaan tai osittain oikeudet käyttöluvan saajan itse tekemiin parannuksiin tai omiin uusiin sovelluksiin, jotka koskevat käyttöluvan kohteena olevaa teknologiaa;

b) sopimuspuolelle asetettu suora tai välillinen velvoite olla riitauttamatta toisella sopimuspuolella unionissa olevien immateriaalioikeuksien pätevyyttä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta yksinomaisen käyttöluvan tapauksessa mahdollisuutta irtisanoa teknologiansiirtosopimus, jos käyttöluvan saaja riitauttaa käyttöluvan kohteena olevien teknologiaoikeuksien pätevyyden.

2. Jos sopimuspuolina olevat yritykset eivät ole kilpailevia yrityksiä, 2 artiklassa säädettyä poikkeusta ei sovelleta suoraan tai välilliseen velvoitteeseen, jolla rajoitetaan käyttöluvan saajan mahdollisuuksia hyödyntää omia teknologiaoikeuksiaan tai jonkin sopimuspuolen mahdollisuuksia tehdä tutkimus- ja kehitystyötä, jollei jälkimmäinen rajoitus ole välttämätön, jotta estettäisiin lisensoidun taitotiedon paljastaminen kolmansille osapuolille.

6 artikla

Peruuttaminen yksittäistapauksissa

1. Komissio voi peruuttaa tämän asetuksen soveltamisesta saatavan edun asetuksen (EY) N:o 1/2003 29 artiklan 1 kohdan mukaisesti, jos se katsoo yksittäisessä tapauksessa, että teknologiansiirtosopimuksella, johon sovelletaan tämän asetuksen 2 artiklassa säädettyä poikkeusta, on kuitenkin vaikutuksia, jotka ovat ristiriidassa SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan kanssa, ja erityisesti jos

a) kolmansien osapuolten teknologioiden pääsy markkinoille rajoittuu, esimerkiksi seurauksena samankaltaisten rajoittavien sopimusten, joissa kielletään käyttöluvan saajia käyttämästä kolmansien osapuolten teknologioita, rinnakkaisten verkostojen kumulatiivisesta vaikutuksesta;

b) mahdollisten käyttöluvan saajien pääsy markkinoille rajoittuu, esimerkiksi seurauksena samankaltaisten rajoittavien sopimusten, joissa kielletään käyttöluvan antajia myöntämästä käyttölupia muille käyttöluvan saajille, rinnakkaisten verkostojen kumulatiivisesta vaikutuksesta, tai koska ainoa teknologian omistaja, joka antaa käyttölupia merkityksellisiin teknologiaoikeuksiin, sopii yksinomaisesta käyttöluvasta sellaisen käyttöluvan saajan kanssa, joka jo toimii tuotemarkkinoilla korvaavien teknologiaoikeuksien perusteella.

2. Jos tämän asetuksen 2 artiklassa säädetyn poikkeuksen soveltamisalaan kuuluvalla teknologiansiirtosopimuksella on yksittäisessä tapauksessa SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan kanssa ristiriidassa olevia vaikutuksia jäsenvaltion alueella tai sen sellaisella osalla, joka täyttää kaikki erillisten maantieteellisten markkinoiden ominaispiirteet, kyseisen jäsenvaltion kilpailuviranomainen voi peruuttaa tämän asetuksen soveltamisesta saatavan edun tällä alueella asetuksen (EY) N:o 1/2003 29 artiklan 2 kohdan mukaisesti samoissa olosuhteissa kuin tämän artiklan 1 kohdassa säädetään.

7 artikla

Tämän asetuksen soveltamatta jättäminen

1. Komissio voi asetuksen N:o 19/65/ETY 1 a artiklan nojalla säätää asetuksella, että kun samankaltaisten teknologiansiirtosopimusten rinnakkaiset verkostot kattavat yli 50 prosenttia merkityksellisistä markkinoista, tätä asetusta ei sovelleta teknologiansiirtosopimuksiin, jotka sisältävät erityisiä kyseisiin markkinoihin liittyviä rajoituksia.

2. Edellä olevan 1 kohdan mukaista asetusta sovelletaan aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua sen hyväksymisestä.

8 artikla

Markkinaosuusrajojen soveltaminen

Edellä 3 artiklassa säädettyjä markkinaosuusrajoja sovellettaessa noudatetaan seuraavia sääntöjä:

a) markkinaosuus lasketaan markkinoilla toteutuneen myynnin arvon perusteella. Jos markkinoilla toteutuneen myynnin arvoa koskevia tietoja ei ole käytettävissä, voidaan asianomaisen yrityksen markkinaosuus laskea muihin luotettaviin markkinatietoihin, mukaan lukien markkinoilla toteutuneet myyntimäärät, perustuvien arvioiden pohjalta;

b) markkinaosuus lasketaan edellistä kalenterivuotta koskevien tietojen perusteella. Jos edellinen kalenterivuosi ei kuvaa sopimuspuolten tyypillistä asemaa merkityksellisillä markkinoilla, markkinaosuus lasketaan sopimuspuolten kolmen edeltävän kalenterivuoden markkinaosuuksien keskiarvona;

c) edellä 1 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan e alakohdassa tarkoitettujen yritysten markkinaosuus jaetaan tasan niiden yritysten kesken, joilla on 1 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan a alakohdassa luetellut oikeudet tai valtuudet;

d) merkityksellisillä teknologiamarkkinoilla toimivan sopimuspuolen markkinaosuus lasketaan sen perusteella, missä määrin kyseisen sopimuspuolen teknologiaoikeuksia käytetään merkityksellisillä markkinoilla (eli tuote- ja maantieteellisillä markkinoilla), joilla sopimustuotteita myydään, toisin sanoen käyttöluvan antajan ja sen antamien käyttölupien saajien myymien, käyttöluvan kohteena olevia kyseisen sopimuspuolen teknologiaoikeuksia sisältävien tuotteiden yhteenlasketun määrän perusteella;

e) jos 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu markkinaosuus on alun perin enintään 20 prosenttia tai 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu markkinaosuus enintään 30 prosenttia, mutta nousee myöhemmin asianomaisen tason yläpuolelle, 2 artiklassa säädetyn poikkeuksen soveltaminen jatkuu kolme peräkkäistä kalenterivuotta sen vuoden jälkeen, jolloin 20 tai 30 prosentin markkinaosuusraja ylittyi ensimmäisen kerran.

9 artikla

Suhde muihin ryhmäpoikkeusasetuksiin

Tätä asetusta ei sovelleta käyttöluvan antamista koskeviin järjestelyihin asetuksen (EU) 2023/1066 soveltamisalaan kuuluvien tutkimus- ja kehityssopimusten yhteydessä eikä käyttöluvan antamista koskeviin järjestelyihin asetuksen (EU) 2023/1067 soveltamisalaan kuuluvien erikoistumissopimusten yhteydessä.

10 artikla

Siirtymäaika

SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdassa määrättyä kieltoa ei sovelleta 1 päivän toukokuuta 2026 ja 30 päivän huhtikuuta 2027 välisenä aikana 30 päivänä huhtikuuta 2026 jo voimassa olleisiin sopimuksiin, jotka eivät täytä tämän asetuksen mukaisia poikkeuksen edellytyksiä mutta jotka täyttivät asetuksen (EU) N:o 316/2014 mukaiset poikkeuksen edellytykset 30 päivänä huhtikuuta 2026.

11 artikla

Voimassaoloaika

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä toukokuuta 2026.

Sen voimassaolo päättyy 30 päivänä huhtikuuta 2038.

Tämä asetus on kaikilta osiltaan velvoittava, ja sitä sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa.

Tehty Brysselissä …

Komission puolesta
Puheenjohtaja
Ursula VON DER LEYEN

LIITE II

KOMISSION TIEDONANTO

Suuntaviivat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan soveltamisesta teknologiansiirtosopimuksiin

(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)

LUONNOS

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO 13
2. YLEISET PERIAATTEET 14
2.1 SEUT-sopimuksen 101 artikla ja immateriaalioikeudet 14
2.2 Merkitykselliset käsitteet SEUT-sopimuksen 101 artiklan soveltamiseksi teknologiansiirtosopimuksiin . 16
2.2.1 Yrityksen käsite 16
2.2.2 Kilpailun rajoittaminen sekä rajoittavan tarkoituksen ja rajoittavan vaikutuksen välinen ero 16
2.2.3 Teknologiansiirtosopimusten vaikutukset 17
2.2.4 Markkinoiden määritelmä 19
2.2.5 Keskenään kilpailevien ja kilpailemattomien yritysten erottaminen 21
2.3 SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalan ulkopuolelle yleensä jäävät sopimukset 23
3. TEKNOLOGIANSIIRTOA KOSKEVAN RYHMÄPOIKKEUSASETUKSEN SOVELTAMINEN 23
3.1 Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen oikeusvaikutukset 23
3.2 Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisala ja kesto 24
3.2.1 Teknologiansiirtosopimusten käsite 24
3.2.2 Siirron käsite 27
3.2.3 Kahden sopimuspuolen väliset sopimukset 28
3.2.4 Sopimustuotteiden tuotantoa koskevat sopimukset 28
3.2.5 Kesto 30
3.2.6 Suhde muihin ryhmäpoikkeusasetuksiin 31
3.3 Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen markkinaosuusrajat 32
3.3.1 Markkinaosuusrajat 33
3.3.2 Teknologiamarkkinoiden markkinaosuuksien laskeminen teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisesti 33
3.4 Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen mukaiset vakavimmat kilpailunrajoitukset 36
3.4.1 Yleiset periaatteet 36
3.4.2 Kilpailijoiden väliset sopimukset 37
3.4.3 Keskenään kilpailemattomien osapuolten väliset sopimukset 42
3.5 Ryhmäpoikkeuksen soveltamisalan ulkopuolelle jätetyt rajoitukset 45
3.6 Ryhmäpoikkeuksen soveltamisen peruuttaminen ja soveltamatta jättäminen 48
3.6.1 Ryhmäpoikkeuksesta saatavan edun peruuttaminen 48
3.6.2 Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamatta jättäminen 49

4. SEUT-SOPIMUKSEN 101 ARTIKLAN 1 JA 3 KOHDAN SOVELTAMINEN TEKNOLOGIANSIIRTOA KOSKEVAN RYHMÄPOIKKEUSASETUKSEN SOVELTAMISALAN ULKOPUOLELLA 50

4.1 Arvioinnin yleiset puitteet 50

4.1.1 SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohtaan perustuvan arvioinnin kannalta merkitykselliset tekijät 50

4.1.2 SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohtaan perustuvan arvioinnin kannalta merkitykselliset tekijät 52

4.2 SEUT-sopimuksen 101 artiklan soveltaminen erilaisiin lisensointiin liittyviin rajoituksiin 54

4.2.1 Rojalteja koskevat velvoitteet 54

4.2.2 Yksinoikeuslisenssit ja myynnin rajoittaminen 55

4.2.3 Tuotannon rajoittaminen 58

4.2.4 Käyttöalarajoitukset 59

4.2.5 Sisäistä käyttöä koskevat rajoitukset 60

4.2.6 Sitominen ja niputtaminen 61

4.2.7 Kilpailukieltovelvoitteet 62

4.3 Sovittelusopimukset 63

4.4 Teknologiapoolit 65

4.4.1 Teknologiapoolien perustamisen ja toiminnan arviointi 66

4.4.2 Poolin ja sen lisenssinsaajien välisten sopimusten sisältämien yksittäisten rajoitusten arviointi ... 70

4.5 Lisenssineuvotteluryhmät 71

4.5.1 Johdanto 71

4.5.2 Arviointi SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan nojalla 72

4.5.3 Arviointi SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan nojalla 76

1. JOHDANTO

(1) Näissä suuntaviivoissa vahvistetaan periaatteet teknologiansiirtosopimusten arvioimiseksi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan, jäljempänä 'sopimus', nojalla ([1]). Teknologiansiirtosopimukset ovat sopimuksia, joissa lisenssinantaja sallii lisenssinsaajan käyttää tiettyjä teknologiaoikeuksia tavaroiden tai palvelujen tuottamiseen, kuten Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan soveltamisesta teknologiansiirtosopimusten ryhmiin annetun komission asetuksen (EU) …/…, annettu XXX, jäljempänä 'ryhmäpoikkeusasetus', 1 artiklan 1 kohdan c alakohdassa on määritelty ([2]).

(2) Näissä suuntaviivoissa annetaan ohjeita teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisesta ja SEUT-sopimuksen 101 artiklan soveltamisesta sellaisiin teknologiansiirtosopimuksiin, jotka eivät kuulu ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan. Komissio pyrkii näiden suuntaviivojen avulla auttamaan yrityksiä arvioimaan teknologiansiirtosopimuksiaan unionin kilpailusääntöjen mukaisesti. Näin tällaisten sopimusten käyttö helpottuu. Teknologiansiirtosopimukset mahdollistavat teknologian levittämisen ja kannustavat alkuvaiheen tutkimus- ja kehitystoimintaan ja edistävät siten innovointia ([3]). Teknologioiden ja innovaatioiden levittäminen on kilpailukykyisen, häiriönsietokykyisen ([4]) ja kestävän unionin talouden liikkeellepanevia voimia.

(3) Näissä suuntaviivoissa esitettyjä periaatteita sovellettaessa on otettava huomioon kuhunkin yksittäistapaukseen liittyvät tiedot. Suuntaviivoja ei siis voida soveltaa mekaanisesti. Näissä suuntaviivoissa annetut esimerkit eivät ole tyhjentäviä, vaan niiden tarkoituksena on havainnollistaa erilaisia tilanteita.

(4) Nämä suuntaviivat eivät rajoita sitä, miten Euroopan unionin yleinen tuomioistuin ja Euroopan unionin tuomioistuin, jäljempänä yhdessä "Euroopan unionin tuomioistuin", tulkitsevat SEUT-sopimuksen 101 artiklaa ja teknologiansiirtoa koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta.

(5) Teknologiansiirtoa koskeva ryhmäpoikkeusasetus ja nämä suuntaviivat eivät rajoita SEUT-sopimuksen 102 artiklan mahdollista samanaikaista soveltamista teknologiansiirtosopimuksiin ([5]).

(6) Suuntaviivat on jäsennelty seuraavasti:

a) Jaksossa 2.1 esitetään yleiset periaatteet, jotka koskevat SEUT-sopimuksen 101 artiklan soveltamista teknologiansiirtosopimuksiin. Jaksossa 2.2 tarkastellaan käsitteitä, jotka ovat merkityksellisiä arvioitaessa sopimuksia 101 artiklan nojalla, mukaan lukien teollis- ja tekijänoikeuksien lisensoinnin myönteiset ja kielteiset vaikutukset kilpailuun, merkityksellisten markkinoiden määritelmä sekä kilpailijoiden ja muiden kuin kilpailijoiden välinen ero. Jaksossa 2.3 käsitellään sopimuksia, jotka eivät yleensä kuulu 101 artiklan soveltamisalaan.

b) Jaksossa 3 annetaan ohjeita teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalasta. Jaksossa selvennetään sopimustuotteiden tuotantoa koskevien teknologiansiirtosopimusten määritelmää, teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen ja muiden ryhmäpoikkeusasetusten välistä suhdetta, teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 3 artiklassa vahvistettuja markkinaosuusrajoja sekä teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 ja 5 artiklassa säädettyjä vakavimpia ja poikkeuksen ulkopuolelle jääviä rajoituksia.

([1]) Nämä suuntaviivat korvaavat komission suuntaviivat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan soveltamisesta teknologiansiirtosopimuksiin (EUVL C 89, 28.3.2014, s. 3).

([2]) EUVL L [ ]. Ryhmäpoikkeusasetus korvaa Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan soveltamisesta teknologiansiirtosopimusten ryhmiin 21 päivänä maaliskuuta 2014 annetun komission asetuksen (EU) N:o 316/2014 (EUVL L 93, 28.3.2014, s. 17, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2014/316/oj).

([3]) Ks. komission tiedonanto Euroopan parlamentille, Eurooppa-neuvostolle, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, *EU:n kilpailukykykompassi* (COM(2025) 30 final).

([4]) Häiriönsietokyky käsittää puolustusvalmiuden sekä puolustusalan toimitusketjujen ja sisämarkkinoiden häiriönsietokyvyn.

([5]) Ks. vastaavasti tuomioistuimen tuomio 21.12.2023, European Superleague Company, C-333/21, ECLI:EU:C:2023:1011, 119 kohta ja siinä mainittu oikeuskäytäntö. Esimerkkinä teknologiansiirtosopimusten alalta ks. komission päätös, annettu 20 päivänä joulukuuta 2012, asiassa AT.39230 – Rio Tinto Alcan.

c) Jaksossa 4 kuvataan komission täytäntöönpanopolitiikkaa yksittäisissä tapauksissa. Tätä varten siinä selitetään, miten teknologiansiirtosopimuksia, jotka eivät kuulu teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan, arvioidaan SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 ja 3 kohdan nojalla, ja annetaan ohjeita erilaisista rajoituksista, joita esiintyy yleisesti teknologiansiirtosopimuksissa ja muissa teknologiaoikeuksiin liittyvissä sopimuksissa.

2. YLEISET PERIAATTEET

2.1 *SEUT-sopimuksen 101 artikla ja immateriaalioikeudet*

(7) SEUT-sopimuksen 101 artiklan tarkoituksena on varmistaa, että yritykset eivät käytä sopimuksia, yritysten yhteenliittymien päätöksiä tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja ([6]) estääkseen, rajoittaakseen tai vääristääkseen kilpailua markkinoilla kuluttajien etuja heikentävästi. SEUT-sopimuksen 101 artiklalla pyritään myös saavuttamaan yhdennetyt sisämarkkinat, jotka lisäävät kilpailua unionissa.

(8) SEUT-sopimuksen 101 artiklaa sovelletaan yritysten välisiin sopimuksiin, jotka voivat vaikuttaa jäsenvaltioiden ([7]) väliseen kauppaan ja jotka estävät, rajoittavat tai vääristävät kilpailua ([8]). Artikla tarjoaa tällaisten sopimusten arvioinnille oikeudelliset puitteet, joissa otetaan huomioon kilpailunvastaisten ja kilpailua edistävien vaikutusten välinen ero.

(9) Sopimusten arviointi SEUT-sopimuksen 101 artiklan nojalla koostuu kahdesta vaiheesta. Ensimmäisessä vaiheessa arvioidaan 101 artiklan 1 kohdan nojalla, onko sopimuksella kilpailunvastainen tarkoitus tai onko sillä todellisia tai mahdollisia rajoittavia vaikutuksia. Toinen vaihe on tarpeen vain, jos sopimuksen todetaan rajoittavan kilpailua 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Siinä arvioidaan, aiheutuuko sopimuksesta tehokkuushyötyjä, jotka täyttävät 101 artiklan 3 kohdassa säädetyn poikkeuksen neljä edellytystä. Näiden edellytysten mukaan sopimuksen on i) osaltaan tehostettava tuotantoa tai tuotteiden jakelua taikka edistettävä teknistä tai taloudellista kehitystä ii) jättäen kuluttajille kohtuullisen osuuden näin saatavasta hyödystä iii) asettamatta rajoituksia, jotka eivät ole välttämättömiä mainittujen tavoitteiden toteuttamiseksi ja iv) antamatta järjestelyyn osallistuville yrityksille mahdollisuutta poistaa kilpailua merkittävältä osalta kysymyksessä olevia tuotteita ([9]). Asetuksen N:o 1/2003 2 artiklan mukaan todistustaakka siitä, että sopimus rajoittaa kilpailua 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, kuuluu kilpailuviranomaiselle tai kantajalle, joka väittää 101 artiklaa rikottavan, kun taas todistustaakka siitä, että 101 artiklan 3 kohdan poikkeuksen neljä edellytystä täyttyvät, on yrityksillä, jotka vetoavat poikkeuksesta saatavaan etuun.

(10) Immateriaalioikeuksia koskevassa lainsäädännössä annetaan patentin, tekijänoikeuden, mallioikeuden, tavaramerkin tai muun lailla suojatun oikeuden haltijalle yksinoikeus henkiseen omaisuuteensa. Immateriaalioikeuden haltijalla on immateriaalioikeuksista annetun lainsäädännön nojalla oikeus estää henkisen omaisuutensa luvaton käyttö sekä hyödyntää sitä esimerkiksi myöntämällä lisenssejä kolmansille. Kun haltija tai joku muu hänen suostumuksellaan on saattanut Euroopan talousalueen (ETA) markkinoille tuotteen, johon liittyy immateriaali-

([6]) Ellei toisin mainita, näissä suuntaviivoissa käsite ”sopimus” kattaa myös yhdenmukaistetut menettelytavat ja yritysten yhteenliittymien päätökset.
([7]) Ks. komission tiedonanto EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa tarkoitettua kauppaan kohdistuvan vaikutuksen käsitettä koskevista suuntaviivoista, EUVL C 101, 27.4.2004, s. 81.
([8]) Näissä suuntaviivoissa käsite ”rajoittaminen” kattaa myös kilpailun estämisen ja vääristämisen.
([9]) SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan edellytykset ja niiden soveltamismenetelmä selitetään tarkemmin SEUT-sopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamista koskevissa komission suuntaviivoissa (EUVL C 101, 27.4.2004, s. 97).

oikeuksia, lukuun ottamatta esittämisoikeuksia ([10]), immateriaalioikeudet sammuvat sikäli, että haltija ei voi enää käyttää oikeuttaan tuotteen myynnin valvomiseen (periaate oikeuksien sammumisesta unionissa) ([11]). Oikeudenhaltija ei immateriaalioikeuksia koskevan lainsäädännön mukaan voi estää sitä, että lisenssinsaaja tai ostaja myy tällaisen lisensoitua teknologiaa sisältävän tuotteen. Oikeuksien sammumista unionissa koskeva periaate on immateriaalioikeuksien perustarkoituksen mukainen, sillä niillä pyritään takaamaan haltijan oikeus estää muita hyödyntämästä haltijan henkistä omaisuutta ilman tämän suostumusta.

(11) Vaikka immateriaalioikeuksia koskevassa lainsäädännössä myönnetään yksinomaiset käyttöoikeudet, se ei merkitse sitä, ettei kilpailulainsäädäntöä voitaisi soveltaa immateriaalioikeuksiin. Etenkin SEUT-sopimuksen 101 artiklaa voidaan soveltaa sopimuksiin, joissa lisenssinhaltija myöntää toiselle yritykselle luvan hyödyntää immateriaalioikeuksiaan ([12]). Se ei myöskään merkitse sitä, että immateriaalioikeudet olisivat ristiriidassa unionin kilpailusääntöjen kanssa. Immateriaalioikeudet edistävät innovaatiota kannustamalla yrityksiä investoimaan uusien tai parannettujen tuotteiden ja prosessien kehittämiseen. Niin tekee myös kilpailu, jonka aikaansaamat paineet kannustavat yrityksiä innovointiin. Innovaatiotoiminta on olennainen ja dynaaminen osa avointa ja kilpailuhenkistä markkinataloutta. Näin ollen sekä immateriaalioikeuksia että kilpailua tarvitaan innovaatiotoiminnan edistämiseksi ja sen kilpailuhenkisen hyödyntämisen varmistamiseksi.

(12) Arvioitaessa teknologiansiirtosopimuksia SEUT-sopimuksen 101 artiklan nojalla on muistettava, että immateriaalioikeuksien luominen edellyttää yleensä merkittäviä investointeja ja on siten usein riskialtis hanke. Innovaatioiden kehittäjien mahdollisuuksia hyödyntää arvokkaaksi osoittautuneita immateriaalioikeuksia ei saa kohtuuttomasti rajoittaa, jotta dynaamista kilpailua ei estettäisi ja jotta innovaatiotoiminnan kannustimet voitaisiin säilyttää. Innovaatioiden kehittäjien olisi tämän vuoksi voitava vapaasti pyrkiä hankkimaan onnistuneista hankkeistaan asianmukainen korvaus, joka kannustaa jatkossakin investointeihin ja riittää tasapainottamaan myös epäonnistuneiden hankkeiden vaikutukset. Teknologiaa lisensoitaessa lisenssinsaaja voi joutua tekemään merkittäviä uponneita investointeja (toisin sanoen lisenssinsaajan poistuessa kyseiseltä toimialalta se ei voi käyttää investointia muissa toiminnoissa tai myydä sitä muutoin kuin huomattavalla tappiolla) lisensoituun teknologiaan ja sen hyödyntämiseksi tarvittaviin tuotantoresursseihin. Tämänkaltaiset sopimuspuolten tekemät ennakkoinvestoinnit ja niihin liittyvät riskit on otettava huomioon 101 artiklaa sovellettaessa. Sopimuspuolten kannettavaksi tulevasta riskistä ja vaadittavista uponneista investoinneista saattaa olla seurauksena se, ettei sopimus kuulu 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan tai että se täyttää 101 artiklan 3 kohdassa määrätyt edellytykset siihen asti, kunnes investointi on maksanut itsensä takaisin.

([10]) Tämä poikkeus koskee myös vuokraoikeuksia. Ks. tältä osin vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla 12 päivänä joulukuuta 2006 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/115/EY 1 artiklan 2 kohta (EUVL L 376, 27.12.2006, s. 28, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2006/115/oj).

([11]) Tämä periaate oikeuksien sammumisesta unionissa on vahvistettu esimerkiksi jäsenvaltioiden tavaramerkkilainsäädännön lähentämisestä 16 päivänä joulukuuta 2015 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2015/2436 15 artiklan 1 kohdassa (EUVL L 336, 23.12.2015, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2015/2436/oj), Euroopan unionin tavaramerkistä 14 päivänä kesäkuuta 2017 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/1001 15 artiklan 1 kohdassa (EUVL L 154, 16.6.2017, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2017/1001/oj), mallien oikeudellisesta suojasta 13 päivänä lokakuuta 1998 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 98/71/EY 15 artiklassa (EYVL L 289, 28.10.1998, s. 28, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/1998/71/oj) Euroopan unionin yhteisömallista 12 päivänä joulukuuta 2001 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 6/2002 21 artiklassa (EYVL L 3, 5.1.2002, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2002/6/oj), alaviitteessä 10 mainitussa direktiivin 2006/115/EY 9 artiklan 2 kohdassa, tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa 22 päivänä toukokuuta 2001 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/29/EY 4 artiklan 2 kohdassa (EYVL L 167, 22.6.2001, s. 10, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2001/29/oj), tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta 23 päivänä huhtikuuta 2009 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/24/EY 4 artiklan 2 kohdassa (EUVL L 111, 5.5.2009, s. 16, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2009/24/oj), tietokantojen oikeudellisesta suojasta 11 päivänä maaliskuuta 1996 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 96/9/EY 5 artiklan c alakohdassa (EYVL L 77, 27.3.1996, s. 20, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/1996/9/oj), puolijohdetuotteiden piirimallien oikeudellisesta suojasta 16 päivänä joulukuuta 1986 annetun neuvoston direktiivin 87/54/ETY 5 artiklan 5 kohdassa (EYVL L 24, 27.1.1987, s. 36, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/1987/54/oj), yhteisön kasvinjalostajanoikeuksista 27 päivänä heinäkuuta 1994 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2100/94 16 artiklassa (EYVL L 227, 1.9.1994, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/1994/2100/oj) ja yhtenäisen patenttisuojan luomiseksi toteutettavasta tiiviimmästä yhteistyöstä 17 päivänä joulukuuta 2012 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1257/2012 6 artiklassa (EUVL L 361, 31.12.2012, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2012/1257/oj). Ohjelmistojen tekijänoikeuksista ks. esim. tuomioistuimen tuomiot 3.7.2012, UsedSoft Gmbh v. Oracle International Corp., C-128/11, ECLI:EU:C:2012:407 ja 12.10.2016, Ranks ja Vasiļevičs, C-166/15, ECLI:EU:C:2016:762.

([12]) Ks. esimerkiksi unionin yleisen tuomioistuimen tuomio 27.9.2023, Valve v. komissio, T-172/21, ECLI:EU:T:2023:587, 191 kohta.

(13) SEUT-sopimuksen 101 artiklassa määrätty oikeudellinen kehys on riittävän joustava teknologian lisensoinnin dynaamisten näkökohtien huomioon ottamiseksi. Immateriaalioikeuksien ja lisenssisopimusten ei sinänsä oleteta aiheuttavan kilpailuongelmia. Useimmat teknologian lisenssisopimukset eivät rajoita kilpailua. Teknologialisensointi edistää yleensä kilpailua, koska se johtaa teknologian levitykseen ja innovaatiotoiminnan vilkastumiseen niin lisenssinantajien kuin lisenssinsaajien osalta. Jos teknologian lisenssisopimukset rajoittavatkin kilpailua, ne saavat kuitenkin usein aikaan kilpailua edistävää tehokkuutta, joka täyttää 101 artiklan 3 kohdan edellytykset ([13]). Valtaosa teknologian lisenssisopimuksista on näin ollen sopusoinnussa 101 artiklan kanssa.

2.2 *Merkitykselliset käsitteet SEUT-sopimuksen 101 artiklan soveltamiseksi teknologiansiirtosopimuksiin*

2.2.1 **Yrityksen käsite**

(14) SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohtaa sovelletaan yrityksiin ja yritysten yhteenliittymiin. Yritykseksi katsotaan mikä tahansa henkilöllisistä, aineellisista tai aineettomista elementeistä koostuva taho, joka harjoittaa taloudellista toimintaa, riippumatta sen oikeudellisesta muodosta ja rahoitustavasta.

2.2.2 **Kilpailun rajoittaminen sekä rajoittavan tarkoituksen ja rajoittavan vaikutuksen välinen ero**

(15) SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdassa kielletään sopimukset, joiden tarkoituksena on rajoittaa kilpailua tai joista on seurauksena kilpailun rajoittuminen. Sitä sovelletaan sekä sopimuspuolten välisiin kilpailunrajoituksiin että jonkin sopimuspuolen ja kolmansien välisiin kilpailunrajoituksiin.

(16) Sitä, rajoittaako teknologiasiirtosopimus kilpailua, on arvioitava niissä todellisissa olosuhteissa, joissa kilpailua esiintyisi ilman sopimusta ja siinä olevia rajoitteita. Arvioinnissa on otettava huomioon sopimuksen todennäköiset vaikutukset teknologioiden väliseen kilpailuun (kilpailu kilpailevia teknologioita käyttävien yritysten välillä) ja teknologian sisäiseen kilpailuun (kilpailu samaa teknologiaa käyttävien yritysten välillä) ([14]). Sopimuksen 101 artiklan 1 kohdassa kielletään sekä teknologioiden välisen että teknologian sisäisen kilpailun rajoittaminen. Näin ollen on arvioitava, missä määrin sopimus tosiasiassa tai todennäköisesti vaikuttaa näihin kahteen kilpailun osa-alueeseen markkinoilla.

(17) Rajoittavan tarkoituksen käsite viittaa yksinomaan tiettyihin yritysten välisen toiminnan yhteensovittamisen muotoihin, jotka ilmentävät sellaista riittävää haitallisuutta kilpailulle, että niiden vaikutusten tutkimista voidaan pitää tarpeettomana ([15]).

(18) Rajoittavan vaikutuksen käsitteellä viitataan sopimuksiin, joilla ei ole kilpailunvastaista tavoitetta mutta joilla osoitetaan olevan todellisia tai mahdollisia kilpailua rajoittavia vaikutuksia, jotka ovat tuntuvia ([16]). Sopimuksella voidaan katsoa olevan kilpailua rajoittavia vaikutuksia, jos sillä on varmasti tai todennäköisesti tuntuva kielteinen vaikutus vähintään yhteen kilpailumuuttujaan markkinoilla, kuten hintaan, tuotantomääriin, tuotteen laatuun,

([13]) Ks. edellä alaviitteessä 9 mainitut suuntaviivat perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta.

([14]) Samaa teknologiaa hyödyntävien yritysten välinen kilpailu (teknologian sisäinen kilpailu lisenssinsaajien kesken) on merkittävä täydentävä tekijä kilpailevia teknologioita käyttävien yritysten väliseen kilpailuun (teknologioiden välinen kilpailu). Teknologian sisäinen kilpailu voi esimerkiksi johtaa siihen, että kyseistä teknologiaa hyödyntävien tuotteiden hinnat laskevat. Tästä voi aiheutua paitsi suoria ja välittömiä hyötyjä tuotteiden kuluttajille, myös lisää kilpailua kilpailevia teknologioita käyttävien yritysten välille. Lisensoinnin yhteydessä on myös otettava huomioon, että lisenssinsaajat myyvät omaa tuotettaan. Ne eivät jälleenmyy toisen yrityksen toimittamaa tuotetta. Mahdollisuudet tuotteiden erilaisuuteen ja laatuun perustuvalle kilpailulle lisenssinsaajien välillä voivat siis olla suuremmat kuin tuotteiden jälleenmyyntiä koskevien vertikaalisten sopimusten yhteydessä.

([15]) Ks. esimerkiksi tuomioistuimen tuomio 21.12.2023, European Superleague Company, C-333/21, ECLI:EU:C:2023:1011, 162 kohta ja siinä mainittu oikeuskäytäntö.

([16]) Tarkempia ohjeita rajoittavan tarkoituksen ja rajoittavan vaikutuksen käsitteistä, niiden analyysikehyksestä ja esimerkkejä tällaisista vaikutuksista on esimerkiksi tuomioistuimen tuomioissa 21.12.2023, European Superleague Company, C-333/21, ECLI:EU:C:2023:1011, 161 kohta ja sitä seuraavat kohdat, ja 5.12.2024, Tallinna Kaubamaja Grupp ja KIA Auto, C-606/23, ECLI:EU:C:2024:1004, 23 kohta ja sitä seuraavat kohdat; ks. myös komission suuntaviivat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan soveltamiselle horisontaalisiin yhteistyösopimuksiin, jäljempänä 'horisontaalisia sopimuksia koskevat suuntaviivat' (EUVL C 259, 21.7.2023, s. 1), 22 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

tuotevalikoimaan tai innovointiin. Sen osoittamiseksi, että sopimus rajoittaa kilpailua vaikutustensa perusteella, on yleensä tarpeen määritellä merkitykselliset markkinat ja arvioida sopimuksen vaikutuksia markkinadynamiikkaan kyseisessä tapauksessa. Tuntuvia kilpailunvastaisia vaikutuksia esiintyy todennäköisemmin esimerkiksi silloin, kun ainakin yhdellä sopimusosapuolella on ennestään tai se saa jonkinasteista markkinavoimaa ([17]).

(19) Jos yritykset tekevät yhteistyötä, joka ei kuulu SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan kiellon piiriin, koska sillä on neutraali tai myönteinen vaikutus kilpailuun, yhden tai useamman sopimuspuolen kaupallisen autonomian rajoittaminen ei sekään kuulu kiellon piiriin edellyttäen, että kyseinen rajoitus on objektiivisesti välttämätön yhteistyön toteuttamiseksi ja oikeassa suhteessa yhteistyön tavoitteisiin (”liitännäisrajoitukset”) ([18]). Määriteltäessä, onko tietty rajoitus liitännäisrajoitus, on tarpeen selvittää, olisiko yhteistyötä mahdoton toteuttaa ilman kyseistä rajoitusta. Se, että yhteistyön toteuttaminen olisi pelkästään vaikeampaa tai vähemmän kannattavaa ilman kyseistä rajoitusta, ei tee rajoituksesta ”objektiivisesti katsoen välttämätöntä” ja siten liitännäistä ([19]).

(20) Kuten näiden suuntaviivojen (9) kohdassa selitetään, SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla kilpailua rajoittava sopimus voi silti olla yhteensopiva 101 artiklan kanssa, jos sopimuspuolet voivat osoittaa, että sopimus täyttää 101 artiklan 3 kohdan neljä kumulatiivista edellytystä.

2.2.3 **Teknologiansiirtosopimusten vaikutukset**

(21) Arvioitaessa teknologiansiirtosopimuksia SEUT-sopimuksen 101 artiklan nojalla on otettava huomioon kaikki merkitykselliset kilpailuun liittyvät tekijät, kuten hinnat, tuotanto (tuotannon määrä, tuotteiden laatu ja valikoima) ja innovaatiotoiminta. Seuraavissa jaksoissa esitetään esimerkkejä lisenssisopimusten mahdollisista vaikutuksista näihin tekijöihin ja erotetaan toisistaan myönteiset ja kielteiset vaikutukset.

2.2.3.1 *Myönteiset vaikutukset*

(22) Teknologiansiirtosopimuksilla voidaan merkittävästi edistää kilpailua, ja pääosalla tällaisista sopimuksista onkin kilpailua edistäviä vaikutuksia. Teknologiansiirtosopimukset voivat edistää innovaatiotoimintaa, koska innovaatioiden kehittäjät voivat saada keksinnöstään voittoa, jolla katetaan ainakin osa tutkimus- ja kehityskustannuksista.

(23) Teknologiansiirtosopimukset johtavat myös teknologian levitykseen, minkä ansiosta lisenssinsaajan tuotantokustannukset saattavat pienentyä tai uusien tai parannettujen tuotteiden valmistaminen voi tulla mahdolliseksi. Lisenssinsaajan saamat tehokkuusedut syntyvät usein siitä, että lisenssinantajan teknologia yhdistetään lisenssinsaajan resursseihin ja teknologiaan. Usein lisensoinnin syynä on, että teknologian lisensointi on lisenssinantajan kannalta tehokkaampaa kuin sen hyödyntäminen itse. Näin on varsinkin silloin, kun lisenssinsaajalla on jo ennestään tarvittavat tuotantoresurssit. Sopimuksen ansiosta lisenssinsaaja saa käyttöönsä teknologian, joka yhdistettynä resursseihin antaa mahdollisuuden hyödyntää uutta tai parannettua teknologiaa.

([17]) Markkinavoima tarkoittaa kykyä pitää jonkin aikaa hintoja kannattavasti kilpaillun tason yläpuolella tai tuotantoa – tuotteiden määriä, laatua ja valikoimaa tai innovointia – kilpaillun tason alapuolella. Yleensä 101 artiklan 1 kohtaan perustuvan rikkomisen toteamiseen riittää vähäisempi markkinavoima kuin 102 artiklan mukaisen määräävän aseman toteamiseen.

([18]) Tuomioistuimen tuomiot 26.10.2023, EDP - Energias de Portugal ym., C-331/21, ECLI:EU:C:2023:812, 88 kohta ja sitä seuraavat kohdat, 11.9.2014, MasterCard v. komissio, C-382/12 P, ECLI:EU:C:2014:2201, 89 kohta, 11.7.1985, Remia ym. v. komissio, asia 42/84, EU:C:1985:327, 19–20 kohta, 28.1.1986, Pronuptia, asia 161/84, ECLI:EU:C:1986:41, 15–17 kohta, 15.12.1994, Gøttrup-Klim, C-250/92, ECLI:EU:C:1994:413, 35 kohta, ja 12.12.1995, Oude Luttikhuis ym., C-399/93, ECLI:EU:C:1995:434, 12–15 kohta.

([19]) Tuomioistuimen tuomiot 26.10.2023, EDP - Energias de Portugal ym., C-331/21, ECLI:EU:C:2023:812, 90 kohta ja sitä seuraavat kohdat, ja 11.9.2014, MasterCard v. komissio, C-382/12 P, ECLI:EU:C:2014:2201, 91 kohta.

(24) Toinen esimerkki tuotantoa mahdollisesti tehostavasta lisensoinnista on tapaus, jossa lisenssinsaajalla on jo ennestään jonkinlainen teknologia, jonka yhdistäminen lisenssinantajan teknologiaan luo synergiaetuja. Kun kaksi teknologiaa yhdistetään, lisenssinsaaja voi saavuttaa kustannus-tuotantosuhteen, joka ei muuten olisi ollut mahdollinen.

(25) Lisenssisopimukset voivat tehostaa myös jakeluvaihetta samaan tapaan kuin vertikaaliset sopimukset tavaroiden ja palveluiden jakelua. Tehokkuusedut voivat ilmetä kustannussäästöinä tai arvokkaiden palvelujen tuottamisena kuluttajille. Vertikaalisten sopimusten myönteisiä vaikutuksia on kuvailtu vertikaalisista rajoituksista annetuissa komission suuntaviivoissa ([20]), jäljempänä 'vertikaaliset suuntaviivat'.

(26) Lisensointi voi edistää kilpailua myös poistamalla esteitä, jotka haittaavat lisenssinsaajan oman teknologian kehittämistä ja hyödyntämistä. Etenkin aloilla, joilla on runsaasti patentteja, lisensointia käytetään usein suunnitteluvapauden varmistamiseksi, sillä lisensoinnilla voidaan poistaa riski siitä, että lisenssinantaja vetoaa oikeudenloukkaukseen ([21]).

2.2.3.2 *Kielteiset vaikutukset*

(27) Vaikka teknologiansiirtosopimukset ovat yleensä kilpailua edistäviä, tietyissä tapauksissa yritykset voivat käyttää niitä pyrkiessään kilpailunvastaisiin tavoitteisiin, jotka viime kädessä vahingoittavat kuluttajia.

(28) Kilpailunrajoituksia sisältävillä teknologiansiirtosopimuksilla voi olla markkinoihin seuraavanlaisia kielteisiä vaikutuksia:

a) teknologian välisen kilpailun väheneminen, mukaan lukien sekä avoimen että sanattoman kilpailunvastaisen yhteistyön helpottaminen;

b) kilpailijoiden sulkeminen markkinoilta nostamalla niille aiheutuvia kustannuksia ja rajoittamalla näin niiden mahdollisuuksia saada välttämättömiä tuotannontekijöitä tai asettamalla muuten markkinoille pääsyn esteitä; ja

c) teknologian välisen kilpailun väheneminen.

(29) Teknologian välisen kilpailun vähenemisen riski on suurempi vastavuoroisia velvoitteita asetettaessa ([22]). Jos kilpailijat esimerkiksi siirtävät toisilleen kilpailevia teknologioita ja asettavat vastavuoroisen velvoitteen, jonka mukaan kumpikin sopimuspuoli toimittaa toiselle teknologioihinsa tekemänsä myöhemmät parannukset, ja jos kyseinen sopimus estää jompaakumpaa kilpailijoista saavuttamasta teknologista etumatkaa toiseen nähden, sopimuspuolten välinen innovaatiokilpailu rajoittuu (ks. myös (262) kohta).

(30) Kilpailijoiden väliset teknologiansiirtosopimukset voivat myös helpottaa kilpailunvastaista yhteistyötä. Kilpailunvastaisen yhteistyön vaara on suurempi keskittyneillä markkinoilla ([23]). Teknologiansiirtosopimukset voivat helpottaa kilpailunvastaista yhteistyötä lisäämällä markkinoiden avoimuutta, mahdollistamalla tiettyjen toimintatapojen valvonnan sekä vaikeuttamalla markkinoille pääsyä. Kilpailunvastaista yhteistyötä voidaan helpottaa myös sellaisin sopimuksin, joiden tuloksena osapuolten kustannukset merkittävässä määrin yhdenmukaistuvat, sillä samanlaisista kustannuksista vastaavilla yrityksillä on todennäköisesti samanlainen näkemys koordinoinnin ehdoista ([24]).

([20]) EUVL C 248, 30.6.2022, s. 1, 12 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

([21]) Jos tällaiset lisenssisopimukset kuitenkin johtavat jonkin osapuolen poistumiseen markkinoilta, ne voivat kuulua 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan.

([22]) Esimerkkinä voidaan mainita tapaus, jossa kaksi eri jäsenvaltioihin sijoittautunutta yritystä ristiinlisensoi kilpailevia teknologioita toisilleen ja suostuu olemaan myymättä tuotteita toistensa kotimarkkinoilla. Tällainen sopimus rajoittaa niiden välistä potentiaalista kilpailua.

([23]) Kilpailunvastainen yhteistyö edellyttää, että asianomaisilla yrityksillä on samanlainen käsitys yhteisistä eduistaan ja siitä, miten koordinointimekanismi toimii. Jotta kilpailunvastainen yhteistyö toimisi, yritysten on pystyttävä seuraamaan toistensa markkinakäyttäytymistä ja niillä on oltava käytössään riittävät yhteisestä markkinapolitiikasta poikkeamista ehkäisevät keinot, jotka tarjoavat sopimuspuolille kannustimen kyseisessä politiikassa pitäytymiseen. Lisäksi markkinoille pääsyn esteiden on tällöin oltava niin tehokkaita, että niillä voidaan estää ulkopuolisia tulemasta markkinoille tai laajentamasta toimintaansa markkinoilla.

([24]) Ks. tältä osin horisontaalisia sopimuksia koskevien suuntaviivojen 21 kohta.

(31) Kilpailunvastaista yhteistyötä voi edistää myös kaupallisesti arkaluonteisten tietojen vaihto kilpailijoiden välillä teknologiansiirtosopimuksen täytäntöönpanon aikana. Lisenssisopimuksen täytäntöönpano voi edellyttää kaupallisesti arkaluonteisten tietojen vaihtoa. Kun sopimus itsessään ei kuulu SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan kiellon piiriin, koska sillä on neutraali tai myönteinen vaikutus kilpailuun, myöskään kyseiselle sopimukselle alisteinen tietojenvaihto ei kuulu kyseisen kiellon piiriin. Näin on, jos tietojenvaihto on objektiivisesti katsoen välttämätöntä lisenssisopimuksen täytäntöönpanemiseksi ja oikeassa suhteessa sopimuksen tavoitteisiin nähden. Jos tietojenvaihto ylittää sen, mikä on objektiivisesti katsoen tarpeen sopimuksen täytäntöönpanemiseksi, tai jos se ei ole oikeasuhteista sopimuksen tavoitteisiin nähden, sitä olisi arvioitava horisontaalisia sopimuksia koskevien suuntaviivojen 6 luvussa annetun ohjeistuksen mukaisesti. Jos tietojenvaihto kuuluu 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, se voi silti täyttää 101 artiklan 3 kohdan edellytykset.

(32) Teknologiansiirtosopimukset voivat rajoittaa teknologioiden välistä kilpailua myös estämällä kilpailijoita pääsemästä markkinoille tai laajentamasta toimintaansa. Kolmannet osapuolet voidaan sulkea markkinoilta esimerkiksi siten, että vakiintuneet lisenssinantajat asettavat lisenssinsaajille niin tiukkoja kilpailukieltovelvoitteita, ettei kolmansien osapuolten saatavilla ole riittävästi lisenssinsaajia lisenssisopimusten tekemistä varten, tai siten, että lisenssinsaajien pääsy markkinoille tehdään vaikeaksi ([25]).

(33) Teknologiansiirtosopimukset voivat myös rajoittaa teknologian sisäistä kilpailua. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että lisenssinsaajille määrätään jälleenmyyntihinnat tai alueellisia tai asiakaskohtaisia myyntirajoituksia. Teknologian sisäisen kilpailun rajoitukset voivat helpottaa lisenssinsaajien välistä kilpailunvastaista yhteistyötä. Ne voivat myös helpottaa kilpailevien teknologioiden omistajien välistä kilpailunvastaista yhteistyötä tai vähentää teknologioiden välistä kilpailua lisäämällä markkinoille pääsyn esteitä.

2.2.4 **Markkinoiden määritelmä**

(34) Komission lähestymistapa merkityksellisten markkinoiden määrittelyyn on vahvistettu sen tiedonannossa merkityksellisten markkinoiden määritelmästä unionin kilpailuoikeuden kannalta ([26]), jäljempänä 'markkinamäärittelytiedonanto'. Näissä suuntaviivoissa käsitellään vain niitä markkinoiden määrittelyyn liittyviä seikkoja, joilla on erityistä merkitystä teknologian lisensoinnin kannalta.

(35) Teknologia on tekijä, joka sisällytetään joko tuotteeseen tai tuotantoprosessiin. Teknologian lisensointi voi sen vuoksi vaikuttaa kilpailuun sekä tuotantoketjun alkupäässä tuotannontekijämarkkinoilla että tuotantoketjun loppupäässä tuotemarkkinoilla. Esimerkiksi kilpailevia tuotteita tuotantoketjun loppupäässä myyvien sopimuspuolten välinen sopimus, johon sisältyy kyseisten tuotteiden valmistukseen liittyvän teknologiaoikeuden ristiinlisensointi tuotantoketjun alkupäässä, voi rajoittaa kilpailua kyseisillä tuotantoketjun loppupään tuote- tai palvelumarkkinoilla. Ristiinlisensointi voi myös rajoittaa kilpailua tuotantoketjun alkupään teknologiamarkkinoilla ja mahdollisesti myös muilla tuotantoketjun alkupään tuotannontekijämarkkinoilla. Lisenssisopimusten kilpailuvaikutusten arvioimiseksi voi olla tarpeen määritellä merkitykselliset tuotemarkkinat sekä merkitykselliset teknologiamarkkinat ([27]).

([25]) Toinen esimerkki on korvaavien teknologioiden toimittajien mahdollinen sulkeminen markkinoilta. Näin voi käydä, kun lisenssinantaja, jolla on huomattava markkinavoima, niputtaa teknologian eri komponentteja yhdeksi lisenssipaketiksi, vaikka vain osa paketista on välttämätön tietyn tuotteen tuottamiseksi.

([26]) EUVL C, C/2024/1645, 22.2.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1645/oj.

([27]) Ks. esimerkiksi 17. marraskuuta 2010 annettu komission päätös asiassa COMP/M.5675, Syngenta/Monsanto, jossa komissio arvioi kahden vertikaalisesti integroituneen auringonkukkien jalostajan sulautumista tarkastelemalla i) tuotantoketjun alkupäässä sijaitsevia eri lajikkeilla (vanhemmaislinjat ja hybridit) käytävän kaupan (vaihto ja lisensointi) markkinoita ja ii) tuotantoketjun loppupäässä sijaitsevia hybridien markkinoinnin markkinoita. Komissio määritteli 13. maaliskuuta 2009 asiassa COMP/M.5406, IPIC/MAN Ferrostaal AG, antamassaan päätöksessä ensiluokkaisen melamiinin tuotantomarkkinoiden lisäksi myös tuotantoketjun alkupäässä sijaitsevat melamiinin tuotannossa käytettävän teknologian toimitusmarkkinat. Ks. myös 8. kesäkuuta 1995 annettu komission päätös asiassa COMP/M.269 - Shell/Montecatini ja 2. kesäkuuta 2023 annettu komission päätös asiassa COMP/M.10783 - EQT Future/AM Fresh/SNFL/IFG, jossa komissio arvioi syötäväksi tarkoitettujen rypäleiden valmistuksen ja jakelun alalla toimivien yritysten sulautumista tutkimalla siemenettömien syötäväksi tarkoitettujen rypälelajikkeiden jalostus- ja lupamarkkinoita sekä syötäväksi tarkoitettujen rypäleiden tuotanto- ja jakeluketjun loppupään markkinoita.

(36) Merkitykselliset tuotemarkkinat kattavat (lisensoitua teknologiaa sisältävät) sopimustuotteet ja tuotteet, joita ostajat pitävät sopimustuotteita vastaavina tai ne korvaavina tuotteiden ominaisuuksien, hinnan ja käyttötarkoituksen perusteella ottaen huomioon kilpailuedellytykset sekä tarjonnan ja kysynnän rakenteen markkinoilla. Sopimustuotteet voivat kuulua loppu- ja/tai välituotteiden markkinoille.

(37) Merkitykselliset teknologiamarkkinat muodostuvat lisensoiduista teknologiaoikeuksista ja niiden korvikkeista, toisin sanoen sellaisista muista teknologiaoikeuksista, joita lisenssinsaajat pitävät lisensoituja teknologiaoikeuksia vastaavina tai ne korvaavina teknologiaoikeuksien ominaisuuksien, rojaltien ja käyttötarkoituksen perusteella ottaen huomioon kilpailuedellytykset sekä tarjonnan ja kysynnän rakenne markkinoilla. Kun lähtökohtana on lisenssinantajan markkinoima teknologia, on tarpeen yksilöidä kyseiset muut teknologiat, joihin lisenssinsaajat voisivat vaihtaa vastauksena lisenssinantajan teknologian toimitusehtojen heikkenemiseen verrattuna muihin teknologioihin. Toisena vaihtoehtona on tarkastella lisensoituja teknologiaoikeuksia sisältävien tuotteiden markkinoita (ks. (40) kohta).

(38) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 3 artiklassa käytetty ja sen 1 artiklan 1 kohdan m alakohdassa määritelty ”merkityksellisten markkinoiden” käsite tarkoittaa merkityksellisiä tuote- ja teknologiamarkkinoita sekä tuotteen että maantieteellisen ulottuvuuden kannalta määriteltynä.

(39) ”Merkitykselliset maantieteelliset markkinat” määritellään teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 1 artiklan 1 kohdan l alakohdassa, ja ne muodostuvat alueesta, jolla asianomaiset yritykset tarjoavat ja hankkivat kyseisiä tuotteita tai lisensoivat teknologiaa, jolla kilpailuedellytykset ovat riittävän yhtenäiset ja joka voidaan erottaa maantieteellisistä lähialueista erityisesti kilpailuedellytysten huomattavan erilaisuuden perusteella. Merkityksellisten teknologiamarkkinoiden maantieteellinen ulottuvuus voi poiketa merkityksellisten tuotemarkkinoiden maantieteellisestä ulottuvuudesta.

(40) Kun merkitykselliset markkinat on määritelty, voidaan laskea kunkin markkinoilla toimivan kilpailijan markkinaosuus, jolla ilmaistaan markkinatoimijoiden suhteellinen markkina-asema. Teknologiamarkkinoilla yksi tapa on laskea markkinaosuudet kunkin teknologian osuutena rojalteina saaduista lisenssituloista. Tämä vastaa yksittäisen teknologian osuutta lisensoitujen kilpailevien teknologioiden markkinoista. Tämä saattaa kuitenkin usein olla mahdollista vain teoriassa, sillä rojaltituloista ei välttämättä ole saatavana selkeitä tietoja. Toinen vaihtoehto, jota käytetään teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisen ryhmäpoikkeuksen soveltamiseen, on laskea markkinaosuudet teknologiamarkkinoilla lisensoitua teknologiaa sisältävien tuotteiden myynnin perusteella tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla (lisätietoa näiden suuntaviivojen (110)–(115) kohdassa). Teknologiansiirtoa koskevassa ryhmäpoikkeusasetuksessa määritellyn poikkeusjärjestelmän soveltamisalaan kuulumattomissa yksittäistapauksissa voi kuitenkin olla tarpeen soveltaa molempia kuvattuja lähestymistapoja aina kun se on käytännössä mahdollista, jotta lisenssinantajan markkina-asema saataisiin määriteltyä täsmällisemmin ja voitaisiin ottaa huomioon muut tekijät, jotka antavat hyvän kuvan saatavilla olevien teknologioiden suhteellisesta vahvuudesta (lisätietoa näistä tekijöistä on näiden suuntaviivojen (184)–(193) kohdassa) ([28]).

(41) Teknologian lisenssisopimukset voivat vaikuttaa kilpailuun innovaatiotoiminnan alalla ([29]). Tällaisia vaikutuksia arvioitaessa komissio tarkastelee kuitenkin yleensä vain sopimuksen vaikutusta kilpailuun olemassa olevilla tuote- ja teknologiamarkkinoilla. Näillä markkinoilla käytävään kilpailuun voidaan vaikuttaa sopimuksilla, joilla viivästytetään senhetkiset tuotteet ajan mittaan korvaavien paranneltujen tai uusien tuotteiden saattamista markkinoille. Tällaisessa tapauksessa innovaatiotoiminta voi aiheuttaa kilpailua, joka on otettava huomioon

([28]) Ks. esimerkiksi 20. joulukuuta 2012 annettu komission päätös asiassa AT.39230 – Rio Tinto Alcan, 38–41 kohta. Ks. myös komission päätös asioissa COMP/M.5675 Syngenta/Monsanto ja COMP/M.5406 IPIC/MAN Ferrostaal AG, mainittu alaviitteessä 27.

([29]) Teknologian lisenssisopimukset voivat esimerkiksi vaikuttaa sellaisten tuotteiden tai teknologioiden kehittämiseen, jotka i) parantavat olemassa olevia tuotteita tai teknologioita, ii) korvaavat olemassa olevia tuotteita tai teknologioita tai iii) luovat täysin uudenlaista kysyntää. Teknologian lisenssisopimukset voivat myös vaikuttaa iv) varhaisen vaiheen innovointipanostuksiin eli tutkimus- ja kehitystoimintaan, joka ei liity läheisesti tiettyyn tuotteeseen tai teknologiaan.

arvioitaessa sopimuksen vaikutuksia tuotemarkkinoihin ja teknologiamarkkinoihin. Joissakin harvoissa tapauksissa voi kuitenkin olla hyödyllistä ja tarpeellista arvioida myös erikseen vaikutusta kilpailuun innovaatiotoiminnan alalla. Tämä koskee erityisesti erittäin innovatiivisia markkinoita, joille on tunnusomaista jatkuva ja mittava tutkimus- ja kehitystoiminta ja joilla sopimus vaikuttaa uusien tuotteiden tai teknologioiden luomiseen tähtäävään innovointiin ([30]). Tällaisissa tapauksissa voidaan arvioida, jääkö sopimuksenteon jälkeen vielä riittävä määrä kilpailevia tutkimus- ja kehityshankkeita, niin että innovaatiotoiminnan kilpailutilanne säilyy tehokkaana ([31]).

2.2.5 **Keskenään kilpailevien ja kilpailemattomien yritysten erottaminen**

(42) Yleisesti ottaen kilpailijoiden väliset sopimukset aiheuttavat suuremman vaaran kilpailulle kuin keskenään kilpailemattomien yritysten väliset sopimukset ([32]).

(43) Jotta sopimuspuolten välinen kilpailusuhde voidaan määritellä, on tarpeen tutkia, olisivatko sopimuspuolet olleet todellisia tai mahdollisia kilpailijoita ilman sopimusta. Jos sopimuspuolet eivät ilman sopimusta olisi olleet todellisia tai mahdollisia kilpailijoita millään merkityksellisillä markkinoilla, joihin sopimus vaikuttaa, niiden katsotaan olevan keskenään kilpailemattomia yrityksiä.

(44) Sopimuspuolet ovat todellisia kilpailijoita tuotteiden tarjoamisen markkinoilla, jos molemmat toimivat jo ennen sopimuksen tekemistä samoilla merkityksellisillä markkinoilla.

(45) Osapuolta pidetään toisen osapuolen mahdollisena kilpailijana tuotteiden tarjoamisen markkinoilla, jos ensimmäisellä osapuolella olisi ollut ilman sopimusta todellisia ja konkreettisia mahdollisuuksia tulla merkityksellisille markkinoille ja kilpailla kyseisillä markkinoilla toimivan toisen osapuolen kanssa ([33]). Potentiaalisen kilpailun toteamisen on perustuttava yhtäpitäviin tosiseikkoihin, ja siinä on otettava huomioon markkinoiden rakenne sekä niiden taloudellinen ja oikeudellinen toimintaympäristö. Hypoteettinen markkinoille tulon mahdollisuus tai pelkkä osapuolen toive tai halu tulla markkinoille ei riitä ([34]). Ei kuitenkaan ole tarpeen osoittaa varmuudella, että asianomainen yritys todella tulee kyseisille markkinoille tai että se kykenisi jälkeenpäin säilyttämään paikkansa niillä ([35]). Esimerkkinä voidaan todeta, että markkinoille tulon todennäköisyys on suurempi, jos lisenssinsaajalla on omaisuuseriä, joita voidaan helposti käyttää markkinoille tulemiseen ilman merkittäviä uponneita kustannuksia, tai jos se on jo tehnyt suunnitelmia tai alkanut muulla tavoin investoida markkinoille tulemiseksi.

(46) Immateriaalioikeuksien osalta voi olla niin, että jommallakummalla tai molemmilla osapuolilla on voimassa olevat immateriaalioikeudet, jotka estävät toista osapuolta toimimasta merkityksellisillä markkinoilla tai tulemasta kyseisille markkinoille loukkaamatta kyseisiä teknologiaoikeuksia. Tätä kutsutaan teknologian käytön estäväksi suhteeksi. Arvioidessaan estävän suhteen mahdollista vaikutusta kilpailusuhteeseensa osapuolten olisi otettava huomioon seuraavat tekijät:

a) Jos molemmat osapuolet toimivat jo merkityksellisillä markkinoilla, on hyvin epätodennäköistä, että ne voivat estää teknologian käytön, ellei lainvoimaisessa tuomiossa ole vahvistettu immateriaalioikeuksien loukkausta ja voimassaoloa. Jos tällaista tuomiota ei ole, osapuolia pidetään yleensä todellisina kilpailijoina.

([30]) Ks. esimerkiksi alaviitteessä 26 mainitun markkinamääritelmätiedonannon 90 kohta ja sitä seuraavat kohdat.
([31]) Näillä suuntaviivoilla tarjotaan pehmeä turvasatama teknologiansiirtosopimuksille, jotka eivät kuulu ryhmäpoikkeuksen soveltamisalaan markkinaosuusrajojen ylittymisen vuoksi: ks. (181) kohta.
([32]) Ks. esimerkiksi vertikaalisten suuntaviivojen 10 kohdassa esitetyt näkökohdat, joita sovelletaan soveltuvin osin teknologian lisensointiin.
([33]) Ks. tuomioistuimen tuomio 26.10.2023, EDP – Energias de Portugal ym., C-331/21, ECLI:EU:C:2023:812, 61 kohta.
([34]) Ks. esimerkiksi tuomioistuimen tuomiot 26.10.2023, EDP – Energias de Portugal ym., C-331/21, ECLI:EU:C:2023:812, 60–63 kohta, ja 30.1.2020, Generics (UK) ym., C-307/18, ECLI:EU:C:2020:52, 36–39 kohta.
([35]) Ks. esimerkiksi tuomioistuimen tuomiot 26.10.2023, EDP – Energias de Portugal ym., C-331/21, ECLI:EU:C:2023:812, 62 kohta; 30.1.2020, Generics (UK) ym., C-307/18, ECLI:EU:C:2020:52, 36–45 kohta; 25.3.2021, H. Lundbeck A/S ja Lundbeck Ltd v. Euroopan komissio, C-591/16 P, ECLI:EU:C:2021:243, 54–57 kohta; 27.6.2024, komissio v. Servier ym., C-176/19 P, ECLI:EU:C:2024:549, 100–101 kohta.

b) Jos jompikumpi osapuolista ei vielä toimi markkinoilla, mutta on jo tehnyt huomattavia investointeja tai ryhtynyt merkittäviin valmistelutoimiin markkinoille pääsemiseksi, on erittäin todennäköistä, että osapuolet ovat vähintäänkin toistensa mahdollisia kilpailijoita ([36]). Jos tällaisia investointeja tai toimenpiteitä ei ole, sopimuspuolten on ratkaistessaan sitä, ovatko ne mahdollisia kilpailijoita, käytettävä lähtökohtana kaikkia kyseisenä ajankohtana saatavilla olevia todisteita. Tällaisia ovat muun muassa mahdollisuus siihen, että immateriaalioikeuksia loukataan, kyseessä olevien oikeuksien voimassaolo ja mahdollisuus siihen, että on tehokkaita keinoja kiertää olemassa olevat immateriaalioikeudet. Erityisen vakuuttavia todisteita teknologian käytön estävän suhteen olemassaolosta edellytetään silloin, kun on sopimuspuolten yhteisen edun mukaista vedota estämiseen, jotta ne katsottaisiin keskenään kilpailemattomiksi yrityksiksi esimerkiksi tilanteessa, jossa väitetty estäminen koskee korvaavia teknologioita (ks. (37) kohta), tai kun toinen osapuoli tarjoaa toiselle osapuolelle merkittävän kannustimen ([37]).

(47) Sopimuspuolia pidetään todellisina kilpailijoina teknologiamarkkinoilla, jos ne joko jo myöntävät korvaavaa teknologiaa koskevia lisenssioikeuksia tai jos lisenssinsaaja lisensoi jo teknologiaoikeuksiaan ja lisenssinantaja tulee teknologiamarkkinoille myöntämällä lisenssinsaajalle lisenssioikeuksia kilpailevaan teknologiaan.

(48) Sopimuspuolia pidetään mahdollisina kilpailijoina teknologiamarkkinoilla, jos ne omistavat korvaavia teknologioita, vaikka lisenssinsaaja ei lisensoisikaan omaa teknologiaansa. Edellytyksenä on kuitenkin, että se todennäköisesti myöntäisi lisenssin vastauksena lisenssinantajan teknologian toimitusehtojen heikkenemiseen verrattuna muihin teknologioihin ([38]). Teknologiamarkkinoiden tapauksessa on yleensä vaikeampaa arvioida, ovatko sopimuspuolet mahdollisia kilpailijoita. Tämän vuoksi teknologiansiirtoa koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta sovellettaessa teknologiamarkkinoilla esiintyvää potentiaalista kilpailua ei oteta huomioon (ks. näiden suuntaviivojen (107) kohta), vaan sopimuspuolet katsotaan keskenään kilpailemattomiksi yrityksiksi.

(49) Joissakin tilanteissa voi myös olla mahdollista päätellä, että vaikka lisenssinantaja ja lisenssinsaaja tuottavat kilpailevia tuotteita, ne eivät ole kilpailijoita merkityksellisillä tuotemarkkinoilla ja merkityksellisillä teknologia-markkinoilla, sillä lisensoitu teknologia edustaa niin mullistavaa innovaatiota, että lisenssinsaajan käyttämä teknologia on vanhentunut tai menettänyt kilpailukykynsä. Näissä tapauksissa lisenssinantajan teknologia joko luo uudet markkinat tai sulkee lisenssinsaajan teknologian olemassa olevien markkinoiden ulkopuolelle. Tätä ei kuitenkaan voida yleensä päätellä sopimuksen tekoajankohtana. Aiemman teknologian vanhentuminen tai kilpailukyvyn menetys huomataan tavallisesti vasta sitten, kun teknologia tai sitä sisältävät tuotteet ovat olleet kuluttajien käytössä jonkin aikaa. Kun esimerkiksi CD-teknologia kehitettiin ja CD-soittimet ja -levyt saatettiin markkinoille, ei ollut varmaa, että tämä uusi teknologia korvaisi vinyylilevyt. Se kävi ilmeiseksi vasta joitakin vuosia myöhemmin. Sopimuspuolia pidetäänkin kilpailijoina, jos sopimuksen tekohetkellä ei ole selvää, että lisenssinsaajan teknologia on vanhentunutta tai kilpailukyvytöntä. Koska sekä SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohtaa että sen 3 kohtaa on sovellettava sopimukseen liittyvien todellisten olosuhteiden perusteella, tosiseikkojen konkreettiset muutokset vaikuttavat arvioon. Näin ollen jos lisenssinsaajan teknologia osoittautuu myöhemmässä vaiheessa vanhentuneeksi tai kilpailukyvyttömäksi markkinoilla, sopimuspuolten välinen suhde muuttuu keskenään kilpailemattomien sopimuspuolten suhteeksi.

([36]) Sopimuspuolten katsotaan todennäköisesti olevan mahdollisia kilpailijoita merkityksellisillä tuotteiden tarjoamisen markkinoilla esimerkiksi silloin, kun lisenssinsaaja valmistaa tuotetta joillakin maantieteellisillä markkinoilla hyödyntäen omaa teknologiaansa ja alkaa valmistaa tuotetta toisilla maantieteellisillä markkinoilla hyödyntäen lisensoitua kilpailevaa teknologiaa. Tällaisessa tilanteessa lisenssinsaaja olisi todennäköisesti voinut päästä toisille markkinoille omaa teknologiaansa käyttäen, ellei markkinoille pääsyn esteenä ole objektiivisia tekijöitä, joita ovat esimerkiksi markkinoilta sulkemiseen tähtäävät immateriaalioikeudet.

([37]) Ks. tältä osin esimerkiksi unionin tuomioistuimen tuomiot 30.1.2020, Generics (UK) ym., C-307/18 P, ECLI:EU:C:2020:52, 54–56 kohta; 27.6.2024, komissio v. Servier ym., C-176/19 P, ECLI:EU:C:2024:549, 87–89, 103 ja 131 kohta; 27.6.2024, komissio v. Krka, C-151/19 P, ECLI:EU:C:2024:546, 411 kohta.

([38]) Toiminnallisista ja käytännön syistä kyseisessä arvioinnissa keskitytään yleensä hintojen nousuun liittyviin reaktioihin. Yksi menetelmä on esimerkiksi pohtia, alkaisiko lisenssinsaaja todennäköisesti lisensoida omaa teknologiaansa pienen mutta pysyvän teknologian hintojen korotuksen seurauksena. Arvioinnissa voidaan kuitenkin ottaa huomioon myös muutokset, jotka vaikuttavat muihin kilpailutekijöihin, kuten tuotteiden laatuun tai innovoinnin tasoon.

(50) Sopimuspuolista voi tulla kilpailijoita sopimuksenteon jälkeen, jos lisenssinsaaja kehittää tai hankkii kilpailevaa teknologiaa ja alkaa hyödyntää sitä. Tällöin on otettava huomioon, että sopimuspuolet eivät sopimuksentekohetkellä olleet toistensa kilpailijoita ja että sopimus tehtiin kyseisessä tilanteessa. Komissio tarkastelee tällöin pääasiassa sitä, miten sopimus vaikuttaa lisenssinsaajan mahdollisuuksiin hyödyntää omaa (kilpailevaa) teknologiaansa. Tämän vuoksi näihin sopimuksiin ei sovelleta kilpailijoiden välisiin sopimuksiin sovellettavaa vakavimpien kilpailunrajoitusten luetteloa, ellei kyseisiä sopimuksia olennaisesti muuteta sen jälkeen kun sopimuspuolista on tullut kilpailijoita (ks. teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 3 kohta).

(51) Sopimuspuolina olevista yrityksistä voi tulla toistensa kilpailijoita sopimuksenteon jälkeen myös silloin, kun lisenssinsaaja harjoitti jo ennen sopimuksen solmimista toimintaa niillä merkityksellisillä markkinoilla, joilla sopimustuotetta myydään, ja kun lisenssinantaja tulee sopimuksenteon jälkeen markkinoille hyödyntäen joko lisensoituja teknologiaoikeuksia tai uutta teknologiaa. Tässä tapauksessa sopimukseen sovelletaan keskenään kilpailemattomien yritysten välisiin sopimuksiin sovellettavaa vakavimpien kilpailunrajoitusten luetteloa koko sopimuksen voimassaoloajan, ellei kyseistä sopimusta olennaisesti muuteta sen jälkeen kun sopimuspuolista on tullut kilpailijoita (ks. teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 3 kohta). Olennaisella muutoksella tarkoitetaan muun muassa sopimuspuolten tekemää uutta teknologiansiirtosopimusta, joka koskee sellaisia kilpailevia teknologiaoikeuksia, joita voidaan käyttää sopimustuotteiden kanssa kilpailevien tuotteiden valmistamiseksi.

2.3 *SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalan ulkopuolelle yleensä jäävät sopimukset*

(52) Sopimukset, jotka eivät voi vaikuttaa tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (ei kauppavaikutusta) tai jotka eivät rajoita kilpailua tuntuvasti (vähämerkityksiset sopimukset), eivät kuulu perustamissopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Komissio on antanut ohjeistusta sellaisia tapauksia varten, joilla ei ole vaikutusta kauppaan, EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa ([39]) tarkoitettua kauppaan kohdistuvan vaikutuksen käsitettä koskevissa suuntaviivoissa (”kauppavaikutussuuntaviivoissa”) sekä vähämerkityksisiä sopimuksia koskevaa ohjeistusta tiedonannossaan sopimuksista, jotka eivät Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla rajoita tuntuvasti kilpailua ([40]) (”de minimis -tiedonanto”). Sekä kauppavaikutussuuntaviivat että de minimis -tiedonanto ovat erityisen tärkeitä arvioitaessa pienten ja keskisuurten yritysten (”pk-yritysten”) teknologiansiirtosopimuksia ([41]).

3. TEKNOLOGIANSIIRTOA KOSKEVAN RYHMÄPOIKKEUSASETUKSEN SOVELTAMINEN

3.1 *Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen oikeusvaikutukset*

(53) Teknologiansiirtoa koskevassa ryhmäpoikkeusasetuksessa asetetut ehdot täyttäville teknologiansiirtosopimuksille myönnetään SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan sisältämää kieltoa koskeva ryhmäpoikkeus. Ryhmäpoikkeuksen soveltamisalaan kuuluvat sopimukset ovat laillisesti päteviä ja täytäntöönpanokelpoisia ([42]).

(54) Teknologiansiirtoa koskevassa ryhmäpoikkeusasetuksessa säädetty ryhmäpoikkeus perustuu olettamukseen, jonka mukaan tietyt teknologiansiirtosopimusten luokat – silloin kun nämä sopimukset kuuluvat SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan – täyttävät yleensä 101 artiklan 3 kohdan neljä edellytystä ([43]). Markkinaosuusrajoilla (teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 3 artikla), vakavimmilla kilpailunrajoituksilla (teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artikla) ja ryhmäpoikkeuksen ulkopuolelle jäävillä rajoituksilla (teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 5 artikla) pyritään varmistamaan, että ryhmäpoikkeus myönnetään vain sellaisille kilpailua rajoittaville sopimuksille, joiden voidaan kohtuudella olettaa täyttävän 101 artiklan 3 kohdan neljä edellytystä.

([39]) EUVL C 101, 27.4.2004, s. 81.
([40]) EUVL C 291, 30.8.2014, s. 1.
([41]) Ks. ohjeita merkityksellisten markkinoiden määrittelyyn ja markkinaosuuksien laskemiseen teknologiansiirtosopimusten yhteydessä näiden suuntaviivojen 2.2.4 jaksosta.
([42]) Ryhmäpoikkeuksen soveltamisalaan kuuluvat sopimukset voidaan kieltää vasta, kun komissio tai jäsenvaltioiden kilpailuviranomaiset ovat peruuttaneet ryhmäpoikkeuksen – ks. näiden suuntaviivojen ryhmäpoikkeuksen peruuttamista koskeva 3.6 jakso.
([43]) Ks. (9) kohta.

(55) Kuten näiden suuntaviivojen 2 jaksossa esitetään, monet teknologiansiirtosopimukset eivät kuulu SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan joko sen vuoksi, että ne eivät rajoita kilpailua lainkaan, tai sen vuoksi, että kilpailu ei rajoitu merkittävästi ([44]). Joka tapauksessa, jos teknologiansiirtosopimus täyttää teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen edellytykset, ei ole tarpeen määrittää, kuuluuko se 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan ([45]).

(56) Ryhmäpoikkeuksen soveltamisalan ulkopuolella on syytä tutkia, rajoittaako yksittäinen sopimus kilpailua 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, ja jos rajoittaa, täyttyvätkö 101 artiklan 3 kohdassa asetetut edellytykset. Ei voida olettaa, että ryhmäpoikkeuksen ulkopuolelle jäävät teknologiansiirtosopimukset kuuluvat 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan tai että ne eivät täytä 101 artiklan 3 kohdassa asetettuja edellytyksiä. Etenkään yksinomaan se, että sopimuspuolten markkinaosuudet ylittävät teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 3 artiklassa asetetut markkinaosuusrajat, ei riitä perusteeksi sen toteamiselle, että sopimus kuuluu 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Sopimuksen todennäköiset vaikutukset on arvioitava erikseen.

3.2 *Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisala ja kesto*

3.2.1 **Teknologiansiirtosopimusten käsite**

(57) Teknologiansiirtoa koskeva ryhmäpoikkeusasetus ja nämä suuntaviivat koskevat teknologiansiirtosopimuksia. Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 1 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisesti ”teknologia-oikeudet” käsittävät taitotiedon sekä patentit, hyödyllisyysmallit, mallioikeudet, puolijohdetuotteiden piirimallit, lisäsuojatodistukset lääkkeille tai muille sellaisille tuotteille, joille on mahdollista saada lisäsuojatodistus, kasvinjalostajanoikeudet ja ohjelmistojen tekijänoikeudet sekä kyseisiä oikeuksia koskevat hakemukset ja niiden rekisteröintiä koskevat hakemukset. Lisenssinsaajan olisi voitava tuottaa sopimustuotteet lisensoiduilla teknologia-oikeuksilla joko yhdessä muiden tuotannontekijöiden kanssa tai ilman niitä. Teknologiansiirtoa koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta sovelletaan vain niissä EU:n jäsenvaltioissa, joissa lisenssinantaja on kyseisten teknologia-oikeuksien haltija. Muussa tapauksessa teknologiaoikeuksia ei ole siirrettäviksi teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisessa merkityksessä.

(58) Taitotieto on määritelty teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 1 artiklan 1 kohdan i alakohdassa sellaiseksi käytännön tietojen kokonaisuudeksi, joka on kokemusten ja kokeilun tulosta ja salaista, olennaista ja yksilöityä.

a) ”Salaisella” tarkoitetaan, että taitotieto ei ole yleisesti tunnettua eikä helposti saatavilla.

b) ”Olennaisella” tarkoitetaan, että taitotietoon sisältyy lisenssisopimuksen kattamien tuotteiden tuotannon tai lisenssisopimuksen kattaman prosessin soveltamisen kannalta tärkeitä ja hyödyllisiä tietoja. Toisin sanoen tietojen on merkittävästi edistettävä tai helpotettava sopimustuotteiden tuotantoa. Kun lisensoitu taitotieto liittyy prosessin sijasta tuotteeseen, edellä mainittu ehto tarkoittaa sitä, että taitotieto on sopimustuotteen tuotannon kannalta hyödyllistä. Tämä ehto ei täyty, jos sopimustuote voidaan tuottaa käyttämällä vapaasti saatavilla olevaa teknologiaa. Ehdon täyttyminen ei kuitenkaan edellytä sitä, että sopimustuote on arvoltaan suurempi kuin vapaasti saatavilla olevaa teknologiaa käyttäen valmistetut tuotteet. Prosessiteknologian tapauksessa ehto tarkoittaa, että taitotieto on hyödyllistä eli että sopimuksentekohetkellä voidaan kohtuudella olettaa, että sillä voidaan merkittävästi parantaa lisenssinsaajan kilpailuasemaa esimerkiksi lisenssinsaajan tuotantokustannuksia pienentämällä.

c) ”Yksilöidyllä” tarkoitetaan, että lisensoidun taitotiedon voidaan osoittaa täyttävän salaisen tiedon ja olennaisuuden vaatimukset. Tämä ehto täyttyy silloin, kun lisensoitu taitotieto esitetään digitaalisessa tai paperimuodossa. Tämä ei kuitenkaan aina ole kohtuudella mahdollista. Lisensoitu taitotieto voi esimerkiksi olla lisenssinantajan työntekijöiden hallussa olevaa käytännön tietoa. Työntekijöillä voi esimerkiksi olla hallussaan tiettyä tuotantoprosessia koskevaa salaista ja olennaista tietoa, joka välitetään lisenssinsaajalle kouluttamalla tämän työntekijöitä. Tällöin riittää, että sopimuksessa annetaan yleisluonteinen kuvaus taitotiedosta ja yksilöidään työntekijät, jotka osallistuvat tai ovat osallistuneet kyseisen tiedon välittämiseen lisenssinsaajalle.

([44]) Ks. esimerkiksi 2.4 jakso.

([45]) Perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16 päivänä joulukuuta 2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 3 artiklan 2 kohdan (EYVL L 1, 4.1.2003, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2003/1/oj) mukaisesti sopimuksia, jotka saattavat vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, mutta joita ei ole kielletty 101 artiklassa, ei voida myöskään kieltää kansallisessa kilpailulainsäädännössä.

3.2.1.1 *Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 2 artiklan 3 kohdan soveltaminen*

(59) Teknologiansiirtosopimusten sisältämät ehdot, jotka koskevat lisenssinsaajan harjoittamaa tuotteiden hankintaa, kuuluvat teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan vain sikäli kuin kyseiset ehdot liittyvät suoraan sopimustuotteiden tuotantoon tai myyntiin. Tämän vuoksi teknologiansiirtoa koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta ei sovelleta sellaisiin teknologiansiirtosopimusten osiin, jotka koskevat muihin tarkoituksiin kuin sopimustuotteiden tuotantoon käytettyjä tuotannontekijöitä ja/tai laitteita. Esimerkiksi jos maidon myynnin yhteydessä myönnetään lisenssi juustonvalmistusteknologiaan, ainoastaan juuston valmistuksessa lisensoidun teknologian avulla käytetty maito kuuluu teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan. Teknologiansiirtosopimusten sisältämät ehdot, jotka koskevat muuntyyppisten immateriaalioikeuksien lisensointia, esimerkiksi tavaramerkkien ja tekijänoikeuksien lisensointia ohjelmistojen tekijänoikeuksia lukuun ottamatta (ohjelmistojen tekijänoikeuksista ks. näiden suuntaviivojen (57) ja (86) kohta), kuuluvat teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan vain sikäli kuin kyseiset ehdot liittyvät suoraan sopimustuotteiden tuotantoon tai myyntiin. Tällä varmistetaan, että muunlaisia immateriaalioikeuksia kattaville ehdoille myönnetään ryhmäpoikkeus niiltä osin kuin näillä muilla immateriaalioikeuksilla taataan lisenssinsaajalle mahdollisuus hyödyntää lisensoituja teknologiaoikeuksia tehokkaammin. Jos lisenssinantaja esimerkiksi antaa lisenssinsaajalle luvan käyttää tavaramerkkiään lisensoitua teknologiaa sisältävissä tuotteissa, lisenssinsaaja voi tavaramerkin käyttöoikeuden ansiosta hyödyntää lisensoitua teknologiaa tehokkaammin, kun kuluttajat yhdistävät välittömästi tuotteen ja lisensoitujen teknologiaoikeuksien siihen tuomat ominaisuudet. Lisenssinsaajalle asetettu velvollisuus käyttää lisenssinantajan tavaramerkkiä voi myös edistää teknologian levitystä, sillä lisenssinantaja voi siten ilmoittaa olevansa käytetyn teknologian haltija. Teknologiansiirtoa koskeva ryhmäpoikkeusasetus kattaa teknologiansiirtosopimukset myös siinä tapauksessa, että sopimuspuolet ovat kiinnostuneita pikemminkin tavaramerkin käytöstä kuin teknologiasta ([46]).

3.2.1.2 *Immateriaalioikeuksien lisensointi teknologiansiirtoa koskeva ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalan ulkopuolella*

(60) Komissio ei ulota teknologiansiirtoa koskevassa ryhmäpoikkeusasetuksessa ja näissä suuntaviivoissa asetettuja periaatteita tavaramerkkien lisensointiin (tästä poikkeuksena on suuntaviivojen (59) kohdassa tarkoitettu tilanne). Tavaramerkkejä lisensoidaan usein tavaroiden ja palvelujen jakelun ja jälleenmyynnin yhteydessä, ja toiminta on yleensä lähempänä jakelusopimuksia kuin teknologian lisensointia. Jos tavaramerkin käyttöoikeus liittyy suoraan tavaroiden ja palvelujen käyttöön, myyntiin tai jälleenmyyntiin eikä ole sopimuksen pääkohteena, lisenssisopimus kuuluu komission asetuksen (EU) 720/2022 ([47]), jäljempänä 'vertikaalisten sopimusten ryhmäpoikkeusasetus', soveltamisalaan.

(61) Teknologiansiirtoa koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta ei sovelleta tekijänoikeuksien lisensointiin ohjelmistojen tekijänoikeuksia lukuun ottamatta (tästä poikkeuksena on suuntaviivojen (59) kohdassa tarkoitettu tilanne). Komissio soveltaa kuitenkin teknologiansiirtoa koskevassa ryhmäpoikkeusasetuksessa ja näissä suuntaviivoissa vahvistettuja periaatteita yleissääntönä, kun se arvioi sopimustuotteiden tuotannon tekijänoikeuksien lisensointia SEUT-sopimuksen 101 artiklan mukaisesti ([48]). Sitä vastoin komissio ei ulota teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen ja näiden suuntaviivojen periaatteita koskemaan tekijänoikeuden lisensointia kauppatavaroita koskevissa sopimuksissa. Näissä sopimuksissa on tyypillisesti kyse siitä, että oikeudenhaltija lisensoi tuotemerkin, fiktiivisen hahmon tai julkisuuden henkilön sellaisten tuotteiden valmistusta ja myyntiä varten, joissa kyseinen merkki tai hahmo esiintyy. Tällaiset sopimukset ovat yleensä lähempänä jakelusopimuksia kuin teknologiansiirtosopimuksia ([49]).

([46]) Teknologiansiirtoa koskeva ryhmäpoikkeusasetus voisi esimerkiksi kattaa teknologiansiirtosopimuksen, jota arvioidaan 23. maaliskuuta 1990 annetussa komission päätöksessä 90/186/ETY, joka koskee EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan mukaista menettelyä (IV/32.736 – asiassa Moosehead/Whitbread) (EYVL L 100, 20.4.1990, s. 32, ELI: http://data.europa.eu/eli/dec/1990/186/oj), ks. erityisesti kyseisen päätöksen 16 kohta.

([47]) Komission asetus (EU) 720/2022, annettu 10 päivänä toukokuuta 2022, Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tiettyihin vertikaalisten sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmiin (EUVL L 134, 11.5.2022, s. 4, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2022/720/oj).

([48]) Arvioidessaan, onko syytä soveltaa teknologiansiirtoa koskevassa ryhmäpoikkeusasetuksessa ja näissä suuntaviivoissa vahvistettuja periaatteita, komissio ottaa huomioon oikeudellisen ja taloudellisen tilanteen erityispiirteet. Ks. esimerkkeinä 101 artiklan soveltamisesta tekijänoikeuslisensseihin tuomioistuimen tuomiot 4.10.2011, Football Association Premier League ynnä muut, C-403/08, ECLI:EU:C:2011:631, 137–146 kohta ja 9.12.2020, Groupe Canal+ SA vastaan komissio, C-132/19 P, ECLI:EU:C:2020:1007.

([49]) Ks. esimerkiksi komission päätökset 25.3.2019 asiassa AT.40436 – Ancillary sports merchandise; 9.7.2019 asiassa AT.40432 – Character merchandise; ja 30.1.2020 asiassa AT. 40433 – Film merchandise.

3.2.1.3 *Tietyntyyppisten tietojen lisensointi*

Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen ja suuntaviivojen periaatteiden soveltaminen

(62) Teknologiansiirtoa koskeva ryhmäpoikkeusasetus ei kata tietojen lisensointia, paitsi jos lisensoitavat tiedot kuuluvat teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 1 artiklan 1 kohdan i alakohdassa olevan taitotiedon määritelmän (ks. näiden suuntaviivojen (58) kohta) tai jonkin teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 1 artiklan 1 kohdan b alakohdassa luetellun teknologiaoikeuden määritelmän piiriin tai jos datan lisensointi tapahtuu teknologiansiirtosopimuksessa ja täyttää teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 2 artiklan 3 kohdan edellytykset ([50]).

(63) Komissio soveltaa kuitenkin yleisesti teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen ja näiden suuntaviivojen periaatteita arvioidessaan SEUT-sopimuksen 101 artiklan nojalla kahden yrityksen välisiä tietojen lisensointisopimuksia sopimustuotteiden tuotantoa varten, jos lisensoidut tiedot koskevat tietokantaa, joka on suojattu tekijänoikeudella tai direktiivissä 96/9/EY määritellyllä sui generis -oikeudella.

(64) Arvioitaessa SEUT-sopimuksen 101 artiklan nojalla sopimuksia, jotka koskevat tällaisten tietokantojen lisensointia tavaroiden tai palvelujen tuotantoa varten, on otettava huomioon samankaltaisia näkökohtia kuin teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen kattamien teknologiaoikeuksien lisensointia arvioitaessa. Tekijänoikeudella tai sui generis -oikeudella suojattujen tietokantojen luominen voi edellyttää merkittäviä investointeja, ja niiden lisensointi on yleensä kilpailua edistävää. Lisensointi edistää innovointia antamalla tietokantojen luojille mahdollisuuden saada tuottoja, jotka kattavat ainakin osan niiden tutkimus- ja kehityskustannuksista. Se johtaa myös immateriaalioikeuksilla suojattujen tietojen levittämiseen, mikä voi lisätä tuotantoketjun loppupään innovointia ja luoda lisäarvoa alentamalla lisenssinsaajien tuotantokustannuksia tai antamalla niille mahdollisuuden tuottaa uusia tai parannettuja tuotteita ([51]).

(65) Kuten on teknologiansiirtosopimustenkin kohdalla, kilpailunrajoitukset tekijänoikeudella tai sui generis -oikeuksilla suojattuja tietokantoja koskevissa lisenssisopimuksissa voivat kuitenkin aiheuttaa kilpailunvastaisia vaikutuksia markkinoilla ([52]) erityisesti, jos jommallakummalla osapuolella on markkinavoimaa. Arvioidessaan tällaisia rajoituksia komissio soveltaa yleensä teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen ja näiden suuntaviivojen periaatteita. Tietojen lisensointi on kuitenkin nopeasti kehittyvä käytäntö, eikä voida sulkea pois mahdollisuutta, että tietyt tällaisiin lisensseihin sisältyvät kilpailunrajoitukset eivät kuulu näiden suuntaviivojen soveltamisalaan tai että niillä on kilpailuun tai kuluttajiin kohdistuvia vaikutuksia, jotka poikkeavat olennaisesti näissä suuntaviivoissa kuvatuista. Tällaisissa tapauksissa komissio arvioi SEUT-sopimuksen 101 artiklan mukaisia rajoituksia soveltamalla kunkin tapauksen tosiseikkoihin yleisiä periaatteita (ks. näiden suuntaviivojen 2 jakso).

(66) Jos tietojen lisensointisopimukset koskevat tietoja, joita ei ole suojattu sui generis -tietokantaoikeuksilla tai tietokantojen tekijänoikeuksilla, komissio arvioi kunkin tapauksen olosuhteiden perusteella, onko asianmukaista soveltaa teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen ja näiden suuntaviivojen periaatteita. Tavaroiden tai palvelujen tuottamista varten tehdyt tietojen lisensointisopimukset voivat koskea useita eri tietotyyppejä. Koska tietojen ominaispiirteet, niitä koskeva sääntelykehys tai tapa, jolla tiedot kerätään tai tuotetaan, poikkeavat toisistaan, teknologiansiirtoa koskevassa ryhmäpoikkeusasetuksessa ja näissä suuntaviivoissa esitetyt periaatteet (mukaan lukien tämän jakson seuraavissa kohdissa esitetyt periaatteet) eivät välttämättä sovellu tällaisten sopimusten arviointiin kaikissa tapauksissa.

([50]) Näin on silloin, kun tietojen lisensointi tapahtuu teknologiansiirtosopimuksessa, se liittyy suoraan sopimustuotteiden tuotantoon tai myyntiin ja sitä voidaan pitää immateriaalioikeuksien tai taitotiedon lisensointina tai luovuttamisena lisenssinsaajalle. Komissio katsoo, että viimeinen vaatimus täyttyy, jos lisensoitavat tiedot on suojattu tekijänoikeuksilla tai tietokantojen oikeudellisesta suojasta annetussa direktiivissä 96/9/EY määritellyillä sui generis -tietokantaoikeuksilla.

([51]) Kilpailua edistävät vaikutukset tuotantoketjun loppupäässä, jossa lisenssinsaaja toimii, liittyvät lisenssin tarkoitukseen eli sopimustuotteiden tuotantoon. Lisenssinsaajat voivat kuitenkin käyttää lisensoituja tietokantoja muihinkin tarkoituksiin, myös kilpailunvastaisesti kuluttajille haitallisella tavalla (esimerkiksi käyttämällä niitä tiettyihin kuluttajiin tai kuluttajaryhmiin kohdistuviin hyväksikäyttäviin toimiin). Tässä jaksossa annetut ohjeet koskevat vain sopimustuotteiden tuottamiseen tarkoitettuja lisenssisopimuksia.

([52]) Ohjeita markkinoiden määrittelemisestä on alaviitteessä 26 mainitussa markkinamääritelmätiedonannossa.

Kaupallisesti arkaluonteisten tietojen vaihto

(67) Kaupallisesti arkaluonteisten tietojen vaihto kilpailijoiden välillä riippumatta siitä, tapahtuuko tietojenvaihto suoraan vai välillisesti kolmannen osapuolen välityksellä, voi rikkoa perussopimuksen 101 artiklaa ([53]).

(68) Sui generis -oikeuksilla tai tekijänoikeuksilla suojattujen tietokantojen lisensoinnin yhteydessä voidaan vaihtaa kaupallisesti arkaluonteisia tietoja: i) jos itse lisenssin kohde eli sui generis -oikeuksilla tai tekijänoikeuksilla suojattu tietokanta sisältää kaupallisesti arkaluonteisia tietoja, ja/tai ii) jos osapuolet vaihtavat kaupallisesti arkaluonteisia tietoja, jotka eivät kuulu tietokantaan, tietoja koskevan lisenssisopimuksen täytäntöönpanemiseksi.

(69) Arvioidessaan kaupallisesti arkaluonteisten tietojen vaihtoa kilpailijoiden välisissä tietoja koskevissa lisenssisopimuksissa komissio soveltaa yleensä horisontaalisia sopimuksia koskevien suuntaviivojen 6 luvussa esitettyjä tietojenvaihtoa koskevia periaatteita. Erityisesti jos tietokannan lisensointi itsessään ei kuulu SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan kiellon piiriin, koska sillä on neutraali tai myönteinen vaikutus kilpailuun, myöskään kyseiselle sopimukselle alisteinen tietojenvaihto ei kuulu kyseisen kiellon piiriin. Näin on, jos kaupallisesti arkaluonteisten tietojen vaihto on objektiivisesti katsoen välttämätöntä tietoja koskevan lisenssisopimuksen täytäntöönpanemiseksi ja oikeassa suhteessa sen tavoitteisiin nähden.

(70) Lisäksi monissa tapauksissa kaupallisesti arkaluonteisten tietojen vaihdolla tietokantojen lisensoinnin yhteydessä ei ole kilpailua rajoittavaa tarkoitusta, jolloin on arvioitava, onko vaihdolla rajoittavia vaikutuksia ([54]). Tämän arvioinnin kannalta merkityksellisiä ovat vaihdettujen tietojen luonne, vaihdon ominaispiirteet ja markkinoiden ominaispiirteet sekä osapuolten toteuttamat toimenpiteet kilpailulainsäädännön rikkomisen riskin minimoimiseksi ([55]).

(71) Jos kilpailijat käyttävät tietoja koskevia lisenssisopimuksia keinona vaihtaa kaupallisesti arkaluonteisia tietoja kilpailun rajoittamiseksi, komissio ei sovella näiden suuntaviivojen periaatteita sopimuksen arviointiin SEUT-sopimuksen 101 artiklan nojalla.

Unionin muusta lainsäädännöstä johtuvat velvoitteet

(72) Näissä suuntaviivoissa annetut ohjeet eivät rajoita Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus) ([56]) ja muun tietojenvaihtoon sovellettavan unionin lainsäädännön soveltamista.

(73) Jos sui generis -oikeuksilla tai tekijänoikeuksilla suojattujen tietokantojen lisensointiin sovelletaan unionin lainsäädännössä säädettyä tietojen yhteiskäyttöä koskevaa velvoitetta, komissio ottaa tällaisen velvoitteen huomioon soveltaessaan lisenssisopimukseen teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen ja näiden suuntaviivojen periaatteita. SEUT-sopimuksen 101 artiklaa sovelletaan edelleen siltä osin kuin yrityksillä on harkintavaltaa sovellettavan lainsäädännön täytäntöönpanossa.

3.2.2 **Siirron käsite**

(74) ”Siirron” käsite edellyttää, että teknologia siirtyy yritykseltä toiselle. Siirto tapahtuu yleensä lisensointina, jolloin lisenssinantaja antaa lisenssinsaajalle oikeuden käyttää teknologiaoikeuksia rojaltien maksua vastaan.

([53]) Ks. horisontaalisia sopimuksia koskevien suuntaviivojen 6 kohta; ks. myös tuomioistuimen tuomio 29.7.2024, Banco BPN v. BIC Português ym., C-298/22, ECLI:EU:C:2024:638, 51 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

([54]) Ks. horisontaalisia sopimuksia koskevien suuntaviivojen 6.2.7 jakso.

([55]) Ks. horisontaalisia sopimuksia koskevien suuntaviivojen 6.2.4.4 jakso.

([56]) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuoja-asetus) (EUVL L 119, 4.5.2016, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj).

(75) Kuten teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 1 artiklan 1 kohdan c alakohdassa todetaan, teknologiansiirtosopimuksiksi katsotaan myös siirrot, joissa osa teknologiaoikeuksien hyödyntämiseen liittyvästä riskistä jää siirtäjälle. Näin tapahtuu etenkin silloin, kun siirtämisestä maksettava korvaus riippuu liikevaihdosta, joka teknologian saaneelle osapuolelle kertyy siirrettyä teknologiaa hyödyntäen valmistettujen tuotteiden myynnistä, kyseisten valmistettujen tuotteiden määrästä tai teknologiaa hyödyntäen toteutettujen operaatioiden määrästä.

(76) Teknologiaoikeuksien siirtona voidaan pitää myös sopimusta, jossa lisenssinsaaja sitoutuu siihen, ettei se hyödynnä teknologiaoikeuksia lisenssinantajaa vastaan. Puhtaassa patenttilisenssissä on kyse juuri oikeudesta käyttää patentin tuottamaa yksinoikeutta. Tämän vuoksi teknologiansiirtoa koskeva ryhmäpoikkeusasetus kattaa myös lisenssiin liittyvistä vaatimuksista luopumista koskevat sopimukset, joilla lisenssinantaja antaa lisenssinsaajalle oikeuden tavaroiden tai palvelujen tuottamiseen patentin perusteella ([57]).

3.2.3 **Kahden sopimuspuolen väliset sopimukset**

(77) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 1 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan ryhmäpoikkeus kattaa vain ”kahden yrityksen väliset” teknologiansiirtosopimukset. Useamman kuin kahden yrityksen väliset teknologiansiirtosopimukset eivät kuulu teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan ([58]).

(78) Kahden yrityksen välillä tehdyt sopimukset kuuluvat teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan, vaikka sopimuksessa asetettaisiinkin useampia kaupan portaita koskevia ehtoja. Teknologiansiirtoa koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta sovelletaan esimerkiksi teknologiansiirtosopimukseen, joka koskee tuotantovaiheen lisäksi myös jakeluvaihetta ja jossa määritellään vaatimukset, jotka lisenssinsaajan on asetettava tai jotka lisenssinsaaja voi asettaa lisenssillä valmistetun tuotteen jälleenmyyjille ([59]).

(79) Sopimukset, jotka koskevat teknologiapoolien perustamista ja teknologiapoolien myöntämiä lisenssejä, katsotaan yleensä usean sopimuspuolen välisiksi sopimuksiksi. Tämän vuoksi ne eivät yleensä kuulu teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan ([60]). Teknologiapooleilla tarkoitetaan sopimusta, jossa vähintään kaksi sopimuspuolta sopii teknologioidensa yhdistämisestä ja niiden lisensoimisesta yhtenä pakettina. Teknologiapooleilla tarkoitetaan myös järjestelyjä, joiden puitteissa vähintään kaksi yritystä sopii, että kolmas osapuoli saa lisenssin teknologiapakettiin ja oikeuden myöntää siihen alilisenssejä.

(80) Useamman kuin kahden yrityksen välillä tehdyt lisenssisopimukset aiheuttavat usein samoja ongelmia kuin kahden yrityksen väliset samankaltaiset sopimukset. Arvioidessaan tapauskohtaisesti lisenssisopimuksia, jotka ovat samankaltaisia kuin ryhmäpoikkeuksen soveltamisalaan kuuluvat sopimukset mutta jotka on tehty useamman kuin kahden yrityksen välillä, komissio soveltaa vastaavalla tavalla teknologiansiirtoa koskevassa ryhmäpoikkeusasetuksessa asetettuja periaatteita. Teknologiapooleja ja niiden myöntämiä lisenssejä käsitellään erikseen näiden suuntaviivojen 4.4 jaksossa.

3.2.4 **Sopimustuotteiden tuotantoa koskevat sopimukset**

(81) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 1 artiklan 1 kohdan c alakohdasta seuraa, että ryhmäpoikkeuksen soveltaminen edellyttää teknologiansiirtosopimusten tekemistä sopimustuotteiden tuottamista varten. Sopimustuotteilla tarkoitetaan tuotteita, jotka sisältävät lisensoituja teknologiaoikeuksia tai jotka on valmistettu niiden avulla. Sopimuksen on mahdollistettava se, että lisenssinsaaja ja/tai sen alihankkijat voivat käyttää lisensoitua teknologiaa tavaroiden tai palvelujen tuotantoon (ks. myös teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen johdanto-osan 7 kappale).

([57]) Näissä suuntaviivoissa käytetyt ”lisensoinnin” ja ”lisensoidun” käsitteet sisältävät myös lisenssiin liittyvistä vaatimuksista luopumisjärjestelyt, jos teknologiaoikeuksien siirto tapahtuu tässä jaksossa tarkoitetulla tavalla.

([58]) Perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmiin 2 päivänä maaliskuuta 1965 annetun neuvoston asetuksen N:o 19/65/ETY (EYVL 36, 6.3.1965, s. 533, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/1965/19/oj) nojalla komissiolla ei ole valtuuksia myöntää ryhmäpoikkeusta useamman kuin kahden yrityksen välisille teknologiansiirtosopimuksille.

([59]) Ks. teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen johdanto-osan 6 kappale sekä näiden suuntaviivojen 3.2.6 jakso.

([60]) Lisätietoja on (268) kohdassa.

(82) Jos sopimuksen tarkoituksena ei ole tuottaa sopimustuotteita vaan esimerkiksi ainoastaan estää kilpailevan teknologian kehittäminen tai kaupallistaminen, lisenssisopimus ei kuulu teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan eivätkä nämä suuntaviivat välttämättä sovellu sopimuksen arvioimiseen. Jos sopimuspuolet eivät hyödynnä lisensoituja teknologiaoikeuksia, tehokkuutta lisäävää toimintaa ei esiinny, jolloin ryhmäpoikkeuksen soveltamisen peruslähtökohta puuttuu.

(83) Lisensoitujen teknologiaoikeuksien hyödyntäminen ei välttämättä edellytä resurssien yhdistämistä. Hyödyntämistä on myös se, kun lisenssinsaaja saa lisenssin ansiosta tuotesuunnitteluun liittyvän vapauden, jolloin se voi hyödyntää omaa teknologiaansa ilman riskiä siitä, että lisenssinantaja vetoaa oikeudenloukkaukseen. Kilpailijoiden välisten lisenssisopimusten yhteydessä se, että sopimuspuolet eivät hyödynnä lisensoitua teknologiaa, voi olla merkki siitä, että sopimus on naamioitu kartelli. Komissio tutkii näiden syiden vuoksi hyvin tarkasti tapaukset, joissa teknologiaa ei hyödynnetä.

(84) Teknologiansiirtoa koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta sovelletaan teknologiansiirtosopimuksiin, jotka koskevat lisenssinsaajan ja/tai sen alihankkijan (alihankkijoiden) harjoittamaa sopimustuotteiden tuotantoa. Sen vuoksi teknologiansiirtoa koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta ei sovelleta teknologiansiirtosopimuksiin (tai niiden osiin), jotka mahdollistavat alilisenssien myöntämisen. Komissio soveltaa kuitenkin teknologiansiirtoa koskevassa ryhmäpoikkeusasetuksessa ja näissä suuntaviivoissa vahvistettuja periaatteita vastaavalla tavalla kyseisiin lisenssinantajan ja lisenssinsaajan välisiin ”päälisenssisopimuksiin” (eli sopimuksiin, joilla lisenssinantaja antaa lisenssinsaajalle luvan teknologian alilisensseihin). Sopimustuotteiden tuotantoa koskevat lisenssinsaajan ja alilisenssinsaajien väliset sopimukset kuuluvat teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan.

(85) ”Sopimustuote” käsittää lisensoituja teknologiaoikeuksia hyödyntäen tuotetut tavarat ja palvelut. Tämä toteutuu, kun lisensoitua teknologiaa käytetään tuotantoprosessissa tai kun se on erottamaton osa tuotetta itseään. ”Lisensoitua teknologiaa sisältävillä tuotteilla” tarkoitetaan näissä suuntaviivoissa molempia tapauksia. Teknologiansiirtoa koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta sovelletaan kaikkiin tapauksiin, joissa teknologiaoikeudet lisensoidaan tavaroiden ja palvelujen tuottamista varten. Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen ja näiden suuntaviivojen lähtökohtana on, että lisensoitujen teknologiaoikeuksien ja sopimustuotteen välillä on suora yhteys. Jos tällaista yhteyttä ei ole, eli jos sopimuksen tavoitteena ei ole mahdollistaa sopimustuotteen tuotantoa, teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen ja näiden suuntaviivojen mukainen arviointikehys ei välttämättä sovellu käytettäväksi.

(86) Ohjelmiston tekijänoikeuksien lisensointia ohjelmiston jälleenmyyntiin tai muuhun jakeluun joko fyysisten tai digitaalisten kanavien ([61]) kautta ei pidetä teknologiansiirtoa koskevassa ryhmäpoikkeusasetuksessa tarkoitettuna ”tuotantona” eikä se näin ollen kuulu teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen ja näiden suuntaviivojen soveltamisalaan. Tällainen lisensointi kuuluu sen sijaan vertikaalisia sopimuksia koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen ja vertikaalisten suuntaviivojen soveltamisalaan ([62]). Esimerkiksi teknologiansiirtoa koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta ja näitä suuntaviivoja ei sovelleta ohjelmistojen tekijänoikeuksien lisensointiin, jonka yhteydessä lisenssinsaajalle toimitetaan ohjelmiston digitaalinen tai painettu laitos ohjelmiston tarjoamiseksi loppukäyttäjille. Niitä ei myöskään sovelleta ohjelmistojen tekijänoikeuksien lisensointiin ja ohjelmistojen jakeluun, jossa käytetään ns. clickwrap-lisenssejä eli ehtoja, jotka loppukäyttäjälle esitetään ohjelmiston asennuksen tai verkkolatauksen aikana ja jotka käyttäjän katsotaan hyväksyvän hänen napsauttaessaan ”Hyväksyn”-painiketta tai vastaavaa painiketta ennen jatkamista, eikä ohjelmiston tekijänoikeuksien lisensointiin ja ohjelmiston jakeluun verkkolatauksen tai suoratoiston avulla.

(87) Jos lisenssinsaaja kuitenkin käyttää lisensoitua ohjelmistoa myös sopimustuotteen tuotannossa, tätä ei pidetä pelkkänä jälleenmyyntinä vaan tuotantona. Teknologiansiirtoa koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta ja näitä suuntaviivoja sovelletaan esimerkiksi ohjelmiston tekijänoikeuksien lisensointiin, jos lisenssinsaajalla on oikeus sisällyttää ohjelmisto laitteeseen, jonka kanssa ohjelmisto toimii vuorovaikutuksessa. Vastaavasti jos lisensoitua ohjelmistoa käytetään syötteenä lisenssinsaajan teollisiin prosesseihin tai jos lisenssinsaaja tuo ohjelmistolle merkittävää lisäarvoa muuttamalla tai kehittämällä sitä edelleen, tämä katsotaan lisenssiksi tuotantoa varten.

([61]) Ks. esimerkiksi komission päätös 20.1.2021 asiassa AT.40413 – Focus Home.
([62]) Mainittu alaviitteessä 20.

(88) Teknologiansiirtoa koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta sovelletaan myös alihankintaan, jossa lisenssinantaja myöntää teknologiaoikeuksien käyttöoikeuden lisenssinsaajalle, joka sitoutuu tuottamaan yksinomaan lisenssinantajalle tiettyjä tuotteita kyseistä teknologiaa käyttäen. Alihankintaan voi sisältyä myös laitteita, jotka lisenssinantaja toimittaa käytettäväksi sopimuksen kohteena olevien tavaroiden ja palvelujen tuotannossa. Viimeksi mainitun kaltainen alihankinta kuuluu teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan osana teknologiansiirtosopimusta vain silloin, kun toimitetut laitteet liittyvät suoraan sopimustuotteiden tuotantoon. Alihankintaan sovelletaan myös komission tiedonantoa alihankintasopimuksista ([63]). Tämän edelleen voimassa olevan tiedonannon mukaan alihankintasopimukset, joissa alihankkija sitoutuu tuottamaan tiettyjä tuotteita yksinomaan toimeksiantajaa varten, eivät yleensä kuulu SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Myös alihankintasopimukset, joissa toimeksiantaja määrittää välisopimustuotteen siirtohinnan alihankkijoiden välillä alihankintaketjussa, jäävät yleensä 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalan ulkopuolelle edellyttäen, että sopimustuotteita tuotetaan yksinomaan toimeksiantajaa varten. Alihankkijaa koskevat muut rajoitukset, jotka esimerkiksi edellyttävät, että alihankkija sitoutuu olemaan harjoittamatta omaa tutkimus- ja kehitystyötä tai olemaan hyödyntämättä sitä, voivat sen sijaan kuulua 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan ([64]).

(89) Teknologiansiirtoa koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta sovelletaan myös sopimuksiin, joiden mukaan lisenssinsaajan on tehtävä tutkimus- ja kehitystyötä ennen kaupallisesti hyödynnettäväksi valmiin tuotteen tai prosessin hankkimista edellyttäen, että sopimuksen kohteena on yksilöidyn sopimustuotteen eli lisensoiduilla teknologiaoikeuksilla valmistetun tuotteen tuotanto. Jos lisenssinantaja on akateeminen elin, tutkimuslaitos tai pk-yritys eikä harjoita tuotantotoimintaa, tuote voidaan yksilöidä teknologiansiirtosopimuksessa yleisemmällä tasolla.

(90) Teknologiansiirtoa koskeva ryhmäpoikkeusasetus ja nämä suuntaviivat eivät kata sopimuksia, joissa teknologiaoikeuksien lisensoinnin tarkoituksena on antaa lisenssinsaajalle mahdollisuus suorittaa jatkotutkimusta ja -kehitystä eri aloilla ja myös kehittää edelleen tällaisen tutkimus- ja kehitystyön seurauksena olevaa tuotetta. Jos sopimukset täyttävät komission asetuksen (EU) 2023/1066 ([65]) (T & K-sopimuksia koskeva ryhmäpoikkeusasetus) määritellyt edellytykset, ne kuuluvat sen soveltamisalaan ja niitä arvioidaan tutkimus- ja kehityssopimuksia koskevia horisontaalisia sopimuksia koskevien suuntaviivojen asiaa koskevan luvun puitteissa ([66]). Esimerkiksi teknologiansiirtoa koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta ja näitä suuntaviivoja ei myöskään sovelleta tutkimus- ja kehitystyötä koskevaan alihankintaan, jossa lisenssinsaaja sitoutuu suorittamaan tutkimus- ja kehitystyötä lisensoidun teknologian kattamalla alalla ja luovuttamaan parannellun teknologiapaketin lisenssinantajalle ([67]). Lisäksi pelkkä teknologisen tutkimusvälineen lisensointi jatkotutkimustoimintaan muistuttaa SEUT-sopimuksen 101 artiklaan perustuvan arvioinnin näkökulmasta enemmän T & K-sopimuksia. Arvioidessaan tällaisia sopimuksia komissio soveltaa pääsääntöisesti T & K-sopimuksia koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen ja horisontaalisia sopimuksia koskevien suuntaviivojen tutkimus- ja kehityssopimuksia käsittelevässä luvussa esitettyjä periaatteita.

3.2.5 **Kesto**

(91) Ryhmäpoikkeusta sovelletaan niin kauan kuin lisensoidut teknologiaoikeudet ovat voimassa, ne eivät ole rauenneet tai niitä ei ole mitätöity. Taitotiedon yhteydessä ryhmäpoikkeusta sovelletaan niin kauan kuin lisensoitu taitotieto säilyy salaisena, ja sen soveltaminen lakkaa, kun taitotieto ei enää ole salaista, paitsi jos taitotieto tulee julkisesti tunnetuksi lisenssinsaajan toiminnan tuloksena, jolloin poikkeusta sovelletaan sopimuksen voimassaoloajan (ks. teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 2 artiklan 2 kohta).

([63]) Tiettyjen alihankintasopimusten arvioinnista ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kannalta 18 päivänä joulukuuta 1978 annettu komission tiedonanto, EYVL C 1, 3.1.1979, s. 2.

([64]) Ks. komission tiedonanto alihankintasopimuksista, 3 kohta, mainittu alaviitteessä 63.

([65]) Komission asetus (EU) 2023/1066, annettu 1 päivänä kesäkuuta 2023, Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tutkimus- ja kehityssopimusten tiettyihin ryhmiin (EUVL L 143, 2.6.2023, s. 9, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2023/1066/oj). Ks. myös näiden suuntaviivojen 3.2.6.1 jakso.

([66]) Ks. horisontaalisia sopimuksia koskevien suuntaviivojen 51 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

([67]) Viimeinen esimerkki kuuluu kuitenkin alaviitteessä 65 mainitun T & K-sopimuksia koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan, ks. myös suuntaviivojen 3.2.6.1. jakso.

(92) Ryhmäpoikkeusta sovelletaan jokaiseen sopimuksen kattamaan lisensoituun teknologiaoikeuteen, ja sen soveltaminen päättyy, kun viimeinen teknologiansiirtoa koskevassa ryhmäpoikkeusasetuksessa tarkoitettu teknologiaoikeus raukeaa, tulee mitättömäksi tai muuttuu julkiseksi omaisuudeksi.

3.2.6 **Suhde muihin ryhmäpoikkeusasetuksiin**

(93) Teknologiansiirtoa koskeva ryhmäpoikkeusasetus kattaa kahden yrityksen väliset sopimukset, jotka koskevat teknologiaoikeuksien lisensointia sopimustuotteiden tuotantoa varten. Teknologiaoikeuksia voi kuitenkin sisältyä myös muuntyyppisiin sopimuksiin. Lisäksi lisensoitua teknologiaa hyödyntävät tuotteet myydään lopulta markkinoilla. Sen vuoksi on tarpeen käsitellä teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen suhdetta komission asetukseen (EU) 2023/1067 ([68]) (erikoistumista koskeva ryhmäpoikkeusasetus), T & K-ryhmäpoikkeusasetukseen ([69]) ja vertikaalisia sopimuksia koskevaan ryhmäpoikkeusasetukseen ([70]).

3.2.6.1 *Erikoistumissopimuksia ja T & K-sopimuksia koskevat ryhmäpoikkeusasetukset*

(94) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 9 artiklan mukaan teknologiansiirtoa koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta ei sovelleta erikoistumissopimuksia koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan kuuluviin erikoistumissopimuksiin liittyvään lisensointiin eikä T & K-ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan kuuluviin T & K-sopimuksiin liittyvään lisensointiin.

(95) Erikoistumista koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 1 artiklan 1 kohdan mukaisesti kyseinen asetus kattaa erikoistumissopimukset, joissa yksi tai useampi osapuoli suostuu lopettamaan tiettyjen tuotteiden tuotannon ja ostamaan ne toiselta osapuolelta, sekä yhteiset tuotantosopimukset, joissa vähintään kaksi osapuolta sopii tuottavansa tiettyjä tuotteita yhdessä. Kyseistä asetusta sovelletaan myös määräyksiin, jotka koskevat immateriaalioikeuksien luovuttamista tai käyttöä, edellyttäen että ne eivät muodosta kyseisten sopimusten päätarkoitusta mutta liittyvät suoraan sopimuksen soveltamiseen ja ovat sen kannalta välttämättömiä.

(96) Jos yritykset perustavat tuotantoyhteisyrityksen ja myöntävät yhteisyritykselle teknologialisenssin tuotantoa varten, tällainen lisensointi kuuluu erikoistumista koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen eikä teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan. Jos yhteisyritys kuitenkin lisensoi teknologiaa kolmansille osapuolille, toiminta ei liity yhteisyrityksen tuotantoon eikä siten kuulu erikoistumista koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan. Tällaiset lisenssisopimukset, joissa yhdistetään sopimuspuolten teknologiat, ovat teknologiapooleja, joita käsitellään näiden suuntaviivojen 4.4 jaksossa.

(97) T & K-sopimuksia koskeva ryhmäpoikkeusasetus kattaa kahden tai useamman yrityksen väliset sopimukset, jotka liittyvät yhteiseen tai maksettuun T & K-toimintaan ja sen tulosten yhteiseen hyödyntämiseen. Asetuksen 1 artiklan 1 kohdan 10 alakohdan mukaan tutkimus- ja kehitystyö tai tulosten hyödyntäminen on yhteistä, jos siihen liittyvät tehtävät suorittaa yhteinen ryhmä, järjestö tai yritys tai kolmas osapuoli sopimuspuolten yhteisestä toimeksiannosta tai jos tehtävät jaetaan sopimuspuolille erikoistumisena tutkimus- ja kehitystyön tai hyödyntämisen yhteydessä (mukaan lukien tuotanto ja jakelu sekä lisensointi).

(98) Tästä seuraa, että T & K-sopimuksia koskeva ryhmäpoikkeusasetus kattaa lisensoinnin osapuolten ja yhteisen yksikön osapuolten välillä tutkimus- ja kehityssopimuksen yhteydessä eikä tällainen lisensointi kuulu teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan. Sopimuspuolet voivat tällaisen sopimuksen yhteydessä myös määritellä ehdot, joiden mukaan lisenssi yhteisten tai maksettujen tutkimus- ja kehitystyön tuloksiin voidaan myöntää kolmansille. Lisenssin saaneet kolmannet eivät kuitenkaan ole tutkimus- ja kehityssopimuksen sopimuspuolia, joten erillinen kolmansien kanssa tehty lisenssisopimus ei kuulu tutkimus- ja kehityssopimuksia koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan. Näihin lisenssisopimuksiin voidaan soveltaa teknologiansiirtoa koskevassa ryhmäpoikkeusasetuksessa säädettyä ryhmäpoikkeusta, jos teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen edellytykset täyttyvät.

([68]) Komission asetus (EU) 2023/1067, annettu 1 päivänä kesäkuuta 2023, Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan soveltamisesta erikoistumissopimusten tiettyihin ryhmiin (EUVL L 143, 2.6.2023, s. 20, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2023/1067/oj).

([69]) Mainittu alaviitteessä 65.

([70]) Mainittu alaviitteessä 47.

3.2.6.2 *Vertikaalisia sopimuksia koskeva ryhmäpoikkeusasetus*

(99) Vertikaalisia sopimuksia koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta ([71]) sovelletaan sopimuksen kannalta eri tuotanto- tai jakeluportailla toimivien kahden tai useamman yrityksen välisiin sopimuksiin, jotka koskevat ehtoja, joiden mukaisesti sopimuspuolet voivat ostaa, myydä tai jälleenmyydä tiettyjä tavaroita tai palveluja. Se kattaa näin ollen toimitus- ja jakelusopimukset.

(100) Kun otetaan huomioon, että teknologiansiirtoa koskeva ryhmäpoikkeusasetus kattaa vain kahden sopimuspuolen väliset sopimukset ja että lisenssinsaaja, joka myy lisensoitua teknologiaa sisältäviä tuotteita, on vertikaalisia sopimuksia koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisesti toimittaja, nämä ryhmäpoikkeukset liittyvät varsin läheisesti toisiinsa. Lisenssinantajan ja lisenssinsaajan välinen teknologiansiirtosopimus kuuluu teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan, kun taas lisenssinsaajan ja sopimustuotteiden ostajien väliset sopimukset kuuluvat vertikaalisia sopimuksia koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan.

(101) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen mukaista poikkeusta sovelletaan myös sellaiseen lisenssinantajan ja lisenssinsaajan väliseen sopimukseen, jossa lisenssinsaajalle asetetaan vaatimuksia sen suhteen, miten lisensoitua teknologiaa sisältävää tuotetta on myytävä. Lisenssinantaja voi esimerkiksi velvoittaa lisenssinsaajaa luomaan tietynlaisen jakelujärjestelmän, kuten yksinjakelujärjestelmän tai valikoivan jakelujärjestelmän. Tällaisten velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi tehdyt jakelusopimukset kuuluvat kuitenkin ainoastaan vertikaalisia sopimuksia koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan. Lisenssinantaja voi esimerkiksi velvoittaa lisenssinsaajan perustamaan yksinmyyntijärjestelmän sopimustuotteiden myymiseksi. Voidakseen hyötyä vertikaalisia sopimuksia koskevasta ryhmäpoikkeusasetuksesta lisenssinsaajan on kuitenkin periaatteessa varmistettava, että sen jakelijat voivat vapaasti harjoittaa passiivista myyntiä alueille, jotka lisenssinsaaja on osoittanut muille yksinmyyjille ([72]).

(102) Lisäksi vertikaalisia sopimuksia koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen hyödyntämiseksi jakelijoilla on periaatteessa oltava oikeus aktiiviseen ja passiiviseen myyntiin alueille, joilla on muiden toimittajien eli lisensoitujen teknologia-oikeuksien avulla omia tuotteitaan valmistavien muiden lisenssinsaajien jakelujärjestelmiä. Tämä oikeus perustuu siihen, että vertikaalisia sopimuksia koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen kannalta jokainen lisenssinsaaja on erillinen toimittaja. Kyseiseen asetukseen sisältyvän, toimittajan jakelujärjestelmän sisäisiä aktiivisen myynnin rajoituksia koskevan ryhmäpoikkeuksen perusteita voidaan kuitenkin soveltaa myös silloin, kun eri lisenssinsaajat myyvät lisensoitua teknologiaa sisältävät tuotteet yhteisellä, lisenssinantajalle kuuluvalla merkillä. Kun myytävillä lisensoitua teknologiaa sisältävillä tuotteilla on yhteinen kaupallinen identiteetti, samat tehokkuuteen liittyvät syyt kuin yksittäisessä vertikaalisessa jakelujärjestelmässä voivat olla peruste soveltaa samankaltaisia rajoituksia lisenssinsaajien välisiin jakelujärjestelmiin. Tällaisessa tapauksessa komissio tuskin ryhtyisi arvioimaan rajoituksia, jos vertikaalisia sopimuksia koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen vaatimukset täyttyvät vastaavasti. Jotta yhteinen kaupallinen identiteetti syntyy, tuotteet on myytävä ja markkinoitava samalla tavaramerkillä, joka pystyy ilmaisemaan laatua ja muita kuluttajalle tärkeitä ominaisuuksia. Ei riitä, että tuotteessa on lisenssinsaajan merkin lisäksi lisenssinantajan merkki, josta tämä tunnistetaan lisensoidun teknologian lähteeksi.

3.3 ***Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen markkinaosuusrajat***

(103) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen tarjoamassa laillisen poikkeusjärjestelmän soveltamisessa huomioidaan markkinaosuusrajat, jotka rajoittavat ryhmäpoikkeuksen soveltamisalan sopimuksiin, joiden voidaan yleisesti olettaa täyttävän SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan edellytykset. Sen perusteella, että teknologiansiirtosopimus jää ryhmäpoikkeuksen soveltamisen ulkopuolelle, koska osapuolten markkinaosuudet ylittävät asetetun rajan, ei voida suoraan olettaa, että sopimus kuuluu 101 artiklan 1 kohdan piiriin tai ettei se täytä 101 artiklan 3 kohdassa määrättyjä edellytyksiä. Tällaiset sopimukset edellyttävät yksilöllistä arviointia 101 artiklan näkökulmasta.

([71]) Mainittu alaviitteessä 47.

([72]) Ks. vertikaalisia sopimuksia koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan b, c ja d alakohta.

3.3.1 **Markkinaosuusrajat**

(104) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen mukaista ryhmäpoikkeusta sovellettaessa käytettävä markkinaosuusraja riippuu siitä, onko sopimus tehty keskenään kilpailevien vai kilpailemattomien yritysten välillä.

(105) Markkinaosuusrajoja sovelletaan sekä lisensoitujen teknologiaoikeuksien merkityksellisiin markkinoihin että sopimustuotteiden merkityksellisiin markkinoihin. Jos sovellettava markkinaosuusraja ylittyy yksillä tai useammilla tuote- ja teknologiamarkkinoilla, ryhmäpoikkeusta ei voida soveltaa kyseisiä merkityksellisiä markkinoita koskevaan sopimukseen. Esimerkiksi jos teknologiansiirtosopimus koskee kaksia erillisiä tuotemarkkinoita, on mahdollista, että ryhmäpoikkeusta sovelletaan vain toisiin kyseisistä markkinoista.

(106) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 3 artiklan 1 kohdan mukaisesti asetuksen 2 artiklassa säädettyä ryhmäpoikkeusta sovelletaan kilpailijoiden välisiin teknologiansiirtosopimuksiin sillä edellytyksellä, että sopimuspuolten yhdistetty markkinaosuus ei ylitä 20:tä prosenttia yksilläkään merkityksellisillä markkinoilla. Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 3 artiklan 1 kohdassa säädettyä markkinaosuusrajaa sovelletaan, jos sopimuspuolet ovat todellisia tai mahdollisia kilpailijoita tuotemarkkinoilla, todellisia kilpailijoita teknologiamarkkinoilla tai kumpaakin (keskenään kilpailevien ja kilpailemattomien yritysten välistä eroa käsitellään näiden suuntaviivojen 2.2.5 jaksossa).

(107) Potentiaalista kilpailua teknologiamarkkinoilla ei oteta huomioon sovellettaessa markkinaosuusrajoja tai vakavimpien kilpailunrajoitusten luetteloa kilpailijoiden välisiin sopimuksiin. Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen poikkeusjärjestelmän soveltamisalan ulkopuolella otetaan huomioon potentiaalinen kilpailu teknologiamarkkinoilla.

(108) Jos teknologiansiirtosopimuksen sopimuspuolina olevat yritykset eivät kilpaile keskenään, teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 3 artiklan 2 kohdassa säädettyä markkinaosuusrajaa sovelletaan. Näin ollen ryhmäpoikkeusta sovelletaan, jos kummankaan sopimuspuolen markkinaosuus ei ylitä 30:tä prosenttia vaikutusalaan kuuluvilla merkityksellisillä teknologia- ja tuotemarkkinoilla.

(109) Jos sopimuspuolista tulee myöhemmin teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja kilpailijoita, esimerkiksi jos lisenssinsaaja harjoitti jo ennen lisenssin myöntämistä toimintaa niillä merkityksellisillä markkinoilla, joilla sopimustuotteita myydään, ja lisenssinantajasta tulee myöhemmin todellinen tai mahdollinen toimittaja samoilla merkityksellisillä markkinoilla, 20 prosentin raja-arvoa aletaan soveltaa siitä ajankohdasta, jolloin niistä tuli kilpailijoita. Tässä tapauksessa sopimukseen sovelletaan kuitenkin keskenään kilpailemattomien yritysten välisiin sopimuksiin sovellettavaa vakavimpien kilpailunrajoitusten luetteloa koko sopimuksen voimassaoloajan, ellei sopimusta olennaisesti muuteta sen jälkeen kun sopimuspuolista on tullut kilpailijoita (ks. teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 3 kohta ja näiden suuntaviivojen (51) kohta).

3.3.2 **Teknologiamarkkinoiden markkinaosuuksien laskeminen teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisesti**

(110) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 8 artiklan d alakohdassa täsmennetään menetelmä, jota on käytettävä laskettaessa markkinaosuuksia merkityksellisillä teknologiamarkkinoilla teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamiseksi. Lisenssinantajana merkityksellisillä teknologiamarkkinoilla toimivan osapuolen markkinaosuus lasketaan tämän menetelmän mukaisesti sen perusteella, onko kyseisen osapuolen teknologiaoikeuksia merkityksellisillä markkinoilla (tuotemarkkinoilla ja maantieteellisillä markkinoilla), joilla sopimustuotteita myydään. Kyseisen osapuolen ja sen lisenssinsaajien yhteenlaskettu osapuolen teknologia-oikeuksia sisältävien tuotteiden myynti lasketaan osuutena kilpailevien tuotteiden kokonaismyynnistä riippumatta siitä, onko nämä kilpailevat tuotteet tuotettu lisensoidulla teknologialla. Tätä menetelmää sovelletaan sekä lisenssinantajan että lisenssinsaajan markkinaosuuksien laskemiseen tapauksissa, joissa lisenssinsaaja itse toimii lisenssinantajana merkityksellisillä teknologiamarkkinoilla.

(111) Osapuolten markkinaosuuksien laskemiseen merkityksellisillä teknologiamarkkinoilla on valittu tämä tuotetason ”jalanjälkeen” perustuva lähestymistapa, koska teknologiamarkkinoiden markkinaosuuksien laskeminen rojaltitulojen avulla on käytännössä vaikeaa (ks. (40) kappale). Rojaltituloista on vaikea saada luotettavia tietoja, ja lisäksi todelliset rojaltitulot voivat vakavasti aliarvioida teknologian asemaa markkinoilla, jos rojaltit pienenevät ristiinlisensoinnin tai sidottujen tuotteiden toimittamisen vuoksi. Kun markkinaosuudet teknologiamarkkinoilla lasketaan kyseisellä teknologialla tuotettujen tuotteiden perusteella, tätä riskiä ei ole. Tällainen ”jalanjälki” tuotteiden tasolla antaa yleensä hyvän kuvan teknologian markkina-asemasta.

(112) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 3 artiklasta ja 8 artiklan d alakohdasta seuraa, että jos lisensoidun teknologian perusteella ei ole ollut sopimustuotteiden myyntiä edeltävänä kalenterivuonna esimerkiksi siksi, että teknologia on uutta ja teknologiaa sisältäviä tuotteita ei ole vielä kaupallistettu, teknologian markkinaosuuden katsotaan kyseisenä kalenterivuonna olevan nolla.

(113) Ihannetapauksessa tällaisen jalanjäljen laskennassa jätettäisiin tuotemarkkinoiden ulkopuolelle tuotteet, jotka on tuotettu käyttämällä omaa teknologiaa, jota ei ole lisensoitu muille, sillä tällaiset omat teknologiat rajoittavat lisensoitua teknologiaa vain välillisesti. Koska lisenssinantajan ja lisenssinsaajien voi kuitenkin olla käytännössä vaikea tietää, tuotetaanko muita tuotteita samoilla tuotemarkkinoilla lisensoidulla vai omalla teknologialla, markkinaosuuden laskeminen teknologiamarkkinoilla perustuu teknologiansiirtoa koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta sovellettaessa lisensoidulla teknologialla tuotettuihin tuotteisiin osuutena kaikista kyseisillä tuotemarkkinoilla myydyistä tuotteista. Tämän lähestymistavan odotetaan supistavan laskettua markkinaosuutta seurauksena siitä, että omalla teknologialla tuotetut tuotteet on laskettu mukaan, mutta yleensä se antaa kuitenkin hyvän kuvan lisensoidun teknologian markkina-asemasta. Ensinnäkin se kattaa kaiken potentiaalisen kilpailun yrityksiltä, jotka käyttävät tuotannossaan omaa teknologiaansa ja todennäköisesti aloittavat lisensoinnin, jos lisenssinantajan teknologian toimitusehdot heikkenevät verrattuna muihin teknologioihin (esimerkiksi lisenssinantajan perimien lisenssimaksujen pieni mutta pysyvä korotus). Toiseksi niissäkin tapauksissa, joissa muut teknologian omistajat tuskin aikovat lisensoida teknologiaansa, lisenssinantajalla ei välttämättä ole markkinavoimaa teknologiamarkkinoilla, vaikka se saisikin suuren osan lisenssituloista. Jos tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla esiintyy kilpailua, tämän tason kilpailu voi rajoittaa lisenssinantajan asemaa. Rojaltien nousu tuotantoketjun alkupäässä vaikuttaa lisenssinsaajalle aiheutuviin kustannuksiin heikentäen tämän kilpailukykyä ja voi siten vähentää myyntiä. Markkinaosuuteen, joka teknologialla on tuotemarkkinoilla, sisältyy myös tämä tekijä, ja se onkin sen vuoksi yleensä hyvä osoitus lisenssinantajan markkinavoimasta teknologiamarkkinoilla.

(114) Lisensoidun teknologian markkina-asemaa arvioitaessa on otettava huomioon myös teknologiamarkkinoiden maantieteellinen ulottuvuus. Se voi toisinaan poiketa tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoiden maantieteellisestä ulottuvuudesta. Sovellettaessa teknologiansiirtoa koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta merkityksellisten teknologiamarkkinoiden maantieteelliseen ulottuvuuteen vaikuttavat myös tuotemarkkinat. Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalan ulkopuolella voi kuitenkin olla aiheellista tarkastella mahdollisesti laajempaa maantieteellistä aluetta, jolla lisenssinantaja ja kilpailevien teknologioiden lisenssinsaajat ovat aktiivisia ja jolla kilpailuedellytykset ovat riittävän yhtenäiset ja joka voidaan erottaa maantieteellisistä lähialueista erityisesti kilpailuedellytysten huomattavan erilaisuuden perusteella.

(115) Jos osapuolten markkinaosuudet nousevat yli 20 tai 30 prosentin rajan sopimuksen voimassaolon aikana, ryhmäpoikkeuksen soveltamista jatketaan kolme peräkkäistä kalenterivuotta sen vuoden jälkeen, jolloin raja-arvo ylittyi (ks. teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 8 artiklan e alakohta).

Tuotemarkkinoiden markkinaosuuksien laskeminen teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisesti

(116) Lisenssinsaajan markkinaosuus merkityksellisillä markkinoilla, joilla sopimustuotteet myydään, lasketaan yhdistämällä lisenssinsaajan harjoittama lisenssinantajan teknologiaa sisältävien tuotteiden myynti ja kilpailevien tuotteiden myynti. Markkinaosuus siis perustuu lisenssinsaajan kokonaismyyntiin kyseisillä tuotemarkkinoilla. Jos lisenssinantaja on myös tuotteiden toimittaja asianomaisilla merkityksellisillä markkinoilla, sen myynti kyseisillä tuotemarkkinoilla on myös otettava huomioon. Muiden lisenssinsaajien myyntiä ei oteta huomioon laskettaessa lisenssinsaajan tai lisenssinantajan markkinaosuutta merkityksellisillä tuotemarkkinoilla.

(117) Markkinaosuudet on laskettava käyttäen myynnin arvoa edellisenä kalenterivuonna koskevia tietoja, jos tiedot ovat saatavilla. Ne antavat yleensä teknologian asemasta tarkemman kuvan kuin määrää koskevat tiedot. Jos arvoa koskevia tietoja ei kuitenkaan ole saatavilla, voidaan käyttää muita luotettavia markkinatietoja, myynnin määrää koskevat tiedot mukaan luettuina. Yleisesti ottaen markkinaosuudet on laskettava edellisen kalenterivuoden myyntitietojen perusteella. Jos edellisen kalenterivuoden myyntitiedot eivät kuitenkaan kuvaa sopimuspuolten tyypillistä asemaa merkityksellisillä markkinoilla, markkinaosuudet lasketaan sopimuspuolten kolmen edeltävän kalenterivuoden markkinaosuuksien keskiarvona (ks. teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 8 artiklan b alakohta) ([73]).

([73]) Ks. myös horisontaalisia sopimuksia koskevien suuntaviivojen 95 kohta.

(118) Seuraavilla esimerkeillä voidaan havainnollistaa 3.3 jaksossa esitettyjä periaatteita:

Esimerkkejä keskenään kilpailemattomien sopimuspuolten välisistä lisensseistä

Esimerkki 1

Yritys A on erikoistunut bioteknologian tuotteiden ja tekniikoiden kehittämiseen ja on kehittänyt uuden Xeran-nimisen tuotteen. Se ei ole Xeranin tuottaja, eikä sillä ole kyseisen tuotteen tuotantovälineitä eikä jakelukanavia. Yritys B on yksi kilpailevien tuotteiden valmistajista, ja nämä tuotteet valmistetaan vapaasti saatavilla olevaa patentoimatonta teknologiaa käyttäen. Vuonna 1 B myi 25 miljoonan euron arvosta tuotteita, jotka oli valmistettu vapaasti saatavilla olevaa patentoimatonta teknologiaa käyttäen. Vuonna 2 A myöntää B:lle lisenssin Xeranin tuottamista varten. Kyseisenä vuonna B myy 15 miljoonan euron arvosta vapaasti saatavilla olevalla teknologialla valmistettuja tuotteita ja 15 miljoonan euron arvosta Xerania. Vuonna 3 ja sitä seuraavina vuosina B valmistaa ja myy vain Xerania 40 miljoonan euron arvosta vuosittain. Lisäksi A myöntää vuonna 2 lisenssin C:lle. C ei ole ennen toiminut kyseisillä tuotemarkkinoilla. C valmistaa ja myy ainoastaan Xerania 10 miljoonan euron arvosta vuonna 2 ja 15 miljoonan euron arvosta vuonna 3 ja sitä seuraavina vuosina. Xeranin ja sen korvaavien tuotteiden markkinoiden, joilla B ja C toimivat, kokonaisarvo on 200 miljoonaa euroa kunakin vuonna.

Vuonna 2, jolloin lisenssisopimukset tehdään, A:n markkinaosuus teknologiamarkkinoilla on 0 prosenttia, koska teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamiseksi se lasketaan Xeranin edellisvuoden kokonaismyynnin perusteella. Vuonna 3 A:n markkinaosuus teknologiamarkkinoilla on 12,5 prosenttia, mikä vastaa B:n ja C:n edellisvuoden Xeran-tuotantoa. Vuonna 4 ja sitä seuraavina vuosina A:n markkinaosuus teknologiamarkkinoilla on 27,5 prosenttia, mikä vastaa B:n ja C:n edellisvuoden Xeran-tuotantoa.

Vuonna 2 B:n markkinaosuus tuotemarkkinoilla on 12,5 prosenttia, mikä vastaa B:n 25 miljoonan euron liikevaihtoa vuonna 1. Vuonna 3 B:n markkinaosuus on 15 prosenttia, koska sen myynti kasvoi 30 miljoonaan euroon vuonna 2. Vuonna 4 ja sitä seuraavina vuosina B:n markkinaosuus on 20 prosenttia, koska sen vuosiliikevaihto on 40 miljoonaa euroa. C:n markkinaosuus tuotemarkkinoilla on 0 prosenttia vuonna 1 ja 2,5 prosenttia vuonna 3 ja 7,5 prosenttia seuraavina vuosina.

Koska lisenssisopimusten sopimuspuolet (A ja B sekä A ja C) eivät kilpaile keskenään ja A:n, B:n ja C:n yksittäiset markkinaosuudet jäävät kunakin vuonna alle 30 prosenttiin, sopimukset kuuluvat teknologiansiirtoa koskevalla ryhmäpoikkeusasetuksella luodun ryhmäpoikkeuksen soveltamisalaan.

Esimerkki 2

Tilanne on sama kuin esimerkissä 1, mutta B ja C toimivat eri maantieteellisillä markkinoilla. Xeranin ja sen korvaavien tuotteiden markkinoiden kokonaisarvo on molemmilla maantieteellisillä markkinoilla vuosittain 100 miljoonaa euroa.

Tässä tapauksessa A:n markkinaosuus merkityksellisillä teknologiamarkkinoilla on laskettava erikseen kumpaakin maantieteellistä markkina-aluetta koskevien myyntitietojen perusteella. Niillä markkinoilla, joilla B toimii, A:n markkinaosuus riippuu B:n Xeran-myynnistä. Koska koko markkinoiden arvon oletetaan tässä esimerkissä olevan 100 miljoonaa euroa eli puolet esimerkin 1 markkinoiden arvosta, A:n markkinaosuus on 0 % vuonna 2, 15 % vuonna 3 ja 40 % seuraavina vuosina. B:n markkinaosuus on 25 prosenttia vuonna 2, 30 prosenttia vuonna 3 ja 40 prosenttia sitä seuraavina vuosina. Vuosina 2 ja 3 A:n ja B:n yksittäiset markkinaosuudet eivät ylitä 30 prosentin kynnysarvoa. Sen sijaan vuodesta 4 alkaen raja-arvo ylittyy, joten teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 8 artiklan e alakohdan mukaan vuoden 7 jälkeen A:n ja B:n välinen lisenssisopimus ei voi enää hyötyä ryhmäpoikkeuksesta, vaan sitä on arvioitava yksittäistapauksena.

Niillä markkinoilla, joilla C toimii, A:n markkinaosuus riippuu C:n Xeran-myynnistä. Teknologiamarkkinoilla A:n markkinaosuus, joka perustuu C:n edellisvuoden myyntiin, on siis 0 % vuonna 2, 10 % vuonna 3 ja 15 % seuraavina vuosina. C:llä on sama markkinaosuus tuotemarkkinoilla: 0 prosenttia vuonna 2, 10 prosenttia vuonna 3 ja 15 prosenttia sitä seuraavina vuosina. A:n ja C:n välinen lisenssisopimus kuuluu siis koko tarkastelu-ajanjakson ajan ryhmäpoikkeuksen soveltamisalaan.

Esimerkkejä kilpailijoiden välisistä lisensseistä

Esimerkki 3

Yritykset A ja B toimivat erään kemiallisen tuotteen samoilla merkityksellisillä tuote- ja maantieteellisillä markkinoilla. Molemmilla on patentti erilaisiin teknologioihin, joilla valmistetaan kyseistä tuotetta. Vuonna 1 A ja B tekevät ristiinlisensointisopimuksen, joka oikeuttaa sopimuspuolet käyttämään toistensa teknologiaa. Vuonna 1 A:n ja B:n tuotannossa sovelletaan vain yrityksen omaa teknologiaa, ja A myy tuotetta 15 miljoonan euron arvosta ja B 20 miljoonan euron arvosta. Vuodesta 2 alkaen molemmat käyttävät sekä omaa että toisen sopimuspuolen teknologiaa. A myy vuodesta 2 alkaen omalla teknologiallaan valmistettua tuotetta 10 miljoonalla eurolla ja B:n teknologialla valmistettua tuotetta myös 10 miljoonalla eurolla. B myy vuodesta 2 alkaen omalla teknologiallaan valmistettua tuotetta 15 miljoonalla eurolla ja A:n teknologialla valmistettua tuotetta 10 miljoonalla eurolla. Tuotteen ja sen korvaavien tuotteiden markkinoiden kokonaisarvo on vuosittain 100 miljoonaa euroa.

Lisenssisopimuksen arvioimiseksi teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen nojalla A:n ja B:n markkinaosuudet on laskettava sekä teknologia- että tuotemarkkinoilla. A:n markkinaosuus teknologiamarkkinoilla riippuu siitä, kuinka paljon edellisvuonna myytiin tuotetta, jota sekä A että B olivat valmistaneet A:n teknologiaa käyttäen. Vuonna 2 A:n markkinaosuus teknologiamarkkinoilla on siis 15 prosenttia, mikä vastaa sen omaa tuotantoa ja 15 miljoonan euron myyntiä vuonna 1. Vuodesta 3 alkaen A:n markkinaosuus teknologiamarkkinoilla on 20 prosenttia, mikä vastaa tuotteen 20 miljoonan euron myyntiä, josta A ja B olivat kumpikin valmistaneet (A:n teknologiaa käyttäen) ja myyneet 10 miljoonan euron osuuden. B:n markkinaosuus teknologiamarkkinoilla on 20 prosenttia vuonna 2 ja 25 prosenttia seuraavina vuosina.

A:n ja B:n markkinaosuudet tuotemarkkinoilla riippuvat siitä, paljonko yritykset ovat myyneet tuotetta edellisvuonna riippumatta siitä, mitä teknologiaa ne ovat käyttäneet. A:n markkinaosuus tuotemarkkinoilla on 15 prosenttia vuonna 2 ja 20 prosenttia seuraavina vuosina. B:n markkinaosuus tuotemarkkinoilla on 20 prosenttia vuonna 2 ja 25 prosenttia seuraavina vuosina.

Koska kyseessä on kilpailijoiden välinen sopimus, niiden yhdistetty markkinaosuus ei saa teknologia- eikä tuotemarkkinoilla ylittää 20 prosentin raja-arvoa, jotta ne voisivat hyötyä teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisesta ryhmäpoikkeuksesta. Tämä ehto ei selvästikään täyty. Sopimuspuolten yhdistetty markkinaosuus teknologia- ja tuotemarkkinoilla on 35 prosenttia vuonna 2 ja 45 prosenttia seuraavina vuosina. Tätä kilpailevien yritysten välistä sopimusta on siis arvioitava yksittäistapauksena.

3.4 *Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen mukaiset vakavimmat kilpailunrajoitukset*

3.4.1 **Yleiset periaatteet**

(119) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artikla sisältää luettelon vakavimmista rajoituksista. Nämä ovat vakavia kilpailunrajoituksia, jotka olisi useimmissa tapauksissa kiellettävä niiden kuluttajille aiheuttaman haitan vuoksi. Poikkeustapauksissa vakavimmat kilpailunrajoitukset voivat jäädä SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalan ulkopuolelle, jos ne ovat objektiivisesti arvioituna välttämättömiä teknologiansiirtosopimuksen ([74]) tekemiseksi tai kyseisen tuotteen vaarallisuuteen liittyvistä turvallisuus- tai terveyssyistä. Ne voidaan sulkea 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalan ulkopuolelle vain sopimuspuoliin liittymättömien objektiivisten seikkojen eikä sopimuspuolten subjektiivisten näkemysten tai ominaisuuksien perusteella. Kysymys ei ole siitä, olisivatko sopimuspuolet suostuneet omassa erityistilanteessaan tekemään vähemmän rajoittavan sopimuksen, vaan siitä, olisivatko vastaavissa olosuhteissa olevat yritykset tehneet vähemmän rajoittavan sopimuksen, kun otetaan huomioon sopimuksen luonne ja markkinoiden ominaispiirteet.

(120) Jos teknologiansiirtosopimukseen sisältyy jokin vakavimpiin kilpailunrajoituksiin kuuluva rajoitus, sopimus jää teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 ja 2 kohdan perusteella kokonaisuudessaan ryhmäpoikkeuksen ulkopuolelle. Komissio katsoo lisäksi, että on epätodennäköistä, että vakavimmat rajoitukset täyttävät tapauskohtaisessa arvioinnissa SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan neljä edellytystä.

([74]) Ks. alaviitteessä 9 mainittujen perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta annettujen komission suuntaviivojen 18 kohta.

(121) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklassa erotellaan kilpailijoiden väliset sopimukset ja keskenään kilpailemattomien yritysten väliset sopimukset.

3.4.2 **Kilpailijoiden väliset sopimukset**

(122) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdassa luetellaan kilpailijoiden välisten teknologiansiirtosopimusten vakavimmat kilpailunrajoitukset. Teknologiasiirtosopimuksia koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan mukaan asetus ei kata sopimuksia, joiden tavoitteena on suoraan tai välillisesti, yksin tai yhdessä muiden sopimuspuolten määräysvallassa olevien tekijöiden kanssa:

a) rajoittaa sopimuspuolen mahdollisuuksia määrittää hintansa myytäessä tuotteita kolmansille;

b) rajoittaa tuotantoa lukuun ottamatta sopimustuotteiden tuotantoa koskevia rajoituksia, jotka on asetettu lisenssinsaajalle muussa kuin vastavuoroisessa sopimuksessa tai jotka on asetettu vain yhdelle lisenssinsaajalle vastavuoroisessa sopimuksessa;

c) jakaa markkinat tai asiakkaat, lukuun ottamatta

i) lisenssinantajalle ja/tai lisenssinsaajalle muussa kuin vastavuoroisessa sopimuksessa asetettua velvollisuutta olla tuottamatta lisensoiduilla teknologiaoikeuksilla toiselle sopimuspuolelle varatulla yksinoikeudellisella alueella ja/tai olla myymättä sopimustuotteita aktiivisesti ja/tai passiivisesti toiselle sopimuspuolelle varatulle yksinoikeudelliselle alueelle tai yksinoikeuteen perustuvalle asiakasryhmälle;

ii) lisenssinsaajalle muussa kuin vastavuoroisessa sopimuksessa asetettua rajoitusta, joka koskee sopimustuotteiden aktiivista myyntiä lisenssinantajan toiselle lisenssinsaajalle myöntämälle yksinoikeudelliselle alueelle tai yksinoikeuteen perustuvalle asiakasryhmälle, edellyttäen että jälkimmäinen ei ollut lisenssinantajan kanssa kilpaileva yritys oman lisenssinsä myöntämisajankohtana;

iii) lisenssinsaajalle asetettua velvollisuutta tuottaa sopimustuotteita ainoastaan omaan käyttöönsä, edellyttäen että lisenssinsaajaa ei rajoiteta myymästä aktiivisesti ja passiivisesti sopimustuotteita omien tuotteidensa varaosina;

iv) lisenssinsaajalle muussa kuin vastavuoroisessa sopimuksessa asetettua velvoitetta tuottaa sopimustuotteita ainoastaan tietylle asiakkaalle, jos lisenssi on myönnetty vaihtoehtoisen hankintalähteen luomiseksi kyseiselle asiakkaalle;

d) rajoittaa lisenssinsaajan mahdollisuuksia käyttää omia teknologiaoikeuksiaan tai rajoittaa jonkin sopimuspuolen mahdollisuuksia tehdä tutkimus- ja kehitystyötä, jollei jälkimmäinen rajoitus ole välttämätön, jotta estettäisiin lisenssin kohteena olevan taitotiedon paljastaminen kolmansille.

Kilpailijoiden välisten vastavuoroisten ja muiden kuin vastavuoroisten sopimusten erottaminen toisistaan

(123) Teknologiansiirtoa koskevassa ryhmäpoikkeusasetuksessa erotetaan tiettyjen vakavimpiin kilpailunrajoituksiin kuuluvien rajoitusten yhteydessä toisistaan vastavuoroiset ja muut kuin vastavuoroiset sopimukset. Kilpailijoiden välisiin vastavuoroisiin sopimuksiin sovelletaan tiukempaa vakavimpien kilpailunrajoitusten luetteloa kuin sellaisiin kilpailijoiden välisiin sopimuksiin, jotka eivät ole vastavuoroisia. Vastavuoroiset sopimukset ovat ristiinlisensointisopimuksia, joissa lisensoidut teknologiat ovat kilpailevia teknologioita tai niitä voidaan käyttää kilpailevien tuotteiden tuotantoon. Kun sopimus ei ole vastavuoroinen, vain toinen sopimuspuolista lisensoi teknologiaoikeuksiansa toiselle sopimuspuolelle, tai jos kyse on ristiinlisensoinnista, lisensoidut teknologiaoikeudet eivät ole kilpailevia teknologioita eikä lisensoituja oikeuksia voida käyttää kilpailevien tuotteiden tuotantoon. Sopimusta ei katsota teknologiansiirtoa koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta sovellettaessa vastavuoroiseksi vain sen vuoksi, että se sisältää takaisinluovutusta koskevan ehdon, tai sen vuoksi, että lisenssinsaaja lisensoi takaisin lisensoituun teknologiaan tekemänsä parannukset. Jos lisenssisopimuksesta, joka ei ole vastavuoroinen, tulee myöhemmin vastavuoroinen lisenssisopimus sopimuspuolten tekemän toisen lisenssisopimuksen seurauksena, kyseiset sopimuspuolet saattavat joutua tarkistamaan ensimmäistä lisenssisopimusta varmistaakseen, ettei sopimus sisällä vakavimpiin kilpailunrajoituksiin kuuluvia rajoituksia. Komissio ottaa tällaisten tapausten arvioinnissaan huomioon sen, kuinka pitkän ajan kuluessa ensimmäisestä lisenssisopimuksesta toinen lisenssisopimus on tehty.

Kilpailijoiden väliset hintarajoitukset

(124) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukainen vakavimpiin rajoituksiin kuuluva rajoitus koskee kilpailijoiden välisiä sopimuksia, joiden tavoitteena on vahvistaa kolmansille myytävien tuotteiden hinnat, myös lisensoitua teknologiaa sisältävien tuotteiden osalta. Kun kilpailijat sopivat keskenään hinnoista, kyseessä on yleensä tarkoitukseen perustuva kilpailun rajoittaminen. Hinnoista voidaan sopia sopimuksella, jossa määritellään tarkasti perittävä hinta, tai hintaluettelolla, jossa asetetaan tietyt sallitut enimmäisalennukset. Sillä, koskeeko sopimus sovittuja hintoja, vähimmäis- tai enimmäishintoja tai suositushintoja, ei ole asian kannalta merkitystä. Hinnoista voidaan sopia myös välillisesti asettamalla esteitä sovitusta hintatasosta poikkeamiselle esimerkiksi määräämällä, että rojaltimaksut nousevat, jos tuotteen hinta lasketaan tietyn tason alapuolelle. Lisenssinsaajan velvoittamista tietyn vähimmäisrojaltin maksamiseen ei kuitenkaan sellaisenaan katsota hintojen vahvistamiseksi.

(125) Jos rojaltit lasketaan yksittäisen tuotteen myynnin perusteella, rojaltin suuruudella on suora vaikutus tuotteen rajakustannuksiin ja siten myös tuotteen hintaan ([75]). Kilpailijat voivat näin ollen käyttää ristiinlisensointia, johon liittyy myyntiin perustuvien rojaltien vastavuoroinen maksaminen, hintojen koordinoimiseksi ja/tai nostamiseksi tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla ([76]). Komissio pitää ristiinlisensointisopimuksia, joihin liittyy myyntiin perustuvien rojaltien vastavuoroinen maksaminen, hintojen vahvistamisena kuitenkin vain tietyissä olosuhteissa, kuten silloin, kun sopimuksessa määrätään rojaltien maksamisesta riippumatta siitä, käytetäänkö teknologiaa tosiasiallisesti, tai silloin, kun sopimuksella ei ole kilpailua edistävää tarkoitusta eikä se näin ollen ole vilpittömässä mielessä tehty lisenssisopimus.

(126) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukainen vakavimpiin kilpailunrajoituksiin kuuluva rajoitus kattaa myös sopimukset, joissa rojaltit lasketaan kaikkien tuotteiden myynnin perusteella riippumatta siitä, käytetäänkö niissä lisensoitua teknologiaa. Tällaiset sopimukset kuuluvat myös teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan d alakohdassa vahvistettuihin vakavimpiin rajoituksiin, jotka koskevat lisenssinsaajan kykyä käyttää omia teknologiaoikeuksiaan (ks. näiden suuntaviivojen (141) kohta). Tällaiset sopimukset rajoittavat yleensä kilpailua, sillä ne nostavat lisenssinsaajan omien kilpailevien teknologiaoikeuksien käytöstä aiheutuvia kustannuksia ja rajoittavat ennen sopimuksentekoa esiintynyttä kilpailua ([77]). Tämä koskee sekä vastavuoroisia että ei-vastavuoroisia järjestelyjä.

(127) Sopimus, jossa rojaltit lasketaan kaikkien tuotteiden myynnin perusteella, voi kuitenkin yksittäistapauksessa poikkeuksellisesti täyttää perustamissopimuksen 101 artiklan 3 kohdan edellytykset, jos objektiivisten seikkojen perusteella voidaan todeta, että rajoitus on välttämätön kilpailua edistävän lisensoinnin toteutumiselle. Näin voi olla, jos lisenssinsaajan maksettavaksi kuuluvan rojaltin laskeminen ja valvominen olisi ilman rajoitusta mahdotonta tai kohtuuttoman vaikeaa esimerkiksi siksi, että lisenssinantajan tekniikasta ei jää näkyvää jälkeä lopputuotteeseen eikä toteuttamiskelpoisia vaihtoehtoisia valvontakeinoja ole olemassa.

Kilpailijoiden väliset tuotannonrajoitukset

(128) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukainen vakavimpiin rajoituksiin kuuluva rajoitus koskee sopimuspuolten tuotannon vastavuoroista rajoittamista. Tuotannonrajoituksella määrätään, miten paljon sopimuspuoli saa tuottaa ja myydä. Asetuksen 4 artiklan 1 kohdan b alakohtaa ei sovelleta sellaisiin tuotannonrajoituksiin, jotka on asetettu lisenssinsaajalle muussa kuin vastavuoroisessa sopimuksessa tai vain yhdelle lisenssinsaajista vastavuoroisessa sopimuksessa, jos kyseisiä rajoituksia sovelletaan vain lisensoidulla teknologialla tuotettuihin tuotteisiin. Asetuksen 4 artiklan 1 kohdan b alakohdassa vakavimmiksi kilpailunrajoituksiksi katsotaan näin ollen vastavuoroiset tuotannonrajoitukset sekä lisenssinantajan omaan teknologiaan kohdistuvat tuotannonrajoitukset. Jos kilpailijat sopivat vastavuoroisista tuotannonrajoituksista, sopimuksen tarkoituksena on vähentää markkinoilla olevaa tuotantoa, joka todennäköisesti myös vähenee sen seurauksena. Näin on myös silloin, kun sopimuksella vähennetään sopimuspuolten halukkuutta laajentaa tuotantoa esimerkiksi soveltamalla vastavuoroisia yksikkökohtaisia rojalteja, jotka kasvavat tuotannon lisääntyessä, tai velvoittamalla suorittamaan maksuja, jos tietty tuotantomäärä ylittyy.

([75]) Ks. alaviitteessä 9 mainittujen EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta annettujen suuntaviivojen 98 kohta.

([76]) Samanlainen tilanne syntyy, jos toinen sopimuspuoli myöntää toiselle lisenssin ja suostuu ostamaan lisenssinsaajalta fyysisen tuotannontekijän. Ostohinta voi palvella samaa tarkoitusta kuin rojalti.

([77]) Ks. tältä osin tuomioistuimen tuomio 25.2.1986, Windsurfing International, C-193/83, ECLI:EU:C:1986:75, 67 kohta.

(129) Yksipuolisten määrällisten rajoitusten sallivampi kohtelu perustuu siihen, että yksipuolinen rajoitus ei välttämättä johda tuotannon vähenemiseen markkinoilla. Lisäksi riski siitä, ettei sopimus ole vilpittömässä mielessä tehty lisenssisopimus, on pienempi, kun rajoitus ei ole vastavuoroinen. Jos lisenssinsaaja suostuu hyväksymään yksipuolisen rajoituksen, sopimus johtaa todennäköisesti todelliseen täydentävien teknologioiden yhdistämiseen tai tehokkuuden lisääntymiseen siten, että lisenssinantajan kehittyneempi teknologia yhdistetään lisenssinsaajan tuotantoresursseihin. Vastavuoroisessa sopimuksessa vain yhdelle lisenssinsaajista asetettu tuotannonrajoitus on todennäköisesti osoitus yhden sopimuspuolen lisensoiman teknologian suuremmasta arvosta ja voi näin edistää kilpailua tukevaa lisensointia.

Markkinoiden ja asiakkaiden jakaminen kilpailijoiden välillä

(130) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukainen vakavimpiin rajoituksiin kuuluva rajoitus koskee markkinoiden ja asiakkaiden jakamista. Sellaisten sopimusten, joilla kilpailijat jakavat markkinat tai asiakkaat, tarkoituksena on kilpailun rajoittaminen. Vakavimpiin kilpailunrajoituksiin kuuluvana rajoituksena pidetään sopimusta, jossa kilpailijat sopivat vastavuoroisesti, etteivät ne harjoita tuotantoa tietyillä alueilla tai myy aktiivisesti ja/tai passiivisesti tietyille toiselle sopimuspuolelle varatuille alueille tai asiakkaille. Näin ollen esimerkiksi kilpailijoiden välinen vastavuoroinen yksinoikeudellinen lisensointi katsotaan markkinoiden jakamiseksi.

(131) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan c alakohtaa sovelletaan riippumatta siitä, onko lisenssinsaajalla oikeus käyttää vapaasti omia teknologiaoikeuksiaan. Kun lisenssinsaaja on asentanut lisenssinantajan teknologian käyttöönsä tietyn tuotteen valmistusta varten, toista teknologiaa hyödyntävän erillisen tuotantolinjan ylläpito rajoitusten vaikutusten piiriin kuulumattomien asiakkaiden palvelemiseksi saattaa tulla kalliiksi. Kun lisäksi otetaan huomioon rajoitusten mahdollinen kilpailunvastainen vaikutus, lisenssinsaajan tuskin kannattaa valmistaa tuotteita omaa teknologiaansa hyödyntäen. Lisäksi on erittäin epätodennäköistä, että kyseiset rajoitukset ovat välttämättömiä kilpailua edistävälle lisensoinnille.

(132) Vakavimmista kilpailunrajoituksista ei teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan c alakohdan i alakohdan mukaan ole kyse silloin, kun lisenssinantaja myöntää muulla kuin vastavuoroisella sopimuksella lisenssinsaajalle yksinoikeuslisenssin lisensoitua teknologiaa hyödyntävään tuotantoon tietyllä alueella ja sitoutuu näin itse olemaan tuottamatta sopimustuotteita kyseisellä alueella tai tarjoamatta kyseisellä alueella valmistettuja sopimustuotteita. Tämänkaltaisiin yksinoikeuslisensseihin sovelletaan ryhmäpoikkeusta alueen laajuudesta riippumatta. Maailmanlaajuisen lisenssin tapauksessa yksinoikeus tarkoittaa sitä, että lisenssinantaja sitoutuu olemaan tulematta markkinoille tai jatkamasta toimintaa niillä. Ryhmäpoikkeusta sovelletaan myös muihin kuin vastavuoroisiin sopimuksiin, kun lisenssinsaaja ei saa harjoittaa tuotantoa lisenssinantajalle varatulla yksinoikeudellisella alueella. Tällaisten sopimusten tavoitteena voi olla kannustaa lisenssinantajaa, lisenssinsaajaa tai molempia investoimaan lisensoituun teknologiaan ja kehittämään sitä. Sopimuksen tarkoituksena ei näin välttämättä ole markkinoiden jakaminen.

(133) Samasta syystä ryhmäpoikkeusta sovelletaan teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan c alakohdan i alakohdan mukaisesti myös muihin kuin vastavuoroisiin sopimuksiin, joissa sopimuspuolet sitoutuvat siihen, etteivät ne myy aktiivisesti tai passiivisesti toiselle sopimuspuolelle varatulle yksinoikeudelliselle alueelle tai yksinoikeuteen perustuvalle asiakasryhmälle ([78]). ”Aktiivinen” ja ”passiivinen” myynti määritellään teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 1 artiklassa ([79]). Lisenssinsaajalle ja/tai lisenssinantajalle asetettuihin rajoituksiin, jotka koskevat aktiivista, passiivista tai kumpaakin myyntiä toisen sopimuspuolen alueelle tai asiakasryhmälle, sovelletaan ryhmäpoikkeusta vain, jos kyseinen alue tai asiakasryhmä on varattu yksinoikeudella kyseiselle sopimuspuolelle. Tietyissä erityistilanteissa tällaisia myyntirajoituksia sisältävät

([78]) Tietyissä olosuhteissa lisenssinantajan tai lisenssinsaajien loppukäyttäjille harjoittamaa passiivista myyntiä koskevat rajoitukset voivat olla mitättömiä, kuten perusteettomien maarajoitusten ja muiden asiakkaiden kansallisuuteen tai asuin- tai sijoittautumispaikkaan perustuvien syrjinnän muotojen torjumisesta sisämarkkinoilla ja asetusten (EY) N:o 2006/2004 ja (EU) 2017/2394 sekä direktiivin 2009/22/EY muuttamisesta 28 päivänä helmikuuta 2018 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2018/302 (EUVL L 60I, 2.3.2018, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2018/302/oj) (maarajoituksia koskeva asetus) 6 artiklan 2 kohdassa säädetään.

([79]) Lisäohjeita aktiivisen ja passiivisen myynnin käsitteistä on vertikaalisten suuntaviivojen 211–215 kohdassa.

sopimukset voivat kuitenkin yksittäistapauksessa täyttää perustamissopimuksen 101 artiklan 3 kohdan edellytykset silloin, kun yksinoikeus jaetaan tilapäisesti, esimerkiksi jos se on välttämätöntä väliaikaisen puutteen lieventämiseksi sen lisenssinantajan tai lisenssinsaajan tuotannossa, jolle alue tai asiakasryhmä on yksinomaan osoitettu. Tällaisissa tapauksissa lisenssinantaja tai lisenssinsaaja on todennäköisesti edelleen riittävästi suojattu aktiiviselta, passiiviselta tai kummaltakin myynniltä, jotta sillä on kannustimia lisensoida teknologiansa tai investoida tuotantoon lisensoidun teknologian avulla. Vaikka tällaiset rajoitukset rajoittaisivat kilpailua, ne edistäisivät kilpailua tukevaa teknologian levittämistä ja sen yhdistämistä lisenssinsaajan tuotantoresursseihin.

(134) Vakavimpiin kilpailunrajoituksiin kuuluvasta rajoituksesta ei ole myöskään kyse silloin, kun lisenssinantaja nimeää lisenssinsaajan ainoaksi lisenssinsaajakseen tietyllä alueella ja osoittaa näin, ettei kolmansille myönnetä lisenssiä lisenssinantajan teknologiaan perustuvaan tuotantoon kyseisellä alueella. Tämänkaltaisiin yksinoikeuslisensseihin sovelletaan ryhmäpoikkeusta siitä riippumatta, onko sopimus vastavuoroinen, jos kyseinen sopimus ei vaikuta sopimuspuolten mahdollisuuksiin hyödyntää vapaasti omia teknologiaoikeuksiaan omilla alueillaan.

(135) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan c alakohdan ii alakohdassa jätetään vakavimpien kilpailunrajoitusten luettelon ulkopuolelle muuhun kuin vastavuoroiseen sopimukseen sisältyvät ehdot, joilla rajoitetaan lisenssinsaajan sopimustuotteiden aktiivista myyntiä lisenssinantajan toiselle lisenssinsaajalle varaamalle alueelle tai asiakasryhmälle. Niihin sovelletaan ryhmäpoikkeusta, jos markkinaosuusrajaa koskeva vaatimus täyttyy. Tämä edellyttää kuitenkin, että suojattu lisenssinsaaja ei ollut sopimuksen tekoajankohtana lisenssinantajan kilpailija. Tämäntyyppisten rajoitusten katsominen vakavimmiksi kilpailunrajoituksiksi ei ole perusteltua kyseisessä tilanteessa. Lisenssinantaja voi kyseisten rajoitusten ansiosta suojata sellaista lisenssinsaajaa, joka ei vielä toimi asianomaisilla markkinoilla, muiden lisenssinantajan kanssa kilpailevien ja tämän vuoksi markkinoilla jo asemansa vakiinnuttaneiden lisenssinsaajien aktiiviselta myynniltä. Näin kyseiset rajoitukset todennäköisesti saavat kyseisen lisenssinsaajan hyödyntämään lisensoitua teknologiaa entistä tehokkaammin. Toisaalta jos lisenssinsaajat sitoutuvat keskinäisellä sopimuksella olemaan myymättä aktiivisesti tai passiivisesti tietyille alueille tai tietyille asiakasryhmille, sopimus katsottaisiin lisenssinsaajien kartelliksi. Koska tällainen sopimus ei koske teknologian siirtoa, se ei kuuluisi teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan.

(136) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan c alakohdan iii alakohtaan sisältyy vielä yksi poikkeus 4 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitetuista vakavimmista kilpailunrajoituksista eli sisäistä käyttöä koskevat rajoitukset. Niillä tarkoitetaan vaatimuksia, joiden mukaan lisenssinsaaja voi tuottaa lisensoitua teknologiaa sisältäviä tuotteita vain omaan käyttöönsä. Jos sopimuksen kohteena oleva tuote on komponentti, lisenssinsaaja voidaan velvoittaa tuottamaan kyseistä komponenttia vain omien tuotteidensa erottamattomaksi osaksi ja olemaan myymättä komponenttia muille tuottajille. Lisenssinsaajan on kuitenkin voitava myydä komponentteja omien tuotteidensa varaosina, joten sillä on oltava oikeus toimittaa tuotteita kolmansille osapuolille, jotka tarjoavat kyseisiin tuotteisiin liittyviä toimituksen jälkeisiä palveluja. Sisäistä käyttöä koskevat rajoitukset voivat olla tarpeellisia edistämään teknologian levittämistä etenkin kilpailijoiden välillä, ja ne kuuluvat ryhmäpoikkeuksen soveltamisalaan. Tällaisia rajoituksia tarkastellaan myös näiden suuntaviivojen 4.2.5 jaksossa.

(137) Lisäksi teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan c alakohdan iv alakohdassa suljetaan pois vakavimpien kilpailunrajoitusten luettelosta lisenssinsaajalle muussa kuin vastavuoroisessa sopimuksessa asetettu ehto, jolla lisenssinsaaja velvoitetaan tuottamaan sopimustuotteita vain tietylle asiakkaalle ja jonka tavoitteena on luoda kyseiselle asiakkaalle vaihtoehtoinen hankintalähde. Asetuksen 4 artiklan 1 kohdan c alakohdan iv alakohdan soveltamisedellytyksenä siis on, että lisenssin ainoana tarkoituksena on vaihtoehtoisen hankintalähteen luominen kyseiselle asiakkaalle. Ei kuitenkaan edellytetä, että tällaisia lupia myönnetään vain yksi. Asetuksen 4 artiklan 1 kohdan c alakohdan iv alakohta kattaa myös tilanteet, joissa useammalla kuin yhdellä yrityksellä on lupa toimittaa tuotteita samalle asiakkaalle. Asetuksen 4 artiklan 1 kohdan c alakohdan iv alakohtaa sovelletaan riippumatta lisenssisopimuksen voimassaoloajasta. Tämä poikkeus kattaa esimerkiksi kertaluonteisen lisenssin, jolla täytetään tietyn asiakkaan toteuttaman hankkeen tarpeet. Mahdollisuudet markkinoiden jakamiseen tämänkaltaisin sopimuksin ovat vähäiset silloin, kun lisenssi koskee vain tietyn asiakkaan hankintalähteenä toimimista. Tällaisissa tilanteissa ei etenkään voida olettaa, että lisenssinsaaja lopettaa sopimuksen vuoksi oman teknologiansa käytön.

(138) Kilpailijoiden välisiin sopimuksiin sisältyvät käyttöalarajoitukset, joilla lisenssi rajoitetaan koskemaan yksiä tai useampia tuotemarkkinoita tai yhtä tai useampaa teknistä käyttöalaa tai teollisuusalaa ([80]), eivät kuulu vakavimpiin rajoituksiin. Tällaisiin rajoituksiin sovelletaan ryhmäpoikkeusta, kun markkinaosuus on enintään 20 prosenttia, riippumatta siitä, onko sopimus vastavuoroinen. Tällaisten rajoitusten tarkoituksena ei katsota olevan markkinoiden tai asiakkaiden jakaminen. Ryhmäpoikkeuksen soveltamisedellytyksenä on kuitenkin, että käyttöalarajoitukset koskevat vain lisensoitujen teknologioiden kattamaa alaa. Jos esimerkiksi rajoitetaan myös teknisiä käyttöaloja, joilla lisenssinsaajat voivat käyttää omia teknologiaoikeuksiaan, sopimuksella jaetaan markkinoita.

(139) Ryhmäpoikkeuksen soveltamiseen ei vaikuta se, onko käyttöalarajoitus symmetrinen vai epäsymmetrinen. Vastavuoroisessa lisenssisopimuksessa oleva epäsymmetrinen käyttöalarajoitus tarkoittaa, että sopimuspuolilla on oikeus käyttää lisensoimiaan teknologioita vain eri käyttöaloilla. Jos sopimuspuolten mahdollisuuksia käyttää omia teknologioitaan ei rajoiteta, sopimuksen ei oleteta johtavan siihen, että sopimuspuolet vetäytyvät toiselle sopimuspuolelle myönnetyn lisenssin kattamilta aloilta tai pysyttelevät poissa niiltä. Siinäkin tapauksessa, että lisenssinsaajat hankkivat tarvittavat laitteet lisensoidun teknologian hyödyntämiseksi lisenssin kohteena olevalla käyttöalalla, tällä ei välttämättä ole vaikutusta lisenssin ulkopuoliseen tuotantoon käytettäviin resursseihin. Tässä yhteydessä on tärkeää, että rajoitus koskee tiettyjä selkeästi erotettavissa olevia tuotemarkkinoita, teollisuusaloja tai teknisiä käyttöaloja eikä asiakkaita, jotka on jaettu alueen tai asiakasryhmän mukaan ja jotka ostavat samoille tuotemarkkinoille tai samalle teollisuusalalle tai tekniselle käyttöalalle kuuluvia tuotteita. Jälkimmäisessä tapauksessa riskiä markkinoiden jakamisesta pidetään huomattavasti suurempana (ks. (131) kohta). Lisäksi käyttöalarajoitukset saattavat olla tarpeen kilpailua edistävän lisensoinnin edistämiseksi (ks. (233) kohta).

Rajoitukset, jotka koskevat sopimuspuolten mahdollisuuksia tehdä tutkimus- ja kehitystyötä

(140) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan d alakohdassa määritelty vakavimpiin kilpailunrajoituksiin kuuluva rajoitus koskee ehtoja, joilla rajoitetaan kumman tahansa sopimuspuolen mahdollisuuksia tehdä tutkimus- ja kehitystyötä. Molemmilla sopimuspuolilla on oltava vapaus tehdä riippumatonta tutkimus- ja kehitystyötä. Tätä periaatetta sovelletaan siitä riippumatta, koskeeko rajoitus lisenssin kattamaa alaa vai muita aloja. Sen, että sopimuspuolet sopivat luovuttavansa toisilleen teknologioihinsa vastaisuudessa tekemänsä parannukset, ei kuitenkaan sinänsä katsota rajoittavan riippumatonta tutkimus- ja kehitystyötä. Tällaisten sopimusten vaikutus kilpailuun on arvioitava tapauskohtaisesti. Asetuksen 4 artiklan 1 kohdan d alakohta ei kuitenkaan kata rajoituksia, jotka koskevat osapuolen mahdollisuutta harjoittaa tutkimus- ja kehitystyötä kolmannen osapuolen kanssa, jos tällaista rajoitusta tarvitaan suojaamaan lisenssinantajan taitotietoa paljastumiselta. Jotta rajoitukset, joilla on tarkoitus estää lisenssinantajan taitotiedon paljastuminen, kuuluisivat poikkeuksen soveltamisalaan, niiden on oltava suojan varmistamisen kannalta tarpeellisia ja oikeasuhteisia. Esimerkiksi silloin, kun sopimuksessa nimetään tietyt lisenssinsaajan työntekijät, joille lisensoitu taitotieto siirretään koulutuksella ja jotka ovat vastuussa sen käytöstä, saattaa riittää se, että lisenssinsaaja velvoitetaan varmistamaan, etteivät kyseiset työntekijät osallistu kolmansien kanssa harjoitettavaan tutkimus- ja kehitystoimintaan. Myös muut suojalausekkeet voivat olla tarkoituksenmukaisia.

Lisenssinsaajan oman teknologian käyttöä koskeva rajoitukset

(141) Lisenssinsaajalle ei myöskään saa teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan d alakohdan mukaan asettaa rajoituksia, jotka koskevat lisenssinsaajan omien kilpailevien teknologiaoikeuksien käyttöä, edellyttäen että lisenssinsaaja ei samalla hyödynnä lisenssillä saatuja lisenssinantajan teknologiaoikeuksia. Lisenssinsaajan mahdollisuutta käyttää omia teknologiaoikeuksiaan ei saa rajoittaa suhteessa tuotanto- tai myyntipaikkaan, teknisiin käyttöaloihin tai tuotemarkkinoihin, joilla se harjoittaa tuotantoa, tuotanto- tai myyntimäärään ja myyntihintaan. Lisenssinsaajaa ei myöskään saa velvoittaa maksamaan rojalteja tuotteista, jotka on tuotettu sen omia teknologiaoikeuksia hyödyntäen (ks. näiden suuntaviivojen (126) kohta). Myöskään lisenssinsaajan oikeutta lisensoida omia teknologiaoikeuksiaan kolmansille ei saa rajoittaa. Jos lisenssinsaajalle asetetaan omien teknologiaoikeuksien käyttöä tai tutkimus- ja kehitystyön toteuttamisoikeutta koskevia

([80]) Lisätietoja käyttöalarajoituksista on näiden suuntaviivojen 4.2.4 jaksossa.

rajoituksia, lisenssinsaajan teknologian kilpailukyky heikkenee. Tämän seurauksena on kilpailun väheneminen olemassa olevilla tuote- ja teknologiamarkkinoilla. Samalla pienenevät myös lisenssinsaajan mahdollisuudet investoida teknologiansa kehittämiseen ja paranteluun. Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan d alakohta ei koske ehtoja, joilla rajoitetaan lisenssinsaajan mahdollisuuksia käyttää kolmannen osapuolen teknologiaa, joka kilpailee lisensoidun teknologian kanssa. Vaikka tällaisten kilpailukieltojen vaikutuksena voi olla kolmannen osapuolen teknologioiden sulkeminen markkinoilta (ks. näiden suuntaviivojen 4.2.7 jakso), ne eivät yleensä vähennä lisenssinsaajan kannustimia investoida omien teknologioidensa kehittämiseen ja parantamiseen.

3.4.3 **Keskenään kilpailemattomien osapuolten väliset sopimukset**

(142) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 2 kohdassa luetellaan keskenään kilpailemattomien osapuolten väliseen lisensointiin liittyvät vakavimmat kilpailunrajoitukset. Asetuksen 4 artiklan 2 kohdan mukaan asetus ei kata sopimuksia, joiden tavoitteena on suoraan tai välillisesti, yksin tai yhdessä muiden sopimuspuolten määräysvallassa olevien tekijöiden kanssa:

a) rajoittaa sopimuspuolen mahdollisuuksia määrittää hintansa myytäessä tuotteita kolmansille rajoittamatta kuitenkaan toimittajan mahdollisuutta asettaa enimmäismyyntihinta tai suositella myyntihintaa, edellyttäen että se ei johda kiinteään tai vähimmäismyyntihintaan jonkin sopimuspuolen käyttämän painostuksen tai tarjoamien kannustimien vuoksi;

b) rajoittaa alueita tai asiakkaita, joille lisenssinsaaja voi myydä passiivisesti sopimustuotteita, lukuun ottamatta

   i) passiivisen myynnin rajoittamista lisenssinantajalle varatulle yksinoikeudellisella alueelle tai yksinoikeuteen perustuvalle asiakasryhmälle;

   ii) lisenssinsaajalle asetettua velvollisuutta tuottaa sopimustuotteita ainoastaan omaan käyttöönsä, kunhan lisenssinsaajaa ei rajoiteta myymästä aktiivisesti ja passiivisesti sopimustuotteita omien tuotteidensa varaosina;

   iii) velvollisuutta tuottaa sopimustuotteita ainoastaan tietylle asiakkaalle, jos lisenssi on myönnetty vaihtoehtoisen hankintalähteen luomiseksi kyseiselle asiakkaalle;

   iv) kaupan tukkuportaassa toimivan lisenssinsaajan loppukäyttäjille suuntautuvan myynnin rajoittamista;

   v) myynnin rajoittamista valtuuttamattomille jakelijoille, jotka sijaitsevat alueella, jolla lisenssinantaja soveltaa sopimustuotteiden valikoivaa jakelujärjestelmää;

c) rajoittaa vähittäisportaassa toimivan valikoivaan jakelujärjestelmään kuuluvan lisenssinsaajan aktiivista tai passiivista myyntiä loppukäyttäjille; tämä ei kuitenkaan rajoita mahdollisuutta kieltää järjestelmän jäsentä toimimasta valtuuttamattomassa liikkeessä.

Hintasopimukset

(143) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 2 kohdan a alakohdassa määritelty vakavimpiin rajoituksiin kuuluva rajoitus koskee hintojen vahvistamista myytäessä tuotteita kolmansille. Säännös kattaa erityisesti rajoitukset, joiden suorana tai välillisenä tarkoituksena on vahvistaa sovittu myyntihinta tai vähimmäis-myyntihinta tai sovittu hintataso tai vähimmäishintataso, jota lisenssinantajan ja lisenssinsaajan on noudatettava myydessään tuotteita kolmansille. Sopimuksissa, joissa myyntihinta vahvistetaan suoraan, rajoitus on täysin ilmeinen. Myyntihinta voidaan kuitenkin määrätä myös epäsuorin keinoin. Esimerkkejä tästä ovat sopimukset, joissa vahvistetaan voittomarginaalit, sovitaan myönnettävien alennusten enimmäistaso, suhteutetaan myyntihinta kilpailijoiden myyntihintoihin, määrätään ilmoitetuista vähimmäishinnoista, esitetään uhkauksia tai varoituksia tai uhataan rangaistuksilla tai sopimuksen irtisanomisella, jos sovittua hintatasoa ei noudateta. Suorat tai välilliset keinot vahvistaa hinta voivat olla tehokkaampia, jos niihin yhdistetään toimenpiteitä hintojen

laskemisen havaitsemiseksi, kuten hintojen seurantajärjestelmä ([81]) tai lisenssinsaajille asetettu velvollisuus raportoida hintojen poikkeamista. Vastaavasti suora tai välillinen hintojen vahvistaminen voi olla tehokkaampaa, jos siihen yhdistetään toimenpiteitä, joilla heikennetään lisenssinsaajan mahdollisuuksia alentaa myyntihintojaan, kuten tapauksessa, jossa lisenssinantaja vaatii lisenssinsaajaa soveltamaan ”suosituimman asiakkaan kohtelua” koskevaa ehtoa eli velvollisuutta myöntää jollekin asiakkaalle aina paremmat myyntiehdot kuin muille asiakkaille. Suositeltavien myyntihintojen käytön tai enimmäishintojen käyttöönoton ei sinänsä katsota johtavan kiinteisiin tai vähimmäismyyntihintoihin. Jos lisenssinantaja kuitenkin yhdistää tällaiset suositellut hinnat tai enimmäishinnat kannustimiin soveltaa tiettyä hintatasoa tai heikentää mahdollisuuksia alentaa myyntihintaa, tämä voi tarkoittaa hintojen vahvistamista.

Rajoitukset lisenssinsaajan mahdollisuudelle harjoittaa passiivista myyntiä

(144) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 2 kohdan b alakohdassa luokitellaan vakavaksi rajoitukseksi ehto, jolla rajoitetaan lisenssinsaajan mahdollisuutta harjoittaa lisensoitua teknologiaa sisältävien tuotteiden passiivista myyntiä ([82]). Passiivista myyntiä koskevat rajoitukset voivat olla seurausta suorista velvoitteista, kuten velvoitteesta olla myymättä tietyille asiakkaille tai tiettyjen alueiden asiakkaille taikka velvoitteesta siirtää näiden asiakkaiden tekemät tilaukset muille lisenssinsaajille. Passiivisen myynnin rajoitukset voivat myös syntyä epäsuorista toimista, joiden tarkoituksena on saada lisenssinsaaja luopumaan tällaisesta myynnistä. Niitä ovat esimerkiksi taloudelliset kannustimet tai sopimustuotteiden todellisen määränpään varmistamiseen tarkoitetun valvontajärjestelmän toteuttaminen ([83]). Määrällisillä rajoituksilla voidaan epäsuorasti rajoittaa passiivista myyntiä. Komissio ei kuitenkaan katso, että määrälliset rajoitukset sinänsä palvelevat kyseistä tarkoitusta. Se kuitenkin katsoo toisin, jos määrällisillä rajoituksilla pannaan täytäntöön taustalla oleva sopimus markkinoiden jakamisesta. Merkkejä tällaisesta toiminnasta ovat määrien vähittäinen mukauttaminen siten, että ne kattavat vain paikallisen kysynnän, määrälliset rajoitukset yhdistettynä aluekohtaista vähimmäismyyntiä koskevaan velvoitteeseen, aluekohtaisen myynnin mukaan määräytyvät vähimmäisrojalteja koskevat velvoitteet, tuotteen määränpään mukaan eriytetyt rojaltimaksut sekä yksittäisten lisenssinsaajien myymien tuotteiden määränpään valvominen.

(145) Tästä lisenssinsaajien harjoittamaa passiivista myyntiä koskevasta vakavimpiin kilpailunrajoituksiin kuuluvasta yleisrajoituksesta on kuitenkin useita merkittäviä poikkeuksia, joita käsitellään (146)–(151) kohdassa. Tietyissä olosuhteissa lisenssinantajan tai lisenssinsaajan kykyä harjoittaa passiivista myyntiä loppukäyttäjille voidaan kuitenkin rajoittaa maarajoitusasetuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaisesti.

(146) Poikkeus 1: Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 2 kohdan b alakohta ei koske lisenssinantajaan kohdistuvia (aktiivisen ja passiivisen) myynnin rajoituksia ([84]). Kaikki lisenssinantajaan kohdistuvat myynnin rajoitukset kuuluvat ryhmäpoikkeuksen soveltamisalaan, jos markkinaosuus ei ylitä 30:tä prosenttia. Sama pätee kaikkiin rajoituksiin, jotka koskevat lisenssinsaajan harjoittamaa aktiivista myyntiä, lukuun ottamatta näiden suuntaviivojen (151) kohdassa käsiteltyjä aktiivista myyntiä koskevia tapauksia. Aktiivista myyntiä koskevien rajoitusten sisällyttäminen ryhmäpoikkeuksen soveltamisalaan perustuu siihen olettamukseen, että ne edistävät investointeja, muihin tekijöihin kuin hintaan perustuvaa kilpailua ja lisenssinsaajien tarjoamien palvelujen laadun parantamista ratkaisemalla vapaamatkustajuuteen ja investoinneista pidättymiseen liittyvät ongelmat. Lisenssinsaajien alueiden tai asiakasryhmien välistä aktiivista myyntiä koskevien rajoitusten yhteydessä ei edellytetä, että suojatulle lisenssinsaajalle on myönnetty yksinoikeus tiettyyn alueeseen tai asiakasryhmään. Ryhmäpoikkeusta sovelletaan myös aktiivista myyntiä koskeviin rajoituksiin silloin, kun tietty alue tai asiakasryhmä on varattu useammalle kuin yhdelle lisenssinsaajalle. Kun lisenssinsaaja voi olla varma siitä, että se joutuu alueellaan vastaamaan vain tiettyjen muiden lisenssinsaajien aktiivisen myynnin aiheuttamaan kilpailuun ja etteivät sen alueen ulkopuolelta tulevat lisenssinsaajat kilpaile sen alueella, on todennäköistä, että tilanne kannustaa tehokkuutta lisäävien investointien tekemiseen.

([81]) Hintaseuranta ja hintaraportointi eivät kuitenkaan yksinään tarkoita hintojen vahvistamista.

([82]) Tämä vakavimpiin kilpailunrajoituksiin kuuluva rajoitus liittyy teknologiansiirtosopimuksiin, jotka vaikuttavat kauppaan unionin sisällä. Unionin ulkopuolelle suuntautuvaan vientiin vaikuttavia teknologiansiirtosopimuksia koskevat ohjeet on esitetty kauppavaikutussuuntaviivojen 100 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa.

([83]) Toimenpiteet, joiden avulla lisenssinantaja voi todentaa lisensoitujen tuotteiden määränpään, kuten uhkaaminen tarkastuksilla tai niiden suorittaminen sen todentamiseksi, että lisenssinsaaja noudattaa muita rajoituksia, eivät sinänsä ole kilpailunrajoituksia. Niitä voidaan kuitenkin pitää osana passiivisen myynnin vakavinta rajoitusta, kun lisenssinantaja käyttää niitä valvoakseen toimitettujen tavaroiden määränpäätä esimerkiksi silloin, kun niitä käytetään yhdessä muiden käytäntöjen kanssa. Ks. vastaavasti komission päätös 30.1.2020 asiassa AT.40433 – Film merchandise, 65 ja 66 kohta.

([84]) Ks. myös maarajoitusasetusta koskeva (145) kohta.

(147) Poikkeus 2: Ehdot, joilla rajoitetaan lisenssinsaajan aktiivista ja passiivista myyntiä alueelle tai asiakasryhmälle, johon lisenssinantaja on varannut yksinoikeuden, eivät kuulu vakavimpiin rajoituksiin (ks. teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 2 kohdan b alakohdan i alakohta) ja niille myönnetään siksi ryhmäpoikkeus ([85]). Vaikka tällaiset ehdot rajoittaisivat kilpailua, niiden katsotaan markkinaosuusrajaan asti edistävän teknologian levittämistä ja siten kilpailua sekä teknologian yhdistämistä lisenssinsaajan tuotantoresursseihin. Tietty alue tai asiakasryhmä voi olla varattu lisenssinantajalle, vaikka tämän ei tosiasiassa tarvitse käyttää tuotannossaan lisensoitua teknologiaa kyseisellä alueella tai kyseistä asiakasryhmää varten. Lisenssinantaja voi varata itselleen jonkin alueen tai asiakasryhmän myös myöhempää hyödyntämistä varten.

(148) Poikkeus 3: Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 2 kohdan b alakohdan ii alakohdan mukaan ryhmäpoikkeuksen soveltamisalaan kuuluu myös rajoitus, jonka mukaan lisenssinsaaja on velvollinen valmistamaan lisensoitua teknologiaa sisältäviä tuotteita vain omaan (sisäiseen) käyttöönsä. Jos sopimuksen kohteena oleva tuote on komponentti, lisenssinsaaja voidaan velvoittaa käyttämään kyseistä tuotetta vain omien tuotteidensa erottamattomana osana ja olemaan myymättä tuotetta muille tuottajille. Lisenssinsaajan on kuitenkin voitava myydä sekä aktiivisesti että passiivisesti tuotteita omien tuotteidensa varaosina, joten sillä on oltava oikeus toimittaa tuotteita kolmansille, jotka tarjoavat kyseisiin tuotteisiin liittyviä myynnin jälkeisiä palveluja. Sisäisen käytön rajoituksia käsitellään myös 4.2.5 jaksossa.

(149) Poikkeus 4: Kuten kilpailijoiden välisissä sopimuksissa (ks. näiden suuntaviivojen (137) kohta), ryhmäpoikkeusta sovelletaan myös sopimuksiin, joissa lisenssinsaaja velvoitetaan tuottamaan sopimustuotteita vain tietylle asiakkaalle, jotta kyseiselle asiakkaalle voitaisiin luoda vaihtoehtoinen hankintalähde, riippumatta teknologiansiirtosopimuksen kestosta (ks. teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 2 kohdan b alakohdan iii alakohta). On epätodennäköistä, että tämänkaltaiset rajoitukset kuuluisivat SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan kiellon piiriin silloin, kun ne sisältyvät keskenään kilpailemattomien yritysten välisiin sopimuksiin.

(150) Poikkeus 5: Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 2 kohdan b alakohdan iv alakohdan mukaan ryhmäpoikkeuksen soveltamisalaan kuuluu myös tukkukaupan tasolla toimivalle lisenssinsaajalle asetettu vaatimus olla myymättä tuotteita loppukäyttäjille eli toisin sanoen myydä vain jälleenmyyjille. Lisenssinantaja voi tällaisella vaatimuksella uskoa lisenssinsaajalle tukkumyyntitehtävän, ja se ei yleensä kuulu 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan ([86]).

(151) Poikkeus 6: Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 2 kohdan b alakohdan v luetelmakohdan mukaan ryhmäpoikkeuksen piiriin kuuluu myös lisenssinsaajaan kohdistuva vaatimus olla myymättä muille kuin valtuutetuille jakelijoille. Lisenssinantaja voi tämän poikkeuksen turvin vaatia lisenssinsaajaa kuulumaan valikoivaan jakelujärjestelmään. Siinä tapauksessa lisenssinsaajille on kuitenkin teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 2 kohdan c alakohdan mukaan annettava lupa myydä tuotteita loppukäyttäjille sekä aktiivisesti että passiivisesti, sanotun kuitenkaan rajoittamatta mahdollisuutta rajata lisenssinsaajan toiminta tukkumyyntiin teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 2 kohdan b alakohdan iv alakohdassa tarkoitetulla tavalla (ks. näiden suuntaviivojen (150) kohta). Alueella, jossa lisenssinantaja käyttää valikoivaa jakelujärjestelmää, tätä järjestelmää ei saa yhdistää yksinoikeudellisiin alueisiin tai yksinoikeuteen perustuviin asiakasryhmiin, jos se johtaisi loppukäyttäjille suuntautuvan lisenssinsaajan aktiivisen tai passiivisen myynnin rajoittamiseen, sillä tämä kuuluisi teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 2 kohdan c alakohdan mukaisesti vakavimpiin kilpailunrajoituksiin. Tämä ei kuitenkaan rajoita mahdollisuutta kieltää lisenssinsaajaa toimimasta valtuuttamattomalla sijoittautumispaikalla.

(152) Ehdot, joilla rajoitetaan lisenssinsaajien passiivista myyntiä toiselle lisenssinsaajalle varatulle yksinoikeudelliselle alueelle tai yksinoikeuteen perustuvalle asiakasryhmälle, kuuluvat teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettuihin vakavimpiin kilpailunrajoituksiin. Erityisissä olosuhteissa tällaiset rajoitukset voivat kuitenkin jäädä SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalan ulkopuolelle rajoitetuksi ajaksi, jos ne ovat objektiivisesti katsoen välttämättömiä suojatun lisenssinsaajan pääsemiseksi uusille markkinoille ([87]). Tämä voi koskea esimerkiksi tapauksia, joissa lisenssinsaajan on tehtävä huomattavia investointeja aloittaakseen toiminnan ja kehittääkseen sitä uusilla markkinoilla ja muiden lisenssinsaajien passiivista myyntiä koskevien rajoitusten kesto on rajoitettu siihen, mikä on tarpeen, jotta lisenssinsaaja saa investoimansa rahat takaisin. Useimmissa tapauksissa tämä ajanjakso saa olla enintään kaksi vuotta siitä päivästä, jona lisenssinsaaja ensimmäisen kerran saattaa sopimustuotteet markkinoille yksinoikeudellisella alueella tai myy niitä ensimmäistä kertaa yksinoikeuteen perustuvalle asiakasryhmälleen.

([85]) Ks. myös maarajoituksia koskevaa asetusta koskeva (145) kohta.
([86]) Ks. myös maarajoituksia koskevaa asetusta koskeva (145) kohta.
([87]) Ks. myös maarajoituksia koskevaa asetusta koskeva (145) kohta.

3.5 *Ryhmäpoikkeuksen soveltamisalan ulkopuolelle jätetyt rajoitukset*

(153) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 5 artiklassa luetellaan kolmentyyppiset rajoitukset, jotka on suljettu ryhmäpoikkeuksen ulkopuolelle innovointikannustimien turvaamiseksi. Ei ole kuitenkaan olemassa minkäänlaista lähtöolettamaa siitä, että tällaiset rajoitukset kuuluisivat SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan tai että ne eivät täyttäisi 101 artiklan 3 kohdan edellytyksiä. Näiden rajoitusten jättäminen ryhmäpoikkeuksen soveltamisalan ulkopuolelle tarkoittaa ainoastaan sitä, että niitä arvioidaan erikseen 101 artiklan perusteella. Teknologiansiirtoa koskevan asetuksen 5 artiklassa säädetty ryhmäpoikkeuksen ulkopuolelle jättäminen rajoittuu kyseiseen rajoitukseen, jos tämä rajoitus voidaan erottaa muusta sopimuksesta. Tämä tarkoittaa sitä, että ryhmäpoikkeusta sovelletaan edelleen sopimuksen muihin osiin.

Yksinoikeuden sisältävä takaisinluovutus

(154) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 5 artiklan 1 kohdan a alakohta koskee velvollisuuksia yksinoikeudelliseen takaisinluovutukseen eli lisenssinantajalle tai lisenssinantajan nimeämälle kolmannelle osapuolelle myönnettyä yksinoikeuslisenssiä lisenssinsaajan mahdollisesti tekemiin lisensoidun teknologian parannuksiin tai oikeuksien luovuttamista tällaisiin parannuksiin lisenssinantajalle tai lisenssinantajan nimeämälle kolmannelle osapuolelle. Yksinoikeuden sisältävä takaisinluovutus määritellään takaisinluovutukseksi, joka estää lisenssinsaajaa (joka on tässä tapauksessa parannuksen innovoija ja lisenssinantaja) hyödyntämästä parannusta (joko omaa tuotantoaan varten tai lisensoitavaksi edelleen kolmansille). Se todennäköisesti vähentää lisenssinsaajan halukkuutta innovaatiotoimintaan, sillä se estää lisenssinsaajaa hyödyntämästä parannuksia, kuten lisensoimasta niitä kolmansille. Tilanne on sama silloin, kun parannus koskee samaa sovellusta kuin lisensoitu teknologia tai kun lisenssinsaaja kehittää uusia lisensoidun teknologian sovelluksia. Tällaiset velvollisuudet eivät teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 5 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan kuulu ryhmäpoikkeuksen soveltamisalaan.

(155) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 5 artiklan 1 kohdan a alakohdan soveltaminen ei riipu siitä, maksaako lisenssinantaja korvauksen saamastaan parannuksesta tai yksinoikeuslisenssistä. Tällaisen korvauksen olemassaololla ja suuruudella, riippumatta siitä, lasketaanko se parannuksen arvon perusteella, saattaa kuitenkin olla merkitystä arvioitaessa sopimuksia tapauskohtaisesti SEUT-sopimuksen 101 artiklan nojalla. Jos takaisinluovutus tapahtuu korvausta vastaan, velvollisuus ei yhtä todennäköisesti vähennä lisenssinsaajan innovointihalukkuutta. Arvioitaessa yksinoikeuden sisältävää takaisinluovutusta tapauskohtaisesti ryhmäpoikkeuksen soveltamisalan ulkopuolella on otettava huomioon myös lisenssinantajan markkina-asema teknologiamarkkinoilla. Mitä vahvempi asema lisenssinantajalla on, sitä todennäköisemmin yksinoikeuden sisältävää takaisinluovutusta koskevat velvollisuudet vaikuttavat rajoittavasti innovaatiokilpailuun. Mitä vahvempi asema lisenssinantajan teknologialla on, sitä tärkeämpää on, että lisenssinsaajasta voi kehittyä merkittävä innovaatioiden lähde ja tulevaisuuden kilpailija. Takaisinluovutusta koskevien velvollisuuksien kielteiset vaikutukset voivat korostua myös tällaisia velvollisuuksia sisältävien teknologiansiirtosopimusten rinnakkaisissa verkostoissa. Jos saatavilla olevia teknologioita hallitsee rajallinen määrä lisenssinantajia, jotka asettavat lisenssinsaajille velvollisuuksia yksinoikeudelliseen takaisinluovutukseen, kilpailunvastaisten vaikutusten riski on suurempi kuin silloin, kun teknologioita on paljon ja kun vain osa niistä on lisensoitu yksinoikeudellisin takaisinluovutusehdoin.

(156) Velvollisuudet, jotka koskevat takaisinluovutusta ilman yksinoikeutta, kuuluvat teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisen ryhmäpoikkeuksen soveltamisalaan. Näin on myös silloin, kun velvollisuudet eivät ole vastavuoroisia, eli ne on asetettu vain lisenssinsaajalle, sekä silloin, kun lisenssinantajalla on oikeus jakaa parannukset edelleen muille lisenssinsaajille. Yksipuolinen takaisinluovutusta koskeva velvollisuus voi edistää uuden teknologian levittämistä, kun lisenssinantaja saa vapaasti määritellä, luovuttaako se lisenssinsaajan tekemät parannukset lisenssinantajan muille lisenssinsaajille ja jos luovuttaa, missä määrin. Jakamista koskeva ehto voi sekin edistää teknologian levittämistä varsinkin, jos kukin lisenssinsaaja tietää sopimushetkellä olevansa tasa-arvoisessa asemassa muiden lisenssinsaajien kanssa tuotannossa käyttämänsä teknologian parannusten osalta.

(157) Ryhmäpoikkeuksen soveltamisalan ulkopuolisissa tilanteissa velvollisuuksilla, jotka koskevat takaisinluovutusta ilman yksinoikeutta, voi tietyissä olosuhteissa olla kilpailuun ja innovaatiotoimintaan kohdistuvia kielteisiä vaikutuksia. Niillä voi olla innovaatiotoimintaan kohdistuvia kielteisiä vaikutuksia kilpailijoiden välisessä ristiinlisensoinnissa silloin, kun takaisinluovutusta koskevaan vastavuoroiseen velvollisuuteen on liitetty molemmille sopimuspuolille asetettu velvollisuus jakaa omaan teknologiaansa tekemänsä parannukset toisen sopimuspuolen kanssa. Kaikkien parannusten jakaminen kilpailijoiden välillä voi estää kutakin kilpailijaa saavuttamasta kilpailuetumatkaa muihin kilpailijoihin nähden (ks. myös (262) kohta). Mitä suurempi on lisenssinantajan markkinavoima ja sen takaisinluovutuslausekkeiden kattavuus markkinoilla, sitä todennäköisemmin tällaiset lausekkeet vaikuttavat teknologioiden väliseen kilpailuun ja innovointiin.

Kiistämisen kieltämistä koskevat lausekkeet ja irtisanomislausekkeet

(158) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdassa määritelty poikkeuksen ulkopuolelle jäävä rajoitus koskee kiistämisen kieltäviä lausekkeita eli osapuolta koskevaa suoraa tai välillistä velvollisuutta olla kiistämättä toisen osapuolen immateriaalioikeuksien pätevyyttä unionissa. Tämä ei kuitenkaan vaikuta yksinoikeuslisenssin tapauksessa lisenssinantajan oikeuteen irtisanoa teknologiansiirtosopimus, jos lisenssinsaaja kiistää jonkin lisensoidun teknologiaoikeuden pätevyyden.

Kiistämisen kieltämistä koskevat lausekkeet on suljettu ryhmäpoikkeuksen soveltamisalan ulkopuolelle, koska lisenssinsaajat pystyvät usein parhaiten arvioimaan, onko immateriaalioikeus mitätön. Mitättömistä immateriaalioikeuksista olisi päästävä eroon immateriaalioikeuden suojaa koskevien periaatteiden mukaisesti, jotta kilpailu ei vääristyisi ([88]). Mitättömät immateriaalioikeudet tukahduttavat innovaatiotoimintaa eivätkä edistä sitä. Kiistämisen kieltämistä koskevat lausekkeet kuuluvat todennäköisesti SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, jos lisensoitu teknologiaoikeus on arvokas ja luo siksi kilpailuhaitan yrityksille, joita estetään käyttämästä sitä tai jotka voivat käyttää sitä vain rojaltien maksua vastaan. Tällaisissa tapauksissa on epätodennäköistä, että 101 artiklan 3 kohdan edellytykset täyttyvät. Sovittelusopimuksiin sisältyvien kiistämisen kieltävien ehtojen arviointia käsitellään (263) ja (264) kohdassa.

(159) Lauseke, joka velvoittaa lisenssinsaajan olemaan kiistämättä teknologiaoikeuksien omistajuutta, ei yleensä rajoita kilpailua SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Riippumatta siitä, omistaako lisenssinantaja teknologiaoikeudet vai ei, lisenssinsaajan ja minkä tahansa muun osapuolen on joka tapauksessa saatava teknologian lisenssi voidakseen hyödyntää sitä, joten kilpailuun ei yleensä kohdistuisi vaikutusta ([89]).

(160) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdassa myös jätetään ryhmäpoikkeuksen soveltamisalan ulkopuolelle muiden kuin yksinoikeuslisenssien tapauksessa lisenssinantajan oikeus irtisanoa sopimus, jos lisenssinsaaja kiistää lisensoitujen teknologiaoikeuksien pätevyyden. Tällaisella irtisanomisoikeudella voi olla sama vaikutus kuin kiistämisen kieltämistä koskevalla lausekkeella erityisesti, jos lisenssinantajan teknologian vaihtaminen toiseen johtaisi lisenssinsaajan merkittäviin tappioihin (esimerkiksi kun lisenssinsaaja on jo investoinut tietyntyyppisiin koneisiin tai laitteisiin, joita ei voida käyttää toiseen teknologiaan perustuvassa tuotannossa) tai jos lisenssinantajan teknologia on välttämätön tuotannontekijä lisenssinsaajan tuotannossa. Esimerkiksi standardin soveltamisen kannalta olennaisten patenttien tapauksessa standardin mukaista tuotetta tuottavan lisenssinsaajan on välttämätöntä käyttää kaikkia kyseiseen standardiin liittyviä patentteja. Tällöin asiaankuuluvien patenttien pätevyyden kiistäminen voi johtaa merkittäviin tappioihin, jos teknologiansiirtosopimus irtisanotaan. Jos lisenssinantajan teknologia ei ole standardin soveltamisen kannalta olennaista, mutta sillä on merkittävä markkina-asema, kiistäminen on myös erittäin epätodennäköistä, koska lisenssinsaajan on vaikea löytää kannattavaa vaihtoehtoista teknologiaa lisensoitavaksi. Kysymystä siitä, olisivatko lisenssinsaajan voittojen menetykset merkittäviä ja vähentäisivätkö ne siis sen vuoksi huomattavasti sen kannustimia kiistämiseen, olisi arvioitava tapauskohtaisesti.

(161) Edellä (160) kohdassa kuvatuissa tapauksissa lisenssinsaaja jättäisi ehkä kiistämättä lisensoidun teknologiaoikeuden pätevyyden, jos riskinä olisi lisenssisopimuksen irtisanominen. Nämä riskit ovat suurempia kuin rojaltien maksamista koskevat velvoitteet. Olisi kuitenkin myös huomattava, että muissa tilanteissa irtisanomislauseke ei usein vähennä merkittävästi kannustimia kiistämiseen, ja sen vuoksi sen vaikutus ei ole samanlainen kuin kiistämisen kieltämistä koskevalla lausekkeella.

(162) On yleisen edun mukaista lisätä lisenssinantajan kannustimia myöntää lisenssejä siten, ettei sen ole pakko jatkaa yhteistyötä sellaisen lisenssinsaajan kanssa, joka kiistää lisenssisopimuksen sisällön. Tämä yleinen etu on suhteutettava siihen, että on myös yleisen edun mukaista poistaa kaikki taloudellisen toiminnan esteet, jotka voivat olla seurausta immateriaalioikeuden myöntämisestä väärin perustein. Näiden etujen suhteuttamisessa olisi otettava huomioon se, onko lisenssinsaaja täyttänyt kaikki sopimuksen mukaiset velvoitteensa kiistämisen aikaan, erityisesti velvollisuuden maksaa sovitut rojaltit.

([88]) Ks. unionin tuomioistuimen tuomio 25.2.1986, Windsurfing International, C-193/83, ECLI:EU:C:1986:75, 92 kohta.

([89]) Ks. vastaavasti komission päätös 90/186/ETY, 15 kohta (jossa käsitellään lausekkeita, jotka estävät tavaramerkin omistajuuden kiistämisen).

(163) Yksinoikeuslisenssien tapauksessa on epätodennäköisempää, että irtisanomislausekkeet aiheuttavat kilpailun vastaisia vaikutuksia. Kun lisenssi on myönnetty, lisenssinantaja voi olla erityisessä riippuvuussuhteessa, sillä lisenssinsaajasta tulee sen ainoa tulonlähde kyseisten lisensoitujen teknologiaoikeuksien osalta, jos rojaltit riippuvat lisensoituihin teknologiaoikeuksiin perustuvasta tuotannosta, mikä on usein tehokas tapa järjestää rojaltimaksut. Tällöin kannustimet innovointiin ja lisensointiin voivat heikentyä, jos esimerkiksi lisenssinantaja lukkiutuisi sopimukseen yksinoikeuslisenssin haltijan kanssa, joka ei enää panosta merkittävästi lisensoitujen teknologiaoikeuksien perusteella tuotetun (tuotettavan) tuotteen kehittämiseen, tuotantoon ja markkinointiin ([90]). Tämän vuoksi teknologiansiirtoa koskevalla ryhmäpoikkeusasetuksella myönnetään poikkeus yksinoikeuteen perustuvien lisenssisopimusten irtisanomislausekkeille siinä määrin kuin ne täyttävät myös muut ryhmäpoikkeuksen edellytykset. Ryhmäpoikkeuksen soveltamisalan ulkopuolisissa tilanteissa on tehtävä tapauskohtainen arviointi.

(164) Ainoastaan taitotietoa koskevat kiistämisen kieltävät lausekkeet ja irtisanomislausekkeet kuuluvat ryhmäpoikkeuksen soveltamisalaan. Komissio suhtautuu myönteisemmin näihin lausekkeisiin, koska lisenssinantajan on todennäköisesti hyvin vaikeaa tai mahdotonta saada lisensoitua taitotietoa takaisin sen paljastuttua. Tällöin ehdolla, jolla lisenssinsaajaa kielletään kiistämästä lisensoitua taitotietoa, voidaan edistää uuden teknologian levittämistä, jos heikommat lisenssinantajat voivat sen ansiosta myöntää lisenssejä itseään vahvemmille lisenssinsaajille ilman pelkoa siitä, että lisenssinsaaja kiistää taitotiedon saatuaan sen haltuunsa.

Lisenssinsaajan oman teknologian hyödyntämisen tai kehittämisen rajoittaminen (sopimukset keskenään kilpailemattomien osapuolten välillä)

(165) Kun kyse on keskenään kilpailemattomien osapuolten välisestä sopimuksesta, teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 5 artiklan 2 kohdan mukaan ryhmäpoikkeuksen soveltamisalan ulkopuolelle jäävät keskenään kilpailemattomien osapuolten välisissä sopimuksissa asetetut suorat tai välilliset vaatimukset, joilla rajoitetaan lisenssinsaajan mahdollisuuksia hyödyntää omia teknologiaoikeuksiaan tai sopimuspuolten oikeutta tehdä tutkimus- ja kehitystyötä, ellei tällainen rajoitus ole välttämätön sen varmistamiseksi, ettei lisensoitua taitotietoa paljasteta kolmansille. Tämä edellytys on sisällöltään sama kuin vakavimpia kilpailunrajoituksia kilpailijoiden välisissä sopimuksissa koskeva teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan d alakohta. Sitä on käsitelty näiden suuntaviivojen (140) ja (141) kohdassa. Keskenään kilpailemattomien osapuolten välisten sopimusten kohdalla ei kuitenkaan voida katsoa, että kyseiset rajoitukset vaikuttavat yleisesti ottaen kielteisesti kilpailuun tai että SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdassa asetetut edellytykset eivät täyty. Tällaiset sopimukset edellyttävät näin ollen yksilöllistä arviointia 101 artiklan nojalla.

(166) Keskenään kilpailemattomien osapuolten välisten sopimusten kohdalla lisenssinsaaja ei yleensä omista kilpailevaa teknologiaa. Sellaisia tapauksia saattaa kuitenkin esiintyä, joissa sopimuspuolia ei pidetä kilpailijoina teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisen kannalta, vaikka lisenssinsaaja omistaakin kilpailevaa teknologiaa. Näin voi olla esimerkiksi silloin, kun lisenssinsaaja omistaa tietyn teknologian, mutta ei myönnä siihen lisenssejä eikä lisenssinantaja ole todellinen tai mahdollinen toimittaja tuotemarkkinoilla. Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisen kannalta sopimuspuolet eivät tällöin ole kilpailijoita teknologiamarkkinoilla eivätkä tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla ([91]). Tällaisissa tapauksissa on tärkeää varmistaa, että lisenssinsaajan mahdollisuuksia hyödyntää omaa teknologiaansa ja kehittää sitä edelleen ei rajoiteta. Kyseinen teknologia aiheuttaa markkinoilla kilpailupainetta, joka olisi säilytettävä. Tällaisessa tapauksessa ehtoja, joilla rajoitetaan lisenssinsaajan omien teknologiaoikeuksien käyttöä tai omaa tutkimus- ja kehitystoimintaa, pidetään yleensä kilpailua rajoittavina ehtoina, jotka eivät täytä SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan edellytyksiä. Jos lisenssinsaaja on velvollinen maksamaan rojalteja sekä lisensoidulla teknologialla että omalla teknologiallaan tuottamiensa tuotteiden myynnistä, tämä yleensä rajoittaa lisenssinsaajan mahdollisuuksia hyödyntää omaa teknologiaansa. Tällainen velvollisuus ei näin ollen yleensä kuulu ryhmäpoikkeuksen soveltamisalaan.

(167) Tapauksissa, joissa lisenssinsaaja ei omista kilpailevaa teknologiaa tai ei ole jo kehittämässä tällaista teknologiaa, sopimuspuolille asetettu velvollisuus olla tekemättä itsenäistä tutkimus- ja kehitystyötä voi olla kilpailua rajoittava silloin, kun teknologioita on saatavilla vain muutama tai sopimuspuolet saattavat olla merkittäviä (mahdollisia) innovaation lähteitä markkinoilla. Näin on etenkin silloin, kun sopimuspuolilla on hallussaan tarvittavat resurssit ja taidot jatkotutkimuksen ja kehitystyön tekemiseksi. Tässä tapauksessa SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan edellytykset eivät todennäköisesti täyty. Kun sen sijaan teknologioita on saatavilla muutamia ja kun

([90]) Kun kyse on sopimuksesta, joka ei ole teknisesti yksinoikeussopimus ja kun irtisanomislauseke ei näin ollen kuulu ryhmäpoikkeuksen soveltamisalan piiriin, lisenssinantaja voi poikkeuksellisesti olla samanlaisessa riippuvuussuhteessa lisenssinsaajaan, jolla on merkittävää ostovoimaa. Tällainen riippuvuussuhde otetaan huomioon yksittäisessä arvioinnissa 101 artiklan nojalla.

([91]) Ks. näiden suuntaviivojen (48) kohta.

sopimuspuolten hallussa ei ole erityisiä resursseja ja taitoja, tutkimus- ja kehitystyöhön kohdistuva rajoitus jää todennäköisesti 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalan ulkopuolelle, koska sillä ei ole tuntuvaa kilpailua rajoittavaa vaikutusta tai se täyttää 101 artiklan 3 kohdan edellytykset. Rajoitus voi edistää uuden teknologian levitystä siten, että lisenssinsaajaa kannustetaan keskittymään lisensoidun teknologian hyödyntämiseen ja kehittämiseen.

3.6 *Ryhmäpoikkeuksen soveltamisen peruuttaminen ja soveltamatta jättäminen*

3.6.1 **Ryhmäpoikkeuksesta saatavan edun peruuttaminen**

(168) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 6 artiklan mukaan komissio voi peruuttaa ryhmäpoikkeuksesta saatavan edun asetuksen (EY) N:o 1/2003 29 artiklan 1 kohdan nojalla, jos se yksittäisessä tapauksessa havaitsee, että ryhmäpoikkeuksen piiriin kuuluvalla teknologiansiirtosopimuksella on vaikutuksia, jotka ovat ristiriidassa SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan kanssa. Jos teknologiansiirtosopimuksella on 101 artiklan 3 kohdan kanssa ristiriidassa olevia vaikutuksia jäsenvaltion alueella tai sellaisella osalla siitä, joka täyttää erillisten maantieteellisten markkinoiden tunnuspiirteet, kyseisen jäsenvaltion kansallinen kilpailuviranomainen voi peruuttaa ryhmäpoikkeuksesta saatavan edun asetuksen (EY) N:o 1/2003 29 artiklan 2 kohdan nojalla.

(169) Ryhmäpoikkeuksesta saatavan edun peruuttamista esittävän viranomaisen tehtävänä on osoittaa, että sopimus kuuluu SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan ja että sopimus ei täytä yhtä tai useampaa 101 artiklan 3 kohdan edellytyksistä ([92]). Kun otetaan huomioon, että peruuttaminen merkitsee, että sopimus rajoittaa kilpailua 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla ja että se ei täytä 101 artiklan 3 kohdan edellytyksiä, peruuttamiseen liittyy välttämättä asetuksen (EY) N:o 1/2003 5, 7 tai 9 artiklaan perustuva kielteinen päätös. Ryhmäpoikkeuksesta saatavan edun peruuttamisella on vaikutuksia ainoastaan *ex nunc*, toisin sanoen sopimuksen poikkeusasema säilyy ennallaan peruuttamisen voimaantulopäivää edeltävänä ajanjaksona.

(170) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 6 artiklan mukaan peruuttaminen voi olla perusteltua etenkin seuraavissa tilanteissa.

a) kolmansien hallussa olevan teknologian pääsy markkinoille rajoittuu esimerkiksi seurauksena samankaltaisten rajoittavien sopimusten, joissa kielletään lisenssinsaajia käyttämästä kolmansien osapuolten teknologiaa, rinnakkaisten verkostojen kumulatiivisesta vaikutuksesta;

b) mahdollisten lisenssinsaajien pääsy markkinoille rajoittuu esimerkiksi seurauksena samankaltaisten rajoittavien sopimusten, joissa kielletään lisenssinantajia myöntämästä lisenssejä muille lisenssinsaajille, rinnakkaisten verkostojen kumulatiivisesta vaikutuksesta tai koska ainoa teknologian omistaja, joka lisensoi merkitykselliset teknologiaoikeudet, myöntää yksinoikeuslisenssin lisenssinsaajalle, joka jo toimii tuotemarkkinoilla korvaavien teknologiaoikeuksien avulla. Jotta teknologiaoikeuksia voidaan pitää merkityksellisinä, niiden on oltava sekä teknisesti että liiketaloudellisesti korvaavia, jotta lisenssinsaaja voi toimia aktiivisesti merkityksellisillä tuotemarkkinoilla.

(171) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 6 artiklan 1 kohdan a alakohdassa viitataan mahdollisuuteen peruuttaa ryhmäpoikkeuksesta saatava etu silloin, kun kolmansien lisenssinantajien, mukaan lukien mahdolliset lisenssinantajat, pääsy merkityksellisille teknologiamarkkinoille rajoittuu seurauksena teknologiansiirtosopimusten, joissa kielletään lisenssinsaajia käyttämästä kilpailijoiden teknologioita, verkostojen kumulatiivisesta vaikutuksesta. Muiden lisenssinantajien sulkemisesta markkinoilta on todennäköisesti kyse silloin, kun rajoittavat sopimukset estävät useimpia markkinoilla olevia yrityksiä, jotka voisivat (todellisuudessa) saada kilpailevan lisenssin, hankkimasta sitä, ja joissa mahdolliset lisenssinsaajat kohtaavat suhteellisen suuria esteitä pyrkiessään markkinoille. Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 6 artiklan 1 kohdan b alakohdassa viitataan mahdollisuuteen peruuttaa ryhmäpoikkeuksesta johtuva etu silloin, kun muiden lisenssinsaajien pääsy merkityksellisille teknologiamarkkinoille rajoittuu seurauksena teknologiansiirtosopimusten, joissa kielletään lisenssinantajia myöntämästä käyttölupia muille lisenssinsaajille ja siten estetään mahdollisten lisenssinsaajien pääsy tarvittaviin teknologioihin, kumulatiivisesta vaikutuksesta. Markkinoilta sulkemista käsitellään tarkemmin 4.2.2 ja 4.2.7 jaksossa.

([92]) 101 artiklan 3 kohdassa säädettyä poikkeusta sovelletaan ainoastaan, jos kaikki mainitun artiklan neljä edellytystä täyttyvät. Näin ollen ryhmäpoikkeus voidaan peruuttaa, jos sopimus ei täytä yhtä tai useampaa näistä neljästä edellytyksestä.

(172) Ryhmäpoikkeuksesta saatavan edun peruuttaminen voi olla perusteltua myös seuraavissa tapauksissa:

a) lisenssinantajien välinen kilpailu rajoittuu, kun merkittävä määrä keskenään kilpailevia lisenssinantajia edellyttää lisenssinsaajiltaan, että myös niille tarjotaan muiden lisenssinantajien kanssa sovitut edullisemmat ehdot;

b) asiakkaiden mahdollisuudet saada sopimustuotteita ovat kohtuuttoman rajoitetut sen seurauksena, että lisenssinantajan tai lisenssinsaajien kykyä tehdä passiivista myyntiä lisenssinantajalle tai lisenssinsaajalle varatulle yksinoikeudelliselle alueelle tai yksinoikeuteen perustuvalle asiakasryhmälle on rajoitettu;

c) rojaltit merkityksellisillä teknologiamarkkinoilla ovat kilpailevien yritysten välisten samankaltaisten ristiinlisensointisopimusten kumulatiivisen vaikutuksen seurauksena kilpailukykyisen tason yläpuolella.

3.6.2 **Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamatta jättäminen**

(173) Komissiolle annetaan teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 7 artiklassa mahdollisuus antaa asetus, jolla teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalan ulkopuolelle jätetään samankaltaisten sopimusten rinnakkaiset verkostot, jotka kattavat yli 50 prosenttia merkityksellisistä markkinoista. Toimenpide ei kohdistu yksittäisiin yrityksiin vaan kaikkiin yrityksiin, joiden sopimukset on määritelty teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamatta jättämisestä annetussa asetuksessa.

(174) Kun komissio peruuttaa teknologiansiirtoa koskevasta ryhmäpoikkeusasetuksesta johtuvan edun 6 artiklan nojalla, se edellyttää asetuksen (EY) N:o 1/2003 7 tai 9 artiklan mukaisen päätöksen tekemistä, mutta teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 7 artiklan mukaisen soveltamatta jättämistä koskevan komission asetuksen vaikutuksena on poistaa teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen tuottama etu asianomaisten rajoitusten ja markkinoiden osalta ja palauttaa tilanne, jossa SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 ja 3 kohtaa sovelletaan täysimääräisesti. Kun on annettu asetus, jonka mukaan teknologiansiirtoa koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta ei sovelleta tietyillä markkinoilla tiettyjä rajoituksia sisältäviin sopimuksiin, yritysten on sovellettava yksittäisiin sopimuksiin 101 artiklaa Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön sekä komission päätösten, tiedonantojen ja ohjeiden perusteella. Komissio tekee tarvittaessa yksittäistapausta koskevan päätöksen, jossa voidaan antaa ohjeistusta kaikille kyseisillä markkinoilla toimiville yrityksille.

(175) Laskettaessa sitä, kattavatko verkostot 50 prosenttia markkinoista, on otettava huomioon kukin yksittäinen teknologiansiirtosopimusten verkosto, joka sisältää samankaltaisia vaikutuksia markkinoihin aiheuttavia rajoituksia tai rajoitusten yhdistelmiä.

(176) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 7 artiklassa komissiota ei velvoiteta toimimaan aina, kun 50 prosentin kattavuusaste ylittyy. Yleensä 7 artiklan mukaisen asetuksen antaminen on asianmukaista silloin, kun on todennäköistä, että pääsy merkityksellisille markkinoille tai kilpailu kyseisillä markkinoilla rajoittuu selvästi. Arvioidessaan tarvetta soveltaa 7 artiklaa komissio harkitsee, olisiko yksittäinen peruuttaminen tarkoituksenmukaisempi keino korjata tilanne. Tämä voi riippua erityisesti kumulatiivisia vaikutuksia markkinoilla aiheuttavien kilpailevien yritysten määrästä tai siitä, kuinka moniin maantieteellisiin markkinoihin vaikutus kohdistuu unionissa.

(177) Jokaisessa teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 7 artiklan nojalla annetussa asetuksessa on selvästi määriteltävä sen soveltamisala. Tämän vuoksi komission on ensiksi määriteltävä merkitykselliset tuotemarkkinat ja maantieteelliset markkinat, sekä toiseksi yksilöitävä se lisenssisopimuksissa esiintyvä rajoitustyyppi, jonka kohdalla teknologiansiirtoa koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta ei enää sovelleta. Viimeksi mainitun tekijän osalta komissio voi mukauttaa asetuksen soveltamisalaa sen mukaan, mihin kilpailuongelmaan se haluaa puuttua. Esimerkiksi vaikka kaikki kilpailukieltojärjestelyjen rinnakkaiset verkostot otetaan huomioon laskettaessa 50 prosentin markkinaosuutta, komissio voi siitä huolimatta rajata asetuksen soveltamisalaan vain sellaiset kilpailukieltovelvoitteet, joiden voimassaolo ylittää tietyn ajan. Komissio voi tarvittaessa myös antaa ohjausta määrittelemällä tietyssä markkinatilanteessa sovellettavan markkinaosuustason, jonka alapuolella yrityksen ei katsota edistävän merkittävästi kumulatiivista markkinoita sulkevaa vaikutusta. Kun yksittäisen lisenssinantajan lisensoitua teknologiaa sisältävien tuotteiden markkinaosuus on alle viisi prosenttia, kyseistä teknologiaa koskevan sopimuksen tai sopimusten verkoston ei yleensä katsota lisäävän merkittävästi kumulatiivista markkinoita sulkevaa vaikutusta ([93]).

([93]) Ks. näiden suuntaviivojen alaviitteessä 40 mainittu de minimis -tiedonannon 10 kohta.

(178) Vähintään kuuden kuukauden siirtymäkauden, joka komission on teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 7 artiklan 2 kohdan mukaan asetettava, on tarkoitus antaa asianomaisille yrityksille mahdollisuus muuttaa sopimuksiaan siten, että niissä otetaan huomioon teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamatta jättämisestä annettu asetus.

(179) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamatta jättämisestä annettu asetus ei vaikuta kyseisten ryhmäpoikkeuksen soveltamisalaan kuuluneiden sopimusten asemaan ennen asetuksen voimaantuloa.

4. SEUT-SOPIMUKSEN 101 ARTIKLAN 1 JA 3 KOHDAN SOVELTAMINEN TEKNOLOGIANSIIRTOA KOSKEVAN RYHMÄPOIKKEUSASETUKSEN SOVELTAMISALAN ULKOPUOLELLA

4.1 *Arvioinnin yleiset puitteet*

(180) Sopimukset, jotka eivät kuulu ryhmäpoikkeuksen soveltamisalaan esimerkiksi siksi, että markkinaosuusrajat ylittyvät, tai siksi, että sopimuspuolia on enemmän kuin kaksi, eivät ole oletusarvoisesti lainvastaisia. Tällaiset sopimukset on arvioitava tapauskohtaisesti SEUT-sopimuksen 101 artiklan nojalla. Sopimukset, jotka eivät rajoita kilpailua 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla tai täyttävät 101 artiklan 3 kohdan edellytykset, ovat päteviä ja toimeenpanokelpoisia.

Ryhmäpoikkeusta sovelletaan, jos on riittävästi riippumattomien tahojen hallinnassa olevaa teknologiaa

(181) Jotta voitaisiin lisätä ennustettavuutta silloinkin, kun teknologiansiirtoa koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta ei sovelleta, ja jotta yksityiskohtainen arviointi voitaisiin rajoittaa tapauksiin, jotka todennäköisesti aiheuttavat todellisia kilpailuongelmia, komissio katsoo, että SEUT-sopimuksen 101 artiklaa ei todennäköisesti rikota silloin, kun vakavimpia kilpailunrajoituksia ei ole ja kun sopimuspuolten hallinnassa olevien teknologioiden lisäksi voidaan osoittaa vähintään neljä riippumattomien tahojen hallinnassa olevaa teknologiaa, joilla lisensoitu teknologia voidaan korvata siten, että käyttäjälle aiheutuvat kustannukset säilyvät vastaavina. Arvioitaessa, voidaanko kyseisillä teknologioilla korvata lisensoitu teknologia, on otettava huomioon kyseisten teknologioiden suhteellinen kaupallinen vahvuus. Teknologian aiheuttama kilpailupaine on merkitykseltään vähäinen silloin, kun teknologia ei tarjoa kaupallisesti kannattavaa vaihtoehtoa lisensoidulle teknologialle. Esimerkiksi silloin, kun kuluttajat suosivat markkinoilla esiintyvien verkostovaikutusten vuoksi selkeästi tuotteita, jotka sisältävät lisensoitua teknologiaa, muut markkinoilla jo olevat tai markkinoille todennäköisesti kohtuullisen ajan kuluessa tulevat teknologiat eivät välttämättä tarjoa todellista vaihtoehtoa ja aiheuttavat tämän vuoksi vain vähäistä kilpailupainetta.

(182) Se, että sopimus ei kuulu näiden suuntaviivojen (181) kohdassa määritellyn poikkeuksen soveltamisalaan, ei tarkoita sitä, että se kuuluu SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan tai että sen kuuluessa kyseisen kohdan soveltamisalaan se ei täytä 101 artiklan 3 kohdassa määrättyjä edellytyksiä. Tällaiset sopimukset on arvioitava tapauskohtaisesti näissä suuntaviivoissa esitettyjen periaatteiden mukaisesti.

4.1.1 **SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohtaan perustuvan arvioinnin kannalta merkitykselliset tekijät**

(183) Jos sopimus ei sisällä rajoittavia tarkoituksia, on arvioitava, rajoittaako se kilpailua ([94]). Esimerkkejä mahdollisista rajoittavista vaikutuksista on näiden suuntaviivojen jaksossa 2.2.3.

(184) Kun arvioidaan, rajoittaako sopimus tuntuvasti kilpailua, on otettava asianmukaisesti huomioon kilpailun toimintaperiaatteet kyseisillä markkinoilla. Erityisesti seuraavat tekijät ovat tässä suhteessa merkityksellisiä:

a) sopimuksen luonne

b) sopimuspuolten markkina-asema

c) kilpailijoiden markkina-asema

d) ostajien markkina-asema merkityksellisillä markkinoilla

e) markkinoille pääsyn esteet

f) markkinadynamiikka.

([94]) Ks. (18) kohta.

(185) Yksittäisten tekijöiden merkitys voi vaihdella tapauskohtaisesti ja riippuu aina kaikista muista tekijöistä. Esimerkiksi sopimuspuolten suuri markkinaosuus on usein selvä merkki markkinavoimasta, mutta jos markkinoille pääsyn esteet ovat pieniä, se ei ehkä viittaakaan markkinavoimaan. Yksittäisten tekijöiden merkityksestä ei tämän vuoksi voida antaa täsmällisiä sääntöjä.

(186) Teknologiansiirtosopimuksia voidaan tehdä eri muodoissa. Sopimuksen luonteen arviointi on sen vuoksi tärkeää sopimuspuolten välisen kilpailusuhteen ja sopimuksen sisältämien rajoitusten määrittelemiseksi. Viimeksi mainittu tehtävä edellyttää sopimuksessa esitettyjen ehtojen lisäksi myös muiden asioiden huomioon ottamista. Välillisiä rajoituksia voi syntyä tavasta, jolla sopimuspuolet panevat sopimuksen täytäntöön, tai niiden kohtaamista kannustimista.

(187) Sopimuspuolten markkina-asema, mukaan lukien kaikki niiden määräysvaltaan tosiasiassa tai oikeudellisesti kuluvat yritykset, antaa viitteitä lisenssinantajan, lisenssinsaajan tai molempien mahdollisesta markkinavoimasta. Mitä suurempi osapuolten markkinaosuus on, sitä enemmän niillä todennäköisesti on markkinavoimaa. Tämä pitää paikkansa erityisesti silloin, kun markkinaosuus kuvastaa kustannusetuja tai muita kilpailullisia etuja kilpailijoihin nähden. Kilpailuedut voivat johtua esimerkiksi siitä, että kyseinen sopimuspuoli on edelläkävijä markkinoilla, se on standardin kannalta olennaisten patenttien haltija tai se käyttää parempaa teknologiaa. Markkinaosuudet ovat kuitenkin aina vain yksi tekijä arvioitaessa markkina-asemaa. Esimerkiksi teknologiamarkkinoilla markkinaosuudet eivät välttämättä ole aina hyvä osoitus kyseisen teknologian suhteellisesta vahvuudesta ja markkinaosuusluvut voivat vaihdella huomattavasti laskentamenetelmästä riippuen.

(188) Markkinaosuudet ja mahdolliset kilpailuedut ja -haitat otetaan huomioon myös arvioitaessa kilpailijoiden markkina-asemaa. Mitä vahvemmassa asemassa todelliset kilpailijat ovat ja mitä enemmän niitä on, sitä pienempi on riski, että sopimuspuolet pystyvät käyttämään markkinavoimaa. Jos kilpailijoita sen sijaan on melko vähän ja niiden markkina-asemat (koko, kustannukset, T & K-valmiudet yms.) ovat lähestulkoon samanlaiset, tällainen markkinarakenne voi lisätä kilpailunvastaisen yhteistyön vaaraa.

(189) Ostajien markkina-asema kertoo siitä, onko yhdellä tai useammalla ostajalla neuvotteluvoimaa. Ensimmäinen merkki neuvotteluvoimasta on ostajan markkinaosuus ostomarkkinoilla. Osuus kertoo siitä, kuinka merkittävää ostajan kysyntä on mahdollisille toimittajille. Muut indikaattorit koskevat ostajan asemaa sen omilla jälleenmyyntimarkkinoilla, joilla huomioon otettavia piirteitä ovat muun muassa toimijan jakelupisteiden verkoston maantieteellinen laajuus ja loppukäyttäjillä kyseisen toimijan tuotteista oleva tuotekuva. Joissakin tapauksissa neuvotteluvoima voi estää lisenssinantajaa tai lisenssinsaajaa käyttämästä markkinavoimaa markkinoilla, jolloin se ratkaisee kilpailuongelman, joka olisi syntynyt ilman sitä. Näin tapahtuu erityisesti silloin, kun vahvoilla ostajilla on keinot ja valmiudet tuoda markkinoille uusia toimituslähteitä, jos suhteellisissa hinnoissa tapahtuu pieni mutta pysyvä korotus. Jos vahvat ostajat vain saavat suotuisat ehdot toimittajalta tai yksinkertaisesti siirtävät hinnan nousun asiakkaidensa maksettavaksi, ostajien asema ei ole sellainen, että se voisi estää lisenssinsaajaa käyttämästä markkinavoimaa tuotemarkkinoilla, eikä se tällöin riitä ratkaisemaan kyseisillä markkinoilla syntynyttä kilpailuongelmaa ([95]).

(190) Markkinoille pääsyn esteitä mitataan arvioimalla, missä määrin vakiintuneet yritykset voivat nostaa hintojaan kilpailukykyisen tason yläpuolelle houkuttelematta markkinoille uusia tulijoita. Jos markkinoille pääsyn esteitä ei ole, uusien markkinatoimijoiden helppo ja nopea pääsy markkinoille tekee tällaisista hintojen korotuksista kannattamattomia. Markkinoille pääsyn esteitä voidaan pääsääntöisesti pitää vähäisinä, jos markkinoille tulee uusia todellisia toimijoita, jotka estävät tai haittaavat markkinavoiman käyttämistä, yhden tai kahden vuoden kuluessa.

(191) Markkinoille pääsyn esteet voivat aiheutua monenlaisista tekijöistä, kuten mittakaavaeduista ja tuotevarioinnin eduista (mukaan luettuina monipuolisten yritysten verkostovaikutukset), kansallisista säädöksistä (etenkin jos niissä säädetään yksinoikeuksista), valtiontuista, tuontitulleista, immateriaalioikeuksista, resurssien omistajuudesta, jos niiden tarjontaa rajoitetaan (esim. luonnolliset rajoitusten takia), olennaisista toiminteista, edelläkävijän saamista eduista tai pitkään jatkuneilla tehokkailla myynninedistämistoimilla luodusta kuluttajien

([95]) Ks. tuomio 7.10.1999, Irish Sugar, T-228/97, ECLI:EU:T:1999:246, 101 kohta.

merkkiuskollisuudesta. Yritysten tekemät kilpailua rajoittavat sopimukset voivat myös olla markkinoille pääsyn esteitä, jos ne vaikeuttavat markkinoille tuloa ja sulkevat markkinoilta (mahdollisia) kilpailijoita. Markkinoille pääsyn esteitä voi olla tutkimus- ja kehitystyöstä, tuotannosta ja jakelusta koostuvan prosessin kaikissa vaiheissa. Näiden tekijöiden mahdollinen katsominen markkinoille pääsyn esteiksi riippuu etenkin siitä, liittyykö niihin uponneita kustannuksia. Uponneet kustannukset merkitsevät kustannuksia, jotka on maksettava markkinoille pääsemiseksi tai markkinoilla toimimiseksi mutta joita ei saada takaisin, jos markkinoilta poistutaan. Mitä enemmän uponneita kustannuksia on, sitä tarkemmin mahdollisten uusien tulokkaiden on punnittava markkinoille tulon riskejä ja sitä uskottavampia ovat vakiintuneiden markkinatoimijoiden uhkaukset uuteen kilpailuun vastaamisesta, sillä vakiintuneiden yritysten poistuminen markkinoilta on uponneiden kustannusten vuoksi kallista. Markkinoille tulo edellyttää yleensä uponneita kustannuksia, jotka ovat joskus vähäisiä, joskus merkittäviä. Sen vuoksi todellinen kilpailu on yleensä potentiaalista kilpailua tehokkaampi arviointikeino, ja sille annetaankin arvioinnissa enemmän painoarvoa.

(192) On myös tarpeen ottaa huomioon merkityksellisten markkinoiden dynamiikka. Joillakin dynaamisilla markkinoilla tiettyjen rajoitusten mahdolliset kielteiset vaikutukset saattavat olla vähäisempiä, koska teknologioiden välinen kilpailu dynaamisten ja innovatiivisten kilpailijoiden välillä toimii riittävänä rajoituksena. Toisissa tapauksissa rajoitukset saattavat antaa dynaamisilla markkinoilla toimivalle vakiintuneelle yritykselle pysyvän kilpailuedun ja siten aiheuttaa pitkäkestoisia kielteisiä kilpailuvaikutuksia. Näin voi olla silloin, kun rajoitus estää kilpailijoita hyötymästä verkostovaikutuksista tai kun markkinat ovat alttiita valumaan tietylle toimijalle (nk. tipping-ilmiö).

(193) Yksittäisiä rajoituksia arvioitaessa voi olla tarpeen ottaa huomioon myös muita tekijöitä. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi kumulatiiviset vaikutukset, jotka johtuvat samankaltaisten sopimusten esiintymisestä markkinoilla, sopimusten kesto, sääntelykehys ja käyttäytyminen, joka voi merkitä tai helpottaa kilpailunvastaista yhteistyötä kuten hintajohtajuutta, hintojen muutoksista ilmoittamista etukäteen ja neuvottelemista ”oikeasta” hinnasta, hintojen jäykkyyttä liiallisen kapasiteetin seurauksena, hintasyrjintää ja aiempaa kilpailunvastaista yhteistyötä.

4.1.2 **SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohtaan perustuvan arvioinnin kannalta merkitykselliset tekijät**

(194) Kilpailua rajoittavilla teknologiansiirtosopimuksilla on tuottamiensa tehokkuusetujen ansiosta myös kilpailua edistäviä vaikutuksia, jotka saattavat olla niiden kilpailunvastaisia vaikutuksia merkittävämpiä. Kilpailua edistäviä vaikutuksia arvioidaan SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan perusteella, johon sisältyy poikkeus 101 artiklan 1 kohdan kieltoon. Jotta tätä poikkeusta voitaisiin soveltaa, teknologiansiirtosopimuksen on täytettävä 101 artiklan 3 kohdassa asetetut neljä edellytystä (ks. näiden suuntaviivojen (9) kohta). Yrityksen, joka vetoaa 101 artiklan 3 kohtaan, on osoitettava vakuuttavin perusteluin ja todistein, että artiklan neljä edellytystä täyttyvät ([96]).

(195) Kilpailua rajoittavia sopimuksia arvioidaan SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan nojalla siinä konkreettisessa tilanteessa, jossa ne toteutetaan ([97]), ja tiettynä hetkenä vallitsevien tosiseikkojen perusteella. Arvioinnissa otetaan tämän vuoksi huomioon tosiseikkojen olennaiset muutokset. SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan poikkeussääntöä sovelletaan, kun kaikki neljä edellytystä täyttyvät, ja sen soveltaminen lakkaa, jos kaikki edellytykset eivät enää täyty ([98]). Sovellettaessa 101 artiklan 3 kohtaa on kuitenkin tarpeen ottaa huomioon sopimuspuolten tekemät uponneet alkuinvestoinnit sekä se, miten paljon aikaa ja millaisten ehtojen täyttymistä vaaditaan investoinnin tekemiseksi ja investointikustannusten takaisin saamiseksi. Ei ole mahdollista soveltaa 101 artiklaa ottamatta huomioon ennakkoinvestointeja ja niihin liittyviä riskejä. Sopimuspuolten kohtaama riski ja uponneita kustannuksia aiheuttava investointi, joka on toteutettava sopimuksen täytäntöön panemiseksi, voivat näin ollen johtaa siihen, että sopimus ei kuulu 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan tai täyttää 101 artiklan 3 kohdassa määritellyt edellytykset investoinnin takaisinsaamisen edellyttämän ajan.

([96]) Ks. unionin tuomioistuimen tuomio 27.6.2024, Teva UK ym. v. komissio, C-198/19 P, ECLI:EU:C:2024:551, 135 kohta.

([97]) Ks. unionin tuomioistuimen tuomio 17.9.1985, Ford v. komissio, yhdistetyt asiat 25/84 ja 26/84, ECLI:EU:C:1985:340, 25–25 kohta, ja SEUT-sopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta annettujen suuntaviivojen (mainittu alaviitteessä 9) 44 kohta.

([98]) Ks. esimerkiksi komission päätös 1999/242/EY, tehty 3 päivänä maaliskuuta 1999, EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan mukaisesta menettelystä (IV/36.237 – TPS) (EYVL L 90, 2.4.1999, s. 6, ELI: http://data.europa.eu/eli/dec/1999/242/oj)). Samalla tavoin 101 artiklan 1 kohdan mukaista kieltoa sovelletaan vain niin kauan kuin sopimuksen tarkoituksena tai vaikutuksena on kilpailun rajoittaminen.

(196) SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan edellytyksistä ensimmäinen koskee sopimuksen tuottamien objektiivisten etujen arviointia. Esimerkkejä tehokkuuseduista esitetään näiden suuntaviivojen 2.2 jaksossa.

(197) SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan kolmas edellytys edellyttää, että sopimuksessa ei aseteta rajoituksia, jotka eivät ole välttämättömiä sopimuksen objektiivisten etujen saavuttamiseksi. Arvioidessaan, että läpäiseekö sopimus välttämättömyystestin, komissio tarkastelee etenkin, onko kyseessä oleva toiminta yksittäisen rajoituksen ansiosta tehokkaampaa kuin se olisi ollut ilman kyseistä rajoitusta. Arviota laadittaessa on otettava huomioon markkinaolosuhteet ja sopimuspuolten tosiasiallinen tilanne. SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan mukaiseen poikkeukseen vetoavien yritysten ei tarvitse tarkastella hypoteettisia tai teoreettisia vaihtoehtoja. Niiden on kuitenkin selitettävä ja osoitettava, miksi realistisilta vaikuttavat ja kilpailua huomattavasti vähemmän rajoittavat vaihtoehdot olisivat huomattavasti tehottomampia. Jos kaupallisesta näkökulmasta realistiselta ja vähemmän rajoittavalta vaikuttavan vaihtoehdon soveltaminen johtaisi tehokkuuden merkittävään vähenemiseen, rajoitusta pidetään välttämättömänä. Joissakin tapauksissa voi olla tarpeen tutkia lisäksi, onko sopimus itsessään välttämätön tehokkuusetujen saavuttamiselle. Kun kyseessä on yksinkertainen lisensointi kahden sopimuspuolen välillä, yksittäisten rajoitusten välttämättömyyden arviointi yleensä riittää. Useimmiten lisenssisopimukselle ei ole vähemmän rajoittavaa vaihtoehtoa.

(198) Toinen SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan edellytys on, että kuluttajat saavat kohtuullisen osuuden hyödystä. Tämä merkitsee sitä, että lisenssillä valmistettujen tuotteiden kuluttajille on vähintään korvattava sopimuksesta aiheutuvat kielteiset vaikutukset ([99]). Tämä tarkoittaa sitä, että tehokkuusetujen on täysimääräisesti korvattava sopimuksen todennäköiset kielteiset vaikutukset, jotka kohdistuvat hintoihin, tuotantoon ja muihin merkityksellisiin tekijöihin. Tämä voidaan saavuttaa muuttamalla kyseisten yritysten kustannusrakennetta, tarjoamalla niille kannustimia hintojen alentamiseen tai tarjoamalla kuluttajille uusia tai parannettuja tuotteita, joilla tasoitetaan todennäköisten hinnankorotusten vaikutus ([100]).

(199) SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan viimeinen edellytys on, että sopimus ei saa antaa sopimuspuolille mahdollisuutta poistaa kilpailua merkittävältä osalta kyseessä olevia tuotteita. Tämä edellyttää markkinoille jäävien kilpailupaineiden ja sopimuksesta näihin kilpailulähteisiin kohdistuvien vaikutusten arviointia. Tätä edellytystä sovellettaessa on otettava huomioon 101 artiklan 3 kohdan ja 102 artiklan välinen suhde. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan 101 artiklan 3 kohdan soveltaminen ei voi estää SEUT-sopimuksen 102 artiklan soveltamista ([101]). Kun sekä 101 että 102 artiklan tarkoituksena on säilyttää todellinen kilpailutilanne markkinoilla, 101 artiklan 3 kohtaa on johdonmukaisen soveltamisen takaamiseksi tulkittava siten, että se estää poikkeussäännön soveltamisen sellaisiin kilpailua rajoittaviin sopimuksiin, joissa määräävää markkina-asemaa käytetään väärin ([102]). Vaikka sopimus vähentäisi merkittävästi kilpailua suhteessa yhteen olennaiseen parametriin, se ei välttämättä merkitse kilpailun poistamista 101 artiklan 3 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Esimerkiksi teknologioiden yhdistämisen tuloksena voi syntyä teollisuusstandardi, jolloin eri teknologiamuotojen välillä käydään vain vähän kilpailua. Kun markkinoiden päätoimijat ovat ottaneet tietyn teknologiaformaatin käyttöönsä, vaihtoehtoisille formaateille voi olla hyvin vaikeaa löytää tilaa verkoston vaikutuksen vuoksi. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tosiasiallisen teollisuusstandardin luominen aina johtaisi kilpailun poistamiseen 101 artiklan 3 kohdan viimeisen edellytyksen tarkoittamalla tavalla etenkään silloin, kun toimittajat voivat vapaasti kilpailla hinnalla, laadulla, valinnalla, innovaatiolla ja tuoteominaisuuksilla.

([99]) Ks. alaviitteessä 9 mainittujen perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta annettujen suuntaviivojen 85 kohta.
([100]) Ks. edellinen alaviite, 98 ja 102 kohta.
([101]) Ks. vastaavasti unionin tuomioistuimen tuomio 16.3.2000, Compagnie Maritime Belge, yhdistetyt asiat C-395/96 P ja C-396/96, ECLI:EU:C:2000:132, 130 kohta. SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan soveltaminen ei vastaavasti myöskään estä tavaroiden, palvelujen, henkilöiden ja pääoman vapaata liikkuvuutta koskevien SEUT-sopimuksen määräysten soveltamista. Näitä sääntöjä voidaan tietyissä olosuhteissa soveltaa 101 artiklassa tarkoitettuihin sopimuksiin, päätöksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, ks. unionin tuomioistuimen tuomio 19.2.2002, Wouters, C-309/99, ECLI:EU:C:2002:98, 120 kohta.
([102]) Ks. ensimmäisen oikeusasteen tuomio 10.7.1990, Tetra Pak (I), T-51/89, ECLI:EU:T:1990:41. Ks. näiden suuntaviivojen alaviitteessä 9 mainittujen perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta annettujen suuntaviivojen 106 kohta.

4.2 *SEUT-sopimuksen 101 artiklan soveltaminen erilaisiin lisensointiin liittyviin rajoituksiin*

(200) Tässä jaksossa käsitellään erilaisia teknologiansiirtosopimuksissa usein esiintyviä rajoituksia. Näiden suuntaviivojen edellisissä jaksoissa ja etenkin vakavampia kilpailurajoituksia koskevassa 3.4 jaksossa ja poikkeuksen ulkopuolelle jääviä rajoituksia koskevassa 3.5 jaksossa käsiteltyjä rajoituksia tarkastellaan tässä jaksossa lyhyesti.

(201) Tämä jakso kattaa sekä kilpailijoiden että keskenään kilpailemattomien osapuolten väliset sopimukset. Kilpailijoiden välisten sopimusten kohdalla vastavuoroiset ja muut kuin vastavuoroiset sopimukset erotetaan tarvittaessa toisistaan. Keskenään kilpailemattomien osapuolten välisten sopimusten kohdalla tällaista erottelua ei tarvitse tehdä. Jos yritykset eivät ole todellisia eivätkä potentiaalisia kilpailijoita merkityksellisillä teknologiamarkkinoilla tai lisensoitua teknologiaa sisältävien tuotteiden markkinoilla, vastavuoroinen lisenssi ei käytännössä eroa mitenkään kahdesta erillisestä lisenssistä. Tilanne on toinen sellaisten järjestelyjen osalta, joiden puitteissa sopimuspuolet kokoavat yhdessä teknologiapaketin, joka lisensoidaan kolmansille osapuolille. Tällaisia järjestelyjä käsitellään tässä jaksossa.

(202) Tässä jaksossa ei käsitellä sellaisia teknologiansiirtosopimuksiin sisältyviä velvoitteita, jotka eivät yleensä rajoita kilpailua SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Tällaisia velvoitteita voivat olla muun muassa:

a) luottamuksellisuutta koskevat velvoitteet;

b) lisenssinsaajille asetettu velvollisuus olla myöntämättä alilisenssejä;

c) velvoitteet, joiden mukaan lisensoituja teknologiaoikeuksia ei saa käyttää sopimuksen voimassaolon päätyttyä, jos lisensoidut teknologiaoikeudet ovat edelleen päteviä ja voimassa;

d) velvollisuus avustaa lisenssinantajaa lisensoitujen immateriaalioikeuksien valvonnassa;

e) velvollisuus maksaa vähimmäisrojalteja tai tuottaa vähimmäismäärä lisensoitua teknologiaa sisältäviä tuotteita;

f) velvollisuus käyttää lisenssinantajan tavaramerkkiä tai mainita lisenssinantajan nimi tuotteessa.

4.2.1 **Rojalteja koskevat velvoitteet**

(203) Teknologiansiirtosopimuksen sopimuspuolet voivat yleensä vapaasti määritellä lisenssinsaajan maksettavaksi kuuluvan rojaltin ja sen maksutavan toiminnan kuulumatta SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Tätä periaatetta sovelletaan sekä kilpailijoiden että keskenään kilpailemattomien osapuolten välisiin sopimuksiin. Rojaltit voidaan vaatia maksettaviksi esimerkiksi kertamaksuina, myyntihinnasta laskettuna prosenttiosuutena tai kustakin lisensoitua teknologiaa sisältävästä tuotteesta maksettavana kiinteänä summana. Jos lisensoitu teknologia liittyy lopputuotteeseen kuuluvaan tuotannontekijään, rojaltien laskemista lopputuotteen hinnan perusteella ei yleensä pidetä kilpailua rajoittavana, kunhan lisensoitu teknologia sisältyy lopputuotteeseen ([103]). Ohjelmistojen lisensoinnissa käyttäjien tai laitteiden lukumäärän perusteella lasketut rojaltit ovat yleensä 101 artiklan 1 kohdan mukaisia.

(204) Ryhmäpoikkeuksen soveltamisalan ulkopuolella kilpailijoiden välisten teknologiansiirtosopimusten rojaltimaksuja koskevat määräykset voivat rajoittaa kilpailua SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, kun kilpailijat sopivat ristiinlisensoinnista ja veloittavat toisiltaan myynnin perusteella määräytyviä rojalteja, jotka ovat selkeästi epäsuhteessa lisenssin markkina-arvoon ja jos sopimuspuolilla on samanlaiset kustannusrakenteet, tai jos rojalteilla on merkittävä vaikutus markkinahintoihin. Arvioitaessa, ovatko rojaltit epäsuhtaisia, on tarkasteltava muiden tuotemarkkinoilla toimivien lisenssinsaajien samasta tai korvaavasta teknologiasta maksamia rojalteja. Tämänkaltaisissa tilanteissa on epätodennäköistä, että 101 artiklan 3 kohdassa määrätyt edellytykset täyttyvät.

([103]) Tämä ei vaikuta SEUT-sopimuksen 102 artiklan mahdolliseen soveltamiseen rojaltien määrittämiseen (ks. unionin tuomioistuimen tuomio 14.2.1978, United Brands, C-27/76, ECLI:EU:C:1978:22, 250 kohta; ks. myös unionin tuomioistuimen tuomio 16.7.2009, Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland GmbH, C-385/07 P, ECLI:EU:C:2009:456, 142 kohta).

(205) Ryhmäpoikkeusta sovelletaan teknologiansiirtosopimuksiin vain niin kauan kuin sopimuksen nojalla lisensoidut teknologiaoikeudet ovat päteviä ja voimassa. Sopimukset, jotka sisältävät rojaltien maksamista koskevia velvoitteita, jotka ulottuvat lisensoitujen teknologiaoikeuksien voimassaoloaikaa pidemmälle, eivät kuitenkaan välttämättä rajoita kilpailua SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, varsinkaan jos lisenssinsaaja voi vapaasti irtisanoa sopimuksen. Tällainen määräys voi esimerkiksi antaa lisenssinsaajalle mahdollisuuden jakaa rojaltit pidemmälle ajanjaksolle. Jos lisensoitujen teknologiaoikeuksien päättymisen jälkeen kolmannet osapuolet pystyvät laillisesti hyödyntämään teknologiaa ja luomaan riittävää kilpailupainetta markkinoilla, oikeuksien päättymisen jälkeiset rojaltit eivät todennäköisesti rajoita kilpailua 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla ([104]). Tällaiset velvoitteet voivat kuitenkin tietyissä olosuhteissa rajoittaa kilpailua, esimerkiksi silloin, jos oikeuksien päättyessä sopimuksen irtisanominen haittaisi merkittävästi lisenssinsaajan kykyä toimia aktiivisesti markkinoilla ja kolmansien osapuolten aiheuttama kilpailupaine on riittämätön (esimerkiksi suurten markkinoille pääsyn esteiden vuoksi) ([105]).

(206) Keskenään kilpailemattomien sopimuspuolten välisten sopimusten osalta ryhmäpoikkeus kattaa sopimukset, joissa rojaltimaksut lasketaan sekä sopimuksen kohteena olevalla lisensoidulla teknologialla että kolmansilta lisensoidulla teknologialla tuotettujen tuotteiden perusteella. Tällaiset järjestelyt voivat helpottaa rojaltien laskemista. Ne voivat kuitenkin myös johtaa kolmansien sulkemiseen markkinoilta nostamalla niiden toimittamien tuotannontekijöiden käytöstä aiheutuvia kustannuksia, jolloin järjestelyjen vaikutus voi olla sama kuin kilpailukieltovelvoitteen. Jos rojalteja maksetaan lisensoidulla teknologialla valmistettujen tuotteiden lisäksi tuotteista, jotka on valmistettu käyttämällä kolmannen osapuolen teknologiaa, ne lisäävät viimeksi mainittujen tuotteiden kustannuksia ja vähentävät kolmannen osapuolen teknologian kysyntää. Ryhmäpoikkeuksen soveltamisalan ulkopuolella on tämän vuoksi arvioitava, onko rajoituksella markkinoilta sulkevia vaikutuksia. Arvioinnissa on syytä käyttää näiden suuntaviivojen 4.2.7 jaksossa esitettyä arviointikehystä. Jos tuntuvia markkinoilta sulkevia vaikutuksia esiintyy, sopimukset kuuluvat SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan eivätkä todennäköisesti täytä 101 artiklan 3 kohdan edellytyksiä, ellei kyseessä ole tilanne, jossa rojaltimaksuja ei voida käytännössä muulla tavoin laskea ja valvoa.

4.2.2 **Yksinoikeuslisenssit ja myynnin rajoittaminen**

(207) Näitä suuntaviivoja sovellettaessa erotetaan toisistaan rajoitukset, jotka koskevat tuotantoa tietyllä alueella (yksinoikeuslisenssit ja lisenssinantajan kanssa rinnakkaiset yksinoikeuslisenssit), ja rajoitukset, jotka koskevat lisensoitua teknologiaa sisältävien tuotteiden myyntiä tietylle alueelle ja/tai asiakasryhmälle (myynnin rajoitukset).

4.2.2.1 *Yksinoikeuslisenssit ja rinnakkaiset yksinoikeuslisenssit*

(208) Yksinoikeuslisenssi merkitsee, että lisenssinantajalla itsellään ei ole oikeutta käyttää tuotannossaan lisensoituja teknologiaoikeuksia eikä sillä ole oikeutta myöntää näitä oikeuksia kolmansille yleiseen tai erityiseen käyttöön tietyllä alueella. Tällaisissa tapauksissa yksinomaan lisenssinsaajalla on lupa käyttää lisensoituja teknologia-oikeuksia tuotannossaan kyseistä erityistarkoitusta varten tai kyseisellä alueella.

(209) Rinnakkainen yksinoikeuslisenssi merkitsee, että lisenssinantaja sitoutuu olemaan myöntämättä kolmansille osapuolille lisenssiä tuotantoon tietyllä alueella, mutta pidättää itsellään oikeuden tuotantoon käyttäen lisensoitua teknologiaa.

(210) Kun lisenssinantaja sitoutuu siihen, ettei se käytä teknologiaa omassa tuotannossaan eikä myönnä tuotantoon oikeuttavaa lisenssiä muille kyseisellä alueella, kyseinen alue voi käsittää koko maailman tai jonkin osan siitä.

(211) Yksinoikeuslisenssiin ja rinnakkaiseen yksinoikeuslisenssiin liittyy usein myyntiä koskevia ehtoja, joilla sopimuspuolille asetetaan lisensoitua teknologiaa sisältävien tuotteiden myyntiä koskevia alueellisia rajoituksia.

(212) Kilpailijoiden välinen vastavuoroinen yksinoikeuslisensointi on teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukainen markkinoiden ja asiakaskunnan jakamisen muoto. Kilpailijoiden välisiin vastavuoroisiin rinnakkaisiin yksinoikeuslisensseihin sovelletaan kuitenkin ryhmäpoikkeusta, jos markkinaosuus ei ylitä 20:tä prosenttia. Tämänkaltaisessa lisensoinnissa sopimuspuolet sitoutuvat vastavuoroisesti olemaan myöntämättä kolmansille osapuolille lisenssiä kilpaileviin teknologioihinsa, mutta ne voivat jatkaa teknologioiden käyttämistä itse. Kun sopimuspuolilla on huomattava markkinavoima, tällaiset sopimukset voivat helpottaa kilpailunvastaista yhteistyötä, sillä niillä voidaan varmistaa, että sopimuspuolet ovat ainoita tuottajia lisensoituun teknologiaan perustuvilla markkinoilla.

([104]) Ks. unionin tuomioistuimen tuomio 7.7.2016, Genentech, C-567/14, ECLI:EU:C:2016:526, 39–40 kohta.
([105]) Ks. myös (124)kohta ja sitä seuraavat kohdat.

(213) Kilpailijoiden väliset muut kuin vastavuoroiset yksinoikeuslisenssit kuuluvat ryhmäpoikkeuksen soveltamisalaan, kun markkinaosuus on enintään 20 prosenttia. Jos markkinaosuusraja ylittyy, yksinoikeuslisenssit voivat rajoittaa kilpailua. Mitä suurempi kumman tahansa osapuolen markkinavoima on, sitä todennäköisemmin kilpailu on rajoitettua. Maailmanlaajuinen yksinoikeuslisenssi merkitsee sitä, että lisenssinantaja poistuu markkinoilta. Jos yksinoikeuslisenssi koskee vain tiettyä aluetta, kuten yhtä jäsenvaltiota, lisenssinantaja sitoutuu olemaan tuottamatta lisensoituun teknologiaan perustuvia tavaroita ja palveluja kyseisellä alueella. Tällaisten yksinoikeuslisenssien arvioimiseksi on otettava huomioon lisenssinantajan ja lisenssinsaajan markkinavoima. Jos kummankaan osapuolen markkina-asema tuotemarkkinoilla ei ole kovinkaan merkittävä ja jos lisenssinantajalla ei ole kapasiteettia teknologian tehokkaaseen hyödyntämiseen lisenssinsaajan alueella, sopimus ei todennäköisesti kuulu SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Erityistapauksen muodostavat tilanteet, joissa lisenssinantaja ja lisenssinsaaja kilpailevat ainoastaan teknologiamarkkinoilla. Lisenssinantaja voi olla esimerkiksi tutkimuslaitos tai pieni tutkimusyritys, kuten spin-off-yritys, joka kilpailee lisenssinsaajan kanssa ainoastaan teknologiamarkkinoilla ja jolla ei ole tuotanto- eikä jakeluresursseja lisensoitua teknologiaa sisältävien tuotteiden saattamiseksi markkinoille tehokkaasti. Tällaisissa tapauksissa lisenssinantaja ei kykene kilpailemaan tehokkaasti tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla. Näin ollen yksinoikeuslisenssi ei todennäköisesti rajoita kilpailua 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla edellyttäen, että lisenssinsaajalla ei ole merkittävää markkinavoimaa tuotemarkkinoilla.

(214) Yksinoikeuslisenssien myöntäminen keskenään kilpailemattomien sopimuspuolten välillä – silloin kun se kuuluu SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan – täyttää todennäköisesti 101 artiklan 3 kohdassa määrätyt edellytykset. Yksinoikeuslisenssiä tarvitaan usein, jotta lisenssinsaajaa voitaisiin kannustaa investoimaan lisensoituun teknologiaan ja saattamaan tuotteet markkinoille kohtuullisessa ajassa. Näin on etenkin silloin, kun lisenssinsaajan on tehtävä merkittäviä investointeja lisensoidun teknologian jatkokehitystä varten. Jos yksinoikeuteen puututtaisiin sen jälkeen, kun lisenssinsaaja on onnistuneesti kaupallistanut lisensoidun teknologian, lisenssinsaajaa estettäisiin hyötymästä sijoituksen tuottamista taloudellisista tuotoista, mikä vaikuttaisi haitallisesti kilpailuun sekä teknologioiden ja innovaatioiden levittämiseen. Komissio puuttuu näin ollen keskenään kilpailemattomien osapuolten välisiin sopimuksiin perustuviin yksinoikeuslisensseihin vain poikkeustapauksissa. Lisenssin alueellisella kattavuudella ei tässä yhteydessä ole merkitystä.

(215) Jos lisenssinsaaja kuitenkin jo omistaa korvaavaa teknologiaa, jota se käyttää omassa tuotannossaan, yksinoikeuslisenssi ei ole välttämättä tarpeen lisenssinsaajan kannustamiseksi saattamaan tuote markkinoille. Tällöin yksinoikeuslisenssi voi sen sijaan kuulua SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan etenkin, jos lisenssinsaajalla on markkinavoimaa tuotemarkkinoilla. Yksinoikeuteen puuttuminen voi olla perusteltua lähinnä silloin, kun määräävässä asemassa oleva lisenssinsaaja hankkii yksinoikeuslisenssin yhteen tai useampaan kilpailevaan teknologiaan. Tämänkaltaiset sopimukset kuuluvat todennäköisesti 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, eivätkä ne todennäköisesti täytä 101 artiklan 3 kohdassa asetettuja edellytyksiä. SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltaminen edellyttää, että teknologiamarkkinoille pääsy on vaikeaa ja että lisensoitu teknologia muodostaa todellisen kilpailulähteen markkinoilla. Yksinoikeuslisenssi voi tällaisessa tilanteessa sulkea markkinoilta kolmannen osapuolen asemassa olevia lisenssinsaajia, korottaa markkinoille tulon esteitä ja auttaa lisenssinsaajaa säilyttämään markkinavoimansa ja vahvistamaan sitä.

(216) Kahden tai useamman osapuolen väliset ristiinlisensointisopimukset, joilla nämä sitoutuvat sitoutumaan teknologiansa ainoastaan toisilleen ja olemaan lisensoimatta niitä kolmansille, antavat erityistä aihetta huoleen silloin, kun tuloksena oleva teknologiapaketti muodostaa tosiasiassa teollisuusstandardin, jota kolmannet tarvitsevat voidakseen kilpailla markkinoilla tehokkaasti. Näissä tapauksissa järjestely luo järjestelyn osapuolille varatun suljetun standardin. Komissio arvioi tällaisia järjestelyjä samojen periaatteiden pohjalta kuin teknologian yhdistämisen kohdalla (ks. näiden suuntaviivojen 4.4 jakso). Erityisesti tällaiset standardin perustana olevat teknologiat olisi tavallisesti lisensoitava kolmansille tasapuolisin, kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin ([106]) sovellettavan standardin kehitysprosessin ([107]) mukaisesti. Jos järjestelyn osapuolet kilpailevat kolmansien kanssa jo olemassa olevilla tuotemarkkinoilla ja järjestely liittyy kyseisiin tuotemarkkinoihin, suljetulla standardilla on todennäköisesti merkittäviä poissulkevia vaikutuksia. Tämä kielteinen vaikutus kilpailuun voidaan välttää vain myöntämällä lisenssi myös kolmansille osapuolille.

([106]) Ks. komission tiedonanto asiasta Canon/Kodak (EYVL C 330, 1.11.1997, s. 10) ja seuraavassa kertomuksessa mainittu asia IGR Stereo Television: Euroopan komissio – 11. kilpailupolitiikkaa koskeva kertomus – Julkaistu yhdessä 15. yleiskertomuksen kanssa Euroopan yhteisöjen toiminnasta vuonna 1981, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 1982, 94 kohta.

([107]) Ks. standardointia koskevat ohjeet horisontaalisia sopimuksia koskevien suuntaviivojen 7 luvusta.

4.2.2.2 *Myynnin rajoitukset*

(217) Myynnin rajoituksista puhuttaessa on tärkeää tehdä ero kilpailijoiden välisten lisenssisopimusten ja keskenään kilpailemattomien osapuolten välisten lisenssisopimusten välille.

(218) Kilpailijoiden väliseen vastavuoroiseen sopimukseen sisältyvät ehdot, joilla rajoitetaan toisen tai kummankin sopimuspuolen aktiivista ja passiivista myyntiä, kuuluvat teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan vakavimpiin kilpailunrajoituksiin. Tällaiset myynnin rajoitukset kuuluvat yleensä SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan kiellon piiriin, eivätkä ne todennäköisesti täytä 101 artiklan 3 kohdassa asetettuja edellytyksiä. Tämäntyyppisten rajoitusten katsotaan yleensä johtavan markkinoiden jakamiseen, koska niillä estetään rajoituksen kohteena olevaa sopimuspuolta myymästä aktiivisesti ja passiivisesti sellaisille alueille ja asiakasryhmille, joille tämä myi tai olisi realistisesti arvioituna voinut myydä ennen sopimuksentekoa.

(219) Kilpailijoiden välisissä muissa kuin vastavuoroisissa sopimuksissa ryhmäpoikkeusta sovelletaan ehtoihin, joilla rajoitetaan lisenssinsaajan tai lisenssinantajan aktiivista tai passiivista myyntiä sellaiselle yksinoikeudelliselle alueelle tai yksinoikeuteen perustuvalle asiakasryhmälle, joka on varattu toiselle sopimuspuolelle (ks. teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan c alakohdan i alakohta), jos markkinaosuus ei ylitä 20:tä prosenttia. Jos tämä markkinaosuusraja ylittyy, myynnin rajoituksiin sovelletaan SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohtaa, kun toisen tai kummankin sopimuspuolen markkinavoima on huomattava. Tämänkaltaiset rajoitukset voivat kuitenkin olla välttämättömiä arvokkaiden teknologioiden levittämiselle, jolloin ne voivat täyttää 101 artiklan 3 kohdassa määrätyt edellytykset. Näin voi olla silloin, kun lisenssinantajalla on suhteellisen heikko markkina-asema alueella, jolla se itse hyödyntää teknologiaa. Tällaisessa tilanteessa lisenssinsaajan aktiivista myyntiä koskevat rajoitukset voivat olla välttämätön edellytys sille, että lisenssinantaja myöntää lisenssin. Jos tällaisia rajoituksia ei aseteta, lisenssinantaja voi joutua vastaamaan aktiiviseen kilpailuun pääasiallisella toiminta-alallaan. Lisenssinantajaan kohdistuvat aktiivista myyntiä koskevat rajoitukset voivat vastaavasti olla välttämättömiä etenkin silloin, kun lisenssinsaajan markkina-asema sille varatulla alueella on verraten heikko ja kun se joutuu tekemään merkittäviä investointeja voidakseen tehokkaasti hyödyntää lisensoitua teknologiaa.

(220) Ryhmäpoikkeus kattaa myös rajoitukset, jotka koskevat lisenssinsaajan aktiivista myyntiä sellaiselle toiselle lisenssinsaajalle varatulle yksinoikeudelliselle alueelle tai asiakasryhmälle, joka ei ollut lisenssinantajan kilpailija teknologiansiirtosopimuksen tekoajankohtana. Tällaisesta tilanteesta on kuitenkin kyse vain silloin, kun sopimus ei ole vastavuoroinen (ks. teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan c alakohdan ii alakohta). Markkinaosuusrajan ylittyessä tällaiset aktiivista myyntiä koskevat rajoitukset kuuluvat todennäköisesti SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan silloin, kun osapuolten markkinavoima on huomattava. Rajoitus on todennäköisesti kuitenkin 101 artiklan 3 kohdassa tarkoitetussa merkityksessä välttämätön siihen asti, kunnes suojattu lisenssinsaaja on päässyt uusille markkinoille ja vakiinnuttanut asemansa sille varatulla alueella tai sille varatun asiakasryhmän keskuudessa. Aktiiviselta myynniltä suojaaminen antaa lisenssinsaajalle mahdollisuuden tasoittaa epäsymmetria, joka johtuu siitä, että jotkin lisenssinsaajista ovat lisenssinantajan kanssa kilpailevia yrityksiä ja ovat näin jo vakiinnuttaneet asemansa markkinoilla. Ehdot, joilla rajoitetaan lisenssinsaajien passiivista myyntiä toiselle lisenssinsaajalle yksinoikeudella varatulle alueelle tai asiakasryhmälle, kuuluvat teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan vakavimpiin kilpailunrajoituksiin.

(221) Keskenään kilpailemattomien osapuolten välisissä sopimuksissa ryhmäpoikkeusta sovelletaan rajoituksiin, jotka koskevat lisenssinsaajan kapasiteettia tehdä aktiivista tai passiivista myyntiä sellaiselle alueelle tai yksinoikeuteen perustuvalle asiakasryhmälle, joka on varattu lisenssinantajalle, jos markkinaosuus ei ylitä 30:tä prosenttia. Jos tämä markkinaosuusraja ylittyy, rajoitukset on arvioitava tapauskohtaisesti. Tietyissä tapauksissa ne voivat jäädä SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalan ulkopuolelle tai täyttää 101 artiklan 3 kohdan edellytykset, jos ne ovat esimerkiksi objektiivisesti arvioituna välttämättömiä arvokkaiden teknologioiden levittämiseksi. Näin voi olla silloin, kun lisenssinantajalla on suhteellisen heikko markkina-asema alueella, jolla se itse hyödyntää teknologiaa. Tällaisessa tilanteessa lisenssinsaajan aktiivista myyntiä koskevat rajoitukset voivat olla välttämätön edellytys sille, että lisenssinantaja myöntää lisenssin. Jos tällaisia rajoituksia ei aseteta, lisenssinantaja voi joutua vastaamaan aktiiviseen kilpailuun pääasiallisella toiminta-alallaan. Muissa tapauksissa lisenssinsaajaan kohdistuvat myynnin rajoitukset kuuluvat 101 artiklan 1 kohdan piiriin eivätkä täytä 101 artiklan 3 kohdan mukaisia edellytyksiä. Tämä pitää paikkansa todennäköisesti silloin, kun lisenssinantajalla on yksin huomattava markkinavoima, ja silloin, kun on kyse sellaisten lisenssinantajien tekemien samankaltaisten sopimusten kumulatiivisesta vaikutuksesta, joilla on yhdessä vahva markkina-asema.

(222) Keskenään kilpailemattomien osapuolten välisissä sopimuksissa, joissa lisenssinantaja käyttää valikoivaa jakelujärjestelmää tietylle alueella, tätä järjestelmää ei saa yhdistää yksinoikeudellisiin alueisiin tai yksinoikeuteen perustuviin asiakasryhmiin, jos se johtaisi loppukäyttäjille suuntautuvan lisenssinsaajan aktiivisen tai passiivisen myynnin rajoittamiseen Tällainen yhdistelmä muodostaisi teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 2 kohdan c alakohdan mukaisen vakavan kilpailunrajoituksen (ks. suuntaviivojen (151) kohta).

(223) Lisenssinantajalle asetetut SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetut myynnin rajoitukset täyttävät todennäköisesti 101 artiklan 3 kohdan edellytykset, paitsi jos lisenssinantajan teknologialle ei ole todellisia vaihtoehtoja markkinoilla tai kyseiset vaihtoehdot ovat lisenssinsaajan kolmansilta osapuolilta lisensoimia teknologioita. Tällaiset rajoitukset ja ennen kaikkea aktiivisen myynnin rajoitukset ovat todennäköisesti välttämättömiä 101 artiklan 3 kohdassa tarkoitetussa merkityksessä, jotta lisenssinsaaja investoisi lisensoitua teknologiaa sisältävien tuotteiden valmistamiseen, markkinointiin ja myyntiin. Lisenssinsaajan investointihalukkuus vähenisi todennäköisesti huomattavasti, jos se joutuisi suoraan kilpailutilanteeseen lisenssinantajan kanssa, jonka tuotantokustannuksia rojaltimaksut eivät korota. Tämän vuoksi investoinnit eivät kenties saavuttaisi optimaalista tasoa.

(224) Keskenään kilpailemattomien osapuolten välisissä sopimuksissa ryhmäpoikkeusta sovelletaan rajoituksiin, jotka koskevat lisenssinsaajan kykyä tehdä aktiivista myyntiä sellaiselle alueelle tai asiakasryhmälle, joka on varattu yksinoikeudellisesti muille lisenssinsaajille, jos markkinaosuus ei ylitä 30:tä prosenttia. Jos tämä markkinaosuusraja ylittyy, rajoitukset on arvioitava tapauskohtaisesti. Jos lisenssinsaajalla on huomattava markkinavoima, nämä rajoitukset voivat rajoittaa teknologian sisäistä kilpailua ja kuuluvat todennäköisesti SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Tällaiset rajoitukset voivat kuitenkin olla 101 artiklan 3 kohdan edellytysten mukaisia, jos niitä tarvitaan estämään vapaamatkustajuus ja kannustamaan lisenssinsaajaa tekemään lisensoidun teknologian tehokkaan hyödyntämisen edellyttämät investoinnit alueellaan sekä edistämään lisensoidun tuotteen myyntiä. Passiivista myyntiä koskevat rajoitukset kuuluvat teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 2 kohdan b alakohtaan sisältyvään vakavimpien kilpailunrajoituksiin (ks. edellä (144)–(151) kohta). Tällaiset rajoitukset eivät yleensä täytä 101 artiklan 3 kohdan edellytyksiä.

4.2.3 **Tuotannon rajoittaminen**

(225) Kilpailijoiden välisiin teknologiansiirtosopimuksiin sisältyvät tuotannon vastavuoroiset rajoitukset ovat teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisia vakavimpia kilpailunrajoituksia (ks. suuntaviivojen (128) kohta). Kyseinen alakohta ei kata lisensoituun teknologiaan liittyvän tuotannon rajoituksia, jotka on asetettu lisenssinsaajalle muussa kuin vastavuoroisessa sopimuksessa tai vain yhdelle lisenssinsaajista vastavuoroisessa sopimuksessa. Tällaisiin rajoituksiin sovelletaan ryhmäpoikkeusta 20 prosentin markkinaosuusrajaan saakka. Jos tämä markkinaosuusraja ylittyy, tuotannon rajoitukset on arvioitava tapauskohtaisesti. Tällaiset rajoitukset voivat rajoittaa kilpailua SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, kun osapuolilla on huomattava markkinavoima. On kuitenkin todennäköistä, että 101 artiklan 3 kohtaa sovelletaan silloin, kun lisenssinantajan teknologia on huomattavasti parempaa kuin lisenssinsaajan ja kun tuotannonrajoitus selkeästi ylittää sopimuksentekoa edeltäneen lisenssinsaajan tuotannon. Tuotannonrajoituksen vaikutus on tällöin rajallinen jopa sellaisilla markkinoilla, joilla kysyntä kasvaa. Sovellettaessa SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohtaa on lisäksi otettava huomioon, että tällaisia rajoituksia voidaan tarvita erityisesti kannustamaan lisenssinantajaa levittämään teknologiaansa mahdollisimman laajalle. Lisenssinantaja voi esimerkiksi olla haluton myöntämään lisenssejä kilpailijoilleen, jos se ei voi rajoittaa lisenssiä tiettyyn tuotantopaikkaan, jolla on tietty tuotantokapasiteetti (tuotantopaikkakohtainen lisenssi). Mikäli teknologiansiirtosopimus johtaa toisiaan täydentävien resurssien todelliseen yhdistämiseen, lisenssinsaajaan kohdistuvat tuotannon rajoitukset saattavat täyttää 101 artiklan 3 kohdan edellytykset. Tämä ei kuitenkaan todennäköisesti ole tilanne silloin, kun sopimuspuolilla on huomattava markkinavoima.

(226) Keskenään kilpailemattomien osapuolten välisiin teknologiansiirtosopimuksiin sisältyville tuotannon rajoituksille myönnetään ryhmäpoikkeus, kun markkinaosuus ei ylitä 30 prosentin rajaa. Jos tämä markkinaosuusraja ylittyy, vaikutukset on arvioitava tapauskohtaisesti. Keskenään kilpailemattomien osapuolten välisiin lisenssisopimuksiin sisältyvistä tuotannon rajoituksista aiheutuva suurin kilpailunvastainen riski on teknologian sisäisen kilpailun rajoittaminen lisenssinsaajien välillä. Tällaisten kilpailunvastaisten vaikutusten merkitys riippuu lisenssinantajan ja lisenssinsaajien markkina-asemasta ja siitä, missä määrin tuotannon rajoittaminen estää lisenssinsaajaa vastaamasta lisensoitua teknologiaa sisältävien tuotteiden kysyntään.

(227) Jos tuotannon rajoitukset yhdistetään yksinoikeudellisiin alueisiin tai yksinoikeuteen perustuviin asiakasryhmiin, niiden rajoittavat vaikutukset lisääntyvät. Näiden kahden rajoitustyypin yhdistäminen merkitsee todennäköisesti sitä, että sopimuksen tarkoituksena on jakaa markkinat.

(228) Keskenään kilpailemattomien osapuolten välisissä sopimuksissa lisenssinsaajille asetetuilla tuotannon rajoituksilla voi myös olla kilpailua edistäviä vaikutuksia, jos ne edistävät teknologian levitystä. Lisenssinantajalla olisi teknologian toimittajana oltava normaalioloissa vapaus määritellä, miten paljon lisenssinsaaja voi tuottaa käyttämällä lisensoitua teknologiaa. Jos lisenssinantajalla ei olisi oikeutta määrätä lisenssinsaajan

tuotantomääristä, monet teknologiansiirtosopimukset voisivat jäädä kokonaan tekemättä, mikä vaikuttaisi kielteisesti teknologian leviämiseen. Tämä on todennäköistä erityisesti silloin, kun lisenssinantaja on myös tuottaja, sillä tällöin lisenssinsaajan tuotanto voi päätyä takaisin lisenssinantajan päätoiminta-alueelle ja vaikuttaa suoraan kyseiseen toimintaan. Toisaalta on epätodennäköistä, että tuotannon rajoituksia tarvittaisiin varmistamaan lisenssinantajan teknologian levitys, jos sopimukseen sisältyy myös lisenssinsaajaan kohdistuvia myynnin rajoituksia, joiden mukaan se ei saa myydä lisenssinantajalle varatulle alueelle tai asiakasryhmälle.

4.2.4 **Käyttöalarajoitukset**

(229) Lisenssinsaajan lisensoidun teknologian hyödyntäminen voidaan rajoittaa käyttöalarajoituksen avulla yhdelle tai useammalle tekniselle käyttöalalle, tuotemarkkinalle tai teollisuusalalle. Tämä tarkoittaa, että lisenssinsaaja voi käyttää lisensoituja teknologiaoikeuksia vain kyseisillä aloilla. Teollisuusala voi käsittää useita tuotemarkkinoita mutta ei osaa tuotemarkkinoista. Monissa tapauksissa samaa teknologiaa voidaan käyttää erilaisten tuotteiden valmistamiseen. Nämä tuotteet voivat kuulua samoille tai eri tuotemarkkinoille. Esimerkiksi muottiteknologiaa voidaan käyttää eri tuotemarkkinoille kuuluvien muovipullojen ja muovimukien valmistamiseen samalla teollisuusalalla. Yhdet tuotemarkkinat voivat kuitenkin kattaa useita teknisiä käyttöaloja. Esimerkiksi samaa piirisarjojen valmistusteknologiaa voidaan käyttää sekä enintään neljää että yli neljää prosessoria tukevien piirisarjojen valmistukseen. Lisenssi, jolla rajoitetaan lisensoidun teknologian käyttö esimerkiksi enintään neljää prosessoria tukevien piirisarjojen valmistukseen, on teknistä käyttöalaa koskeva rajoitus.

(230) Koska käyttöalarajoituksiin sovelletaan ryhmäpoikkeusta ja koska tietyt asiakkaita koskevat rajoitukset kuuluvat teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan c alakohdan ja 4 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaan vakavimpiin kilpailunrajoituksiin, on tärkeää erottaa kyseiset rajoitukset toisistaan (ks. myös näiden suuntaviivojen (138) ja (139) kohta). Rajoitus voidaan katsoa asiakkaita koskevaksi rajoitukseksi vain, jos yksilöitävissä olevia asiakasryhmiä voidaan erottaa ja jos sopimuspuolten mahdollisuuksia myydä kyseisille ryhmille on rajoitettu. Se, että käyttöalaa koskeva rajoitus vastaa tiettyjä tuotemarkkinoiden asiakasryhmiä, ei merkitse sitä, että se olisi katsottava asiakkaita koskevaksi rajoitukseksi. Esimerkiksi se, että tietyt asiakkaat ostavat pääasiassa tai yksinomaan piirisarjoja, jotka tukevat yli neljää prosessoria, ei tarkoita sitä, että lisenssi, joka kattaa vain enintään neljää prosessoria tukevat piirisarjat, olisi luokiteltava asiakkaita koskevaksi rajoitukseksi. Käyttöala on kuitenkin määriteltävä objektiivisesti käyttämällä sopimustuotteen kannalta merkityksellisiä ja yksilöitävissä olevia teknisiä ominaisuuksia.

(231) Koska tietyt tuotannon rajoitukset ovat teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan vakavimpia kilpailunrajoituksia, on tärkeää huomata, että käyttöalarajoituksia ei katsota tuotannon rajoituksiksi. Tämä johtuu siitä, että käyttöalarajoitus ei rajoita sitä, kuinka paljon lisenssinsaaja saa tuottaa lisenssin kohteena olevalla käyttöalalla.

(232) Lisenssinsaajalle voidaan käyttöalojen osalta myöntää joko yksinoikeuslisenssi tai rinnakkainen yksinoikeuslisenssi samaan tapaan kuin alueiden osalta. Ks. näiden suuntaviivojen 4.2.2.1 jakso, jossa selitetään yksinoikeuslisenssien ja rinnakkaisten yksinoikeuslisenssien välinen ero, mukaan lukien vaikutus lisenssinantajan kykyyn hyödyntää lisensoitua teknologiaa kyseisellä käyttöalalla. Kilpailijoiden välisessä lisensoinnissa tämä merkitsee sitä, että vastavuoroiset yksinoikeuslisenssit kuuluvat teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaisesti vakavimpiin kilpailunrajoituksiin.

(233) Käyttöalarajoitukset voivat edistää kilpailua, sillä ne kannustavat lisenssinantajaa lisensoimaan teknologiansa hyödynnettäväksi sellaisissa sovelluksissa, jotka eivät kuulu sen pääasialliseen toimintaan. Jos lisenssinantaja ei pystyisi estämään lisenssinsaajia toimimasta aloilla, joilla se itse hyödyntää teknologiaansa tai joilla teknologialla ei vielä ole vakiintunutta asemaa, se olisi todennäköisesti haluttomampi lisensoimaan teknologiaansa tai veloittaisi suurempia rojalteja. Lisäksi on otettava huomioon, että joillakin aloilla lisensointia käytetään usein tuotesuunnitteluun liittyvän vapauden varmistamiseen, koska sillä voidaan estää oikeudenloukkaukseen vetoaminen. Lisenssinsaaja voi lisenssin antaman oikeuden puitteissa kehittää omaa teknologiaansa ilman pelkoa siitä, että lisenssinantaja vetoaa oikeudenloukkaukseen.

(234) Todellisten tai potentiaalisten kilpailijoiden välisissä sopimuksissa lisenssinsaajille asetettuihin käyttöalarajoituksiin sovelletaan ryhmäpoikkeusta 20 prosentin markkinaosuusrajaan asti. Jos markkinaosuusraja ylittyy, tällaiset rajoitukset on arvioitava tapauskohtaisesti. Keskeinen kilpailuongelma on riski siitä, että lisenssinsaaja ei enää jatka kilpailijana lisenssin kattaman käyttöalan ulkopuolella. Tämä riski on suurempi kilpailijoiden välisessä ristiinlisensoinnissa sopimuksen sisältäessä epäsymmetrisiä käyttöalarajoituksia. Käyttöalarajoitukset ovat epäsymmetrisiä silloin, kun toisella sopimuspuolista on oikeus käyttää lisensoitua teknologiaa tietyllä teollisuusalalla, tietyillä tuotemarkkinoilla tai tietyllä teknisellä käyttöalalla ja toisella puolestaan oikeus käyttää

toista lisensoitua teknologiaa jollakin toisella teollisuusalalla, joillakin toisilla tuotemarkkinoilla tai jollakin toisella teknisellä käyttöalalla. Kilpailuongelmia saattaa esiintyä erityisesti silloin, kun lisenssinsaajan tuotantolaitosta, joka on varustettu käyttämään lisensoitua teknologiaa, käytetään myös sellaisten tuotteiden tuotantoon lisenssinsaajan omalla teknologialla, jotka kuuluvat lisensoidun alan ulkopuolelle. Jos sopimus todennäköisesti saa lisenssinsaajan vähentämään tuotantoaan lisenssin kohteena olevan käyttöalan ulkopuolella, on todennäköistä, että se kuuluu SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Symmetriset käyttöalarajoitukset eli sopimukset, joiden nojalla sopimuspuolilla on lisenssin perusteella oikeus käyttää toistensa teknologiaa samalla käyttöalalla (samoilla käyttöaloilla), eivät todennäköisesti kuulu 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Tällaiset sopimukset eivät todennäköisesti rajoita ennen sopimuksentekoa esiintynyttä kilpailua. Todennäköisesti 101 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta myöskään sopimuksiin, joiden nojalla lisenssinsaaja voi kehittää ja hyödyntää omaa teknologiaansa lisenssin puitteissa ilman pelkoa siitä, että lisenssinantaja vetoaa oikeudenloukkaukseen. Käyttöalarajoitukset eivät tämänkaltaisissa tapauksissa sellaisinaan rajoita kilpailua, jota esiintyisi, jos sopimusta ei olisi tehty. Tällaiset sopimukset eivät todennäköisesti rajoita ennen sopimuksentekoa esiintynyttä kilpailua. Jos lisenssinsaaja kuitenkin ilman liiketoimintaan liittyvää perustetta lopettaa tai supistaa lisenssin kattaman käyttöalan ulkopuolelle jääviä toimintojaan, tämä voi olla osoitus taustalla olevasta markkinoiden jakamiseen tähtäävästä järjestelystä, joka kuuluu teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan vakavimpiin kilpailunrajoituksiin.

(235) Keskenään kilpailemattomien osapuolten yritysten välisissä sopimuksissa lisenssinsaajalle ja lisenssinantajalle asetettuihin käyttöalarajoituksiin sovelletaan ryhmäpoikkeusta 30 prosentin markkinaosuusrajaan asti. Jos markkinaosuusraja ylittyy, tällaiset rajoitukset on arvioitava tapauskohtaisesti. Yleensä ne eivät rajoita kilpailua SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla tai ne lisäävät tehokkuutta ja voivat siten täyttää 101 artiklan 3 kohdan edellytykset. Ne edistävät teknologian levitystä kannustamalla lisenssinantajaa myöntämään teknologian hyödyntämistä koskevia lisenssejä aloilla, joilla se itse ei halua hyödyntää teknologiaansa. Jos lisenssinantaja ei pystyisi estämään lisenssinsaajia toimimasta aloilla, joilla se itse hyödyntää teknologiaansa, se voisi olla haluttomampi lisensoimaan teknologiaansa.

(236) Keskenään kilpailemattomien osapuolten välisissä sopimuksissa lisenssinantajalla on yleensä myös oikeus myöntää eri lisenssinsaajille yksinoikeuslisenssejä tai rinnakkaisia yksinoikeuslisenssejä, jotka on rajoitettu yhteen tai useampaan käyttöalaan. Tämänkaltaiset rajoitukset vähentävät lisenssinsaajien välistä teknologian sisäistä kilpailua samalla tavalla kuin alueelliset yksinoikeuslisenssit, ja niitä arvioidaan samalla tavalla (ks. näiden suuntaviivojen 4.2.2.1 jakso).

4.2.5 **Sisäistä käyttöä koskevat rajoitukset**

(237) Sisäistä käyttöä koskeva rajoitus on lisenssinsaajalle asetettu velvoite rajoittaa lisensoitua teknologiaa sisältävien tuotteiden tuotanto omien tuotteidensa valmistukseen sekä huoltoon ja korjaukseen tarvittaviin määriin. Tällainen käyttörajoitus on toisin sanoen lisenssinsaajalle asetettu velvoite käyttää lisensoitua teknologiaa sisältäviä tuotteita vain omaan tuotantoon sisällytettävänä tuotannontekijänä. Se ei anna lisenssinsaajalle oikeutta myydä lisensoitua teknologiaa sisältävää tuotetta muiden valmistajien tuotteisiin sisällyttämistä varten.

(238) Sisäistä käyttöä koskeville rajoituksille myönnetään ryhmäpoikkeus, jos 20 ja 30 prosentin markkinaosuusrajat eivät ylity. Jos nämä markkinaosuusrajat ylittyvät, rajoitukset on arvioitava tapauskohtaisesti. Keskenään kilpailemattomien osapuolten ja kilpailijoiden väliset sopimukset on tämän vuoksi erotettava toisistaan.

(239) Kilpailijoiden välisten teknologiansiirtosopimusten tapauksessa vaatimus, jonka mukaan lisenssinsaaja saa käyttää lisensoitua teknologiaa vain omien tuotteidensa valmistukseen, estää sitä toimittamasta komponentteja kolmansille tuottajille. Jos lisenssinsaaja ei ennen sopimuksentekoa ollut todellinen tai mahdollinen komponenttien toimittaja muille tuottajille, sisäistä käyttöä koskeva rajoitus ei muuta sopimuksentekoa edeltänyttä tilannetta mitenkään. Siinä tapauksessa rajoitusta arvioidaan samalla tavoin kuin keskenään kilpailemattomien osapuolten välisten sopimusten yhteydessä. Jos lisenssinsaaja sen sijaan on todellinen tai mahdollinen komponenttien toimittaja, on tarpeen arvioida, miten sopimus vaikuttaa kyseiseen toimintaan. Jos lisenssinsaaja, joka asentaa lisenssinantajan teknologian käyttöönsä, lakkaa samalla käyttämästä omaa teknologiaansa itsenäisenä teknologiana ja näin olemasta komponenttien toimittaja, sopimus vähentää ennen sen tekoa esiintynyttä kilpailua. Sillä saattaa olla vakavia kilpailunvastaisia vaikutuksia, jos lisenssinantajalla on huomattava markkinavoima komponenttimarkkinoilla.

(240) Keskenään kilpailemattomien osapuolten välisten teknologiansiirtosopimusten tapauksessa sisäistä käyttöä koskevat rajoitukset voivat aiheuttaa kaksi merkittävää kilpailuun liittyvää riskiä: teknologian sisäisen kilpailun rajoittaminen tuotannontekijöiden toimitusmarkkinoilla ja lisenssinsaajien välisen arbitraasin estäminen, jolloin lisenssinantajalla voi olla paremmat mahdollisuudet periä lisenssinsaajilta rojalteja syrjivin perustein.

(241) Sisäistä käyttöä koskevat rajoitukset voivat kuitenkin myös edistää kilpailulle myönteistä lisensointia. Jos lisenssinantaja on komponenttien toimittaja, rajoitus voi olla välttämätön keskenään kilpailemattomien osapuolten väliselle teknologian levitykselle. Lisenssinantaja ei ilman kyseistä rajoitusta välttämättä myöntäisi lisenssiä, tai se myöntäisi lisenssin vain tavanomaista suurempia rojalteja vastaan, koska muutoin tuloksena olisi siihen kohdistuvan suoran kilpailun lisääntyminen komponenttimarkkinoilla. Tällaisissa tapauksissa sisäistä käyttöä koskeva rajoitus ei rajoita kilpailua SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan tarkoittamalla tavalla tai se täyttää 101 artiklan 3 kohdan edellytykset. Lisenssinsaajan vapautta myydä lisensoitua tuotetta omien tuotteidensa varaosina ei kuitenkaan saa rajoittaa. Lisenssinsaajan on voitava toimittaa osia omien tuotteidensa jälkimarkkinoille, myös sen tuottamia tuotteita huoltaville ja korjaaville riippumattomille palveluntarjoajille.

(242) Jos lisenssinantaja ei ole komponenttien toimittaja merkityksellisillä tuotemarkkinoilla, edellä esitetty sisäistä käyttöä koskevien rajoitusten asettamisen peruste ei päde. Tällaisissa tapauksissa sisäistä käyttöä koskeva rajoitus voi periaatteessa edistää teknologian levitystä varmistamalla, että lisenssinsaajat eivät myy lisenssinantajan kanssa muilla tuotemarkkinoilla kilpaileville valmistajille. Lisenssinsaajalle asetettava velvollisuus olla myymättä tietyille lisenssinantajalle varatuille asiakasryhmille on kuitenkin yleensä vähemmän rajoittava vaihtoehto. Näin ollen sisäistä käyttöä koskeva rajoitus ei näissä tapauksissa ole yleensä välttämätön teknologian levityksen mahdollistamisen kannalta.

4.2.6 **Sitominen ja niputtaminen**

(243) Sitomisella tarkoitetaan teknologian lisensoinnin yhteydessä sitä, että lisenssinantaja asettaa tiettyä teknologiaa (sitovaa tuotetta) koskevan lisenssin saamisen ehdoksi sen, että lisenssinsaaja hankkii myös toista teknologiaa koskevan lisenssin tai ostaa lisenssinantajalta tai tämän nimeämältä taholta jonkin tuotteen (sidottu tuote). Niputtaminen on kyseessä silloin, kun kaksi teknologiaa tai teknologia ja tuote myydään niputettuna. Molemmissa tapauksissa edellytyksenä kuitenkin on, että kohteena olevat tuotteet ja teknologiat ovat erillisiä, mikä tarkoittaa, että kullakin sidottuun tai niputettuun kokonaisuuteen kuuluvalla tuotteella ja teknologialla on oma kysyntä. Jatkossa ”sitomisella” tarkoitetaan tässä sekä sitomista että niputtamista.

(244) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 3 artiklalla, jonka mukaan ryhmäpoikkeuksen soveltaminen edellyttää tiettyjen markkinaosuusrajojen noudattamista, varmistetaan, ettei sitomiselle eikä niputtamiselle myönnetä ryhmäpoikkeusta markkinaosuusrajan ylittyessä. Tämä markkinaosuusraja on kilpailijoiden välisissä sopimuksissa 20 prosenttia ja keskenään kilpailemattomien osapuolten välisissä sopimuksissa 30 prosenttia. Markkinaosuusrajoja sovelletaan kaikkiin teknologiansiirtosopimuksen soveltamisalaan kuuluviin merkityksellisiin teknologia- ja tuotemarkkinoihin, sidotun tuotteen markkinat mukaan luettuina. Tämän jakson loppuosassa annetaan ohjeita sitomisen arviointiin yksittäisissä tapauksissa, kun markkinaosuusrajat ylittyvät ([108]).

(245) Sitomisesta aiheutuva merkittävin rajoittava vaikutus on sidotun tuotteen kilpailevien toimittajien sulkeminen markkinoilta. Sitominen voi myös vaikeuttaa markkinoille pääsyä ja auttaa näin lisenssinantajaa säilyttämään markkinavoimansa sitovan tuotteen markkinoilla. Markkinoille tulevat uudet tuottajat saattavat esimerkiksi sitomisen vuoksi joutua pyrkimään samanaikaisesti useille markkinoille. Lisäksi lisenssinantaja voi sitomalla nostaa rojaltimaksuja esimerkiksi silloin, kun sitova tuote ja sidottu tuote ovat osittain korvattavissa eikä kyseisiä kahta tuotetta käytetä kiinteässä suhteessa. Sitominen estää lisenssinsaajaa ottamasta käyttöön korvaavia tuotannontekijöitä sitovan tuotteen suurempien rojaltien vuoksi. Nämä kilpailuongelma t eivät riipu siitä, ovatko sopimuspuolet kilpailijoita vai eivät. Jotta sitominen aiheuttaisi kilpailunvastaisia vaikutuksia, lisenssinantajalla on

([108]) Esimerkki näiden arviointiin sovellettavien puitteiden toteutumisesta käytännössä: ks. komission päätös, annettu 20 päivänä joulukuuta 2012, asiassa AT.39230 – Rio Tinto Alcan, 96 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

oltava merkittävä markkinavoima sitovan tuotteen markkinoilla, jolloin se voi rajoittaa kilpailua sidotun tuotteen markkinoilla. Jos lisenssinantajalla ei ole tällaista markkinavoimaa, se ei todennäköisesti voi hyödyntämään teknologiaansa sidotun tuotteen toimittajien sulkemiseksi markkinoilta. Lisäksi sitomisen on katettava riittävä osuus sidotun tuotteen markkinoista samaan tapaan kuin kilpailukieltovelvoitteiden, jotta se aiheuttaisi tuntuvia markkinoilta sulkevia vaikutuksia. Tapauksissa, joissa lisenssinantajalla on markkinavoimaa pikemminkin sidotun tuotteen markkinoilla kuin sitovan tuotteen markkinoilla, rajoitusta arvioidaan samoin perustein kuin kilpailukieltoja ja määrällisiä rajoituksia. Tämä osoittaa, että kilpailuongelmien alkuperä on todennäköisesti aina sidotun tuotteen markkinoilla eikä sitovan tuotteen markkinoilla ([109]).

(246) Sitominen voi myös tarjota tehokkuusetuja. Näin on erityisesti silloin, kun sidottua tuotetta tarvitaan varmistamaan, että lisensoidun teknologian hyödyntäminen on teknisesti tyydyttävää tai että lisenssiin perustuva tuotanto on lisenssinantajan ja muiden lisenssinsaajien noudattamien laatuvaatimusten mukaista. Tällaisissa tapauksissa sitominen täyttää usein SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan edellytykset. Jos lisenssinsaajat käyttävät lisenssinantajan tavaramerkkiä tai tuotenimeä tai jos kuluttajan kannalta on muuten ilmeistä, että lisensoitua teknologiaa sisältävän tuotteen ja lisenssinantajan välillä on yhteys, lisenssinantajan oikeutetun edun mukaista on varmistaa, että tuotteiden laatu ei heikennä sen teknologian arvoa tai sen kaupallista mainetta. Jos kuluttajat lisäksi tietävät, että lisenssinantaja ja sen lisenssinsaajat käyttävät tuotannossaan samaa teknologiaa, on epätodennäköistä, että lisenssinsaajat hankkivat lisenssin, elleivät kaikki osapuolet hyödynnä teknologiaa teknisesti tyydyttävällä tavalla.

4.2.7 **Kilpailukieltovelvoitteet**

(247) Kilpailukieltovelvoitteilla tarkoitetaan teknologian lisensoinnin yhteydessä lisenssinsaajalle asetettua velvollisuutta olla käyttämättä kolmansien osapuolten toimittamia lisensoidun teknologian kanssa kilpailevia teknologioita. Kilpailukieltovelvoitetta käsitellään sitomista käsittelevässä näiden suuntaviivojen 4.2.6 jaksossa lisenssinantajan toimittaman tuotteen tai lisäteknologian osalta.

(248) Teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen mukaan kilpailukieltovelvoitteisiin sovelletaan poikkeusta kilpailijoiden välisissä sopimuksissa 20 prosentin markkinaosuusrajaan asti ja keskenään kilpailemattomien osapuolten välisissä sopimuksissa 30 prosentin markkinaosuusrajaan asti. Tämän jakson loppuosassa annetaan ohjeita kilpailukieltovelvoitteiden arvioinnille sellaisissa yksittäisissä tapauksissa, kun markkinaosuusrajat ylittyvät.

(249) Suurin kilpailukieltovelvoitteiden aiheuttama kilpailuun liittyvä riski on kolmansien osapuolten teknologioiden sulkeminen markkinoilta. Kilpailukieltovelvoitteet voivat myös helpottaa lisenssinantajien välistä kilpailunvastaista yhteistyötä, jos useat lisenssinantajat käyttävät niitä erillisissä sopimuksissa (kumulatiivinen käyttö) tai jos kilpailijat tekevät keskenään ristiinlisensointisopimuksia, joiden puitteissa ne eivät saa käyttää kolmannen osapuolen tarjoamaa teknologiaa. Kilpailevien teknologioiden sulkeminen markkinoilta vähentää lisenssinantajan perimiin rojalteihin kohdistuvaa kilpailupainetta ja vähentää markkinoilla ennestään olevien teknologioiden välistä kilpailua rajoittamalla lisenssinsaajien mahdollisuuksia vaihtaa käyttämänsä teknologiat kilpaileviin teknologioihin. Molemmissa tapauksissa suurimpana ongelmana on markkinoilta sulkeminen, joten sekä kilpailevien että keskenään kilpailemattomien yritysten välisiä sopimuksia voidaan yleensä ottaen analysoida samalla tavalla.

(250) Markkinoilta sulkemista voi aiheutua tilanteessa, jossa huomattava osa mahdollisista lisenssinsaajista on jo sidottu yhteen tai kumulatiivisten vaikutusten kohdalla useaan teknologian lähteeseen ja jossa niitä estetään hyödyntämästä kilpailevia teknologioita. Markkinoilta sulkevat vaikutukset voivat johtua yhden lisenssinantajan, jolla on huomattava markkina-asema, tekemistä sopimuksista tai useiden lisenssinantajien tekemien sopimusten kumulatiivisista vaikutuksista, vaikka kukin yksittäinen sopimus tai sopimusverkosto kuuluisikin teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan. Viimeksi mainitussa tapauksessa vakavia kumulatiivisia vaikutuksia ei kuitenkaan todennäköisesti synny, ennen kuin yli 50 prosenttia markkinoista on sidottu. Tämän rajan ylittävissä tilanteissa merkittäviä markkinoilta sulkevia vaikutuksia todennäköisesti esiintyy, jos uusien lisenssinsaajien markkinoille pääsyn esteet ovat suhteellisen suuria. Jos markkinoille pääsyn esteet sen sijaan ovat vähäisiä, uudet lisenssinsaajat voivat tulla markkinoille ja hyödyntää kaupallisesti kolmansien osapuolten hallussa olevia kiinnostavia teknologioita, jolloin ne ovat todellinen vaihtoehto markkinoilla

([109]) Ks. arviointiin sovellettavista puitteista näiden suuntaviivojen 4.2.7 jakso sekä vertikaalisten suuntaviivojen 298 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

ennestään oleville lisenssinsaajille. Jotta voidaan arvioida kolmansien osapuolten todelliset mahdollisuudet päästä markkinoille ja laajentaa toimintaansa, on otettava huomioon sekin, missä määrin jakelijat on sidottu lisenssinsaajiin kilpailukieltovelvoittein. Kolmansien osapuolten tarjoamilla teknologioilla on todellinen mahdollisuus päästä markkinoille vain, jos tuotantoon ja jakeluun tarvittavat resurssit ovat niiden ulottuvilla. Markkinoille pääsyn helppous ei siis riipu vain mahdollisten lisenssinsaajien olemassaolosta, vaan myös siitä, missä määrin lisenssinsaajat voivat käyttää jakeluporrasta. Arvioidessaan markkinoilta sulkevia vaikutuksia jakeluportaalla komissio soveltaa vertikaalisten suuntaviivojen 8.2.1 jaksossa määriteltyä esitettyä arviointikehystä ([110]).

(251) Jos lisenssinantajalla on huomattava markkinavoima, lisenssinsaajille asetetut velvollisuudet hankkia teknologiaa vain lisenssinantajalta voivat johtaa merkittäviin markkinoilta sulkeviin vaikutuksiin. Mitä vahvempi lisenssinantajan markkina-asema on, sitä suurempi on kilpailevien tekniikoiden markkinoilta sulkemisen riski. Tuntuvia markkinoilta sulkevia vaikutuksia voi esiintyä, vaikka kilpailukieltovelvoitteet eivät välttämättä kattaisikaan huomattavaa osaa markkinoista. Tuntuvia markkinoilta sulkevia vaikutuksia voi aiheutua, jos kilpailukieltovelvoitteet on kohdistettu yrityksiin, jotka todennäköisimmin hankkisivat lisenssejä kilpaileviin teknologioihin. Markkinoilta sulkemisen vaara on erityisen suuri silloin, kun mahdollisia lisenssinsaajia on vain vähän.

(252) Kilpailukieltovelvoitteilla voi myös olla kilpailua edistäviä vaikutuksia. Velvoitteet voivat ensinnäkin edistää teknologian levitystä, kun ne vähentävät erityisesti lisensoidun taitotiedon väärinkäytön riskiä. Jos lisenssinsaajalla on oikeus hankkia kolmansilta osapuolilta lisenssejä kilpaileviin teknologiaoikeuksiin, vaarana on, että lisensoitua taitotietoa käytetään kilpailevien teknologioiden hyödyntämiseen ja että kilpailijat voivat näin saada siitä etua. Jos lisenssinsaaja hyödyntää kilpailevia teknologioita, myös rojaltimaksujen valvominen voi vaikeutua. Tämä saattaa vähentää lisenssinantajien halukkuutta solmia lisenssisopimuksia.

(253) Toiseksi kilpailukieltovelvoitteita, joihin on mahdollisesti yhdistetty yksinoikeudellista aluetta koskeva ehto, voidaan tarvita kannustamaan lisenssinsaajaa investoimaan lisensoituun teknologiaan ja hyödyntämään sitä tehokkaasti. Jos sopimus kuuluu SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan tuntuvan markkinoilta sulkevan vaikutuksensa vuoksi, 101 artiklan 3 kohdan soveltaminen saattaa edellyttää, että valitaan vähemmän rajoittava vaihtoehto. Tällaisia vaihtoehtoja ovat muun muassa vähimmäistuotantoa tai rojaltimaksuja koskevat vaatimukset, joiden kilpailevia teknologioita markkinoilta sulkevat vaikutukset ovat yleensä vähäisempiä.

(254) Kolmanneksi jos lisenssinantaja sitoutuu tekemään merkittäviä asiakaskohtaisia investointeja, jotka kohdistuvat esimerkiksi koulutukseen ja lisensoidun teknologian mukauttamiseen lisenssinsaajan tarpeisiin, kilpailukieltovelvoitteet tai vähimmäistuotantoa tai vähimmäisrojalteja koskevat vaatimukset saattavat olla tarpeen, jotta lisenssinantaja suostuu investointeihin ja investoinneista pidättymiseen liittyviltä ongelmilta vältytään. Lisenssinantaja voi kuitenkin yleensä periä näistä investoinneista kertamaksun. Tämä tarkoittaa, että vähemmän rajoittavia vaihtoehtoja on olemassa.

4.3 *Sovittelusopimukset*

(255) Teknologiaoikeuksien lisensointia koskevia lausekkeita voidaan käyttää keinona ratkaista riita-asioita tai välttää se, että yksi sopimuspuoli käyttää immateriaalioikeuksiaan estääkseen toista sopimuspuolta käyttämästä omia immateriaalioikeuksiaan ([111]).

(256) Sovittelusopimukset ovat teknologiaan liittyvien riitojen yhteydessä periaatteessa perusteltu tapa päästä molemminpuolisesti hyväksyttävään kompromissiin aidoissa oikeudellisissa kiistoissa. Toisaalta immateriaalioikeuksien pätevyyden ja laajuuden kiistäminen on osa normaalia kilpailua aloilla, joilla on teknologiaan liittyviä yksinoikeuksia ([112]). On myös suuren yleisön edun mukaista, että mitättömät immateriaalioikeudet poistetaan, sillä ne estävät ansiottomasti innovointia ja taloudellista toimintaa ([113]).

([110]) Ks. alaviite 20.

([111]) Teknologiansiirtoa koskeva ryhmäpoikkeusasetus ja nämä suuntaviivat eivät rajoita SEUT-sopimuksen 101 artiklan soveltamista sovittelusopimuksiin, jotka eivät sisällä lisenssisopimusta.

([112]) Ks. unionin tuomioistuimen tuomio 30.1.2020, Generics (UK) ym., C-307/18, ECLI:EU:C:2020:52, 81 kohta; unionin tuomioistuimen tuomio 27.6.2024, komissio v. Krka, C-151/19 P, ECLI:EU:C:2024:546, 72 kohta; unionin tuomioistuimen tuomio 27.6.2024, komissio v. Servier ym., C-176/19 P, ECLI:EU:C:2024:549, 105 kohta.

([113]) Ks. tuomio 25.2.1986, Windsurfing v. komissio, C-193/83, ECLI:EU:C:1986:75, 92 kohta.

(257) Edellyttäen, että lisensoinnin sisältö ja taloudellinen tausta arvioidaan, lisensointia, ristiinlisensointi mukaan luettuna, voidaan sovittelusopimusten yhteydessä pitää oikeutettuna kilpailulainsäädännön näkökulmasta, jos lisenssinsaaja voisi ilman lisenssiä jäädä markkinoiden ulkopuolelle ([114]).

(258) Sovittelusopimukset voivat kuitenkin rajoittaa kilpailua myös SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla riippuen niiden ehdoista ja muiden osapuolten välisten sopimusten ehdoista sekä niiden oikeudellisesta ja taloudellisesta taustasta ([115]). Näissä tapauksissa on erityisesti tarpeen arvioida, ovatko sopimuspuolet todellisia tai mahdollisia kilpailijoita.

Vastikkeelliset rajoitukset sovittelusopimuksissa

(259) Vastikkeellisia rajoituksia tai vastikkeellista viivyttämistä koskeviin sovittelusopimuksiin ei yleensä sisälly teknologiaoikeuksien siirtoa, vaan ne perustuvat vastikkeen siirtoon sopimuspuolelta toiselle vastineena toisen sopimuspuolen markkinoille pääsyn ja/tai siellä toimimisen laajentumisen rajoittamisesta. Ne voivat kuulua 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan ([116]).

(260) Esimerkiksi todellisten tai mahdollisten kilpailijoiden välisten vastikkeellisia rajoituksia tai vastikkeellista viivyttämistä koskevien sovittelusopimusten katsotaan rajoittavan kilpailua, kun sopimuksen tarkastelussa käy ilmi, että kyseisille vastikkeensiirroille ei ole muuta selitystä kuin se, että ne palvelevat sekä teknologian haltijan että muiden osapuolten kaupallisia intressejä olla ryhtymättä kilpailuun hyödykkeiden laadulla ([117]). Tämä pätee esimerkiksi silloin, kun yksi osapuoli tekee vastikkeensiirtoja yhdelle tai useammalle muulle osapuolelle, mikä johtaa kyseisille osapuolille riittävän merkittävään nettohyötyyn, joka vähentää niiden halukkuutta tulla markkinoille tai laajentamasta niitä itsenäisesti ([118]).

Ristiinlisensointi sovittelusopimuksissa

(261) Sovittelusopimukset, joilla sopimuspuolet toteuttavat ainoastaan ristiinlisensoinnin ja rajoittavat teknologioidensa käyttöä, myös lisenssien myöntämistä kolmansille osapuolille, voivat kuulua SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Sopimus ei todennäköisesti aiheuta kilpailuongelmia, jos osapuolet eivät ole todellisia tai mahdollisia kilpailijoita ja ristiinlisensointi rajoittuu siihen, mikä on tarpeen todellisen vastavuoroisen estämisen ratkaisemiseksi. Erityisen todennäköisesti 101 artiklan 1 kohtaa sovelletaan silloin, kun osapuolet ovat kilpailijoita ja jakavat markkinat tai vahvistavat sellaiset myynnin perusteella määräytyvät vastavuoroiset rojaltit, joilla on huomattava vaikutus markkinahintoihin.

(262) Jos sopimuspuolet voivat sovittelusopimuksen mukaan käyttää toistensa teknologiaa ja sopimus koskee myös tulevaa kehitystoimintaa, on tarpeen arvioida, mikä vaikutus sopimuksella on sopimuspuolten innovaatiohalukkuuteen. Jos sopimuspuolilla on huomattava markkinavoima, sopimus kuuluu todennäköisesti SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan silloin, kun se estää niitä saavuttamasta kilpailuetua toisiinsa nähden. Jos sopimuksella poistetaan toisen sopimuspuolen mahdollisuus saavuttaa kilpailuetumatkaa toiseen nähden tai heikennetään kyseistä mahdollisuutta merkittävästi, sillä vähennetään samalla innovointihalukkuutta

([114]) Ks. esimerkiksi unionin tuomioistuimen tuomio 27.6.2024, komissio v. Krka, C-151/19 P, ECLI:EU:C:2024:546, 398 kohta, jossa selvennetään, että tätä ei sovelleta, jos osapuolten välisissä sopimuksissa kielletään myös lisenssinsaajan pääsy muille markkinoille.

([115]) Ks. unionin tuomioistuimen tuomio 27.6.2024, komissio v. Servier ym., C-176/19 P, ECLI:EU:C:2024:549, 178–179 kohta.

([116]) Ks. esimerkiksi unionin tuomioistuimen tuomio 30.2.2020, Generics (UK) ym., C-307/18, ECLI:EU:C:2020:52, 60 kohta ja sitä seuraavat kohdat. Ks. myös unionin tuomioistuimen tuomio 27.6.2024, komissio v. Servier ym., C-176/19 P, ECLI:EU:C:2024:549, 104 kohta. Tässä tuomiossa selvennetään, että alkuperäislääkkeen valmistajan ja rinnakkaisvalmisteen valmistajan välisten lääketeollisuutta ja patentteja koskevien sovitteluiden yhteydessä vastikkeensiirtoa voidaan pitää oikeutettuna, jos se on täysin perusteltua, koska on tarpeen korvata ratkaistun riita-asian aiheuttamat kustannukset tai häiriöt, kuten rinnakkaisvalmisteen valmistajan neuvonantajien kulut ja palkkiot, tai rinnakkaisvalmisteen valmistajan alkuperäislääkkeen valmistajalle toimittamat tosiasialliset ja toteen näytetyt tavarat tai palvelut.

([117]) Ks. esimerkiksi unionin tuomioistuimen tuomio 25.3.2021, Lundbeck v. komissio, C-591/16 P, ECLI:EU:C:2021:243, 114 kohta.

([118]) Tämän nettohyödyn ei tarvitse välttämättä olla suurempi kuin voitot, jotka kilpailija olisi saanut, jos se olisi onnistunut patenttimenettelyssä. Ks. esimerkiksi unionin tuomioistuimen tuomio 30.1.2020, Generics (UK) ym., C-307/18 P, ECLI:EU:C:2020:52, 87–94 kohta.

ja vaikutetaan näin kielteisesti olennaiseen kilpailutekijään. Tämänkaltaiset sopimukset eivät myöskään todennäköisesti täytä 101 artiklan 3 kohdassa määrättyjä edellytyksiä. Erityisesti on epätodennäköistä, että rajoitusta voidaan pitää välttämättömänä 101 artiklan 3 kohdassa olevan kolmannen edellytyksen mukaisessa merkityksessä. Sopimuksen tavoitteena on varmistaa, että sopimuspuolet voivat käyttää omia teknologioitaan toisen sopimuspuolen estämättä. Tämä ei edellytä tulevien innovaatioiden jakamista. Sopimuspuolia ei kuitenkaan todennäköisesti estetä saavuttamasta kilpailuetumatkaa toisiinsa nähden silloin, kun lisenssin tarkoituksena on tarjota niille mahdollisuus omien teknologioidensa kehittämiseen ja kun lisenssi ei johda siihen, että sopimuspuolet päätyvät käyttämään samoja teknologisia ratkaisuja. Tällaisilla sopimuksilla ainoastaan taataan tuotesuunnitteluun liittyvä vapaus varmistamalla, ettei toinen sopimuspuoli voi jatkossa vedota oikeudenloukkaukseen.

Kiistämisen kieltämistä koskevat lausekkeet sovittelusopimuksissa

(263) Sovittelusopimusten osalta kiistämisen kieltämistä koskevien lausekkeiden katsotaan usein jäävän SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalan ulkopuolelle.

(264) Kiistämisen kieltämistä koskevat lausekkeet sovittelusopimuksissa voivat kuitenkin olla tietyissä olosuhteissa kilpailunvastaisia ja voivat kuulua SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan ([119]). Esimerkiksi kiistämisen kieltämistä koskevaa lauseketta voidaan käyttää sulkemaan markkinoilta kilpailija, joka ilman lauseketta olisi todennäköisesti aiheuttanut kilpailu-uhan ([120]). Kiistämisen kieltämistä koskeva lauseke voi olla myös esimerkiksi 101 artiklan 1 kohdan vastainen, jos immateriaalioikeus myönnettiin virheellisten tai harhaanjohtavien tietojen perusteella ([121]). Tällaisten lausekkeiden valvonta voi olla välttämätöntä myös silloin, jos teknologiaoikeudet ovat välttämätön tuotannontekijä lisenssinsaajan tuotannossa (ks. myös näiden suuntaviivojen (160) kohta).

4.4 *Teknologiapoolit*

(265) Teknologiapoolit ovat järjestelyjä, joiden puitteissa vähintään kaksi osapuolta kokoaa teknologiapaketin, jota koskeva lisenssi myönnetään järjestelyyn osallistuvien yritysten lisäksi myös kolmansille osapuolille. Teknologiapooli voi rakenteensa puolesta olla yksinkertainen sopimus tiettyjen sopimuspuolten välillä tai siihen voi liittyä monimutkaisempia järjestelyjä, joilla yhteistoiminnan kohteena olevan teknologian lisensointi uskotaan erillisen elimen tehtäväksi. Kummassakin tapauksessa pooli mahdollistaa lisenssinsaajan pääsyn pooliin kuuluviin teknologioihin yhden lisenssin pohjalta.

(266) Teknologiapoolit (joko kaikki tai jotkin niistä) tukevat usein koko tosiasiallista tai oikeudellista teollisuusstandardia tai sen osaa, joskaan teknologiapoolit eivät välttämättä aina ole yhteydessä standardeihin ([122]). Eri teknologiapoolit voivat tukea kilpailevia standardeja ([123]). Teknologiapooleilla voi olla kilpailua edistäviä vaikutuksia, joita ovat erityisesti kauppahinnan aleneminen ja kumulatiivisten rojaltien rajoittaminen tiettyyn enimmäismäärään, jotta voidaan estää voiton kaksinkertainen sisällyttäminen tuotteen hintaan (nk. double marginalisation). Ne mahdollistavat myös lisenssin myöntämisen pooliin kuuluville teknologioille keskitetysti. Tämä on erityisen tärkeää aloilla, joilla immateriaalioikeudet ovat yleisiä ja joilla markkinoilla toimiminen edellyttää lisenssien hankkimista hyvin monelta lisenssinantajalta. Jos lisenssinsaajat saavat lisensoidun teknologian soveltamiseen liittyviä jatkuvia palveluja, yhteislisensointi ja palveluiden tarjoaminen poolin kautta voivat alentaa kustannuksia lisää. Patenttipoolit voivat myös vaikuttaa myönteisesti kilpailua edistävien standardien täytäntöönpanoon.

([119]) Ks. esimerkiksi unionin tuomioistuimen tuomio 30.2.2020, Generics (UK) ym., C-307/18, ECLI:EU:C:2020:52, 82 kohta.

([120]) Ks. unionin yleisen tuomioistuimen tuomio 18.10.2023, Teva Pharmaceutical Industries and Cephalon v. komissio, T-74/21, ECLI:EU:T:2023:651, 242 kohta.

([121]) Ks. komission päätös, annettu 26. marraskuuta 2020, asiassa AT.39686 – Cephalon, 1208 kohta.

([122]) Standardien ja standardointisopimusten käsittelyn osalta ks. alaviitteessä 16 mainittujen horisontaalisia sopimuksia koskevien suuntaviivojen 7 luku. Teknologiapoolit käyttävät tavallisesti lisensointiohjelmia, jotka perustuvat tiettyihin teollisuusstandardeihin.

([123]) Ks. komission lehdistötiedote IP/02/1651 lisenssien myöntämisestä kolmannen sukupolven (3G) matkaviestinpalveluihin liittyviin patentteihin. Tapauksessa oli viisi teknologiapoolia, jotka loivat viisi erillistä teknologiaa, joista jokaista voitaisiin käyttää 3G-laitteiden valmistukseen.

(267) Teknologiapoolit voivat myös rajoittaa kilpailua. Teknologiapoolien perustaminen merkitsee väistämättä yhteistoiminnan kohteena olevien teknologioiden myymistä yhdessä, jolloin kyseessä on hintakartelli, jos pooli koostuu kokonaisuudessaan tai pääasiassa korvaavista teknologioista. Teknologiapoolit voivat myös sulkea markkinoilta vaihtoehtoisia teknologioita esimerkiksi silloin, kun poolit tukevat teollisuusstandardia tai muodostavat käytännössä tosiasiallisen teollisuusstandardin. Standardin ja teknologiapoolin olemassaolo voi hankaloittaa uusien teknologioiden pääsyä markkinoille tai sulkea olemassa olevat kilpailevat teknologiat markkinoilta.

(268) Teknologiapoolien perustamisesta ja niiden toimintaa koskevien ehtojen vahvistamisesta tehdyt sopimukset eivät sopimuspuolten lukumäärästä riippumatta kuulu teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan. Tämä johtuu siitä, että poolin perustamiseksi tehtävä sopimus ei anna tietylle lisenssinsaajalle lupaa tuottaa sopimustuotteita (ks. näiden suuntaviivojen 3.2.4 jakso). Tällaisten sopimusten arviointiin sovelletaan ainoastaan näitä suuntaviivoja.

(269) Teknologiapoolit aiheuttavat tiettyjä mukaan otettavien teknologioiden valintaan ja poolin toimintaan liittyviä ongelmia, joita ei esiinny muunlaisten teknologialisenssisopimusten yhteydessä. Lisenssien myöntäminen poolin ulkopuolelle on yleensä monenvälinen sopimus, sillä osapuolet määrittelevät yhdessä tällaisen lisenssin ehdot. Tämän vuoksi lisenssien myöntäminen poolin ulkopuolelle ei myöskään kuulu teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan. Sitä käsitellään erikseen (285) kohdassa ja 4.4.2 jaksossa.

4.4.1 **Teknologiapoolien perustamisen ja toiminnan arviointi**

(270) Teknologiapoolin perustamis-, organisointi- ja toteuttamistapa voi vähentää sitä vaaraa, että sen tarkoituksena tai vaikutuksena on kilpailun rajoittaminen, ja auttaa varmistamaan, että järjestely edistää kilpailua. Arvioidessaan mahdollisia kilpailuun kohdistuvia riskejä ja tehokkuutta, komissio ottaa huomioon muun muassa poolin perustamisen avoimuuden, poolissa mukana olevien teknologioiden valikoiman ja luonteen, myös sen, missä määrin riippumattomia asiantuntijoita osallistuu poolin perustamiseen ja toimintaan, sekä sen, onko otettu käyttöön suojalausekkeita arkaluonteisten tietojen vaihdon estämiseksi ja riippumattomia riidanratkaisumekanismeja.

Avoin osallistuminen

(271) Jos tosiasiallisen tai oikeudellisen standardin ja poolin luomiseen saavat osallistua kaikki kiinnostuneet sopimuspuolet, pooliin mukaan otettavat teknologiat valitaan todennäköisemmin hinta–laatu-näkökohtien perusteella kuin silloin, kun tietyt teknologian omistajat perustavat poolin.

Yhdistettyjen teknologioiden valikoima ja luonne

(272) Teknologiapoolien aiheuttamat kilpailuun liittyvät riskit ja mahdolliset tehokkuusedut riippuvat suuressa määrin yhdistettyjen teknologioiden välisestä suhteesta ja niiden suhteesta poolin ulkopuolisiin teknologioihin. Kaksi peruseroa on tehtävä: a) täydentävät teknologiat ja korvaavat teknologiat ja b) keskeiset ja muut kuin keskeiset teknologiat.

(273) Teknologiat täydentävät toisiaan eivätkä korvaa toisiaan silloin, kun niitä molempia tarvitaan sellaisen tuotteen valmistamiseen tai prosessin suorittamiseen, johon teknologiat liittyvät. Teknologiat ovat sen sijaan korvaavia silloin, kun kumman tahansa teknologian haltija voi valmistaa sellaisen tuotteen tai suorittaa prosessin, johon teknologiat liittyvät.

(274) Teknologia voi olla keskeistä joko

a) tietyn tuotteen tuottamiseksi tai tietyn prosessin suorittamiseksi, johon yhdistetyt teknologiat liittyvät, tai

b) tuotteen tuottamiseksi tai prosessin suorittamiseksi sellaisen standardin mukaisesti, joka sisältää yhdistetyt teknologiat.

(275) Ensimmäisessä tapauksessa teknologia on keskeinen silloin, jos kyseiselle teknologialle ei ole (sekä taloudelliselta että tekniseltä kannalta) toteuttamiskelpoista korvaavaa teknologiaa poolin sisä- tai ulkopuolella ja kun kyseinen teknologia on olennainen osa teknologiapakettia sellaisen tuotteen (tuotteiden) valmistuksen tai prosessin (prosessien) suorittamisen kannalta, johon pooli liittyy. Toisessa tapauksessa teknologia on keskeinen silloin, jos se on välttämätön osa (eli toteuttamiskelpoista vaihtoehtoa ei ole) niitä yhdistettyjä teknologioita, joita tarvitaan poolin tukeman standardin noudattamiseksi (standardin kannalta keskeinen teknologia). Keskeiset teknologiat ovat välttämättä myös täydentäviä teknologioita, sillä kunkin teknologian on hyödynnettävä koko poolin kattamaa teknologiapakettia. Pelkkä teknologian haltijan ilmoitus siitä, että teknologia on keskeistä, ei merkitse, että tällainen teknologia todella on keskeistä tässä kohdassa esitettyjen kriteerien mukaisesti.

(276) Jos yhdistetyt teknologiat ovat korvaavia teknologioita, rojaltit ovat todennäköisesti suurempia kuin ne muutoin olisivat, koska lisenssinsaajat eivät hyödy kyseisten teknologioiden välisestä kilpailusta. Jos yhdistetyt teknologiat ovat täydentäviä teknologioita, teknologiapooli vähentää liiketoimista aiheutuvia kustannuksia ja voi johtaa pienempiin kokonaisrojalteihin. Osapuolet pystyvät sopimaan yhteisestä koko pakettia koskevasta rojaltista sen sijasta, että kukin lisenssinantaja määräisi oman teknologiansa rojaltin eikä ottaisi huomioon sitä, että teknologian korkeampi rojalti yleensä vähentää täydentävien teknologioiden kysyntää. Jos täydentävien teknologioiden rojaltit määrätään erikseen, rojaltien kokonaismäärä on usein suurempi kuin poolissa samoista täydentävistä teknologioista koostuvalle paketille määrättävä rojalti. Poolin ulkopuolisten korvaavien teknologioiden roolin arviointia käsitellään (286) kohdassa.

(277) Täydentävien ja korvaavien teknologioiden välinen ero ei ole kaikissa tapauksissa selvä, sillä teknologia voi olla osittain korvaava ja osittain täydentävä. Jos lisenssinsaajat todennäköisesti pyrkivät saamaan kaksi teknologiaa niiden yhdistämisestä saatavien tehokkuusetujen vuoksi, teknologioita pidetään täydentävinä, vaikka ne olisivatkin osittain korvattavissa. Tällaisissa tapauksissa lisenssinsaajat todennäköisesti haluaisivat saada lisenssit molempiin teknologioihin niiden yhteiskäytöstä saatavien taloudellisten lisäetujen vuoksi, jos poolia ei olisi.

(278) Jos tällainen kysyntään perustuva näyttö puuttuu, tietyt poolin piirteet voivat viitata siihen, että kyseiset teknologiat ovat täydentäviä. Tällaisia piirteitä ovat muun muassa:

a) teknologiaa pooliin tuovat osapuolet ovat vapaita lisensoimaan teknologiaoikeuksiaan erikseen;

b) pooli tarjoaa sekä koko paketin että mahdollisuuden lisensoida kunkin osapuolen teknologiaoikeudet myös erikseen;

c) kaikista pooliin sisältyvistä teknologioista tehtyjen erillisten lisenssisopimusten rojaltien kokonaismäärä ei ole suurempi kuin koko poolin koko teknologiapaketista veloittama rojalti.

(279) Korvaavien teknologioiden sisällyttäminen pooliin rajoittaa yleensä teknologioiden välistä kilpailua, koska se voi johtaa kollektiiviseen niputtamiseen ja hinnoista sopimiseen kilpailijoiden välillä. Komissio katsoo yleensä, että merkittävien korvaavien teknologioiden sisällyttäminen teknologiapooliin rajoittaa kilpailua SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Lisäksi se katsoo, että 101 artiklan 3 kohdan edellytykset eivät todennäköisesti täyty tällaisissa tapauksissa. Kun otetaan huomioon, että kyseiset teknologiat ovat vaihtoehtoisia, kustannussäästöjä ei synny yhdistettäessä molemmat teknologiat. Ilman yhdistämistä lisenssinsaajat eivät olisi tarvinneet molempia teknologioita. Osapuolten vapaus myöntää lisenssejä toisistaan riippumatta ei riitä lieventämään kilpailuongelmia. Tämä johtuu siitä, että osapuolet eivät todennäköisesti ole kovin halukkaita myöntämään lisenssejä toisistaan riippumatta, jotta ne eivät vaarantaisi poolin harjoittamaa lisensointitoimintaa, jonka ansiosta ne voivat käyttää yhdessä markkinavoimaa.

Riippumattomien asiantuntijoiden valinta ja tehtävät

(280) Toinen merkityksellinen tekijä arvioitaessa teknologiapoolien aiheuttamia kilpailuriskejä ja tehokkuusetuja on se, missä määrin riippumattomat asiantuntijat osallistuvat poolin luomiseen ja toimintaan. Esimerkiksi sen arvioiminen, onko tietty teknologia keskeinen poolin tukeman standardin kannalta, on usein monimutkainen kysymys, joka edellyttää erikoisalan tuntemusta. Riippumattomien asiantuntijoiden ottaminen mukaan arviointiin voi auttaa varmistamaan, että vain keskeiset teknologiat otetaan mukaan pooliin. Kun pooliin sisällytettävien teknologioiden valinnasta vastaa riippumaton asiantuntija, se voi myös auttaa varmistamaan, että saatavilla olevien teknologiaratkaisujen välinen kilpailu ei ole vääristynyttä.

(281) Komissio ottaa huomioon sen, miten asiantuntijat on valittu ja mitkä ovat heille osoitetut täsmälliset tehtävät. Asiantuntijoilla ei saisi olla yhteyksiä poolin muodostaneisiin yrityksiin. Jos asiantuntijoilla on yhteys lisenssinantajiin tai poolin valvojiin tai he ovat muuten riippuvaisia lisenssinantajista tai poolin valvojista, asiantuntijan mukanaololle annetaan tavanomaista vähemmän painoarvoa. Asiantuntijoilla on myös oltava riittävä tekninen osaamistaso, jotta he voivat suoriutua erilaisista heille uskotuista tehtävistä. Riippumattomien asiantuntijoiden tehtäviä voivat olla esimerkiksi sen tarkistaminen, ovatko pooliin liitettäväksi esitettyihin teknologioihin kohdistuvat teknologiaoikeudet päteviä ja keskeisiä. Mitättömät immateriaalioikeudet tukahduttavat innovaatiotoimintaa eivätkä edistä sitä.

(282) Poolin perustamisasiakirjoissa määrätyt riidanratkaisumekanismit ovat tärkeitä, ja ne olisi otettava huomioon. Mitä suuremmassa määrin riitojen ratkaisu on poolista ja sen jäsenistä riippumattomien elinten ja henkilöiden vastuulla, sitä todennäköisemmin riitojen ratkaisu on puolueetonta.

Suojatoimet kaupallisesti arkaluonteisten tietojen vaihdon estämiseksi

(283) Lisäksi on otettava huomioon, miten kaupallisesti arkaluonteisten tietojen vaihto sopimuspuolten välillä on järjestetty ([124]). Komissio ottaa huomioon sen, millaisia turvatoimia on asetettu estämään kaupallisesti arkaluonteisten tietojen vaihto. Riippumaton asiantuntija, lisenssien myöntämisestä vastaava elin tai poolien valvoja voi olla tärkeässä asemassa varmistettaessa, ettei tuotantoon ja myyntiin liittyviä tietoja, joita saatetaan tarvita rojaltien laskemiseen ja tarkistamiseen, paljasteta vaikutusalaan kuuluvilla markkinoilla kilpaileville poolin jäsenille.

(284) Olisi myös otettava käyttöön suojatoimia sen varmistamiseksi, että kaupallisesti arkaluonteisia tietoja ei vaihdeta kilpailevien poolien välillä, etenkään silloin, kun teknologian haltijat osallistuvat kilpaileviin pooleihin (ja niiden luomiseen).

Ryhmäpoikkeuksen soveltaminen

(285) Teknologiapoolin perustaminen ja sen toiminnan harjoittaminen, myös lisenssien myöntäminen, ei yleensä kuulu SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan sopimuspuolten markkinaosuudesta riippumatta, jos kaikki seuraavat edellytykset täyttyvät:

a) osallistuminen poolin luomisprosessiin on avoinna kaikille kiinnostuneille teknologiaoikeuksien haltijoille;

b) pooliin sisältyvät teknologiaoikeudet ilmoitetaan tehokkaasti mahdollisille ja olemassa oleville lisenssinsaajille;

c) otetaan käyttöön riittävät suojatoimet sen varmistamiseksi, että ainoastaan keskeiset teknologiat (jotka sen vuoksi ovat välttämättä myös korvaavia teknologioita) yhdistetään pooliin, ja välttämättömyyden todentamiseen käytetyt menetelmät ja välttämättömyysarviointien tulokset ilmoitetaan tehokkaasti mahdollisille lisenssinsaajille;

d) otetaan käyttöön riittävät suojatoimet sen varmistamiseksi, että arkaluonteisten tietojen (kuten hinnoittelu- ja tuotantotiedot) vaihto rajoittuu siihen, mikä on välttämätöntä poolin perustamisen ja sen toiminnan harjoittamisen kannalta;

e) yhdistetyt teknologiat lisensoidaan pooliin ilman yksinoikeutta;

f) yhdistetyt teknologiat lisensoidaan poolista kaikille mahdollisille lisenssinsaajille oikeudenmukaisin, kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin (ns. FRAND-sitoumus) ([125]), mukaan lukien määräykset, joilla varmistetaan, että lisenssinsaajia veloitetaan samoista teknologiaoikeuksista vain kerran;

g) pooliin teknologiaa tuovat sopimuspuolet ja lisenssinsaajat voivat vapaasti kiistää yhdistettyjen teknologioiden pätevyyden ja keskeisyyden;

h) pooliin teknologiaa tuovat sopimuspuolet ja lisenssinsaajat voivat vapaasti kehittää kilpailevia tuotteita ja teknologioita.

([124]) Ks. tietojenvaihtoa koskevat yksityiskohdat horisontaalisia sopimuksia koskevien suuntaviivojen 6 luvusta, mainittu alaviitteessä 16.
([125]) Ks. FRAND-sitoumusta koskevat yksityiskohdat horisontaalisia sopimuksia koskevien suuntaviivojen 458 kohdasta, mainittu alaviitteessä 16.

Ryhmäpoikkeuksen soveltamatta jättäminen

(286) Jos teknologiapooliin sisältyy merkittäviä täydentäviä teknologioita, jotka eivät ole keskeisiä, vaarana on kolmansien osapuolten teknologioiden sulkeminen markkinoilta. Kun teknologia on liitetty pooliin ja sitä koskeva lisenssi myönnetään osana pakettia, lisenssinsaajilla on todennäköisesti vain vähän kannustimia hankkia lisenssi kilpailevaan teknologiaan, kun paketista maksettu rojalti kattaa jo korvaavan teknologian. Jos pooliin kuuluu lisäksi sellaisia teknologioita, jotka eivät ole välttämättömiä sellaisen tuotteen (tuotteiden) valmistuksen tai prosessin (prosessien) suorittamisen kannalta, johon teknologiapooli liittyy, taikka sellaisen standardin noudattamiseksi, johon yhdistetty teknologia sisältyy, lisenssinsaajat joutuvat maksamaan myös sellaisesta teknologiasta, jota ne eivät välttämättä tarvitse. Tällaisen täydentävän teknologian liittäminen pooliin vastaa näin ollen kollektiivista niputtamista. Kun teknologiapooli sisältää muita kuin keskeisiä teknologioita, järjestely kuuluu todennäköisesti SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, jos poolilla on merkittävä asema joillakin merkityksellisillä markkinoilla.

(287) Koska korvaavia ja täydentäviä teknologioita voidaan kehittää poolin perustamisen jälkeenkin, teknologian keskeisyyden arviointi ei pääty poolin perustamiseen. Pooliin sisältyvästä teknologiasta voi ajan mittaan tulla ei-keskeistä teknologian kehityksen, kuten itse standardin kehityksen tai sen käytännön täytäntöönpanon muutosten vuoksi. Esimerkiksi standardin aiemman version kannalta keskeiseksi arvioitua patenttia ei voida enää pitää sellaisena, jos myöhemmät muutokset vähentävät sen merkityksellisyyttä tai tekevät sen käytöstä vapaaehtoista. Kun poolin tietoon tulee, että tällainen vaihtoehtoinen teknologia on saatavilla lisenssinsaajille ja ne kysyvät sitä, markkinoiden sulkemiseen liittyvät riskit voidaan välttää tarjoamalla uusille ja nykyisille lisenssinsaajille lisenssiä ilman teknologiaa, joka ei ole enää keskeistä, vastaavasti alennetulla rojaltilla. Voi kuitenkin myös olla muita tapoja varmistaa, ettei kolmansien teknologioita suljeta markkinoilta.

(288) Arvioidessaan teknologiapooleja, joihin sisältyy muita kuin keskeisiä täydentäviä teknologioita, muun muassa seuraavat tekijät on otettava huomioon:

a) edistääkö muiden kuin keskeisten teknologioiden sisällyttäminen pooliin kilpailua jollakin tavalla;

b) onko poolin lisenssinantajilla oikeus myöntää lisenssejä itsenäisesti omiin teknologioihinsa; jos pooli muodostuu pienestä määrästä teknologioita ja jos poolin ulkopuolella on tarjolla korvaavia teknologioita, lisenssinsaajat saattavat haluta muodostaa oman teknologiapaketin, joka koostuu osittain pooliin kuuluvasta ja osittain kolmansien osapuolten omistamasta teknologiasta;

c) kun pooliin kuuluvia teknologioita käytetään eri sovelluksiin, joista osa ei vaadi kaikkien pooliin kuuluvien teknologioiden käyttämistä, tarjoaako pooli teknologiat vain yhtenä pakettina vai onko tarjolla useampia sovelluskohtaisia paketteja, jotka muodostuvat ainoastaan niistä teknologioista, jotka ovat merkityksellisiä kyseisen sovelluksen kannalta. Jälkimmäisessä tapauksessa teknologioita, jotka eivät ole keskeisiä tietyn tuotteen tai prosessin kannalta, ei sidota keskeisiin teknologioihin;

d) ovatko poolin sisältämät teknologiat saatavissa vain yhtenä pakettina vai voivatko lisenssinsaajat hankkia lisenssin vain osaan paketista ja saada vastaavan alennuksen rojalteista. Mahdollisuus hankkia lisenssi vain osaan paketista voi vähentää riskiä siitä, että poolin ulkopuoliset kolmansien tarjoamat teknologiat suljetaan markkinoilta, etenkin silloin kun lisenssinsaaja saa vastaavan alennuksen rojalteista. Tämä edellyttää sitä, että jokaisen pooliin kuuluvan teknologian osuus kokonaisrojaltista on määritelty. Jos poolin ja yksittäisen lisenssinsaajan välinen sopimus on tehty suhteellisen pitkäksi ajaksi ja pooliin kuuluva teknologia muodostaa tosiasiassa alan standardin, on otettava myös huomioon, että pooli voi estää uusien korvaavien teknologioiden pääsyn markkinoille. Arvioitaessa markkinoilta sulkemisen riskiä näissä tapauksissa on otettava huomioon se, voivatko lisenssinsaajat kohtuullisen irtisanomisajan puitteissa luopua osasta lisenssiä ja saada vastaavan alennuksen rojalteista.

(289) SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla kilpailua rajoittavat teknologiapoolit voivat saada aikaan kilpailua edistävää tehokkuutta (ks. näiden suuntaviivojen (266) kohta), jota on arvioitava 101 artiklan 3 kohdan nojalla ja joka on suhteutettava kilpailua rajoittaviin kielteisiin vaikutuksiin. Esimerkiksi jos teknologiapooliin sisältyy teknologioita, jotka eivät ole keskeisiä, mutta se täyttää kaikki muut (285) kohdassa esitetyt ryhmäpoikkeuksen soveltamisen edellytykset, ja jos muiden kuin keskeisten patenttien sisällyttäminen pooliin edistää kilpailua (ks. näiden suuntaviivojen (288) kohta) ja jos lisenssinsaajilla on mahdollisuus hankkia lisenssi vain osaan paketista ja saada vastaava alennus rojalteista (ks. näiden suuntaviivojen (288) kohta), 101 artiklan 3 kohdan edellytykset todennäköisesti täyttyvät.

4.4.2 **Poolin ja sen lisenssinsaajien välisten sopimusten sisältämien yksittäisten rajoitusten arviointi**

(290) Jos teknologiapoolin perustamista koskeva sopimus ei riko SEUT-sopimuksen 101 artiklaa, seuraavaksi on arvioitava sitä, millainen kilpailuvaikutus poolin lisenssinsaajiensa kanssa tekemillä lisenssisopimuksilla on. Kyseisten lisenssien myöntämistä koskevat ehdot saattavat kuulua 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Tässä jaksossa tarkastellaan tiettyjä sellaisia rajoituksia, jotka usein esiintyvät teknologiapoolien lisenssisopimuksissa ja jotka on arvioitava poolin yleisen arvioinnin yhteydessä. Teknologiansiirtoa koskevaa ryhmäpoikkeusasetusta ei sovelleta poolin ja kolmansien osapuolten välisiin lisenssisopimuksiin (ks. näiden suuntaviivojen ((269)) kohta). Tässä jaksossa tarkastellaan tämän vuoksi sellaisten lisensointia koskevien ongelmien yksittäistä arviointia, jotka liittyvät nimenomaan lisensointiin teknologiapoolien yhteydessä.

(291) Arvioidessaan poolin ja sen lisenssinsaajien välisiä teknologiansiirtosopimuksia komissio käyttää lähtökohtana seuraavia pääperiaatteita:

a) Mitä vahvempi markkina-asema teknologiapoolilla on, sitä suurempi on kilpailunvastaisten vaikutusten vaara.

b) Mitä vahvempi markkina-asema teknologiapoolilla on, sitä todennäköisemmin sopiminen siitä, ettei kaikille mahdollisille lisenssinsaajille myönnetä lisenssiä tai se myönnetään syrjivin ehdoin, rikkoo perustamissopimuksen 101 artiklaa.

c) Teknologiapoolit eivät saa aiheettomasti sulkea markkinoilta kolmansien osapuolten teknologioita tai rajoittaa vaihtoehtoisten poolien luomista.

d) Sopimukset eivät saisi sisältää teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklassa (ks. näiden suuntaviivojen 3.4 jakso) lueteltuja vakavimpia kilpailunrajoituksia.

(292) Yritykset, jotka perustavat teknologiapoolin, joka on SEUT-sopimuksen 101 artiklan mukainen, voivat yleensä vapaasti neuvotella ja päättää teknologiapakettia koskevista rojalteista (sillä edellytyksellä, että ne ovat sitoutuneet myöntämään lisenssejä FRAND-sitoumuksen ehdoin) ja määritellä kunkin teknologian osuuden kokonaisrojaltista joko ennen standardin vahvistamista tai sen vahvistamisen jälkeen. Tällainen sopimus on olennainen poolin perustamisen kannalta, eikä sitä voida sellaisenaan pitää kilpailua rajoittavana. Joskus tehokkaampana vaihtoehtona saattaa olla, että poolin rojalteista sovitaan ennen standardin asettamista, sillä näin voidaan välttää se, että standardin asetusprosessilla nostetaan rojalteja kasvattamalla huomattavasti yhden tai useamman välttämättömän teknologian markkinavoimaa. Lisenssinsaajilla on kuitenkin oltava oikeus määrittää lisenssillä valmistettujen tuotteiden hinta.

(293) Jos teknologiapoolilla on määräävä markkina-asema, rojaltien ja muiden lisensointiehtojen olisi oltava kohtuullisia ja syrjimättömiä eikä lisenssi saisi sisältää yksinoikeutta ([126]). Nämä vaatimukset ovat tarpeen sen varmistamiseksi, että pooli on avoin eikä johda markkinoilta sulkemiseen tai muihin kilpailunvastaisiin vaikutuksiin tuotantoketjun loppupään markkinoilla. Vaatimukset eivät kuitenkaan estä erilaisten rojaltimaksujen soveltamista eri käyttötarkoituksiin. Erilaisten rojaltimaksujen soveltamista eri tuotemarkkinoilla ei yleensä pidetä kilpailua rajoittavana, mutta tuotemarkkinoiden sisäistä syrjintää ei saisi olla. Poolin lisenssinsaajien kohtelu ei saisi etenkään riippua siitä, ovatko ne myös lisenssinantajia. Komissio ottaakin huomioon sen, asetetaanko lisenssinantajille ja lisenssinsaajille samat rojaltivelvoitteet.

(294) Lisenssinantajien ja lisenssinsaajien olisi voitava vapaasti kehittää kilpailevia tuotteita ja standardeja. Niiden olisi myös voitava vapaasti myöntää ja hankkia lisenssejä poolin ulkopuolella. Nämä vaatimukset ovat tarpeen kolmansien tarjoamien tekniikoiden markkinoilta sulkemista koskevan riskin pienentämiseksi ja sen varmistamiseksi, että pooli ei rajoita innovaatiotoimintaa tai estä kilpailevien teknisten ratkaisujen luomista. Jos pooliin yhdistetty teknologia tukee (käytännössä) teollisuusstandardia ja jos osapuolille on asetettu kilpailukieltovelvoitteita, pooli uhkaa erityisesti estää uusien ja parannettujen teknologioiden ja standardien kehittämisen.

([126]) Jos teknologiapoolilla ei kuitenkaan ole markkinavoimaa, poolista lisensointi ei yleensä rajoita kilpailua 101 artiklan 1 kohdan tarkoittamalla tavalla, vaikka näitä edellytyksiä ei täytettäisi.

(295) Lisenssien takaisinluovutusta koskeviin velvoitteisiin ei saisi sisältyä yksinoikeutta, ja niiden tulisi rajoittua kehitystyöhön, jolla on olennainen tai tärkeä merkitys pooliin sisältyvän teknologian käytön kannalta. Näin pooli voi luovuttaa siihen sisältyvään teknologiaan tehtyjä parannuksia edelleen ja hyötyä niistä. Poolin sopimuspuolilla on oikeus varmistaa, että lisenssinsaajat, jotka omistavat tai hankkivat keskeisiä teknologioita, mukaan lukien lisenssinsaajan lisenssillä toimivat alihankkijat, eivät voi viivästyttää yhdistetyn teknologian hyödyntämistä.

(296) Yksi riskeistä on se, että teknologiapoolit voivat suojata mitättömät teknologiaoikeudet. Teknologioiden yhdistäminen voi nostaa pätemättömyysväitteen esittämisen kustannuksia ja pienentää sen todennäköisyyttä. Pätemättömyysväite voidaan hylätä, jos yksikin poolin patenteista on pätevä. Mitättömien patenttien suojelu poolissa voi pakottaa lisenssinsaajat maksamaan korkeampia rojalteja ja estää innovaatiotoimintaa mitättömän patentin kattamalla alalla. Tässä yhteydessä kiistämisen kieltämistä koskevat lausekkeet, mukaan lukien irtisanomislausekkeet ([127]), poolin ja lisenssinsaajien välisessä teknologiansiirtosopimuksessa kuuluvat todennäköisesti SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan.

4.5 *Lisenssineuvotteluryhmät*

4.5.1 **Johdanto**

(297) Lisenssineuvotteluryhmät ovat järjestelyjä, joilla mahdolliset lisenssinsaajat (teknologian toteuttajat) sopivat neuvottelevansa yhdessä teknologiansiirtosopimusten ehdoista. Tässä jaksossa annettuja ohjeita sovelletaan lisenssineuvotteluryhmiin siltä osin kuin ne liittyvät teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen 1 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettujen teknologiansiirtosopimusten ehtoja koskeviin neuvotteluihin. Näitä ohjeita sovelletaan riippumatta seuraavista seikoista:

a) lisenssineuvotteluryhmän oikeudellinen muoto (koostuuko se esimerkiksi yksinkertaisesta sopimuksesta vai erillisestä oikeushenkilöstä);

b) ovatko lisenssineuvotteluryhmän jäsenet kilpailevia yrityksiä tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla;

c) onko lisenssineuvotteluryhmän vastapuoli yksittäinen teknologian haltija, teknologiapooli tai välittäjäalusta ([128]).

(298) Jos lisenssineuvotteluryhmän ja teknologian haltijan väliset neuvottelut johtavat sovittuihin lisenssiehtoihin, oikeuksien haltijan ja lisenssineuvotteluryhmän yksittäisten jäsenten välillä mahdollisesti tehdyt teknologiansiirto-sopimukset on arvioitava tarpeen mukaan teknologiansiirtoa koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen tai näiden suuntaviivojen 4 luvun mukaisesti.

(299) Horisontaalisia sopimuksia koskevien suuntaviivojen 4 lukua (Yhteiset ostot) ei sovelleta lisenssineuvotte-luryhmiin, jotka kuuluvat näiden ohjeiden soveltamisalaan. Nämä ohjeet eivät rajoita SEUT-sopimuksen 102 artiklan soveltamista.

Lisenssineuvotteluryhmien mahdolliset kilpailua edistävät vaikutukset

(300) Lisenssineuvotteluryhmät voivat helpottaa teknologian lisensointia

a) vähentämällä teknologian haltijoiden ja teknologian toteuttajien välisten neuvottelujen määrää ja pienentämällä siten lisensointitoimien kustannuksia;

b) tuomalla yhteen esimerkiksi teknologian toteuttajien teknologiaoikeuksien pätevyyttä ja arvoa koskeva asiantuntemus ja edistämällä näin enemmän tietoon perustuvia neuvotteluja;

c) tukemalla edelläkävijähaittoihin puuttumista etenkin silloin, kun teknologian toteuttajat eivät ole halukkaita neuvottelemaan teknologiansiirtosopimuksesta ennen kilpailijoitaan ([129]).

([127]) Ks. näiden suuntaviivojen 3.5 jakso.

([128]) Ellei toisin mainita, tässä jaksossa viitataan teknologian haltijoihin, kuten yksittäisiin oikeuksien haltijoihin, teknologiapooleihin ja välittäjäalustoihin.

([129]) Tässä jaksossa annetut ohjeet eivät vaikuta immateriaalioikeuksista johtuviin teknologian toteuttajien velvoitteisiin hankkia lisenssejä teknologiaoikeuksien hyödyntämiseksi.

Lisenssineuvotteluryhmien mahdolliset kilpailunvastaiset vaikutukset

(301) Lisenssineuvotteluryhmien mahdollisia kilpailunvastaisia vaikutuksia ovat muun muassa:

a) liiallisen neuvotteluvoiman luominen osallistuville teknologian toteuttajille siten, että ne pystyvät pakottamaan teknologian haltijat hyväksymään kilpailukykyistä tasoa heikommat lisensointiehdot (FRAND-sitoumusta heikommat ehdot, jos kyseessä ovat standardien kannalta olennaiset patentit), mikä voi vähentää teknologian haltijoiden kannustimia innovointiin ([130]);

b) kaupallisesti arkaluonteisten tietojen vaihto kilpailevien teknologian toteuttajien välillä, mikä poistaa strategisen epävarmuuden vastoin periaatetta, jonka mukaan kunkin yrityksen on määritettävä toimintansa markkinoilla itsenäisesti;

c) kustannusten yhdenmukaistuminen kilpailevien teknologian toteuttajien välillä, mikä voi helpottaa koordinointia tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla;

d) osallistuvien toteuttajien välinen kilpailunvastainen yhteistyö tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla ([131]);

e) kilpailevien toteuttajien sulkeminen tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilta ([132]).

4.5.2 **Arviointi SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan nojalla**

Keskeiset kilpailuongelmat

(302) Todellisten tai mahdollisten kilpailijoiden lisenssineuvotteluryhmät voivat johtaa kilpailun rajoittumiseen teknologian lisensoinnin alkupään markkinoilla ja/tai tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla. Kilpailun rajoittuminen voi ilmetä innovaation vähenemisenä, tuotteiden laadun heikkenemisenä, valikoiman supistumisena, tuotannon vähenemisenä, korkeampina hintoina, markkinoiden jakamisena tai muiden teknologian toteuttajien sulkemisena markkinoilta.

Tarkoitukseen perustuvat kilpailunrajoitukset

(303) Lisenssineuvotteluryhmien, jotka toimivat avoimesti teknologiaoikeuksien haltijoihin nähden ja joissa käydään vain teknologiansiirtosopimusten ehtoja koskevia yhteisiä neuvotteluja, tarkoituksena ei yleensä ole rajoittaa kilpailua.

(304) Lisenssineuvotteluryhmät voidaan erottaa ostokartelleista eli kahden tai useamman ostajan välisistä sopimuksista tai yhdenmukaistetuista menettelytavoista ([133]), joilla jäsentensä puolesta toimittajien kanssa kollektiivisesti vuorovaikutuksessa olevien yhteisostojärjestelyjen ulkopuolella i) koordinoidaan ostajien yksilöllistä käyttäytymistä ostomarkkinoilla, ii) vaikutetaan niiden välisiin merkityksellisiin kilpailutekijöihin tai iii) joiden puitteissa ostajat vaihtavat keskenään kaupallisesti arkaluonteisia tietoja ostoaikomuksistaan tai toimittajien kanssa käymistään neuvotteluista ([134]). Teknologian lisensoinnin yhteydessä tällainen ostajien käyttäytymisen koordinointi voisi merkitä koordinoitua viivytystä eli sitä, että teknologian toteuttajat kieltäytyvät neuvottelemasta tai tekemästä teknologiansiirtosopimuksia, viivästyttävät prosessia kohtuuttomasti tai kieltäytyvät hyväksymästä kohtuullisia lisenssiehtoja.

(305) Jos teknologian toteuttajat neuvottelevat teknologian haltijoiden kanssa erikseen (eli ne eivät neuvottele teknologian haltijan kanssa yhdessä), niistä jokaisen on muodostettava lisensointistrategiansa itsenäisesti eivätkä ne saa sopimusten tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen avulla poistaa keskinäistä strategista epävarmuutta niiden tulevasta markkinakäyttäytymisestä. Teknologian toteuttajat eivät saa ennen teknologian haltijan kanssa käytävien yksittäisten lisensointineuvottelujen aloittamista pyrkiä sopimaan keskenään yhdestä tai useammasta teknologiansiirtosopimuksen ehdosta (esimerkiksi teknologialisenssin soveltamisalasta tai käyttöalasta, lisenssimaksusta, lisenssinantajan henkilöllisyydestä tai lisenssin kestosta).

([130]) Lisenssineuvotteluryhmän jäsenet voivat tehdä koordinoituja viivytyksiä eli kieltäytyä neuvottelemasta tai tekemästä teknologiansiirtosopimuksia tai viivästyttää prosessia kohtuuttomasti.

([131]) Ks. myös (308) kohta.

([132]) Ks. myös (309) kohta.

([133]) Ks. horisontaalisia sopimuksia koskevien suuntaviivojen 279–281 kohta. Näiden suuntaviivojen (304)–(306) kohdissa olevat viittaukset ostajiin sisältävät soveltuvin osin mahdolliset teknologian lisenssinsaajat.

([134]) Ks. horisontaalisia sopimuksia koskevien suuntaviivojen tietojenvaihtoa koskeva 6 luku, ja erityisesti 6.2.6 jakso, jota sovelletaan myös kaupallisesti arkaluonteisten tietojen vaihtoon ostajien välillä.

(306) Ostokartellit muodostavat jo luonteensa vuoksi riittävän suuren haitan kilpailulle, joten niiden mahdollisia markkinavaikutuksia ei ole tarpeen arvioida ([135]).. Tällainen toiminta rajoittaa kilpailua SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Näin ollen ostokartellin arvioimiseksi ei ole tarpeen määritellä merkityksellisiä markkinoita tai arvioida osallistuvien ostajien markkina-asemaa hankintaketjun alkupään markkinoilla tai sitä, kilpailevatko ne tarjontaketjun loppupään myyntimarkkinoilla.

(307) Seuraavien tekijöiden vuoksi on epätodennäköisempää, että lisenssineuvotteluryhmä muodostaa ostokartellin:

a) Lisenssineuvotteluryhmä tekee teknologian haltijoille selväksi, että se neuvottelee jäsentensä puolesta voidakseen tehdä teknologiansiirtosopimuksia yhteisissä neuvotteluissa sovituin ehdoin. Tämä ei edellytä, että lisenssineuvotteluryhmä paljastaa aina teknologian haltijalle jokaisen jäsenen henkilöllisyyden. Tämä pätee etenkin lisenssineuvotteluryhmiin, joiden jäsenet vaihtuvat usein ([136]). Ei kuitenkaan ole teknologian haltijoiden vastuulla selvittää lisenssineuvotteluryhmän olemassaoloa esimerkiksi kolmansilta osapuolilta tai medialähteistä. Salassapito ei kuitenkaan ole edellytys ostokartellin toteamiselle ([137]).

b) Lisenssineuvotteluryhmän jäsenet ovat määritelleet yhteistyönsä muodon, laajuuden ja toimintatavan kirjallisessa sopimuksessa siten, että 101 artiklan noudattaminen voidaan todentaa jälkikäteen ja sopimusta verrata lisenssineuvotteluryhmän toteutuneeseen toimintaan. Kirjallinen sopimus ei kuitenkaan itsessään voi suojata lisenssineuvotteluryhmää kilpailuoikeudellisilta seuraamuksilta.

(308) Lisenssineuvotteluryhmät voivat kuitenkin edesauttaa mahdollisuuksia tai olla keino osallistua myyntikartelliin eli kilpailijoiden väliseen sopimukseen, jossa lukitaan hintoja, rajoitetaan tuotantoa tai jaetaan markkinoita tai asiakkaita tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla. Tällöin lisenssineuvotteluryhmä voidaan arvioida yhdessä kartellin kanssa tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla.

(309) Lisenssineuvotteluryhmä, jonka tarkoituksena on sulkea todellinen tai potentiaalinen lisenssineuvotteluryhmän jäsenten kilpailija tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla, on yhdenlainen horisontaalinen boikotti ja muodostaa tarkoitukseen perustuvan kilpailunrajoituksen.

(310) Lisenssineuvotteluryhmä voi johtaa kaupallisesti arkaluonteisten tietojen vaihtoon lisenssineuvotteluryhmän jäsenten välillä, jotka voivat olla kilpailijoita. Jos tällainen tietojenvaihto ei ole objektiivisesti arvioituna tarpeen lisenssineuvotteluryhmän toteuttamiseksi ja oikeassa suhteessa sen tavoitteisiin nähden, se voi rajoittaa kilpailua.

Kilpailua rajoittavat vaikutukset

(311) Lisenssineuvotteluryhmät, joiden kautta teknologian toteuttajat ovat vuorovaikutuksessa teknologian haltijoiden kanssa, on arvioitava niiden oikeudellisessa ja taloudellisessa asiayhteydessä niiden todellisten ja todennäköisten kilpailuvaikutusten suhteen. Arvioinnin on katettava mahdolliset rajoittavat vaikutukset merkityksellisiin teknologiamarkkinoihin, joilla lisenssineuvotteluryhmä on vuorovaikutuksessa teknologian haltijoiden kanssa, ja merkityksellisiin tuotemarkkinoihin, joilla lisenssineuvotteluryhmän jäsenet voivat kilpailla toimittajina. Tässä arvioinnissa komissio vertaa lisenssineuvotteluryhmän todellisia tai todennäköisiä vaikutuksia kyseisiin markkinoihin tilanteeseen, joka toteutuisi ilman kyseistä lisenssineuvotteluryhmää.

(312) Yleensä on epätodennäköisempää, että lisenssineuvotteluryhmät aiheuttavat kilpailuongelmia, kun jäsenillä ei ole markkinavoimaa merkityksellisillä teknologian lisensointimarkkinoilla tai merkityksellisillä tuotemarkkinoilla.

([135]) Unionin yleisen tuomioistuimen tuomio 7.11.2019, Campine, T-240/17, ECLI:EU:T:2019:778, 297 kohta; ks. myös unionin tuomioistuimen tuomio 4.6.2009, T-Mobile Netherlands ym., C-8/08, ECLI:EU:C:2009:343, 37 kohta; unionin yleisen tuomioistuimen tuomio 13.12.2006, French Beef, yhdistetyt asiat T-217/03 ja T-245/03, ECLI:EU:T:2006:391, 83 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

([136]) Yleensä on lisenssineuvotteluryhmän edun mukaista antaa teknologian haltijoille riittävät tiedot sen jäsenten henkilöllisyydestä, jotta teknologian haltija voi tehdä tietoon perustuvan päätöksen siitä, lähteekö se neuvotteluihin lisenssineuvotteluryhmän kanssa.

([137]) Komissio on määrännyt seuraamuksia ostokartelleille, jotka eivät ole toimineet täysin salaisesti, vaan ovat ainakin aloittaneet toimintansa suhteellisen avoimesti. Ks. komission päätös 2003/600/EY, tehty 2 päivänä huhtikuuta 2003, EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan mukaisesta menettelystä (asia COMP/C.38.279/F3 French Beef) (EUVL L 209, 19.8.2003, s. 12, ELI: http://data.europa.eu/eli/dec/2003/600/oj).

(313) Tietyt lisenssineuvotteluryhmän jäsenten sopimat rajoitukset voivat jäädä 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalan ulkopuolelle, jos ne ovat objektiivisesti arvioituna tarpeen lisenssineuvotteluryhmän toteuttamiseksi ja oikeasuhteisia sen tavoitteisiin nähden ([138]).

Merkitykselliset markkinat

(314) Lisenssineuvotteluryhmät voivat vaikuttaa kilpailuun tuotantoketjun alkupään teknologian lisensointimarkkinoilla eli markkinoilla, joilla lisenssineuvotteluryhmän jäsenet neuvottelevat yhdessä teknologian haltijoiden kanssa, ja tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla eli markkinoilla, joilla lisenssineuvotteluryhmän jäsenet toimivat toimittajina.

(315) Merkitykselliset teknologiamarkkinat määritellään markkinamääritelmätiedonannon periaatteiden mukaisesti ja tässä käytetään kilpailijoiden taholta tulevan paineen selvittämiseksi vaihdettavuuden käsitettä. Koska teknologian toteuttajien lisenssineuvottelu on hankintamuoto, korvattavuuden arvioinnissa keskitytään pikemminkin teknologian toimittajien käytettävissä oleviin vaihtoehtoihin kuin toteuttajien käytettävissä oleviin vaihtoehtoihin. Toisin sanoen teknologian haltijoiden käytettävissä olevat vaihtoehdot ovat ratkaisevia lisenssineuvotteluryhmän jäsenten kilpailupaineiden tunnistamisessa. Kyseisiä vaihtoehtoja voidaan analysoida esimerkiksi tutkimalla teknologian haltijoiden todennäköisiä reaktiota pieneen mutta pysyväisluonteiseen laskuun niiden teknologioista tarjotuissa hinnoissa. Kun merkitykselliset markkinat on määritelty, lisenssineuvotteluryhmän jäsenten markkinaosuus voidaan laskea jäsenten kyseisten teknologioiden lisenssiostojen arvon tai määrän perusteella osuutena kokonaismyynnistä merkityksellisillä teknologian lisensointimarkkinoilla.

(316) Jos lisenssineuvotteluryhmän jäsenet ovat todellisia tai mahdollisia kilpailijoita tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla, myös näillä markkinoilla on merkitystä arvioinnin kannalta. Merkitykselliset tuotemarkkinat määritellään käyttäen markkinamääritelmätiedonannossa kuvailtuja menetelmiä.

Markkinavoima

(317) Ei ole olemassa absoluuttista kynnysarvoa, jonka ylittyessä voidaan olettaa, että lisenssineuvotteluryhmän jäsenillä on sellaista markkinavoimaa, että lisenssineuvotteluryhmän olemassaolo todennäköisesti johtaa SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin kilpailua rajoittaviin vaikutuksiin. Useimmissa tapauksissa lisenssineuvotteluryhmän jäsenillä ei kuitenkaan todennäköisesti ole markkinavoimaa, jos niiden yhteenlaskettu osuus kysynnästä merkityksellisillä teknologiamarkkinoilla on enintään 15 prosenttia ja niiden yhteenlaskettu osuus tarjonnasta merkityksellisillä tuotemarkkinoilla on enintään 15 prosenttia.

(318) Kyseistä kynnysarvoa suurempi markkinaosuus toisilla tai molemmilla markkinoilla ei itsessään tarkoita, että lisenssineuvotteluryhmä todennäköisesti johtaa kilpailua rajoittaviin vaikutuksiin. Lisenssineuvotteluryhmä, jonka yhteenlaskettu markkinaosuus ylittää tämän kynnysarvon, edellyttää sen markkinoihin kohdistuvien vaikutusten yksityiskohtaista arviointia, jossa otetaan huomioon esimerkiksi lisenssineuvotteluryhmän jäsenten ominaisuudet ja markkina-asema, markkinoiden keskittymisaste, kilpailun läheisyys, lisenssineuvotteluryhmän jäsenten ja muiden kyseisten teknologioiden toteuttajien väliset mahdolliset sopimus- tai muut yhteydet, lisenssineuvotteluryhmän vaikutuspiiriin kuuluvien teknologioiden luonne, lisenssineuvotteluryhmän toimintasäännöt (mukaan lukien esimerkiksi se, voivatko lisenssineuvotteluryhmän jäsenet neuvotella ja tehdä sopimuksia lisenssineuvotteluryhmän ulkopuolisten teknologian haltijoiden kanssa) sekä teknologian haltijoiden ja jatkokäyttäjien mahdollinen tasapainottava voima.

Vaikutukset teknologiamarkkinoihin

(319) Jos lisenssineuvotteluryhmän jäsenten yhteenlaskettu osuus kysynnästä merkityksellisillä teknologiamarkkinoilla on suuri, lisenssineuvotteluryhmä voi sallia niiden käyttää yhteistä ostovoimaa. Tämä voi johtaa kilpailua rajoittaviin vaikutuksiin merkityksellisillä teknologiamarkkinoilla esimerkiksi vähentämällä teknologian haltijoiden kannustimia investoida tutkimukseen ja kehitykseen. Tällaisten kielteisten vaikutusten riski on suurempi, jos lisenssineuvotteluryhmä on vuorovaikutuksessa sellaisten teknologian haltijoiden kanssa, joilla ei ole tasoittavaa neuvotteluvoimaa, tai jos lisenssineuvotteluryhmän jäsenet toteuttavat koordinoituja toimia rajoittaakseen teknologian haltijan vapautta päättää neuvotteluista lisenssineuvotteluryhmän kanssa esimerkiksi

([138]) Ks. liitännäisrajoitusten käsitettä koskeva (19) kohta.

kieltäytymällä koordinoidusti neuvottelemasta tai tekemästä teknologiansiirtosopimuksia. Toisaalta tällaiset kielteiset vaikutukset ovat epätodennäköisempiä silloin, kun teknologian haltijoilla on tasoittavaa neuvotteluvoimaa. Näin voi olla esimerkiksi silloin, kun kyseiset teknologiat ovat olennaisia sellaisen standardin kannalta, joka on laajalti käytössä merkityksellisillä tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla tai jolle ei ole olemassa korvaavia vaihtoehtoja, kun lisenssinantajia on hyvin vähän ja niillä on laaja valikoima teknologia-oikeuksia tai kun lisenssineuvotteluryhmä neuvottelee teknologiapoolin kanssa.

(320) Lisenssineuvotteluryhmää voidaan käyttää myös kilpailevien teknologian toteuttajien sulkemiseen teknologiamarkkinoilta ja siten kilpailun rajoittamiseen tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla. Lisenssineuvotteluryhmä voi esimerkiksi rajoittaa teknologian haltijoiden mahdollisuuksia tehdä teknologiansiirtosopimuksia sellaisten toteuttajien kanssa, jotka eivät ole lisenssineuvotteluryhmän jäseniä, tai rajoittaa tällaisten sopimusten ehtoja. Markkinoilta sulkemista koskevat ongelmat ovat epätodennäköisempiä, jos i) kaikki puolueettomat ja syrjimättömät perusteet täyttävät teknologian toteuttajat voivat osallistua lisenssineuvotteluryhmään, ii) lisenssineuvotteluryhmän toimintasäännöt eivät syrji jäseniä ja iii) lisenssineuvotteluryhmä ei rajoita teknologian haltijoiden mahdollisuuksia tehdä teknologiansiirtosopimuksia kilpailevien toteuttajien kanssa tai rajoita tällaisten sopimusten ehtoja.

Vaikutukset tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoihin

(321) Jos lisenssineuvotteluryhmän jäsenet eivät ole todellisia tai mahdollisia kilpailijoita tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla tai niillä ei ole markkinavoimaa kyseisillä markkinoilla, lisenssineuvotteluryhmän ei todennäköisesti katsota rajoittavan kilpailua tuotantoketjun loppupään markkinoilla.

(322) Jos lisenssineuvotteluryhmän jäsenet ovat todellisia tai mahdollisia kilpailijoita tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla, lisenssineuvotteluryhmä voi helpottaa jäsenten toiminnan koordinointia tuotantoketjun loppupään markkinoilla ([139]). Tällaisen koordinoinnin riski on suurempi, jos i) tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoiden rakenne edistää kilpailunvastaista yhteistyötä (markkinat ovat esimerkiksi keskittyneet ja niiden läpinäkyvyyden aste on huomattava) tai ii) lisenssineuvotteluryhmän jäsenillä on suuri yhteenlaskettu markkinaosuus tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla.

(323) Lisenssineuvotteluryhmä voi myös helpottaa jäsentensä välistä kilpailunvastaista yhteistyötä, jos lisenssineuvotteluryhmän tuloksena jäsenten kustannukset (erityisesti muuttuvat kustannukset) merkittävässä määrin yhdenmukaistuvat, edellyttäen, että lisenssineuvotteluryhmän jäsenillä on markkinavoima merkityksellisillä tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla ja että markkinoiden luonne edistää koordinointia.

(324) Lisenssineuvotteluryhmän toteuttaminen voi johtaa kaupallisesti arkaluonteisten tietojen vaihtoon lisenssineuvotteluryhmän jäsenten välillä. Ne voivat esimerkiksi vaihtaa tietoja ehdoista, joilla ne olisivat valmiita tekemään teknologiansiirtosopimuksia. Jos lisenssineuvotteluryhmä ei itsessään kuulu SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, koska sen vaikutukset kilpailuun ovat neutraalit tai myönteiset, myös sellainen tietojenvaihto, joka on objektiivisesti arvioituna tarpeen lisenssineuvotteluryhmän toteuttamiseksi ja oikeassa suhteessa sen tavoitteisiin, ei kuulu kyseisen kiellon piiriin ([140]).

(325) Kaupallisesti arkaluonteisten tietojen vaihtaminen saattaa helpottaa myyntihintojen ja tuotannon yhteensovittamista ja johtaa näin kollusiiviseen lopputulokseen tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla. Kaupallisesti arkaluonteisten tietojen tarpeettoman vaihdon riskin minimoimiseksi lisenssineuvotteluryhmä voi käyttää puhtaita tiimejä, riippumattomia johtajia tai muita suojatoimia esimerkiksi sen varmistamiseksi, että kaupallisesti arkaluonteisia tietoja jaetaan lisenssineuvotteluryhmän jäsenten kesken vain anonymisoituna ja/tai koottuna. Suojatoimia voidaan toteuttaa myös sen varmistamiseksi, että kaupallisesti arkaluonteisia tietoja ei jaeta muiden lisenssineuvotteluryhmien kanssa esimerkiksi tapauksissa, joissa jäsenet osallistuvat useampaan kuin yhteen lisenssineuvotteluryhmään.

([139]) Ks. myös (308) kohta lisenssineuvotteluryhmien mahdollisesta käytöstä keinona osallistua myyntikartelliin tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla.

([140]) Unionin tuomioistuimen tuomio 11.9.2014, MasterCard v. komissio, C-382/12 P, ECLI:EU:C:2014:2201, 89 kohta. Ks. horisontaalisia sopimuksia koskevien suuntaviivojen 369 kohta.

Ryhmäpoikkeuksen soveltaminen

(326) Lisenssineuvotteluryhmät, joihin ei liity tarkoitukseen perustuvia kilpailunrajoituksia ja jotka täyttävät kaikki seuraavat edellytykset, eivät yleensä todennäköisesti rajoita kilpailua SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla tai ne täyttävät 101 artiklan 3 kohdan edellytykset:

a) kaikki puolueettomat ja syrjimättömät kriteerit täyttävät teknologian toteuttajat voivat osallistua lisenssineuvotteluryhmään;

b) lisenssineuvotteluryhmä ilmoittaa teknologian haltijoille toimintasäännöistään ja siitä, että se neuvottelee jäsentensä puolesta;

c) lisenssineuvotteluryhmän toiminta rajoittuu teknologiansiirtosopimusten ehtojen yhteisiin neuvotteluihin;

d) lisenssineuvotteluryhmän jäsenet eivät vaihda kaupallisesti arkaluonteisia tietoja, jotka ovat objektiivisesti arvioituna tarpeen ja oikeasuhteisia lisenssineuvotteluryhmän kautta käytävien yhteisneuvottelujen toteuttamiseksi;

e) lisenssineuvotteluryhmän jäsenet eivät osallistu koordinoituun toimintaan, mukaan lukien koordinoidut viivytykset, jonka tarkoituksena on rajoittaa joko teknologian haltijoiden vapautta päättää, aloittavatko tai lopettavatko ne neuvottelut lisenssineuvotteluryhmän kanssa, tai lisenssineuvotteluryhmän jäsenten vapautta neuvotella ja tehdä kahdenvälisiä sopimuksia teknologian haltijoiden kanssa, sanotun kuitenkaan rajoittamatta lisenssineuvotteluryhmän jäsenten mahdollisuutta sopia, että ne eivät neuvottele tai tee teknologian siirtosopimuksia teknologian haltijan kanssa kyseisen teknologian haltijan ja lisenssineuvotteluryhmän välillä käytävien neuvottelujen aikana, edellyttäen, että tällaiset rajoitukset ovat voimassa enintään kuusi kuukautta;

f) lisenssineuvotteluryhmä ja mahdolliset lisenssineuvotteluryhmän kautta neuvotellut teknologiansiirtosopimukset eivät rajoita teknologian haltijoiden mahdollisuutta tehdä teknologiansiirtosopimuksia kolmansien osapuolten kanssa tai rajoita näiden sopimusten ehtoja;

g) lisenssineuvotteluryhmän kautta neuvoteltujen teknologiansiirtosopimusten mukaiset lisenssimaksut ovat enintään 10 prosenttia lisensoitua teknologiaa sisältävien tuotteiden myyntihinnasta.

(327) Lisenssineuvotteluryhmät, jotka eivät täytä edellä mainittuja edellytyksiä, on arvioitava tapauskohtaisesti SEUT-sopimuksen 101 artiklan mukaisesti. Ei voida olettaa, että tällaiset lisenssineuvotteluryhmät rajoittaisivat kilpailua 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla tai että ne eivät täyttäisi 101 artiklan 3 kohdan edellytyksiä.

4.5.3 **Arviointi SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan nojalla**

(328) Jos lisenssineuvotteluryhmä rajoittaa kilpailua SEUT-sopimuksen 101 artiklan 1 kohdan mukaisesti, on arvioitava, tuottaako lisenssineuvotteluryhmä 101 artiklan 3 kohdan edellytykset täyttäviä tehokkuushyötyjä.

Tehokkuushyödyt

(329) Lisenssineuvotteluryhmät voivat tuottaa tehokkuushyötyjä. Ne voivat erityisesti vähentää sekä teknologian toteuttajille että teknologian haltijoille aiheutuvia lisensointikustannuksia etenkin poistamalla kunkin lisenssineuvotteluryhmän jäsenen tarpeen käydä kahdenvälisiä lisenssineuvotteluja tietyn teknologian haltijan kanssa. Kokoamalla yhteen teknologian toteuttajien asiantuntemuksen lisenssineuvotteluryhmät voivat vähentää tiedon epäsymmetriaa teknologian toteuttajien ja haltijoiden välillä, mikä johtaa enemmän tietoon perustuviin neuvotteluihin muun muassa siitä, ovatko ehdotetut lisenssiehdot FRAND-sitoumuksen mukaisia. Lisenssineuvotteluryhmät voivat myös ratkaista edelläkävijähaittaan liittyvän ongelman, jonka vuoksi teknologian toteuttajat eivät välttämättä ole halukkaita tekemään teknologiansiirtosopimusta ennen kilpailijoitaan. Nämä tehokkuushyödyt voivat rohkaista tekemään useampia teknologiansiirtosopimuksia ja siten johtaa teknologian laajempaan levitykseen. Tämän voidaan puolestaan odottaa lisäävän kuluttajia hyödyttävää innovointia markkinoilla.

Välttämättömyys

(330) Rajoitukset, jotka menevät pitemmälle kuin lisensoinnin neuvotteluryhmään perustuvien tehokkuushyötyjen saavuttaminen edellyttää, eivät täytä 101 artiklan 3 kohdan edellytyksiä. Esimerkiksi lisenssitoimikustannusten vähentäminen ei aina välttämättä edellytä, että lisenssineuvotteluryhmä vaatii teknologian haltijaa olemaan myöntämättä kolmansille osapuolille edullisempia lisenssiehtoja.

Hyötyjen siirtäminen kuluttajille

(331) Välttämättömin rajoituksin saavutetut tehokkuusedut on siirrettävä kuluttajille siinä määrin, että ne ylittävät lisenssineuvotteluryhmästä aiheutuvat kilpailua rajoittavat vaikutukset. Teknologian lisensointikustannusten alennukset voidaan esimerkiksi siirtää tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla alemman myyntihinnan muodossa. Hyötyjen siirtäminen kuluttajille on todennäköisempää, jos lisenssineuvotteluryhmän jäsenillä ei ole markkinavoimaa tuotantoketjun loppupään tuotemarkkinoilla.

Kilpailua ei poisteta

(332) SEUT-sopimuksen 101 artiklan 3 kohdan edellytykset eivät täyty, jos sopimuspuolet saavat lisenssineuvotteluryhmän avulla mahdollisuuden poistaa kilpailua merkittävältä osalta kyseisiä tuotteita. Tämä edellytys koskee sekä merkityksellisiä teknologiamarkkinoita että merkityksellisiä tuotemarkkinoita. Suuret yhteenlasketut markkinaosuudet ovat yksi osoitus siitä, että tämä edellytys ei välttämättä täyty.